GÜNCEL YAYINCILIK

BİLİM ROMANI

DENİS GUEDJ

BERENİS'İN SAÇLARI

YAZAR HAKKINDA

Denis Guedj: 1940 yılında Setif'te (Cezayir) doğan, Paris Üniversitesi Bilim Tarihi Profesörü Denis Guedj, halen aynı üniversitenin matematik, matematik tarihi ve sinema bölümlerinde bilim kurgu dersleri vermektedir.

Yazarlığının yanında tiyatro ve sinemayla da yakın ilgisi olan Guedj'in; *L'Empire des nombres*, *Génis ou le bambou parapluie*, *Le Mètre du Monde*, *Le Théorème du Perroquet* (*Papağan Teoremi*, Güncel Yayıncılık), *La gratuité ne vaut plus rien*, *La Méridienne*, *La Révolution des savants*, *La Mesure du monde: la Méridienne* adlı sekiz kitabı var.

GÜNCEL YAYINCILIK: *182*
Bilim Romanı: 4

ISBN 975-8621-58-0

Berenis'in Saçları
Denis Guedj

Kitabın Orijinal Adı: Les Cheveux De Bérénice

Yayın Yönetmeni: Aysel Akdaş
Editör: Hasan Uygun

•

Kapak Tasarımı: Talip Aktaş

•

Birinci Basım: Ocak 2004
•
Ofset Hazırlık
Güncel Yayıncılık Ltd.

Baskı ve Cilt: Kayhan Matbaacılık

GÜNCEL YAYINCILIK LTD. ŞTİ.
Çatalçeşme Sok. No:19 Kat, 3
Cağaloğlu - İstanbul
Tel: 0 212 511 22 37 Fax: 0 212 522 86 68
e- mail: kontiki@ttnn.net

DENIS GUEDJ

BERENİS'İN SAÇLARI

Türkçesi: Ahmet Deniz Altunbaş

Brigitte için;

Ankh, Oudja, Seneb.
Yaşam, Kudret, Esenlik.

1. Bölüm

"Tabanıma bakın, tabanıma! Granit kadar sert ayak tabanlarım var."

"Atsineği kadar da yumuşak bir kafan," dedi meyhanedeki en yüksek tabureye kurulmuş kadın.

"Sanatçıya biraz saygı gösterin!" Obol öfkeden deliye dönmüş, sinirden tir tir titriyordu: "Bir terbiyesizliğinizi daha görürsem annemin üstüne yemin ederim, sahneyi terk ederim."

"Hiç durma, annene git! Hadi, annene!"

Sahneyi terk edecekmiş gibi arkasını dönen Obol, sonra kararsız bir edayla geri dönüp tekrar dinleyicilere seslendi:

"Müze'de ders veren yaşlı Öklid'i hatırlarsınız. Bir öğrencisi ona şöyle sormuş:

" 'Öğrettiğin matematik bana ne yarar sağlayacak?'

"Öklid hizmetkârlarından birine seslenmiş:

" 'Madem ki kazanç sağlamadan bir şey öğrenmek istemiyor, şuna üç obol[1] ver!'

"Bende ise tam tersi. Benden bir şey öğrenemeyeceğiniz gibi beni dinlemekle de hiçbir kazanç sağlayamazsınız. Bu yüzden ben değil, siz bana vereceksiniz obollerinizi."

Yemekten artakalanların durduğu masada testiler arasında uzunca iki kılıç, keskin yüzleri yukarı gelecek şekilde konmuştu. Soytarı, çıplak ayaklarıyla bıçaklardan birinin üstünde yürümeye başladı. Kısa boylu, çocuk yüzlü bir adamdı. Yüzündeki acı gülümsemeden, işini yaparken zorlandığı he-

[1]Drahminin altıda biri değerinde eski bir Yunan parası (ç.n).

men belli oluyordu. Güçlü ve tahta kadar sert kaslı kolları, ipince bacakları vardı. Kadın haklıydı. Minik ayakları ile tezat oluşturan koca kafalı soytarı, sahiden de görüntüsüyle bir atsineğini andırıyordu.

Her adımından sonra bir çığlıktır kopuyordu izleyicilerden. Bir yandan onu cesaretlendiriyor, öte yandan da masanın üstüne kanlar içinde yığılmasını görmek için can atıyorlardı. Obol, ara sıra sendeliyor, dengesini sağlamak için kollarını iki yana açıp, mümkün olduğunca eğilerek tekrar dengesini sağlıyordu. Yakın zamanda Siraküzalı Arşimet'in bulmuş olduğu yerçekimi kanunlarına meydan okuyordu adeta. Dengede durmak için öbür ayağını paralel uzatılmış ikinci kılıcın üstüne attı.

Ayakları çeliğe sanki vantuzla yapışmıştı. Turunu tamamlayınca geri dönüp başlangıç noktasına yürüdü. Ama bu defa ağırdan almadan hareket etti. Bir an sendeler gibi olduğunda herkesten "Eyvah!" nidası işitildi. Ama dengesini bulunca izleyiciler düş kırıklıklarını saklamaya gerek görmeden içten bir "Tüüüh!" çektiler.

"Sizi zavallı, aşağılık cimri herifler," deyip düştüğü takdirde kendisini bekleyen şeyleri gösterdi Obol: On tane sivri bıçak ve dev mumlarla süslenmiş bir doğum günü pastası. "Ellerinizi keselerinize atarsanız, atlarım."

"Vaatler, hep boş vaatler! Hep vaatte bulunuyorsun ama hiç dediğini yaptığını görmedik," diye sataştı seyirciler.

"Çünkü şimdiye kadar hiç yeterince ödemediniz. Obol'e yeterince obol vermediniz," diyen Obol, ansızın hüngür hüngür ağlamaya başladı.

Bunun üzerine patroniçe gelip Obol'e gösterisini bitirmesini söyledi. Ama heyecan içindeki seyirciler gözlerini soytarıdan ayıramıyorlardı. Mutfakla salon arasında uyuklayan köpek bile kafasını kaldırmış Obol'e bakıyordu. Patroniçe ise manalı manalı bakıyor, bakışlarıyla; gözyaşı gösterinin bir parçası olamaz, diyordu.

Obol'un yüzü beklenmedik bir hızda değişti. Gözyaşları

kurudu, seyircilere döndü. Seyirciler sabırsızlıkla bekliyorlardı.

"Aşağı düşmemi seyretmek için can atıyorsunuz demek! Kana susamış hayvanlar sizi!"

Seyircilere buz gibi bir ifadeyle baktı. Ağzından sadece şu sözcükler çıktı:

"Elveda Obol. Elveda dostum!"

Obol, meyhaneye hâkim olan ölüm sessizliğinde havaya zıpladı. Herkesin şaşkın bakışları arasında boşlukta üçlü takla atıp tekrar kılıcın üstüne düştü. İzleyicilerden kendilerine hâkim olamayanlar çığlığı bastılar. Kılıcın keskin tarafına sadece dokunacak kadar bastıktan sonra kendini yine bıraktı. Atlayışının sadece yarısını bitirmişti. Aşağıda kendisini bekleyen bıçaklar ve mumlar vardı daha. Bu sefer kurtuluşu yok gibiydi, ama onların üstüne düşmeden, nasıl da ustaca dört ayak üstüne konduğunu kimse anlayamadı. Masanın üstündeki maşrapalar tıkırdadı. Seyirciler şaşkınlıktan taş kesilmişlerdi.

Obol, yaptığı önemsiz bir işmişçesine, kılıcı sopa gibi omzuna atıp; salonda kopan çılgınca alkışı selamladı. Yüzü, çöldeki eski kralların heykelleri kadar sakindi. Salonda daha önce görülmedik, duyulmadık bir şey olmuştu. Bir çılgının cesareti ve Zeus'un yıldırımlarının çabukluğuyla bıçakları atlatan Obol, bıçaklar karnını deşip bağırsaklarını yere dökmeden kurtulmayı başarmıştı. Tam on tane sipsivri keskin bıçak. Ne delice bir gösteriydi ama! Obol kendini havaya bıraktığında herkes onun kanlar içinde can vereceğini sanmıştı. Oysa o, ayakta sapasağlam seyircilerini selamlıyor, gülümsüyordu. En kuşkucu seyircilerden birkaçı, üstünde teniyle aynı renkte koruyucu bir zırh olup olmadığından emin olmak için daha yakına gelip dikkatle vücudunu incelediler. Üstünde zırh filan yoktu. Gördükleri her şey gerçekti.

Obol böyle tehlikeli bir numaraya daha önce hiç cesaret etmemişti. Bu ilkti. Meyhanenin müdavimleri coşkuyla naralar patlatıp genç adamı tebrik yağmuruna tuttular.

Ölmesini dileyen seyircilerin düş kırıklığını alaya alarak:

"Hâlâ tek parça olduğum için beni bağışlayın, ama yaşamak her zaman daha iyidir," dedi Obol.

Mermer bir heykel gibi kıpırtısızken, ansızın titremeye başladı.

"Ulysses, benim güzel Ulysses'im, ben de senin Siren-ler'inden biri değil miyim?"

Homeros'un bütün şiirlerini su gibi bilen Obol, kollarını iki yana açtı. Az önce bu eller yardımıyla bir gece kelebeği gibi uçmuştu.

"Ay!" diye acı bir feryat kopardı ansızın. O anda etrafını saran insanlar kaçıştılar. Obol'ün uyluğundan kan damlıyordu. Acı içinde inlemeye başladı; "Yaralandım. Çok fena yaralandım. Biri bana yardım etsin. Kanımı emin. Kim kanımı emecek? Yardım edecek kimse yok mu?"

Cüce, Osiris'in rahipleri gibi ciddi bir sesle yardım dilendi. Ama tiksinen seyirciler başlarını çevirdiler.

"Cüce kanı, kötü kandır," diye kıs kıs güldü patroniçe.

"Kimse yardım etmeyecek mi?" diye üsteledi Obol.

"Kendi kanını kendin iç cüce! Ben şarabı tercih ederim," diye takıldı seyircilerden biri.

"Sizi sefil ölümlüler. Siz iyilikten ne anlarsınız? Kimse..." diyecekken bir ses yükseldi seyircilerin arasından: "Ben yaparım!"

Obol sesin geldiği yöne baktı. İlk defa rol kesmiyordu. Gerçekten şaşırmıştı. Meyhanenin en tenha köşelerinden birinde, üç kişinin oturduğu bir masadan gelmişti ses. Pahalı giysiler içinde, değerli mücevherlerle süslüydüler. İkisi erkek biri kadın üç kişi. Sesin sahibi kadındı.

Obol kaşla göz arasında bıçakların üstünden kalktı ve çevik bir hareketle masanın üstüne sıçradı.

"Hanımefendi, sizin şerefinize, kanlı jambon" diyerek uyluklarını gösterdi.

"Yaklaş!" diye buyurdu kadın, önündeki butun bulunduğu tabağı göstererek. Obol, yumuşak bir hareketle tabakta duran

butun üstüne çıktı. Kadın gözünü bile kırpmadı. Obol'un cinsel organı tam gözleri hizasındaydı. Kanayan uyluğu ise tam ağzına geliyordu. Kadın masadaki iki erkeğe de baktı. Yaşlı olan durması için işaret etti. Genç olan ise meydan okuyan bakışlarla devam etmesini telkin etti.

Zarif bir jestle dudaklarını cücenin uyluğuna yapıştırdı. Meyhanede tiksinenler başlarını çevirirken, geri kalanlar ise hayranlıkla genç kadını izliyordu. Kadın dudaklarını çektiğinde kan yok olmuştu. Hezeyan içindeki bir ihtiyar şaşkınlıkla mırıldandı:

"Bu kadın kana tapıyor."

Sütbeyaz bir teni, simsiyah saçları, kusursuz bir burnu ve kalemle çizilmiş gibi belirgin gözleri vardı kadının. Etrafında değerli taşlarla iki yırtıcı kuş imgesinin işlendiği gözlerinin derinlerinde ise bir köpekbalığının yüzgecini görmek olasıydı.

Genç adam ona kadehini uzattı. Kadın tek dikişte bardağı boşalttı. İkiz değillerdi, tıpatıp birbirlerine benziyorlardı. Yine de insan onlara baktığında farklı bir tarafları olduğunu hissediyordu. İkisi de narin yapılı, kırılgan görünüşlüydüler. Kadın yirmi beş yaşlarında gösterirken adam ise belki biraz daha yaşlıydı.

Üçüncü kişi ise ikisinin yaşının toplamından fazla olmalıydı. Hantal bir cüsseye, geniş bir yüze, kısa saçlara sahipti. Elleri ağır işler gören ırgatlarınki gibi iri ve biçimsiz, tipik bir Yunanlıydı. Obol'ün gösterisi boyunca hiç kıpırdamadan durmuş, sadece yanındaki iki gencin davranışlarına mesafeli bir ilgi duymuştu. Son derece ölçülü hareketleri ve delici bakışlarıyla etrafı süzen ihtiyarın muazzam bir iradesi olduğu ilk bakışta belli oluyordu.

Obol, gösteri yaparken kılıcın altına dayanak olarak koyduğu testilerden birini kapıp kadının önüne uzattı.

"Paralarınızı testiye atın! Sadece obollerinizi kabul ederim. Obollerinizi Obol'e verin!"

Cücenin tek cümlesiyle paralar havada uçuşmaya başladı. Atılan paralardan testi taşmıştı. Para yağmuru bittiğinde, cü-

ce içindeki paraların sesini herkesin duyması için testiyi iyice salladı. Sonra da kafasına dikip, son damlasına kadar içindeki şarabı içti. Testiyi ters çevirdiğinde ne bir damla şarap ne de bir tane para kalmıştı. Hepsini midesine göndermişti. Seyircilerin, cücenin bir şeytan olduğundan hiç kuşkusu kalmamıştı artık. Ama gösteri bununla da bitmedi. Obol, kafasını eğip, testinin içine paraları kusmaya başladı. Bu davranışı izleyici tarafındaki Yunanlılara, Styx nehrini geçerken Charon'a geçiş bedeli ödemeleri için ölülerin ağzına para koyma geleneğini anımsattı.

Obol, hazinesinin son kuruşunu da geri çıkardığında, alaylı alaylı şarkı söylemeye başladı:

"Yemek, içmek
İyi şarap ve altın.
Obol'un ağzında her şey birbirine karışır
Altını yutmadan şarabı tadamazsın."

Genç adam hınzırca gülümseyip kadının kulağına fısıldadı:
"Şarabı yutmadan, paranın tadını alamazsın."

Genç kadın keyifli keyifli güldü. Yabancı bir denizci, önünde oturan ihtiyara üç yabancının kim olduğunu sordu.

"Şu yaşlı bir timsah gibi kıpırdamadan oturan adam Sosibos. Diğer ikisi ise ikiz kardeşler Agathocles ve Agathocleia. Ne kadar da güzeller değil mi? İkisinden birini yatağa atmak için varımı yoğumu verirdim. Prens Lagos'un şenlikleri için bütün hokkabazları, soytarıları, dansçıları topluyorlar."

2. Bölüm

Aynı saatlerde, birkaç yüz stad[2] kuzeyde, Argo gemisi İskenderiye'ye doğru yelken açmıştı. Yolculardan biri sırtını korkuluklara yaslamış, başını göğe dikmiş, takımyıldızları seyrediyordu.

"Öyle gözlerini yukarı dikmiş neye bakıyorsun, Samoslu? Gök kubbede yeni yeni yıldızlar mı var yoksa?"

Öteki yolcular gibi kamarasına kapanmayan yolcu, Kaptan Kutusis'in ilgisini çekmişti.

İskender, Mısır kıyılarını fethettikten sonra, Akdeniz bir Helen denizi olmuştu. Ama denizcilik biliminde fazla gelişme olmadığı için çoğu kaptan Mısır'a giderken hâlâ eski rotaları takip ediyordu. Yani karayı gözden yitirmeden, sırayla Anadolu sahili, Lübnan ve Filistin kıyılarında seyrettikten sonra Mısır'a ulaşıyorlardı. Kutusis ise gözünü daldan budaktan sakınmayan bir maceracıydı. Rodos'tan ayrıldıktan sonra açık denize yelken açmış, rotayı doğrudan İskenderiye'ye çevirmişti. Cesur olmasına cesurdu, fakat aptal değildi. İki kentin de aynı meridyende olduğunu biliyordu. Hiç sapmadan direk güneye giderse İskenderiye'ye varacaktı. Yılın bu zamanında esen kuzeydoğu rüzgârı, yelkenlerini şişirmiş gemiyi İskenderiye'ye hızla itiyordu.

Theon, gözlerini yıldızlardan ayırmadan mırıldandı:

"Gökyüzü pırıl pırıl. Şu takımyıldızını görüyor musun? İşte onu daha önce hiç görmemiştim."

"Hangisi?"

Theon parmağıyla gökyüzünde belli bir notayı işaret etti. Kaptan, gösterilen takımyıldızı görememişti. Sabırsızlanarak:

[2]Stad: Eski Yunan'da 180 metreye denk düşen uzunluk ölçüsü (ç.n.).

"Gösterdiğin yerde şu denizdeki dalgalardan daha fazla yıldız var. Hangisi?"

"İşte şu. Görmüyor musun?" dedi yolcu.

"Ben bir şey görmüyorum. Tam yerini göstersen iyi olacak."

Theon belli belirsiz gülümsedi. Kaptanı epey meraklandırmıştı.

"Başak Takımyıldızı'nı görebiliyor musun?"

Yaz gündönümüne az kalmıştı. Güneş Zodyak'ın altıncı işaretine girdiği zaman Başak, artık görülmeyecekti.

"Aslan'ı gördün mü?" diye sordu bu kez Theon.

Kaptan başıyla olumladı. "Hah, o zaman iyice yaklaştın demektir. Başak'ın başı ile Aslan'ın kuyruğu arasındaki üç yıldızı görüyor musun? Arctouros'un tepesini kesen iki çizgi halindeler."

Bütün denizciler, gökteki en parlak yıldızlardan olan Arctouros'u bilirdi. Büyük Ayı'nın kuyruğunu oluşturuyordu. Zaten adı da ayı anlamına gelen *Arctos* ve kuyruk anlamına gelen *Oura*'dan almıştı.

"Evet, görüyorum," dedi kaptan heyecanlanarak.

"Güzel. Aslan'a yakın olan ikinci çizginin sonuna bak. Küçük bir yıldız kümesi göreceksin."

Kaptan, yolcunun gösterdiği yıldızları görebildi sonunda. Daha önce hiç görmediği bir takımyıldızdı bu. Tam yedi tane yıldız sayabildi.

"Biz denizciler için gökyüzü en az deniz kadar tanıdıktır. Ama yine de, başını kaldırdığında her gün yeni bir şey keşfediyorsun. Tıpkı geminin rıhtımdan ayrılacağı gün gibi. Rıhtımdaki kalabalığı izlerim hep. Başta kimseyi tanıyamam. Sonra o kargaşa içinde birinin yüzüne takılır gözlerim. Benim için o yüz hep bir kadınınkidir. Güzel bir kadının yüzü. Diğer bütün yüzler kaybolur sonra. Sadece onu görürüm. Her limanda güzel bir kadın vardır ve ben Kaptan Kutusis, kalabalığın içinde onu bulmayı bilirim." Bir an karşısındakine şüpheci bir ifadeyle baktı kaptan; "Ama senin takımyıldızın...

Dün de aynı yerde olduğundan emin misin?"

"Dün? Evet, ama..."

"Ama ne? Göğün gün geçtikçe kalabalıklaştığını mı söyleyecektin?"

"İster kalabalıklaşsın ister tenhalaşsın. Yıldızlar doğar ve ölür. Tıpkı biz insanlar gibi."

"O halde?"

"Kısacası bana anlatılan bu. Gökyüzü haritalarında söz konusu edilemeyen cisimler var hâlâ. Aratos bile bazı ayrıntıları ihmal etmiş."

"Yani tanrıların bazı sırlarını keşfettiğini mi söylüyorsun?"

"Dinle!" Theon'un sesi alçaldı. "Mısır Kralı Batlamyus'un Suriye'ye savaşa gittiği söyleniyor. Üç yıldır evinden uzakmış. Bu yüzden zaman geçtikçe kaygıları artan Kraliçe Berenis, bir gün gaipten haber verdiğine inandığı bir rüya görmüş. Öyle ki, artık kocasının canlı geri döneceğine dair inancı kalmamış.

"Sana anlatacağım olay İskenderiye'de, Batlamyuslar'ın sarayında geçmiş. Berenis, tahtta oturuyormuş. Masada kocasından gelen bir mesaj varmış: 'Saygıdeğer kraliçem. Adını taşıyan kentten ya zaferle taçlanmış olarak döneceğim ya da ölü olarak.'

"Bu arada, savaşlar son derece kanlı geçiyor, savaş alanlarını binlerce ceset dolduruyormuş.

"Kraliçenin alımlı görüntüsü salondaki dev aynada yansıyormuş. Sarı saçlarının çevrelediği yüzünde, sükûnet ve endişe okunuyormuş. O an bir karar vermiş. Saçlarını tutturduğu tokayı çıkarıp atmış ve eline bir bıçak almış. Bıçağın vahşi pırıltısı, saçlarının altın rengine karışmış. İlk bukle düşmüş yere. Sonra bir ikinci bukle, sonra üçüncü. İşini bitirdiğinde zemin kraliçenin tanrısal güzellikteki saçlarıyla kaplanmış.

"Odanın bir başka köşesinde yedi yaşlarında bir çocuk sessizce olanları seyredip, ağlıyormuş. Arkasında ise kırklı yaşlarda beyaz toga giymiş bir adam, gözlerini kraliçeden

ayırmadan, elleri çocuğun omuzlarında, hem onu teselli ediyor hem de annesinin kollarına atılmasını engelliyormuş. Bu adam, kraliçenin çocukluk arkadaşı ve veliahtın öğretmeni Eratosten'miş. Kraliçenin içinde olduğu ıstırap onu da üzüyormuş, ama üstlenmiş olduğu görev gereği metin ve vakur görünmek zorundaymış.

"Berenis, belinde ağır ve keskin kılıcıyla kapıda nöbet tutan zencilerden birine işaret etmiş. Zenci ağır ağır huzura yaklaşıp kraliçenin önünde diz çökmüş. Kölenin, gördüğü manzara ve kraliçenin elindeki bıçaktan dolayı kafası karışmıştır. Ancak kraliçe kalan saçlarını da onun kazımasını emretmiş. Kölenin, itaat etmekten başka bir şansı olmadığı için uzatılan bıçağı almış.

"Eratosten'in engellemesine ve önemli bir şey yok teskinine rağmen kendine hâkim olamayan genç prens 'Anne yapma!' diye çığlığı basmış. Ne yapacağını bilemez halde elinde bıçakla ortada kalakalan köle, kraliçenin kesin bir dille emrini tekrarlaması üzerine bıçağı kavrayıp işine koyulmuş.

"Annesinin, acıları ve korkularına göğüs germesi gerektiğini düşünen genç prens, gördüğü manzara karşısında korkuyla titrerken, onu bu kararı almaya zorlayan şeyi soruyormuş kendine kendine.

"Kısa bir süre sonra başında tek bir tel bile saçı kalmamış olan kraliçe, ne oğlunun ne de Eratosten'in yüzüne bakabiliyormuş; saçları bukle bukle yere dökülürken tüm dikkatini ellerine vermiş.

"Hâlâ güzelliğinden zerre kadar bir şey kaybetmemiş olan prenses, günün son ışıkları pencereden içeri sızarken aynada kendine bakmış; kucağına düşmüş bir bukleyi okşarken dudakları belli belirsiz kıpırdanarak dua ediyormuş.

"Bu esnada bir hışırtı yükselen odada kralın sadık köpeği, odayı baştan başa geçip efendisinin büstünün kenarına uzanmış."

Theon kemerine astığı deri su tulumunu alıp kafasına dikti. Konuşmak, adamı susatmıştı. Su tulumunu uzattığında,

kaptan monoton bir hareketle tulumu aldı ve kafasına dikti. "Hikâyenin, takımyıldızıyla ne ilgisi var be adam?" dememek için kendini zor tutuyordu, ama yirmi beşinden fazla göstermeyen, sarışın, saf görünüşlü yolcu, öte yandan merakını da uyandırmayı başarmıştı.

Kaptan matarayı sahibine geri verdi. Öykünün kalanını sabırsızlıkla bekliyordu.

"Karanlık çöker çökmez Berenis, sarayı terk etmiş. Kraliçeye yalnızca güçlü bacak kaslarına sahip bir atlet olan sadık koruması Beton eşlik ediyormuş. Kararlı adımlarla kıyıya yönelen kraliçe, doğruca İsis Tapınağı'na gitmiş. Tapınaktaki sunağa yaklaşınca beraberinde taşıdığı çantayı açmış; çanta, ağzına kadar saç doluymuş.

" 'İsis, aşkın tanrıçası. Tanrıçam, kız kardeşim. Sana, sadece sana yalvarıyorum. Çünkü sadece sen, sevilen birinin yokluğunun verdiği acıyı anlayabilirsin. Çünkü sen de kocan Osiris, ölüler ülkesinden dönebilsin diye bukle bukle saçlarını tanrılara sundun. Ben de kendi kocam için saçlarımı sana adak olarak sunuyorum. Tanrıça, inayetini benden esirgeme. Kocamı, kralımı bana bağışla,' demiş.

"Sonra da, beraberinde getirdiği saçları sunağa bırakıp arkasına bile bakmadan uzaklaşmış."

Kaptan Kutusis, hâlâ olayla bir bağlantı kuramamıştı. Rüzgârın şişirdiği yelkenlere göz attı. Rüzgâr, Argo'yu dosdoğru İskenderiye'ye götürüyordu.

"Rüzgârın bizi götürdüğünden daha hızlı nasıl gidebileceğimizi mi düşünüyorsunuz kaptan?"

Kutusis, cevap vermek için ağzını açtı. Ama yolcu sözünü kesti:

"Birkaç gün sonra kraliçe sarayın bahçesinde dolaşırken, Beton koşarak çıkagelmiş:

" 'Kraliçem, saçınız...'

"Başında erguvani bir başlık olan Berenis dönmüş. Beton bir türlü cümlesini tamamlayamayınca konuşmasını emretmiş.

" 'Kraliçem, saçınız... Sunaktan...'

"Berenis, daha fazla dinlemeden koşmaya başlamış. Beton da arkasından. İsis Tapınağı'na geldiğinde, saçlarının ortadan kaybolduğu bomboş sunağı gören Berenis, adağının tanrıça tarafından kabul edilmediğini anlamış."

"Gerçekten kaybolmuş mu?" Kaptan Kutusis'in gözleri ateş saçıyordu. "Rüzgâr götürmüş olmasın? Ya da biri çalmış? En azından... Cevap ver kraliçenin saçlarına ne olmuş?"

"Rüzgârın götürdüğünden daha hızlı olmaz kaptan!"

"Daha hızlı olmazsa olmaz! Ne olmuş yani. Beni sinirlendirmeye başladın. Önce meraklandırıyorsun sonra da olmaz olmaz diyorsun. Ağzıma bir parmak bal çalıp susuyorsun."

"Balı ye gitsin öyleyse," dedi Theon.

Kutusis, hikâyenin kalanını duymak istemediğini belirten bir tavırla omzunu silkti.

"Adağın reddedilmesi ile İsis, kralın canlı dönemeyeceğini haber vermişti. Bu yüzden Berenis, kendini yasa hazırlamış.

"Odasına kapanmış ve ne sebeple olursa olsun rahatsız edilmemesini emretmiş. Bir gece, hizmetkârı Beton, emre karşı gelip kapısını çalmış. Kraliçe uyanıkmış. Kocasından kalan boş yeri yıllardır hissettiği yatağında doğrulup Beton'un yanındaki, saçı sakalına karışmış ihtiyara bakmış. Arşimet'in kadim dostu, tanınmış astronom Conon'muş bu ihtiyar adam. Berenis, Mouseion'un en renkli simalarından biri olan bu yaşlı bilgini tanıyormuş. Conon, kraliçenin iznini istemeden odaya girmiş. Başka zaman olsa, affedilmez bir suç olan bu davranışa, ortada sıra dışı bir gelişme olduğu için kraliçe ses çıkarmamış.

" 'Kraliçem, saçlarınız...'

" 'Ne olmuş saçlarıma?'

" 'Kaybolan saçlarınızı buldum efendim!'

"Kraliçe şaşkınlıktan taş kesilmiş. Conon, kadının koluna girip, onu balkona çıkarmış. O gece gökyüzü alışılmadık bir

şekilde olağanüstü bir beraklıytaymış.

" 'Bakın kraliçem, işte yukarıda. Gök kubbede!' demiş."

Theon tıpkı, astronomun kraliçeye işaret ettiği gibi parmağıyla takımyıldızı tekrar gösterdi. "Başak takımyıldızı ile Aslan arasında. Callisto'nun hemen yanında. Çoban yıldızına bakınca fark etmemek imkânsız." Callimacos, kraliçeyi ve altın saçlarını anlattığı şiirinde aynen bu ifadeyi kullanmış.

"Berenis, gökyüzüne bakmış. Artık bu yıldızlara kim bakarsa baksın, hep yaptığı fedakârlığı hatırlayacaklarını düşünmüş. Bu yüzden içi, İsis'e karşı minnetle dolup taşmış."

İşte o günden sonra bu yıldızlar kümesi Berenis'in Saçları diye anıldı. Kaptan Kutusis merakını gidermiş olmasına gidermişti ama durumu protesto etmekten kendini alamadı:

"İyi güzel de yıldızlara isim vermek biz denizcilerin işi değil mi?"

"Bu defa değil dostum. Astronomlar sizden önce davrandılar."

"Amma iş be. Güzel hikâyeleri severim. Aklımda tutabildiğim hikâyeler sadece sonu güzel biten hikâyeler. Sana teşekkür ederim yolcu. Bana ismini bağışlar mısın?"

"Teophraste Excelsior."

Kaptan gülümsedi.

"Demek rüzgârın götürebildiğinden daha hızlı gidemem ha! Öykün yolculuğu kısalttı. Daha önce Argo, İskenderiye'ye hiç bu kadar çabuk varmamıştı."

"Rüzgârın götürebildiğinden daha hızlı değil kaptan!"

Kahkahaları, rüzgârın içinde birbirine karıştı.

Dakikalar sonra kaptan, biraz da üzgün, söylendi:

"Benim başıma böyle bir şey hayatta gelmez. Ben geri döneyim diye saçının tek telini bile kesecek bir kadın tanımıyorum." Theon'a döndü. "Şu takımyıldızı hakkında söylediklerin. Söyle bana yabancı, sana inanayım mı? Öykün gerçek mi?"

"Senin keyfine kalmış kaptan. Doğru olmasını mı yoksa uydurmuş olmamı mı tercih edersin?"

"Elbette doğru olmasını!" diye haykırdı içten gelen bir yakarıyla Kutusis.

Theon, ayağının altındaki döşemenin sarsıldığını hissetti. Deniz, birden bire çalkalanmaya başladı. Ansızın kopan fırtınalardan biriydi. Ne tek parça bulut ne de tek damla yağmur vardı ortada. Yelkenler, fırtına yüzünden indirildi. Denizciler yolcuları kendi iyilikleri için kamaralarına yolladılar. Bir tek Theon kalmıştı şimdi.

Her yanda şimşekler çakıyordu. Theon, bir su dağının gemiye doğru yaklaştığını gördü. Argo, dalganın tepesine tırmandı. O kadar yüksektelerdi ki, dalganın gemiyi gökyüzüne fırlattığını sandı. Aynı anda aşağıdaki güvertelerden feryatlar yükseldi.

Geminin gövdesinin parçalanacağına kanaat getiren Theon, kamarasına gitmediği için şükretti. Açık havada, göğü seyrederken ölmek, kamarasında fare gibi boğulmaktan daha iyiydi. Sırtına astığı çıkınını okşadı. İçinde el yazmaları vardı. Gittiği her yere el yazmalarını da götürürdü. Ölse bile kitaplarından ayrılmazdı. Fırtınanın uğultusu arasında kaptanın emirleri duyuluyordu. Cesur bir kaptanları olduğu için şükretti.

Etraftaki hengameye aldırmadan başını kaldırıp gökyüzünü izlemeye daldı. Gökyüzü sakin ve huzurluydu. Deniz kudurmuştu ama gökyüzü o kadar esenlik vericiydi ki!

"Pharos, Pharos!"

Kıyı görünmüştü. Kuzeydoğu rüzgârı onları karaya götürüyordu. Az evvel onları yutacak gibi dört yandan saldıran dalgalar, geldikleri gibi bir anda yok oldular. Theon yorgunluktan güvertede uyuyakaldı.

Yıllardır bu anı beklemişti. Yeniden pruvaya yönelirken çantasını okşadı. Ufukta parlak bir ışık onlara yön gösteriyordu.

"Pharos göründü!" diye haykırdı yine gözcü.

"Bana gelin ey yolcular! Açık denizden gecenin karanlığında bana gelin! Bu ışık size kılavuzluk edecek. Şehrin ve

düşüncenin ışığı, İskenderiye."

Gözcünün uyarısı ile güverteye üşüşen yolcular arasındaki Theon, büyülenmiş gibiydi. Kim bilir kaç kelebek bu ışığın büyüsüne kapılıp kanatlarını kaybetmişti. Kendine o talihsizlerden olmayacağına dair söz verdi. Odysseus'dan bir dize geldi aklına.

"Orda görünen bir ada var, gecenin hayhuyunda,
Irmağın ağzında; Pharos derler adına
Güzel bir limanı vardır, açık denizden çıkınca tam karşında
Gemilerin demir atıp, esenlik bulabileceği."

Artık Fener çok net görünüyordu. Gün doğana kadar denizciler için tek umut kuleden gelen ışıktı. Zeus ve Uranüs'e adanmış kuleyi yapanlar, tanrısal bir yapı inşa ettiklerinin bilincindeydiler.

Sabahın ilk ışıklarıyla beraber, Argo, Pharos'un doğusundan geçti. Yolcuların hayranlıkları, dev kuleye yakından baktıklarında daha da arttı. Her türlü büyüklük kavramını alt üst eden bir yapıydı bu. Yolculardan bazıları yüksekliğini tahmine giriştiler. Ama tam yüksekliği bilen yoktu.

"Tam otuz kat!" diye yanıtladı bir yolcu. "Olimpiyat stadının uzunluğunun yarısından daha uzun."

Bir diğeri ekledi:

"Üst üste gelen altmış insanın boyunda."

Şaşkınlık ve hayrete, minnet ve şükran da katılmıştı. Hâlâ hayatta olduklarına inanamıyordu bazıları. Gemiyi ceviz kabuğu gibi sallayan dalgalar unutulmamıştı.

Pharos, şehrin ucunda küçük bir yarımadaydı. Adadaki tek yapı üst üste konmuş üç beyaz silindirden oluşan Fener di. Şaşılacak derecede beyazdı bina. Aslında silindirlerin sayısı üç değil birdi. En üst kattaki asıl fener silindir şeklindeydi. Sekizgen bir gövde üstünde duruyordu. Bu sekizgen gövde kare şeklinde bir kaide üstüne oturtulmuştu. En geniş ve büyük parça da bu kaideydi. Dahiyane bir geometrik uyum. Ge-

niş bir paralelyüz üstüne oturtulmuş, çok kenarlı bir prizma ve bunun üstüne inşa edilmiş ince bir silindir. Theon, Argo'nun küpeştesine yaslanmış bu mükemmel geometrik eseri keşfe dalmıştı.

Fener'in altında iki dev heykel yolcuları karşılıyor ve Fener'e bekçilik ediyordu.

Ne Atina'da ne de Roma'da doğal liman mevcut değildi. Siraküza ve İskenderiye'de ise ikişer tane liman vardı. Kent, yanaşmak isteyen gemilere iki seçenek sunuyordu: Doğuya ve batıya açılan bir liman. Dipteki kayalar ve resiflere rağmen her gemi güvenli bir şekilde limanlardan birine sığınabilirdi. Rüzgâr batıdan esiyordu. Gemi, doğu kapısına yöneldi. Fener ve Lochias burnu arasından geçtiler. Theon, burunda küçük bir yapı gördü. Bu, kraliçenin saçlarını adak olarak bıraktığı İsis'in tapınağıydı.

Kaptan yelkenleri fora ettirip temkinli bir rota izledi. Buralarda sık sık kaza olurdu. Sancak tarafında Basileia, yani kraliyet mahallesi görülüyordu. Saraylar, malikaneler göz kamaştırıcı birer inci gibi dizilmişlerdi. Kral Batlamyus ve Kraliçe Berenis'in sarayı ihtişamda, hepsini solda sıfır bırakıyordu.

Argo, kraliyet rıhtımı yakınlarındaki bir adayı geçti: Antirhodos Adası. Rodos Adası'ndan almıştı adını. Ada açıklarına imgelem gücüne meydan okuyan büyüklükte bir gemi demirlemişti. Sonra Poseidon'a adanmış tapınağı ve Tiyatro'yu geçtiler. Şehrin zenginliklerinin saklandığı dev antrepolar; daha doğrusu şehrin efendilerinin zenginlikleri demeliyiz. Ülkede üretilen ne varsa, cam, bira, keten kumaşı, üzüm, çömlek, seramik ya da parfüm, Batlamyuslar paylarını alıyorlardı. İskender'in ölümünden sonra ortaya çıkan ardıllarından Batlamyuslar, şehri dev bir mağazaya çevirmişlerdi.

Fener'in ziyaretçilere verdiği mesaj hiç de yanlış değildi. Şehre uğramadan bu kadar çok harika şeyi bir arada görmeleri mümkün değildi.

3. BÖLÜM

Harita çizerken, iki eksenle dünyayı eşit parçalara ayırmak öteden beri uygulanan bir yöntemdi. Resmi bir haritada dünyanın uzunluğu dört, genişliği ise üç Mısır arşınıydı.

Conon, kraliçenin saçlarını gökyüzünde bulduktan kısa bir süre sonra Suriye seferinden sağ salim dönen Kral Batlamyus şimdi Eratosten'i Mouseion'da ziyaret ediyordu.

"Ah, şimdi genç olsam bütün ayrıntıları görebilirdim. Bu gözler artık yaşlı bir adamın gözleri Eratosten. Ne olursa olsun gözlerine bir şey olmasın."

Eratosten, hükümdarın sözleriyle irkildi. Bir tek kelime bile okuyamayacak olmak fikri bilgini ürpertti.

Hükümdar, sükûnet içinde bilgini izliyordu. Eratosten, kralın ne kadar yaşlandığını kendi gözleriyle görmese hayatta inanamazdı. Mısır kralı yaşlı bir ihtiyar haline gelmişti.

Batlamyus bu anı tam üç aydan beri bekliyordu. Haritanın tamamlanışına yardım etmek için eline geçen birçok fırsatı kaçırmıştı. Hemen her defasında bir işi çıkmıştı, ama hiçbir gerekçe, keşfetmenin keyfini ve heyecanını duymasına engel olamazdı. Esere son şeklinin verileceği çalışmalara yetişmişti.

Yatay olan birinci eksen dünyanın en batı noktası olan Herkül sütunlarından başlayıp, Akdeniz boyunca ilerliyor; Messina, Atina ve Rodos üstünden geçip, İskender'in büyük Asya seferinde keşfedilen Taurus sıradağlarına kadar gidiyordu. Tıpkı Diyafram kası gibi. Eratosten bu eksene Diyafram adını verdi çünkü aynı insan vücudundaki gibi alt kısmı üst kısımdan ayırıyordu.

İkinci eksen ise dikeydi. Dünyanın en kuzeyindeki buzlarla kaplı Thule'den, Nubye'nin kumlu çöllerine hatta Nil'in

sonsuz kaynağına kadar uzanıyordu. Eksen üstünde Bizans, Rodos, İskenderiye ve Asvan kentleri vardı. Eratosten bu ekseni de Dikey Eksen olarak adlandırdı.

İki eksen Rodos Adası'nda, kent merkezi ve limandaki heykelin üstünde kesişiyordu. Eratosten dünyanın merkezi olarak bu noktayı seçmişti. Herkes Eratosten ile aynı fikirdeydi. Apollon'un bronzdan heykelinin, dolayısıyla tanrıların tanrısının dünyanın merkezinde olması fikri çok mantıklıydı. Ama kimsenin göremediği başka bir gerçek daha vardı: İnsan dehasının ürünü olarak heykel, insan şeklindeydi. İnsan nitelikleri tanrıya verilmişti ve dolaylı olarak dünyanın merkezinde insanoğlunun damgası vardı.

Haritada ne vardı peki? Yeryüzündeki tüm topraklar tek parçaydı. Gezegendeki tek denizin ortasında yükselen tek bir toprak parçasıydı bilinen dünya.

"İşte tanıdığımız dünya kralım. Bütün bu toprakları gezen kâşifler ve gezginlerin anlattıklarına göre çizdik."

Bütün dünyayı tek bir bakışta görebilmek mümkündü. Bu insanlık adına gurur verici bir andı. Ordusunun başında haritadaki çoğu ülkeye kendi de gitmişti. Gerçekliğinden emin olmak istercesine papirüs üstüne çizilmiş haritaya dokundu, Kral.

"Bütün ülkeler var değil mi?" diye sordu ardından, kuşkuyla.

"Hiçbiri unutulmadı," diyen Eratosten, kendinden emin bir sesle kralın endişesini yatıştırdı.

"Dünyanın bilinen her yeri, bu kâğıt üstünde ha? İstediğim zaman istediğim yeri görebilirim! Bu ilk defa oluyor değil mi?"

Eratosten kralın bu sorusunu beklemiyordu:

"Başka ne olabilir ki kralım?"

"Emin misin?"

"Evet kralım. İlk defa. Coğrafya kadar geometri ile de ilgilendiğimi bilirsiniz. Bu bilimde bize ilk öğretilen elimizde dayanak olmadan konuşmamaktır."

Harita, pırıl pırıl bir papirüs üstüne işlenmiş, kâğıt iki tahta arasında rulo haline sokulmuştu. Tamamı açıldığında uzunluğu genişliğinin iki katı olan kusursuz bir dikdörtgen oluşturuyordu. Paraleller ve meridyenler özenle çizilmişti. Böylelikle dünya üstünde bir yerin koordinatlarını bildikten sonra haritada bulmak çocuk oyuncağıydı.

Kesin ve basit. Batlamyus'un ağzı kulaklarına varıyordu. Emrinde çalışan bilginle bir kez daha gurur duydu. Kendisi değil miydi yıllar evvel Atina'dan bin bir güçlükle getirtip İskenderiye'deki bilginlerin başına geçiren?

Hükümdar tekrar yerine oturdu.

"İskender, zamanında dünya turu yapmak istemişti. Haritan hiç kuşkusuz çok işine yarardı. Yeni bir Odysseus yolculuğu olurdu bu."

"Homeros'unkinden daha gerçekçi temellere oturtulmuş bir efsane olurdu hem de," diye ekledi Eratosten.

Sonra da kendi çalışması ve ozanınki arasındaki farkları bir bir saymaya başladı. Haritayı *Geographica* adını verdiği eseriyle birlikte ele alıyordu. Yakın bir zamanda bu çalışmasını bitirecekti. Kral, ilk heceyi ayrı söyleyerek eserin adını tekrarladı.

"*Geo... graphica.*"

"Tamamen yeni bir bilim için bulduğum bir ad kralım. Edebiyat ve şiirden çok astronomi ve matematiğin sözünün geçeceği bir bilim."

"Böylece sen de dünyanın ilk coğrafyacısı olacaksın. Dünyayı ilk çizen adam. Dünyanın ilk hâkimi. Benden bile üstün olacaksın yani. Benim elimde sadece Mısır var," diye bilgini övdü kral. Gözlerini, kendinden önce kuşaklar ve hanedanlar süresince firavunların yönettiği topraklara dikti. Ülkesini boydan boya geçen Nil'e, Asvan'a, yüz kapısı olan Theb ve Memphis kentlerine ve kentlerin kenti İskenderiye'ye. Sonra haritayı baştan aşağı süzüp sordu:

"Dünyanın etrafı sadece suyla mı çevrili?"

"Evet, batıda Herkül sütunlarının ötesi ve doğuda Taurus

dağlarından sonrası hep denizdir. Bu yüzden İberya'dan denize açılırsak sayın kralım, yolculuğumuz bir gün muhakkak Taurus'da son bulur."

"Batıdan yola çıkıp doğuya ulaşmak... Haddini aşma, ne cüretle kralınla alay ediyorsun!"

"Bizi hiçbir şey durduramazdı kralım," diye üsteledi Eratosten.

"Evet, durdururdu: Korku."

"Harita üstünde teorik olarak göstermeme izin verin."

"Teoriler korkuyu yenemez."

"Belki kralım."

"Ve harita, dünya demek değildir."

"Belki. Ama her halükârda ondan faydalanıyorum."

Batlamyus haritanın üstüne eğildi. İşaret parmağını Diyafrám'ın üstüne koyup batıdan doğuya doğru kaydırdı. Bir yandan da parmağının üstünde olduğu ülkelerin adlarını sayıyordu: Galya, Libya, İtalya, Yunanistan, Makedonya, Trakya. Dikey eksene geldiğinde durdu. Dünyanın yarısını kâğıt üstünde bir çırpıda kat etmişti. Devam etti. Etiyopya, Nubya, Arabistan, Medya, İran, Baktria, Hindistan, Orta Asya, Çin... Dünyanın en doğusuna gelip de okyanusa ulaşınca parmağı havada kaldı. Okyanustan sonrasını göstererek:

"Ya gerisi? Dünyanın kalan toprakları? Şimdi bildiklerimize göre az mı çok mu?" diye sordu kral. Efendisinin sükûtuna duyduğu saygıdan ötürü, ellerini kavuşturup susan Eratosten'e yaklaşıp sorusunu yineledi.

"İlk defa dünyanın sınırlarını bu kadar kesin görebiliyorum. Ama kendi kendime sormadan edemeyeceğim. Buraya kadar haritalanan kısmı dünyanın önemsiz bir kısmı mı yoksa söylediğin gibi tamamına yakını mı?"

"Efendim, buna cevap verebilmek için dünyanın tam büyüklüğünü bilmem gerek."

"Yani?"

"Kralım bana dünyanın büyüklüğünü mü soruyor?"

"Evet. Sana tam olarak sorduğum bu. Dünyanın gerçek

büyüklüğü!"

"Kralım bunun hâlâ bir sır olduğunu bildiğime göre benden ölçmemi istiyor. Doğru mu?"

"Bunu bulmanın kabiliyetlerini aşacağını mı düşünüyorsun Eratosten?"

Kralın sorusu, gizliden gizliye Eratosten'i kışkırtıp, hırslandırmayı amaçlıyordu.

Daha önce eşi benzeri görülmemiş bir istekti kralınki. Dünyanın büyüklüğünü hesaplamak. Sadece bilinen kara parçalarını ve denizleri değil, tamamını. Binlerce yıldır insan sadece yaşadığı mekânın büyüklüğünü ölçüp biçmişti. Artık insanoğlunun kendi kabuğundan sıyrılma zamanı gelmişti. Kendi evinden, köyünden, yerinden, yurdundan ayrılıp dünyayı görmenin vaktiydi. Bu ölçüm sayesinde her insan, kendi toprağına bağlılığın ötesine geçip dünya yurttaşı olacaktı. Kısaca gerçek bir devrimdi söz konusu olan.

Böylesine zor bir işin altından kalkmak ve tarihe adını yazdırmak hayaliyle Eratosten'in gözleri kamaştı. Dünyayı ölçen ilk adam olmak, ne zafer ama! Ancak şanın şöhretin bir de sorumluluğu vardı. Olduğundan daha küçük ya da büyük hesaplarsa çağlar boyunca onun hatası yüzünden insanlar dünyayı yanlış tanımış olacaktı.

Lochias Burnu'na doğru yürüdü. Sularla çevrili İsis Tapınağı'nın yakınından geçti. Berenis'in saçlarının adak olarak sunulduğu o günden beri ne zaman buraya gelse kalbinde bir sızı hissediyordu. Şimdiyse aklında ne kraliçe ne de saçları vardı. Zihni sadece dünyayla meşguldü.

4. Bölüm

Subay, kalabalığı yararak yürüyor, adamları da dikkatle peşinden geliyordu. Fenerde görevli arkadaşları Argo'nun gelişinden onu haberdar etmişlerdi, ama gemiyi denetlemeye giderken yolda birkaç Fenikeli denizciyle Nubyeli liman işçileri arasında çıkan azılı bir kavgayı ayırmak zorunda kalmışlardı. Aslında asayişi sağlamak görevi değildi; ama elindeki sopayı birilerinin sırtına indirmek fırsatını her zaman yakalayamıyordu.

Kendisi gemiyi denetlemeden hiçbir yolcunun inemeyeceğini bildiği için acele etmiyordu. İskeleyle gemi arasındaki tahta köprü ağır silahlı askerlerin sert adımlarıyla titredi. Subay, kaptan Kutusis'e kendini tanıttıktan sonra beraberce kaptanın kamarasına girdiler ve denetleme başladı. Kamara berbat haldeydi. Her yanda kaptanın kişisel eşyaları, silahlar, mumlar vardı. Odanın bir köşesinde duran sandık subayın dikkatini çekti.

"Aç şunu!" diye emretti.

Mücevherler, çeşit çeşit sikkeler, Yunan drahmisi, oboller, hatta İsrail'den geldiği hemen belli olan Fenike sikkeleri. Subay sandığın kapağını kapattı. Burada ilgisini çeken bir şey yoktu.

"Geminin yükü ne?" diye şüpheyle sordu.

"Fener için ahşap, şarap ve zeytin. Sizin ilginizi çekebilecek bir yüküm yok. Rodos'tan yola çıktım ve İskenderiye'de kısa bir süre konaklayacağım."

"Buradan nereye?"

"Lübnan'a."

"Oradan sonra?"

"Bu Lübnan'da ne bulacağıma bağlı. Belki Girit'e yelken açarım. Veya buraya geri dönerim."

"Vay be! Epey uzun bir yol var önünde desene. Ne şarabı taşıyorsun?"

"Samos."

"Yunanistan'ın en iyisi!" Subayın gözleri parladı. "Burada pek az bulunuyor. Satarken hiç zorluk çekmeyeceğine bahse girerim," deyip, Samos şarabını neden tercih ettiğini anlatmaya koyuldu. Öteki İyon şehirlerinin şarapları gibi kuru değil, hafif tatlandırılmıştı. Güverteden gelen bağırtılar olmasa, belki daha epey konuşacaktı bu nefis şarap üstüne.

"Bu düpedüz hırsızlık. Hakkınız yok. Geri verin onu!"

Elini kılıcına atıp güverteye fırladı. Dışarıda yolcular korkudan sinmiş, başlarını öne eğmişlerdi. Askerler yolcuların etrafını sarmış subaylarının emrini bekliyorlardı.

"Neler oluyor burada? Karşı mı koyuyorlar?"

Korkudan iyice sinen yolculardan çıt çıkmıyordu.

"Şuradaki efendim," dedi askerlerden biri, parmağıyla işaret ederek. İşaret ettiği adam başını öne eğmemişti. Aksine küstah ve gururlu bir ifadeyle başını kaldırmıştı. Kılığı gösterişten uzaktı. Sandaletinin uzun, deriden bağcıklarını dizine kadar bağlamıştı. Yakası göğsüne kadar açık, bol bir gömlek giymişti. Kemerinde küçük bir bıçak taşıyordu. Hiç taramadığı belli olan saçlarını ham deriden bir şeritle bağlamıştı. Teni kırmızı renkteydi. İnce bir sakal bırakmıştı. Sakalı teninden daha açık kızıl renkteydi. Açıkçası etrafına pek de iyi bir izlenim vermiyordu. Subay, muhatabının kılığına ve duruşuna bakarak kaba bir ifadeyle sordu.

"Az önce böğüren sen miydin?"

Genç adama yaklaşmak için üst üste yığılan yirmi ruloluk dev kitap yığınının etrafından dolaştı. Askerlerin gemide arama yapmalarının tek nedeni kitaplardı. Bir kâtip, el konan kitapların adını, sayısını, sahibinin adını ve geldiği kenti not ediyordu.

"Ama bu herif bana hikâye anlatan şu alim değil mi? Evet,

evet ta kendisi," diye atıldı Kutusis. "Ne oluyor burada? Ben bu adamı tanıyorum."

Bunun üzerine subay, "Bırakın onu," diye emir verdi.

Kaptan, Theon'a endişe edecek bir şey kalmadığını belirten bir hareket yaptı.

"Demek adamlarımı hırsızlıkla suçluyorsun?"

"Bir el yazmam vardı. Yanımda getirmiştim. Onu satın almıştım. Hem de yüklü bir tutara. Türlü badireden geçtim ama asla yanımdan ayırmadım. En son dün gece bir fırtınadan geçtim. Şimdiyse adamların onu çal... ona el koyuyor. Nedeni ne olursa olsun bunun adı hırsızlık." Yerdeki yığından dört tane ruloyu işaret ederek:

"İşte, şu, şu, şu ve şu. Hemen bana geri verilmelerini talep ediyorum."

Subay alaylı alaylı güldü.

"Duydunuz mu, talep ediyormuş!"

"Onu benden almaya kimsenin hakkı yok," diye diretti Theon. İki asker arasında hayatından endişe ediyordu ama korktuğuna dair tek bir işaret bile yoktu.

"Kimsenin hakkı yok demek. Kralın bile mi?"

"Görebildiğim kadarıyla sen kral değilsin!"

Theon'un bu sözü yolcular ve askerler arasında gülüşmeye yol açtı. Subay sinirli sinirli:

"Olmayabilirim, ama onun emirleri doğrultusunda hareket ederim," dedi.

"Kral sana benim el yazmamı almanı mı emretti?"

Subay, "Bu kadar maskaralık yeter," deyip giysisinden bir rulo çıkardı.

"Kral Batlamyus'un fermanı. İskenderiye limanına giren gemilerdeki tüm el yazmaları ve kitaplara, kralın subayları tarafından el konacak ve üzerinde çalışıldıktan sonra sahiplerine iade edilecektir."

"Üzerinde çalışmak da ne demek?"

Askerler yerdeki ruloları taşıyıp gitmişlerdi bile. Kaptan, Theon'a kendisiyle Çatlak Amfora meyhanesine gelmesini

teklif etti. Orda ne yapacaklarını düşünürlerdi.

Teophraste Excelsior, İskenderiye'ye ilk ayak bastığında ne başına geleceklerden haberi vardı ne de içine gireceği heyecan verici serüvenden.

"Kral geliyor!" diye gürledi nöbetçi.

"Şşt! Neden beni her gördüğünde bağırıyorsun be adam? Herkesi ürkütüp rahatsız etmek hoşuna mı gidiyor?"

Yazı salonunda insanlar seslerini yükseltmezlerdi. Kâtipler, sandal ağacından yapılma kalemlerini dişlemek dışında ağızlarıyla pek iş görmüyorlardı.

Salondaki sessizliği sadece bir gıcırtı bozuyordu. Yaşlı bir kâtip sırasına iyice eğilmiş, kendini kopyaladığı el yazmasına vermişti. Bir nöbetçi gelip onu dürttü:

"Bırak onu. Hadi, düzeni bozuyorsun."

Kral, Selenios'u hemen bir görüşte tanıdı. Askerler kulak zarını patlattığından beri sağırdı. Kral salonu terk edince yeniden hummalı bir çalışma başladı.

"Aslında coğrafya odamdaydım," diyerek karşıladı kralı Eratosten. "Bu sabah bizi ziyaret edeceğinizi unutuyordum az kalsın."

Gerçekte, kral ziyaretini önceden haber vermiş filan değildi. Eratosten, kibarca bunu hatırlatmıştı krala.

"Hafızan seni yanıltmıyor. Tanrılar sana o açıdan harika bir hatırlama gücü vermişler. Konsey o kadar sıkıcıydı ki onları atlatmak zorunda kaldım. Devlet işleri bekleyebilir. Unutmadan, Selenios'u gördüm. Yaşlı kurt hâlâ burada demek."

"Bereket versin öyle. Onun yaptığı kopyaların hâlâ eşi benzeri yok. Orijinal metinlerle birçok kez karşılaştırdım. Arada en ufak bir fark bulamadım. Sağırlık onu dünyadan koparıp aldı. Ama bunun yanında daha evvel görülmemiş bir dikkat ve yetenek bahşetti."

"Öteki kâtipleri de sağır ettirmemi mi öneriyorsun?"

"İsterseniz sağır edin. Ama gözlerine dokunmayın."

"Ben Mısır'a hükmediyorum. Sen ise kütüphaneye," diyen kral düşünceli düşünceli ekledi:

"Kütüphaneyi kurarken dünyada kaç tane eser olduğunu tahmin etmişti?"

"Kim, efendim?"

"Babam Soter. Kütüphaneyi kurarken bir tahminde bulunmuştu."

"Beş yüz bin kitap."

"Şu an kaçına sahibiz?"

"Dört yüz bin."

"Kalan yüz bini bul ve ait oldukları yere, raflarımıza diz onları."

Oturdu. "Evet Eratosten. Dünyanın ölçümünden ne haber?"

Mouseion'un hemen bitişiğinde Büyük Kütüphane yükseliyordu. Kral oldukça yakında bulunan sarayından yürüyerek gelmişti. Dayanılmaz sıcaktan, yolun iki yanına dikilmiş servilerin gölgesi sayesinde korunuyordu. Dakikası dakikasına programlanmış toplantılar, yönetim işleri kralı yormaya başlamıştı. İktidarda geçen yirmi beş yıldan sonra hükmetmek zevk vermez olmuştu.

Tahta çıkışının ilk yıllarındaki çalkantılı dönemden sonra dur durak bilmeden savaşmış, barış yapmış, yasalar koymuş, düzen getirmişti. Helen dünyasının güç piramidinin en tepesine çıkmış, zaman zaman dostu bazen de düşmanı olan Suriyeli Selevkos hanedanıyla ve Makedonyalılarla ittifak kurmuştu. Yıllar hızla geçmişti.

Artık bambaşka bir uğraşı edinmişti kendine. Kudretinin işlemediği bir arenada boy gösteriyordu: Bilgide.

Yıllar evvel Büyük İskender Yunanistan'ın bütün ilimlerini öğrenmişti. O zamanlar Atina, dünyanın kültür ve bilim başkentiydi. Ancak zamanla ibre İskenderiye'ye kaymıştı. Akademi ve Lise, bayrağı Kütüphane'ye ve Müze'ye devretmişti.

Kral, kâtipler, çevirmenler ve derlemecilerle vakit geçirmekten keyif alıyordu. Bazen gününün yarısını kütüphanede

geçirdiği oluyordu. Bu anlarda gündelik sıkıntılarından uzaklaşıp sakinleşiyor, kendini gayet iyi hissediyordu.

Devlet işlerini kraliçeye bırakmıştı. Berenis politikayı seviyordu. İstediğini yaptırmakta da ustaydı. Rakiplerini oyuna getirip kendi taleplerini yerine getirtmekte üstüne yoktu.

Ayrıca önceki kralların sağlamlaştırdığı idari mekanizma o kadar sağlamdı ki, başta bir kral olmadan da işler yeterince düzenli yürürdü. Hükümetin emrinde çalışan memurlar ordusu, iyi işleyen bir makinenin çalışkan dişlileri gibi şaşmaz bir düzenle iş görüyordu. Vergiler devletin kasasına mütemadiyen akıyordu.

"Son görüşmemizden beri epey düşündüm," diye söze başladı kral. "Kendime bu işin altından nasıl kalkacağını sorup durdum. Dünya etrafında tam bir tur yapmayacaksın değil mi? Aklımdan geçmedi değil, ama bu yolculuk gözüme olanaksız göründü. Hem benim senin yolculuğunu bitirmeni bekleyecek kadar zamanım kalmadı Eratosten."

"Benim de o kadar vaktim kalmadı. Siz de bilirsiniz ki kralım, iyi bir komutan bir ülkeyi fethetmek için ülkenin tümünü işgal etmek zorunda değildir. Çoğu zaman küçük bir toprak parçasını almak yeter. Elbette doğru yer seçilmişse. Ben de dünyanın büyüklüğünü hesaplarken aynısını yapacağım. Ufak bir parçasını ölçmem yetecek..."

"Doğru yer seçilmişse... Kütüphanede uyuyan dört yüz bin eser de bir şekilde dünyamızdan bahsediyor."

"Onlar uyumuyor efendim. Nöbet bekliyorlar. Ama diğer yandan haklısınız. Hepsi bir şekilde dünyamızdan bahsediyor. Yine de bazı eserler eksik. Aratmaya devam ediyorum. Lakin boşuna. Platon'un kırk drahmi karşılığı bir kopyasını satın aldığı Croton'lu Philolaos'un *Doğa Üstüne* isimli yapıtı mesela. Diğerlerinin hepsini gözden geçirdim."

"Ee, ne diyorlar bu konuda?" diye üsteledi Batlamyus.

"O kadar çok şey söylüyorlar ki!"

Bir köle tepsi içindeki meyve suyunu sundu. Sessizce kupalarını doldurup içtiler. Sonra:

"Kralım izin verirse büyüklükten önce şeklinden söz edeceğim," diye devam etti Eratosten.

"Vaktim var, ama yaşımı göz önünde bulundurarak seninkini de alıyorum. Hızlı git Eratosten. Tüm her şeyi bir an evvel öğrenmek istiyorum."

"İlk düşünürlere göre dünya düzdü. Anaximandros dünyayı düz bir disk şeklinde varsayarak ilk haritasını çizdi. Clazomenes'li Anaxagoras, Milet'li Hecate hatta Herodot bile. Bazıları dünyanın, boyu genişliğinin üç katı olan bir silindir olduğunu bile iddia ettiler. Bunlar Thales'ten yüz yıl kadar önceydi. Sonra dünyanın şekli yuvarlak oldu!"

"Anlamadım. Madem çoğunluk tarafından düz olduğu iddia ediliyor, neye dayanarak yuvarlak olduğunu savunuyorsun? Şahsen ben de düzlüğünden eminim. Yürürken düz bir yüzey üstünde olduğunun farkında değil misin yoksa?"

"Bu düzlük hissi sizi inandırabilir. Ama beni değil."

Eratosten düşündü. İddiasını güçlendirmek için nerden başlaması gerektiğine karar vermeye çabalıyordu. Sonra iki aşamada anlatmada karar kıldı. Önce kendi iddiası hariç tüm olasılıkları eleyecek sonra da savını ispat edecekti. İlk hedef, dünyanın şeklinin küreden başka bir şey olamayacağını göstermek, ikincisi ise küre olduğuna kanıtlar bulmaktı.

"Mümkün olan şekilleri bir gözden geçirelim. Tepsi gibi düz olabilir, silindir, küp, piramit ya da küre olabilir. Takdir edersiniz ki yalnızca düzgün şekilleri esas alıyorum."

Eratosten'in sesi, Müze'nin toplantı salonunda dinleyicilerine hitap ediyormuş gibi yükselmişti.

"Düz olamaz. Şayet düz olsaydı, nerede olursa olsun, ufuk çizgisi tüm insanlar için aynı görünürdü. Güneş, bütün dünyada aynı zamanda doğup aynı zamanda batardı. Oysa biliyoruz ki doğuda yaşayanlar güneşi bizden önce görmekteler.

"Ya küpse? Eğer küp olsaydı, altı yüzeyli düzgün bir şekil olduğundan, her yüzey eşit derecede gündüz yaşardı. Tam altı saat gündüz olur, günün kalan on sekiz saati de gece yaşanırdı.

"Piramit olsa, küpte olduğu gibi, piramidin dört yüzeyi de

eşit derecede aydınlanma süresine sahip olurdu. Sekiz saat gündüzden sonra on altı saat gece olurdu."

Biri dışında tüm geometrik şekilleri saydıktan sonra sustu. Kral, şakayla karışık bilgini alkışlamaya başladı.

"Yalnızca tek seçenek kalıyor geriye, değil mi? Küre. Çok zekice bir konuşmaydı. Aynı bir savaş meydanında olduğu gibi. Biri dışında düşmanın bütün kaçış yollarını tıkayıp, oradan hücuma geçmek. Dahice bir strateji."

Astronomiye atıfta bulunduktan sonra, iddiasını felsefi ve estetik delillerle de güçlendirdi. Tanrının yarattığı en üstün canlı olan insanoğlunun yuvası da şekillerin en mükemmeli olmalıydı. Ve bilinen en mükemmel şekil küreydi.

Küre, çapı aynı olsa bile diğer bütün şekilleri çevreleyebiliyordu. Yani eşit yüzeyi olan bir başka geometrik şekli bile içine alabiliyordu.

Kral, bilginin sunduğu kanıtların su götürmezliği karşısında yenik ve memnun ellerini kaldırdı.

"Pes ediyorum. Küre olsun!"

"Bugün kimse tersini söyleyemiyor. Öte yandan ihtilaf henüz bitmedi. Ama uyuşmazlığın sebebi dünyanın şeklinden çok yeri ve hareketi. Yani dünyanın öteki gök cisimlerine göre evrenin neresinde bulunduğu. Hareketsiz veya hareketli olduğu. Ya da sabitse, yeri değişmiyorsa ne tür bir harekette bulunduğu.

"Platon, Eudox, Aristo, Öklid ve daha birçokları dünyanın evrenin merkezinde ve sabit olduğunu öne sürdüler. Ancak herkes böyle düşünmüyor.

"Pontus'lu Heraklitos tam tersine dünyanın döndüğünü düşünüyor. Günde bir defa kendi etrafında döndüğünü söylemiş. El yazmasını arayıp durduğumu söylediğim Philolaos ise, söylenenler doğruysa kendi etrafında değil günde bir defa evrensel bir ateşin çevresinde döndüğünü iddia etmiş."

"Evrenin merkezinde yer alan evrensel bir ateş!" diye tekrarladı kral. "Daha neler duyacağız allah bilir!"

"Fakat hepsinden daha şaşırtıcı varsayımı kısa zaman ön-

ce Müze'yi terk eden Aristarcos ortaya attı. Dünyanın kendi etrafında döndüğünü iddia etmekle yetinmedi, bir de evrenin merkezinden aldı ve yerine de güneşi yerleştirdi. Bilinen tüm varsayımları tersine çevirip dünyanın hareket ettiğini, güneşinse sabit olduğunu söyledi. Yani dünyayı güneşin etrafında dönen basit bir gök cismi yaptı."

"Evrenin merkezinde bir güneş ha! Bu eminim Mısırlı rahiplerin hoşuna gitmiştir. Bir tek şey aklımı kurcalıyor. Nasıl oluyor da Öklid'in öğrencisi Aristarcos hocasından farklı düşünüyor? Birine göre dünya evrenin merkezinde sabitken ötekinde ise güneşin etrafında dönen basit bir oyuncakmış. Peki ya sen diyorsun bu işe? Sence dünya evrenin neresinde?"

"Bana evrenin ortasında sabit bir dünya fikri yetiyor."

"Yani dünya evrenin ortasında ve hareketsiz mi diyorsun?"

"Hayır. Sadece şimdilik bu varsayımla yetiniyorum diyorum."

"O halde kesin bir iddiada bulunmak mümkün değil mi?"

"Anlatmaya çalıştığım, görünüşü kurtarmak için bu varsayıma inandığım. Bu sayede birçok astronomik fenomeni açıklayabiliyoruz."

"Hangi görünüşü kurtarmaktan bahsediyorsun?"

"Gece ve gündüzün oluşması, mevsimlerin değişmesi. Gece ve gündüzün süreleri, yıldızların hareketleri, gündönümlerinin önceden görülmesi."

Kral sözünü kesti.

"Ama dönüyor mu dönmüyor mu? Evrenin merkezinde mi değil mi? Elimizde bunca kitap varken nasıl olur da bundan emin olamayız? Sorularımın birine bile cevap bulamayacak mıyım?"

"Evet, birine bulabilirsiniz efendim. İster sabit olsun ister dönsün, ister evrenin ortasında olsun ister güneşin etrafında dönsün, ne olursa olsun bir şey kesin. DÜNYAMIZ KÜRE ŞEKLİNDEDİR!" diye sesini yükselterek konuşmasını bitirdi Eratosten. "Bizim şansımız da bu zaten. Çünkü ancak kü-

re olduğu takdirde ölçebiliriz."

"O halde değilse..."

"Evet kralım. Değilse bu... imkânsız olurdu."

Aralarında rahatsız edici bir sessizlik oluştu. Kral yorgun görünüyordu. Eratosten:

"İsterseniz burada kesebiliriz. Başka bir gün devam edebiliriz efendim."

"Sorun değil. Sen yorgun olmadığın sürece ne zaman istersen devam edebiliriz. Bilirsin bu konuda ne kadar konuşursak konuşalım doyamıyorum. Daha evvel yitirdiğim onca zamana acıyorum şimdi. Gençken çalışmaya başlasaydım şimdi daha bilgili olacaktım. Bir sürü boş şey için o kadar çok zaman harcadım ki! Ne kayıp! Devam edelim! Zaman yitirmeye gelmez."

"Tamam. Varsayalım ki dünya düz bir disk şeklinde olsun."

"Evet?" dedi sabırsızlıkla kral. Gözleri parlıyordu. Eratosten'in ağzından çıkan her kelimeyi iştahla yutuyordu.

"Veya bu disk bildiğimiz bütün sınırların ötesinde olsun. O halde dünyanın boyu sınırsız, bu durumda büyüklüğünü ölçmek de anlamsız olurdu. Diskin boyutları sınırlı olsaydı bu durumda da her iki yanına varmak ve ölçmek gerekirdi."

Papirüs bir kâğıt çıkarıp, kâğıdı silindir oluşturacak şekilde katladı.

"Eğer dünya silindir olsaydı sadece dairelerin yüzeyini değil, uzamın da alanını hesaplamak gerekirdi."

Kâğıdı tekrar açtı ve katlayarak küpe benzetti.

"Eğer şekil koni, küp veya piramit olsaydı yine aynı işlemi yapmak gerekirdi. Her yüzeyi ayrı ayrı hesaplayıp toplam alanı bulmak gerekecekti."

"Yani hiç şansımız yok öyle mi?"

"Hem de sandığınızdan daha da az şansımız var kralım."

"Tanrılar dünyayı iyi tasarlamışlar. Belki de sen bir gün ölçebil diye küre yapmışlardır, ne dersin?"

Hükümdarın sesi neşe doluydu.

"Küreyi diğer cisimlere göre eşsiz yapan şey, nasıl söyleyeyim, nereden bakılırsa bakılsın hep aynı biçimde olması, nerden bakarsanız bakın yuvarlak görünmesidir."

"Nerden bakarsak bakalım yuvarlak görünmesi demek. Elindeki kanıt bu mu şimdi? Tanıdığım insanların çoğu bu tanımlamaya güler geçer. Başka şekilde açıklamayı dene bir."

"Demek istediğim dünyanın neresinde olursak olalım, aynı derecede eğiklik vardır. İşte bu yüzden küre mükemmel bir şekildir. Her noktasında, her yönünde aynıdır. Başka hiçbir şekil bu harikulade özelliğe sahip değildir. Diğer bir deyişle bu en demokratik geometrik şekildir. Kesinlikle bir tek ayrıcalıklı noktası bile yoktur."

"Demokratik mi dedin! Orada dur bakalım! Demokrasi kadar kötü bir şey daha yok bu dünyada."

Eratosten alttan alıp yanıtladı:

"Şansımızı görmüyor musunuz? Ne disk gibi kenarları var ne de küp ya da piramit gibi keskin köşeleri. Konide olduğu gibi ulaşılması zorunlu bir tepe noktası, silindirdeki gibi bir temel yok. Küçük bir parçasını biliyorsak, tamamını da öğrenmiş oluruz."

"Bu da ne demek?"

"Biliyorum kralım, biraz hızlı gidiyorum. Bu son saydığım özellik amacımıza ulaşmamız için hayati öneme sahip. Bir parçasını ölçersek..."

"Özenle seçilmiş bir parçasını alarak ölçersek, bütününü de ölçebiliriz? Doğru anlamış mıyım?"

Coğrafyacı heyecandan titreyen sesiyle:

"Kesinlikle! Böylece dünyayı dolaşmadan boyutlarını ölçebiliriz."

"Seni hiç bu kadar tutkulu görmemiştim. Ben krallığımdan nasıl söz ediyorsam, sen de yerküreden öyle bahsediyorsun."

Eratosten başını eğdi. İleri gitmişti besbelli. Duygularını açığa vurmaktan ve tutkularını göstermekten hazzetmiyordu.

"Varsayımın doğru görünüyor. Ama bu, benim yöntem ko-

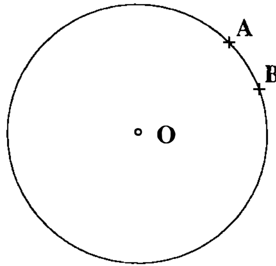
nusundaki sorularımı cevaplamıyor."

Eratosten, sesinin kontrolünü sağlamıştı. Eline pergelini alıp papirüs üstüne geniş bir çember çizdi. Çemberin merkez noktasına O harfini yazdı. Çevresinde işaretlediği iki noktaya ise A ve B noktaları dedi.

"Alfa ve Beta noktaları arasındaki mesafeyi ölçüp, iki nokta arasındaki açı farkını hesaplayabilirsem, çemberin tümünün uzunluğunu da bulabilirim."

"Kulağım hâlâ sende ama korkarım fazla zamanımız kalmadı."

"Bu açıyı bulabilmek için çembersel geometriden faydalanacağım," deyip A ve B noktalarından merkezdeki O noktasına çizgiler çizdi. Şimdi A ve B noktaları arasındaki açı daha belirginleşmişti.

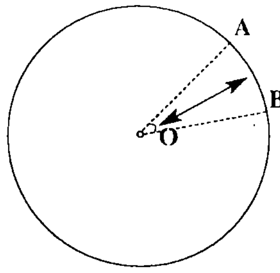
"A ve B noktaları arasında oluşan yaya dikkat edin haşmetlim. O yayın açısal değeri AO ve BO doğruları arasındaki açıya eşittir. Bu açıyı hesaplarsak, iki nokta arasındaki açı farkını da hesaplamış oluruz."

Kral heyecana kapılmıştı. Sonucun bu kadar yakınında olduğuna inanmak istermiş gibi çizime doğru eğildi. Eratosten sözünü tamamladı:

"Açıyı bulduğumda, o zaman iki nokta arasındaki mesafenin dünyanın çevresinin kaçta kaçı olduğunu da bulmuş olacağım."

"Ee, daha ne bekliyorsun?"

"Bu açı konusunda, yüce kralım, bir sorun var."

"N'olmuş. Ölçüver gitsin!"

"Açının doğrudan ölçülmesi mümkün değil ki!"

"Neden mümkün olmasın?"

"Ama kralım, açı dünyanın merkezinde. Ve siz de takdir edersiniz ki oraya kimse ulaşamaz. Merkezdeki bir açıdan söz ediyoruz. Dünyanın merkezindeki bir açıdan."

Kral bir kahkaha patlattı:

"Beni tuzağa düşürdün. Demek dünyanın merkezinde ha! O zaman ne diye zamanını bununla boş yere harcıyorsun? Çizimin tam bir aldatmaca. Gerçek dünyada bunlara cevap bulamazsın. Şu papirüsler üstünde boş yere düşsel yolculuklar yaparsın ancak. Oysa ben bir işe kalkıştım mı muhakkak gerçekten bitiririm," deyip yerine oturdu.

Sinirlenmiş ve düş kırıklığına uğramıştı. Eratosten, önce onu bir hayale inandırmış sonra imkânsız deyip kestirip atmıştı.

"Ne düşündüğümü bilmek ister misin? Senin matematiğin sadece aldatmaca. Bir avuç yalan dolan!"

"Asla efendimiz!" Eratosten, kralın karşısında olsa da, sesinin yükselmesine mani olamadı.

"Her ne kadar insanı aşan engeller söz konusu olsa da hâlâ bu düşü gerçekleştirebiliriz."

"Yani her şeye rağmen, dünyanın merkezindeki bu açıyı ölçebilir misin?"

"Üstünde çalışıyorum. Bu sıralar, hesaplamada kullanabileceğim pratik bir yöntem bulmak üzereyim."

"O halde elini çabuk tut!"

5. BÖLÜM

Mısır'da Nil'in mevsimsel taşmalarının ölçüldüğü sütunlar içinde en önemlisi Elephantine Sütunu'ydu. Khnum Tapınağı'nı çevreleyen yekpare duvarlardan merdivenle nehir yatağına kadar inilebiliyordu. Duvara oyulmuş resimlerden su seviyesinin ölçümünde faydalanılıyordu. Taşkın zamanı suyun yüksekliği, Yunanca kazınmış karakterlerle ölçülüyordu. Taşkınlar Nil'in ekonomisi için hayati bir öneme sahipti. Taşkın halinde yetkililerle ne kadar çabuk iletişim kurulursa, önemli kararlar da o kadar çabuk alınırdı.

Elephantine, nehrin yukarı kesimlerindeki bütün ölçüm merkezlerinden daha önemliydi. Çünkü nehrin ülkeye ilk girdiği noktaydı burası. Nil'in taşan suları ülkenin büyük kısmıyla beraber ekin alanlarını da su altında bırakmadan önce, halkın ve yetkililerin uyarılması için gözcülük yapıyordu burası.

Taşkın, bu yıl da her zamanki gibi *Payni* ayının sonunda başladı ve *Epiphe* ve *Mesore* ayları boyunca sürdü. Dur durak bilmeden büyüyen taşkın, önüne çıkma talihsizliğine uğrayan her şeyi yok etti.

Suların en yüksek seviyeye ulaştığı gün, taşkını ölçmekle sorumlu, tapınağın başrahibi merdivenlerden indi. Beline kadar suya girdi ve duvar üstündeki kabartmalara bakarak suyun seviyesini karşılaştırdı. Gece boyunca hiç değişiklik olmamıştı. Artık nehrin taşmasının durduğundan emindi. Sel tepe noktasına varmıştı. Bu andan sonra sadece suyun çekilmesi söz konusu olabilirdi. Yüzünden belli belirsiz bir memnuniyet tebessümü geçti.

Elephantine Adası'na ve adanın bağlı olduğu Asyan kenti-

ne hoş bir tropikal iklim hâkimdi. Sabahın erken saatlerinde bile sıcaklık dayanılmaz derecede yüksekti.

Tapınağın girişinde bir adam dikilmiş, sıcağa aldırmadan bekliyordu. Rahiplerden biri ona mühürlü bir rulo verdi. Rulo haline getirilmiş papirüs üstünde sadece bir rakam ve imza vardı. Adam kendisini bekleyen kayığa atladı ve nehrin öte yakasına geçti. Kıyıda kendisini bir at bekliyordu. Haberci atına atlayıp dört nala kuzeye doğru uzaklaştı.

Aynı anda bir grup duvarcı ustası müzenin terasında, ellerinde alet edevatları muhteşem manzaranın tadını çıkarıyordu. İskenderiye'de gündoğumu hakikaten de görülmeye değer bir şeydi. Limanın öte yakasında Fener yeni doğan günü selamlıyordu.

İşlerini bitiren duvarcılar, kan ter içinde kalmışlardı. Yuvarlak, granit bir kaya içine küçük bir oyuk oymaları istenmişti. İşini bitiren ustabaşı kayanın üstünden indi. Ustalar neden bu kayayı çatıya çıkardıklarına anlam veremiyorlardı.

Eratosten elinde uzun bir asayla kayaya yaklaştı. Asanın som altından topuzundan tutarak asayı oyuğa yerleştirdi. Asa hiç zorlanmadan deliğe girdi.

Çekülle sopanın kayaya dik oturduğundan emin olunca, ustabaşı sopayı olduğu yerde sabitledi.

Güneş saatinin mili oluşmuştu.

Gerçekten de granit küre içine sokulan asa bir güneş saatinin milinden başka bir şey değildi. Toprağa saplanmış bir sopa, dik duran bir insan, bir kule, bir dikilitaş, Fener, ne kullanırsanız kullanın, eğer zemine dikse ve gölgesi varsa güneş saati olabilirdi.

Ustabaşı da dahil olmak üzere, duvarcılardan hiçbiri ne olup bittiğinden haberdar değildi. İçlerinde en akılcı tahmini yapan ustabaşı bile bunu, ilham tanrılarına adanmış bir heykel sandı.

"Tanrılara değil güneşe adıyorum bu heykeli. Ya da onun ikiz kardeşine," diye kısaca yanıtladı Eratosten ustaları.

"Geceye mi?" diye sordular hep bir ağızdan, bu cevaptan şaşkına dönen duvarcılar. Eratosten başını iki yana sallayarak yanıldıklarını açıkladı.

"Güneş ne yapar?" diye sordu.

"Sıcaklık mı?"

"Ter!" diye yanıtladı çalışmaktan her yanı ter içinde kalan bir başkası.

"Hayır, hayır! Bilemediniz. Güneş GÖLGE yapar!"

Duvarcıların şaşkınlıktan ağızları bir karış açık kaldı. Bu cevabı doğrusu hiçbiri beklemiyordu. Gölgeyi oluşturan som cisimlerdi, güneşin kendisi değil. Ama güneş var olmamış olsaydı gölge de olamazdı.

Bu cahil, eğitimsiz adamlardan teki bile daha önce kütüphaneye adım atmamıştı. Hiçbiri Gymnasium'a girip ders almamıştı. Hayatları boyunca tek kitabın kapağını bile açmamışlardı. Eratosten onlara durumu açıklamak istedi.

Tıpkı şimdi küre üstündeki asanın yaptığı gibi cisimler gölgeye sahipti. Bu alelade çubuk, dünya hakkında bize eşi bulunmaz bilgiler sunuyordu. Güneşin, günün ve hatta yılın değişik zamanlarda zenit noktasının değiştiğini, kesin ekinoks tarihlerini yani günün ve gecenin eşit olduğu günleri... Ama tutkulu bilgin devamını getirmedi. Gündönümünü bu basit adamların anlayabileceği şekilde anlatamayacaktı.

Eratosten sustuğunda, işçiler artık granit blok üstündeki sopaya daha değişik bir gözle bakıyordu.

Az ötede, limanda, Argo İskenderiye'den ayrılmaya hazırlanıyordu.

Kaptan Kutusis, getirdiği ahşap ve şarabın tümünü beklediğinin de ötesinde bir fiyata satmış, gemiyi Lübnan'da satacağı yepyeni mallarla doldurmuştu. Demir almak için can atıyordu, ama gümrük subayını beklemek zorundaydı. Limana girer girmez kitaplarına el konan yolcular da sabırsızlıkla adamın dönüşünü bekliyorlardı. Aralarında en kaygılısı Theon'du.

Subay, gemiyi karşıladığı gün de işini ağırdan almıştı;

uğurlayacağı gün de. Arkasında yine korumaları ve kâtiplerden oluşan kalabalık bir grubu da beraber getirdi. Adlarının okunmasından sonra her yolcu yığının içinden kitaplarına geri kavuştu. Theon'un endişesi her dakika daha da artıyordu. Yerdeki yığın tükenip son isim de okununca patlayıverdi:

"Ya benim rulolarım nerede? Geldiğimde tam dört kitabımı alıkoydunuz. Nerde onlar?"

Subay genç yolcuyu tanımazlıktan gelerek:

"Demek dört kitap ödünç verdiğini öne sürüyorsun. Hmm. Adın neydi?"

Theon adını söyledi. Kâtip önündeki deftere göz gezdirip:

"Evet, adı listede var," dedi.

"Ha, şimdi hatırladım. Galiba senin el yazmaların Büyük Kütüphane'ye gönderildi. Ve şimdi de bulamıyorlar. Bana kalsa senin kurt yeniği kitaplarını oradan içeri bile sokmazdım. Daha yüz binlercesi var nasıl olsa. Zaten ne demeye onca kitabı topladıklarını da anlamıyorum ya! Neyse!"

"Yüz binlerce kitap benim umurumda bile değil. Beni sadece kendi kitaplarım ilgilendiriyor."

"Eğer bulamazlarsa sana fiyatını öderler yabancı. Merak etme. Hem de gerçek değerinin de üstünde bir parayla."

"Ben para mara istemiyorum. Sadece kitaplarımı geri istiyorum."

"O zaman beklemek zorundasın."

"Ama gemi hareket edecek."

"Eh, o zaman seçim yapmalısın. Ya onları almadan ayrılır ve geri döndüğünde teslim alırsın ya da burada kalır ve Fener'in altındaki muhafaza bürosundan almak için birkaç hafta beklersin. Tabii bulabilirlerse."

Subay, kâtip ve askerler gemiyi terk ettiler.

"Bizimle Lübnan'a gel. Zaten asıl amacın da bu değil miydi? Ücret ödemen gerekmez. Seni tayfa olarak işe alırım. Yemek yapmayı bilir misin? Hayır mı? Önemli değil. Bir gemide her zaman yapacak bir iş bulunur."

Kutusis, köprüde kararsız dikilen Theon'un koluna yapı-

şıp gemiye binmesi için ikna etmeye çalıştı. Kaptanın teklifiyle duygulanan Theon özür diledi:

"Kusura bakma dostum. Denize dayanamıyorum. Hem yüzme de bilmem. Teklifine teşekkürler kaptan, ama el yazmamı geri almalıyım. Bu dünyadaki tek varlığım o."

"Amma da dik kafalısın be! Neyse olan oldu. Çatlak Amfora'nın sahibesini görmeye git. Eski bir dostumdur. Sana iş verecektir."

Kısa bir süre sonra, burnunu açık denize vermiş olan Argo'nun gözden kaybolmasını izliyordu Theon. Çatlak Amfora'ya yürürken de subayın söylediklerini düşündü. Muhafaza bürosu. Bu kelime ona bir şeyler anımsatıyordu ama ne?

Khnum Tapınağı başrahibinin gönderdiği rakamlar yılın en önemli rakamlarıydı. Zarfın en kısa zamanda en uzak mesafelere ulaşması gerekiyordu. Su yolunu sel zamanı kullanmak tehlikeli olduğundan dolambaçlı ve bozuk yolları kullanmak zorundaydı haberci. Kısa mesafede bir yere gitmek için bile günlerce yol tepmek zorundaydı. Nil, tamamen taşmıştı.

Theon, Kutusis'in tavsiyesi üzerine Çatlak Amfora'ya gitti. Genç delikanlılara duyduğu ilgiyi saklamayan patroniçe onu işe almakta gecikmedi. Hatta ona yüklü bir avans da verdi.

Theon liman mahallesinde bir oda kiraladı. Ama aslında odasında kalmak için hemen hiç zamanı olmuyordu. Çalışma saatleri uzundu. Sabah kahvaltısını yaptıktan sonra kısa bir uyku çekiyor sonra da şehri dolaşmaya çıkıyordu.

İskenderiye'de onu ilk hayrete düşüren, erkeklerin dizlerine kadar gelen bir tünik giyip kadınların baldırlarını bile zor örten kısalıkta giyinmesiydi. Bu çıplaklıktan duyduğu rahatsızlık şehrin güzelliği karşısında silindi gitti. Ama onu asıl şaşırtan, tüm sokakların simetrik oluşu ve intizamla taş döşenmiş haliydi.

İskenderiye her biri alfabenin ilk beş harfiyle adlandırılan beş mahalleye ayrılmıştı. Theon da kenti alfabetik sıraya gö-

re gezmeye karar verdi.

İşe öğleden sonra gidiyordu. Meyhane açılır açılmaz hemen doluyordu. Yemekler lezzetliydi ve sudan ucuzdu. Dahası haftada üç gece ünü dört bir yana yayılmış gösteriler yapılıyordu. Bugünlerde de salon tıka basa doluydu. Eşi bulunmaz cüce Obol'un gösterileri her yanda kulaktan kulağa yayılıyordu. Theon onun gösterilerinden birine tanık olmanın heyecanıyla bir daha ne zaman sahneye çıkacağını sordu patroniçeye. Ama kadın da bunun cevabını bilmiyordu. Son gösterisinde herkesin ağzını bir karış açık bıraktıktan sonra bir daha ortada görünmemişti. Söylenenlere göre, o gece tanıştığı zengin çiftin hizmetine girmişti.

Müşteriler çoğunlukla denizcilerden oluşuyordu. Kıbrıs, Girit, Rodos, Küçük Asya, Atina ve Filistin'den geliyorlardı. Denizcilerin masalarında su gibi içki içiliyordu. Özellikle de bira. Alkolün de etkisiyle bazen atışıyorlar, birbirlerine takılıp şakalar yapıyorlar bazen de yumruk yumruğa giriliyordu. Ama pek nadiren bu sürtüşmeler ciddi kavgalara dönüşüyordu. Patroniçe böyle zamanlarda elindeki kırbacı şaklatıyor, kimin konuğu olduklarını hatırlatıyordu.

Salon ile mutfak arasında ise çam yarması kapıcı uyukluyordu. Patroniçenin bir işaretiyle yerinden bile kıpırdamadan dudaklarını sinirli sinirli oynatınca en azılı kavgacılar bile süt dökmüş kediye dönüyordu. Çoğunlukla yerinden kalkmasına hatta uyanmasına bile gerek kalmadan kavgacıları yatıştırıyordu. Bir gece durum uyanmasını gerektirecek kadar ileri gitti. Daha sonraları bu hengamenin sorumlusu, sadece birkaç kırıkla kurtulduğu için şükredecekti.

Theon odasına gece yarısından sonra dönüyordu. Bitkin bir şekilde yatağına kendini atıyor, uyumadan önce el yazmasını düşünüyordu. Tekrar elde etmek için tek yapması gereken biraz daha dişini sıkmaktı.

6. Bölüm

Kraliçenin saçlarını adadığı gün olaya şahit olan veliaht prens büyümüş, Berenis ve Batlamyus'un oğlu Lagos yetişkinliğin eşiğine gelmişti. Kıvır kıvır uzun saçları, parıldayan gözleriyle heybetli bir delikanlı olmuştu. Sakin yüz ifadesinden kayıtsızlık okunuyordu ama canı isterse ortalığı ayağa kaldırabilirdi. Yanında güzel giyimli genç bir kız duruyordu. Kız kardeşi Arsinoe'den başkası değildi bu.

Eratosten, en küçük prens Magas'ın da gelmesini bekliyordu. Ancak o zaman dersine başlayabilirdi. Ama o kadar çok beklemişti ki derse eksik başlamaya karar verdi. Zaman önemliydi ve güneş tepede yükseliyordu.

Büyük kanalı Maroetis Gölü'ne bağlayan Agathos Daimon kanalında bir yelkenlinin dışında hareket eden bir başka şey yoktu. Rüzgâr tatlı tatlı esiyordu, kayığı on beş yaşlarında atletik görünümlü bir çocuk çekiyordu. Kraliçe Berenis, kıyıda korkuyla oğlunun gözüpek gösterisini izliyordu. Yanıbaşındaki bir grup asker ise genç prensi çılgınca alkışlayıp tezahürat yapıyordu.

Magas yelkenleri indirdi ve duraklayan kayıktan kendini suya bıraktı. Berenis ve Beton uzun uzun suya bakıp nerden yüzeye çıktığını görmeye çabaladılar. Ama genç prens bir türlü gözükmedi. Berenis bir çığlık atıp ayaklarıyla suları sıçratarak, ne yapacağını bilmez bir halde çırpınmaya başladı.

"Yaşasın Prens Magas! Yaşasın Prens!" diye coşkuyla tezahüratları duyduğunda ellerini yüzünden çekti. Oğlu su yüzüne çıkmış kulaç atıyordu.

Berenis sudan çıktığında ona kurulanması için havlu uzat-

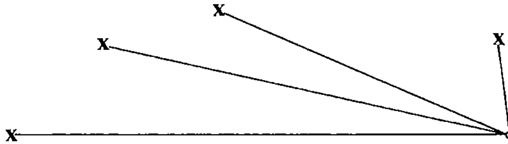
tı: "Ne dersin Beton. Sence de güzel bir çocuk değil mi? Tıpkı babası gibi, gerçek bir Batlamyus!"

Oğlunun kurulanmasına yardım etmek istedi ama Magas reddetti.

"Acele et. Yoksa yine dersine geç kalacaksın. Eratosten'i daha fazla kızdırma."

Çubuğun gölgesi papirüs kâğıdın üstüne düşüyordu. Eratosten sapmayı göstermek için kâğıdın üstünde gölgenin düştüğü yere bir çarpı koydu. Sonra cetvelle bu çarpıdan çubuğun dikili olduğu yere kadar bir doğru çizdi.

Bütün sabah boyunca aynı konu üstünde uğraşmışlardı. Lagos ve Arsinoe işlemi takip edip gölgenin kâğıt üstündeki ilerleyişini dikkatle izliyordu. Farklı saatlerde gölgenin düştüğü yere göre farklı doğrultularda çizgiler çizilmişti. Gölgenin sadece yönü değil uzunluğu da farklıydı. Güneş tepeye tırmandıkça gölgenin boyu kısalmıştı.

"Hâlâ kısalıyor," dedi Lagos. Sesindeki heyecan hemen fark ediliyordu.

"Yok olacak," diye ekledi Arsinoe.

"Emin ol asla yok olmayacak. Burada, İskenderiye'de güneş daima gölge yapar," dedi Eratosten. Sonra da gözlerini kâğıttan ayırmayan Lagos'a bir soru yöneltti.

"Peki bunun güneş ışınları açısından anlamı nedir?"

"Dünyaya her zaman eğik düşerler."

"Matematik açısından anlamını sormuştum."

"Yeryüzüne asla dik bir açıyla düşmezler."

"Mükemmel bir cevap! Günün birinde büyük bir geomet-

rici olacaksın, Lagos. Seninle gurur duyuyorum."

"Artık kısalmıyor!" diye sözünü kesti Lagos. "Şafaktan beri kısalıyordu ama artık kısalmıyor."

"Söylediklerini doğrula!" emrini verdi öğretmeni.

"Öyle görünüyor. Artık kısaldığını görmemek için kör..."

"Bu bir kanıt sayılmaz Lagos. Ben senden bir kanıt istiyorum."

Bunun üzerine Lagos öğretmeninin elindeki kalem ve cetveli kaptı. Gölgenin düştüğü yerden gölge boyunca bir doğru çizerek çubuğa kadar geldi. Bu çizgi bir önceki ile aynı gibi görünüyordu.

"Görüyor musun? İkisi de eşit."

"İspatla o halde."

Lagos'un yüzünde kuşku ve endişenin gölgesi geçti. Bu sorunun üstesinden nasıl geleceğini bulmaya çabalıyordu. Hocasının soğukkanlılığını sınadığı anlardan sadece biriydi.

Eratosten sorusunu sorduğu andan beri elinde tuttuğu iletkiyi öğrencisine uzattı. Lagos, aklına yeni gelmiş gibi iletkiyi kaptı ve tek tek çizgiler arasındaki açı farkını hesaplamaya koyuldu. Son iki açının birbirinin aynı olduğunu gördüğünde ise neşeyle bağırmaya başladı.

"Tam öğlen! Buldum!"

"Sakin ol evladım. Bu her gün olan sıradan bir şey."

"Evet öyle ama ilk defa farkında olarak yaşadım. Şu an tam öğlen vakti!"

Kardeşinin duyduğu sevinci paylaşmaktan çok uzak görünen Arsinoe kuru bir sesle:

"Tam öğlen diyemezsin."

"Öyle mi? Dedim bile."

"Sana söylüyorum. Şu an tam öğlen saatidir diyemezsin."

"Sen mi bana mani olacaksın?"

"Gölge uzamaya başladığı an öğle geçmiş demektir. O halde yanılıyorsun."

Lagos kuşkuyla kardeşine baktı:

"O zaman ne demeliydim."

"Şey, sanırım öğlendi demen gerekirdi."

Eratosten bir kahkaha patlattı. Lagos öfkeyle:

"Sen de mi onunla aynı fikirdesin? Siz ikiniz zaten hep aynı fikirde olursunuz." Ellerini Arsinoe'nin omuzlarına koydu. Genç kız kurtulmak için omuzlarını silkince güçlü parmaklarını omzuna batırarak:

"Bir gün karım olduğunda sana göstereceğim!"

"Asla senin karın olmayacağım, asla! Sen de bir şey söylesene Eratosten!" deyip ihtiyarın kollarına atıldı. "Senin karın olmayacağım işte. Biz kardeşiz."

Küçük kızı daha da kızdırmak için Lagos bağırmaya başladı:

"İsis ve Osiris! İsis ve Osiris gibi olacağız."

Eratosten araya girip ikisini de yatıştırmak için ellerini kaldırdı:

"Lagos, Lagos!"

Lagos birden duruverdi.

"Arsinoe'nin hakkı var. Aynı zevk konusunda olduğu gibi. Asla zevkin doruğundayım denemez. İnsan ancak 'zevkin doruğundaydım' diyebilir. Çünkü farkına vardığında çoktan o doruktan inmişsindir."

"Verdiğin örnekler beni hep şaşırtıyor oğlum."

Hocasının övgüsüyle genç prensin göğsü kabardı.

"İnsan hiçbir zaman içinde bulunduğu anın farkına varamıyor hocam. Bu yüzden öğleden sonralarını sevmiyorum. Öğle vakti geçince hemen gece olsun istedim. Öğleden hemen geceye atlamak mümkün mü hocam?"

Eratosten şaşkın şaşkın kaşını kaldırıp öğrencisine baktı:

"Yıldızlara hükmetmek elimizde olan bir şey değil."

Lagos:

"Ne kötü! Keşke elimizden gelen bir şey olsaydı," dedi ve bir kahkaha koyverdi. Şaka yapmayacak kadar ciddi söylemişti bunları.

Eratosten:

"Size bir astronomi ve coğrafya dersinde olduğunuzu ha-

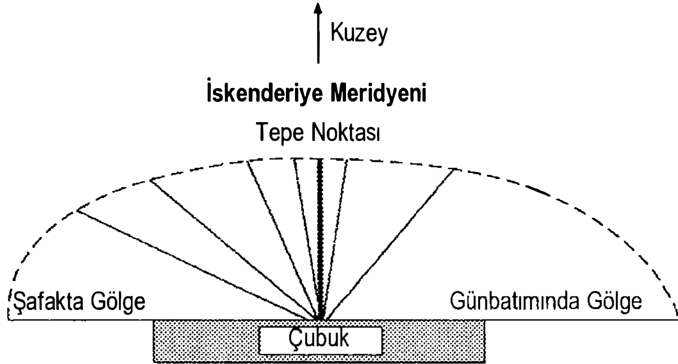
tırlatayım çocuklar. O yüzden gereken dikkati ve özeni gösterin."

Ölçtükleri son iki gölge aynı boydaydı. Eratosten aralarına düz bir çizgi çekti. Bu öteki çizgilerden daha kısaydı.

Kral ve kraliçe göründü terasa çıkan merdivenlerin başında. Kralın yanı başında fil kadar kocaman başıyla zenci kölesi Sirius yürüyor, bir yandan da kralla kraliçeyi güneşten koruyan rengarenk bir şemsiye taşıyordu.

Eratosten geciktiği için Magas'ı paylarken, Lagos babasına atıldı:

"Bak baba! Şu ortadaki çizgiyi görüyor musun? İşte o tam öğlen güneşinin gölgesi. Tam kuzeyi gösteriyor." Çizginin üstünde durdu. "Şimdi tam İskenderiye meridyeninin üstündeyim."

Kral oğlunun sözlerini tamamladı:

"O halde Rodos tam önümüzde. Memfis, Teb ve Asvan ise arkamızda kaldı. Görüyorsun ya Eratosten. Derslerini hâlâ hatırlıyorum," deyip Berenis'e döndü:

"Batıda ise Filistin ve Lübnan. Yani senin memleketin sevgilim."

Berenis gülümsedi. Kralın koluna girip kölelerden birinin getirdiği sandalyeye oturdu. Vaktiyle kraliçenin saçlarını kesen iri yarı zenci Esthie içki servisi yaptıktan sonra çekildi. Lagos heyecanla anlatmaya devam edecekken Arsinoe atıldı:

"Baba, Lagos durmadan benimle evleneceğini söylüyor."

"Magas'la mı evlenmek istiyorsun yoksa?" diye kızgınlıkla çıkıştı genç prens. "O ufak tefek, narin bir hanım evladından..."

"Ne seninle ne onunla! Kardeşlerin evlenmesi doğru bir şey değildir, öyle değil mi Eratosten?"

"Bu Yunan âdetlerinden biri değil doğrusu."

Eratosten politik bir yanıt vermişti. Lagos bu defa babasına hitaben yine saldırdı:

"Öyle mi? Dedem de kız kardeşiyle evlenmemiş miydi? Hem evlendiği kız kardeşinin adı..."

Arsinoe içini çekerek başını önüne eğdi.

"Kız kardeşinin adı Arsinoe değil miydi? Tıpkı senin gibi sevgili kız kardeşim. Bu yüzden değil miydi ki dedeme kız kardeşini seven anlamına gelen *Philadelphe* adını verdiler. Doğru değil mi baba?"

"Bu, babamın en doğrusunu yaptığı anlamına gelmez. Ailemizin gerçek tarihini öğrenmen gerek oğlum."

"Özür dilerim baba, canını sıkmak istemezdim. Ama bir de İsis ve Osiris'in öykülerine bak. Onlar da kardeşti."

"Öykünün nasıl bittiğini de biliyor musun?" diye atıldı Berenis. "Osiris öz kardeşi tarafından katledildi ve bedeni parçalara ayrıldı."

"Ben böyle bir şey yapmayacağım," dedi konuşmayı suskunca takip eden Magas.

"Vücudumdan ufak bir parça dahi olsa koparmayacak mısın Magas?"

"Neden böyle bir şey yapayım ki?"

"Haklısın. Neden yapasın ki?"

"Bu kadarı yeter çocuklar. Bu sıcakta sizin çocukça çekişmenizi dinlemeye gelmedik. Bu güneş saati harika olmuş Eratosten. Sayende çok önemli şeyler başaracağız."

Bunları söyledikten sonra kraliyet ailesi öğle yemeği için terası terk etti. Lagos babasına heyecanla öğrendiklerini aktarmaya başladı.

"Yarın öğle saatindeki gölgenin uzunluğu daha da kısa olacak baba. Çünkü yaz geliyor. Fakat gölgenin doğrultusu değişmeyecek."

Esthie, tepside yöresel şaraplarla dolu kadehlerle çıkageldi. Kral kadehini bir dikişte bitirip Eratosten'e seslendi.

"Lagos derslerini çok beğeniyor. Ama sen de matematik ve astronomi derslerinde aşırı gittiğini düşünmüyor musun? Bununla beraber yönetim ve hukuk dersleri de vermelisin bence."

"Yönetim nasıl yapılır baba?" diye sordu Magas.

"Bilgelikle oğlum."

"Bilgelik, bilgelik yaşlılar içindir," diye alaya aldı babasının cevabını Lagos. Berenis oğluna kaşlarını çattı. Ama kral hiç öfkelenmiş görünmedi:

"Sadece yaşlılar için değil Lagos. Gençlerin de bilgeliğe ihtiyacı vardır. Hatta yaşlılardan daha da çok. Özellikle de genç kralların."

"Evet ama bilgelik nedir?" sorusunu tekrarladı Magas Lagos'un kıskanan bakışlarının altında.

"Bilgelik, sevgili oğlum, ülke içinde barışı sağlamak, ama gerekirse savaş da yapabilmektir. Halka kendini sevdirmek ve kötü danışmanlardan kendini kollamaktır. Mesela kulağıma geldiği kadarıyla Lagos, arkadaşlarından bazıları pek de..."

"İyi dost değiller," diye söze karıştı Berenis.

"İyi dost değiller mi anneciğim? Bunun sebebi benim arkadaşım olmaları mı?"

Kral oğlunun cevabındaki mantığı sezmişti.

"İskender'in eğitimi için babası Makedonyalı Philippe, devrin en iyi hocası Aristo'yu tutmuştu. Ben de senin eğitimin için günümüzün en iyisini seçmişim anlaşılan."

Sözü kraliçe aldı.

"Aristo'nun bu konuda çok kesin yargıları vardı. Eğer yanıldığım bir yer olursa beni düzelt Eratosten. Aristo, idare etmek için birtakım erdemlere sahip olmak gerektiğini söylüyordu. Bu erdemler, *Andreia*: cesaret, *sophrosune*: ılımlılık,

megalopsuchia: yüce gönüllülük, *philotimia*: tutku, *praotes*: zarafet, *areskeia*: belagat, *diagogue*: ince zevk, *dikaiosune*: adalet ve *enkrateia*: ölçülülüktü."

Kraliçe her bir erdemi tek tek sayarken, kral oğlunun yüzüne dikkatle baktı. Sanki sayılan erdemlerin oğlunda olup olmadığını anlamak ister gibi görünüyordu. Kral naibinin gelişiyle buna ara vermek zorunda kaldı. O ana kadar oğlunun yüz ifadesinden bir şey yakalaması mümkün olmamıştı.

Kralın başbakanı ve en güvendiği danışmanı olan naip beraberinde önemli haberlerle gelmişti. Elinde mühürlü bir zarf tutuyordu. Mührü kırıp zarfı açtı. Mesaj çok kısaydı. Papirüs üstüne sadece 21 rakamı yazılmıştı. Elephantine tapınağından geliyor ve "Sel suları 21 arşın yüksekliğe ulaştı," anlamına geliyordu bu mesaj.

Bu, olabilecek en iyi tahmindi. Taşkın ne sel haline gelip tarlalara zarar verecek ne de kurak bir mevsimdeki gibi ekinleri kırıp geçirecekti. Elephantine keşişi, selle ilgili verilerin arkasına küçük bir çarpı işaretiydi. *Ankh*, yani yaşam anlamına geliyordu.

Devletin kasalarına para akmaya devam edecekti: Hükümdar daha da zenginleşecek, devlet cömert harcamalar yapmayı sürdürebilecekti. Gerçekten harikulade bir haberdi bu. Tam zamanı diye düşünen kral ayağa kalktı. Çevredeki memurlar ve hizmetkârlar durakladılar.

"Bu güzel haber üstüne size bir başkasını vermek istiyorum. Büyük oğlum Lagos'un veliahtım olmasına ve benden sonra tahta geçmesine karar verdim."

Berenis'in birden rengi attı. Şaşkınlıktan ne söyleyeceğini bilemeyen Magas, annesine bakakaldı. Berenis, teskin etmek için elini oğlunun omzuna attı. Vezir taş kesilmişti. Lagos ayağa kalktı ve sonra yine yerine oturdu. Eratosten memnuniyetle öğrencisine başını salladı. Öğrencisi Mısır tahtına oturacaktı.

Terasta uzun bir sessizlik hüküm sürdü. Kimse, kral sözlerini bitirmeden ağzını açmaya cesaret edemedi.

"Sen bu topraklarda hüküm sürecek IV. Batlamyus olacaksın. Kurtarıcı Soter, kız kardeşini seven Philadelphe ve Lütufkâr Everget'den sonraki dördüncü kral olacaksın. Sen de dedelerin ve baban gibi kendine bir unvan almalısın."

Lagos yerinde duramıyordu.

"Ben zaten bir tane seçmiştim bile baba!"

Tam söylemek için ağzını açmışken babası:

"Şimdi değil. Ancak tahta çıktığın gün seçtiğin adı söyleyeceksin."

"Ama baba! Ya sen..."

"Ya ben senin tahta çıkışını görmeden ölürsem mi? Merak etme. Tanrılar, ölmüş de olsam adını duyma lütfunu benden esirgemezler."

Toplananlar kralın sözleriyle dağıldılar. Limanda fenerin dev gölgesi Akdeniz'e düşüyordu. Güneş ağır ağır batmaya başlarken gölgesi uzadıkça uzadı.

7. Bölüm

Fildişinden saç tokalarını tek tek çıkarınca, Berenis'in dillere destan saçları bukle bukle omzuna döküldü. Kraliçe itinayla saçlarını taramaya başladı.

Batlamyus ise düşünceye dalmış, bir su saatinden damlaların düşmesini izliyordu. Kral melankolik bir ruh halindeydi. Halefini şimdiden duyurması ona hem özgürlük kazandırmış hem de yüreğine korku tohumları ekilmesine sebep olmuştu. Ölmekten korkuyordu.

Berenis, yumuşak bir sesle onu daldığı düşüncelerden çekti aldı.

"Bazen kendi kendime çocuklarımızın eğitimi için en doğru kararı verip vermediğimizi soruyorum. Eratosten ne yeterince otoriter ne de katı."

"Onu dostun sanıyordum."

"Benim için ne çok değerli biri ne de sadakatine güvenim var. Onu Filistin'deyken tanıdım. Sen babamın sarayına gelmeden bir süre önce Atina'ya geri döndü."

"Onu ta Atina'dan çağırtmamı isteyen sendin."

"Pişman mısın?"

"Yo hayır!"

"Kütüphaneye Apollonios'dan sonra yeni bir yönetici atamanı isteyen Callimacos da onu tavsiye etmişti sana. Doğru değil mi?"

"Her ikinizin sözünü de dinledim. İkiniz de aynı fikirdeydiniz. Tanrılara şükür seçimimde yanılmadım. Önerilerin her zaman yerindeydi kraliçem."

Berenis'e yaklaştı. Ve karısını tutkuyla kucakladı. Berenis her zamanki gibi en tatlı öpücüklere boğdu kocasını. Ama

kendini teslim etmek yerine geri çekildi ve:

"Demek önerilerim her zaman yerindeydi, öyle mi? O zaman şimdi vereceğim öğüdümü de tutmanı istiyorum..." Bir an duraksadıktan sonra devam etti. "Senden sonra tahta Magas'ın geçmesini istiyorum."

"Lagos'a karşı bu tutumun neden? Tamam biraz vurdumduymaz, ama bu halledilebilir. Henüz genç ve toy, ama aynı zamanda çok akıllı. Verdiği cevaplara dikkat etmedin mi? Üstelik o en büyük çocuğumuz. Onu tahttan uzaklaştırmam için hiçbir mantıklı gerekçem yok. Görüyorum ki benim gibi düşünmüyorsun. Ama tercihime karışamazsın. Sadece ben halefimi seçebilirim. Geçmişte yaş sırasına saygı gösterilmediği için bir sürü felaket oldu. Hem senin bu kadar düşmanlığını kazanacak ne yaptı? O senin de oğlun değil mi?"

Kral son cümlesini avazı çıktığı kadar yüksek sesle söylemişti. Önüne çıkan bir masayı devirip balkona çıktı. Dışardaki muhteşem yaz gecesinin güzelliği bile öfkesini yatıştırmadı. Berenis, kocasının yanına gitmeden bir süre bekledi. Sonra elini omzuna atıp:

"Lagos da Magas gibi benim çocuğum. Aklımı kurcalayan başka bir şey var. Sana daha evvel kimseye anlatmadığım bir şey söyleyeceğim. Suriye'ye savaşa gittiğin günleri hatırlıyor musun? Savaş tüm şiddetiyle sürüyordu. Senden hiç haber alamıyordum. Seni yanımda görmeyi o kadar çok istiyordum ki. İsis'e yakardım. Ona saçlarımı adadım."

"Evet, biliyorum. Callimacos şiirinde bundan bahsedip durdu."

"Lütfen sözümü kesme. Bırak bitireyim. Saçlarımın sunaktan kaybolduğunu haber verdiklerinde deliye döndüm. Tanrıça adağımı kabul etmemişti. Ölecektin. Umudumu yitirmek üzereydim. Seni Suriyelilerin kılıçlarıyla vurulmuş olarak savaş meydanında gördüm. Buna yüreğim dayanmazdı. Saçlarımı vermek yetmemişti. Daha önemli bir şeyi adak adamalıydım. Ona sahip olduğum en önemli şeyi, oğlumun hükümdarlığını adadım."

"Ne demek istiyorsun?"

"Beni duydun. Tanrıçaya, eğer sağ salim dönersen oğlum Lagos'un Mısır tahtına oturmayacağını adadım."

"Benim hükümdarlığıma karşılık oğlumunkini mi gösterdin?"

"Hayır? Hükümdarlığına karşılık değil. Hayatına karşılık! Anlamıyor musun?"

"Bunu yapmaya hakkın yoktu. Bunun bedelini oğlumuza ödetmeye hakkın yoktu."

"Hakkım yok muydu?" dedi her kelimenin üstüne basa basa. "Kim bana böyle bir hak verebilirdi ki? Seçeneğim yoktu. Yo, seçeneğim vardı. Ve ben de seni seçtim. İkimizin tekrar beraber olmasını seçtim. Hükümdar olmak, tahta çıkmak bu kadar önemli mi?"

"Ertesi gün Conon gelip gökyüzünde şu gördüğün takımyıldızlarda saçlarımı bulunca adağımın kabul edildiğini anladım. Tekrar dönecektin. Seni yine kollarıma alabilecektim. Döndüğünde sevincimden ağladım. Tanrıçaya kurbanlar verdim."

"Ama, hanedanın sona ermesin diye tanrıça bize başka bir oğul daha verdi. Sen döndükten bir sene sonra Magas doğdu. Mutluluktan uçuyordum. Tanrıça hem sağ salim seni bana vermiş hem de başka bir oğul vererek soyunun devamını sağlamıştı."

Kralın ağzını bıçak açmıyordu. Kralın köpeği Sirius efendisinin ayaklarının dibine oturdu.

"Duyuyor musun Sirius?"

"O her şeyi biliyor. Saçlarımı keserken yanımdaydı. Tam senin büstünün önünde durup acı acı ulumuş, Conon gelene kadar kimseyi yanına yaklaştırmamıştı."

Kral, Berenis'i kollarına alıp sımsıkı sarıldı ve öptü.

"Sevgilim. Sevgilim... Benden istediğin nedir? Neden bundan daha evvel bahsetmedin? Neden?"

"Daha sırası gelmedi sanıyordum. Yerine geçecek olan kişiyi belirlemen konusunda bu kadar aceleci davranmayacağı-

nı düşündüm."

"Ama artık çok geç. Tahta Lagos oturacak ve eminim iyi bir kral olacak. Seni temin ederim."

"Buna gerek yok. Lütfen çok korkuyorum."

Kral, konuyu değiştirmek için gülümseyerek:

"Sence tahta geçerken hangi adı alacak? Bir tahminin var mı?"

Berenis başını salladı:

"Oh tahmin etmeme gerek yok. Adının ne olacağını şimdiden biliyorum."

"Sahi mi? Söylesene nedir?"

"Vakti geldiğinde kendisi söyleyecek, sevgilim."

"Demek öyle. Güzel. Bana adını verdikleri takımyıldızı gösterir misin?"

Başını pırıl pırıl gökyüzüne kaldırıp sözünü ettiği takımyıldızı aramaya başladı. Berenis, kocasının elini tutup kaldırdı ve parmağıyla Başak ve Aslan burçları arasını gösterdi.

Kocasının zorlukla fısıldadığını duydu:

"Berenis'in Saçları."

Berenis tek kelime bile etmeden yatmaya gitti. Kral daha bir süre düşünmek için balkonda kaldı. Düşüncelerinden sıyrılıp odaya göz attığında karısının derin bir uykuya dalmış olduğunu gördü. O an karısını ve içinde bulunduğu iç huzurunu kıskandı. Daha fazla balkonda kalamazdı. Saate bakmak için salona yürüdü.

Saatin üstüne küçük bir maymun heykeli konmuştu. Heykelin bacakları arasından düzenli olarak su akıyordu. Maymun kuşkusuz tanrı Thot'u temsil ediyordu. Batlamyus sık sık "Thot işer, zaman geçer." Sözünü söylemekten hoşlanıyordu. Halkı arasında anlatılan efsanelerde bazı maymunların gündönümlerinde gece boyunca on iki defa işediği söyleniyordu. Kral bu hikâyeye bayılıyordu. Bu gece ise kendi kendine başka bir gerçeği itiraf ediyordu. Kendisi de yaşlı bir maymuna dönmüştü. Yaşlandıkça geceleri tuvalete gitmek

için daha sık kalkar olmuştu. Yine de on iki defa değil, dedi kendi kendine.

Saatin üstündeki sembollere bakarak şafağa birkaç saat olduğunu gördü. Sonra da kapıya yöneldi. Berenis, sesini çıkarmadan kocasının odayı terk edişini izliyordu. Uyumadığını kralın görmesini istemiyordu. Akşam olanlardan sonra nasıl uyuyabilirdi ki? Zaten Batlamyus karısını her zaman olduğundan daha güçlü sanmıştı. Akşamki ifşaatı, itiraftan da öte bir uyarı ve yardım çağrısıydı adeta.

Kral üstüne sade bir giysi geçirip pelerinini örtündü. Nöbetçilerden birine emir vererek muhafız bölüğü komutanından kendisine bir araba hazırlamasını istedi. Tanınmamak için arabanın mütevazı görünmesini istemişti. Sıradan bir araba gecikmeden merdivenlerin önünde durdu. Yüzünde uzun bir yara olan arabacı sürücü koltuğundan atlayıp eğildi.

Kral, dış görünüşü hayduttan farklı olmayan bu adamı ilk defa Suriye'deki savaşta tanımıştı. Krala bağlılığını ve sadakatini birçok defa hayatını ortaya koyarak ispatlamıştı. Dul ve çocuksuz emekli bir asker olarak ne bir yakını vardı ne de ailesi. Tüm gecelerini tek bir uğraşla geçiriyordu. Balık avı. Ama birçoklarının yaptığı gibi Nil'de ya da gölde değil, Pharos Adası açıklarındaki bir düzine kayalık arasında kalan tehlikeli sularda avlanıyordu. Kayığı defalarca alabora olmuş, sayısız defa kayalara çarparak ölüm tehlikesi atlatmıştı. Hiçbir şey onu bu alışkanlığından vazgeçirememişti. Her sabah şafakta kayığı balık dolu çıkagelirdi. Hem de ne balıklar! Köpekbalıkları, ton balığı, yayın ve mersinbalığı. Yakaladıklarını arabaya doldurup hükümdarına hediye olarak sunar, karşılığında verilen hiçbir ücreti de kabul etmezdi. Kral bu adama bayılıyordu.

İki muhafız subayı arabanın korumasını üstlenmek için hazır bekliyordu. Batlamyus onlara bu gecelik yalnız çıkacağını söyleyip bölüklerine dönebileceklerini söyledi. Her ikisi de tereddüt içinde birbirlerine baktılar. Gecenin bir vakti, korumasız... Ya kralın başına bir şey gelirse? Başlarına neler ge-

lebileceğini biliyorlardı. Muhakkak onlar sorumlu tutulacaktı. Ama kral emrini tekrarlamadı.

Arabacı sırıtıyordu. Ona göre yaşlı efendisi gecenin geç bir saatinde, yatağında sadık eşi kraliçeyi bırakıp bir metresine gidiyor olabilirdi.

Araba sarayın bahçe kapısında durdu. Arabacıyı tanıyan nöbetçiler gülümseyerek kapıyı açtılar.

"Nereye gideceğiz efendimiz?" diye sordu. Dudaklarında 'ne yaptığını biliyorum' der gibi bir gülümseme vardı.

"Sadece sür!"

Arabacı şaşkınlıkla krala döndü.

"Canın nereye isterse oraya sür. Ve gözünü yoldan ayırma. Başımıza bir kaza gelsin istemem."

Şehirde bir müddet amaçsızca dolaşmak ve düşünmek istiyordu.

Arabacı atları kamçıladı. Geniş Soma Meydanı'ndan geçerek Marotis Gölü'ne doğru yöneldi. Araba dışardan sıradan görünmesine görünüyordu ama içinde az rastlanır bir konfor vardı. Yumuşacık yastıklar, ayakları uzatmak için küçük tabureler, hatta susuzluğu gidermek için buz dolu kaplara yatırılmış içecekler.

"Söyle bakalım arabacı, tahta çıkarken hangi ismi aldığımı biliyor musun?"

Bu ani soruyla afallayan arabacı kekeleyerek:

"Nasıl bilebilirim ki? Tahta çıkışınızdaki törene davetli değildim."

"O zaman daha seni tanımıyordum. Yoksa şeref konuğu listesine senin de adını alırdım. Madem bilmiyorsun dinle o zaman. Adım *Iouaennetcherouy-Senouy Sekhemankhre Setepimen*'di."

"Siz öyle diyorsanız."

"İkiz tanrıların mirasçısı, yaşamın koruyucusu ve Amon'un seçtiği demektir."

"Kraliçemiz de size böyle mi sesleniyor?"

"İtiraf etmeliyim ki çok seyrek."

Kral yerinde kıpırdandı. Bir yandan konuşurken bir yandan da sokakları, anıtları ve sarayları izliyordu. Altı olimpiyattır bu şehre hükmediyordu.

Bütün geçmiş, sadece kendisininki değil tüm hanedanın geçmişi aklına düştü. Düşünmek için şehri dolaşmasının sebebi ailesinin yazgısının şehrin yazgısıyla da kesişiyor olmasıydı.

Doğumunu bir düşe borçluydu şehir. Bataklıkların ortasından yükselmiş ve bir çuval un tarafından sınırları çizilmişti. Bu sabah oğluna bıraktığı ülkenin başkenti; Makedonyalı Philip'in soylu arkadaşı büyük dedesinin adını verdiği oğlu Lagos'a.

Her şey bundan yirmi sekiz olimpiyat önce bir kış gecesi başladı. *Tybi* ayının yirmi beşinci günü yirmi dört yaşında genç bir adam buradan çok uzak olmayan bir yerde uyuyordu. Uykusunu bir rüya bölmüştü. Tanrılar ondan bu defa fethetmeden bir şehir kurmasını istemişlerdi.

O güne dek sadece fetihle ve kılıçla alırdı şehirleri. Fetheder ya da yok ederdi. Lakin şimdiye dek hiç şehir inşa etmemişti. Rüyasının anlamı çok açıktı. Büyük fatihin artık dünyaya asıl damgasını vurma zamanı gelip çatmıştı. Ama bu kez savaş ve fetihle değil yoktan bir şehir var etmesi gerekiyordu. Bu şehir onun hayal gücünden çıktı. Bir parça Atina, bir parça Babil ve bir parça da Memfis olacaktı. Bir dünya kenti. Hocası Aristo nasıl insan aklını aydınlatmışsa, kent de insan uygarlığını aydınlatacak ve yol gösterecekti. Ve en önemlisi kent onun adını taşıyacaktı: *İskenderiye*.

Mimarı, Rodoslu Deinokrates, mühendisleri, en yakın generalleri ve koruması izliyordu. Rüyada gösterildiği yönde, Pharos Adası'na doğru yol alıyorlardı. Kaptanları bu tehlikeli sularda sayısız kere yelken açmış bir deniz kurduydu.

Şehir adanın çıplak ve çorak topraklarından yükselecekti.

Kehanet, adanın tam yerini göstermişti ama şekli hakkında hiçbir şey söylememişti. Bu konuda istediğini seçme öz-

gürlüğüne sahipti. Soğuk bir rüzgâr yolcuların tüylerini ürpertti. Lagos'un oğlu, çocukluk arkadaşı ve özel koruması olan Batlamyus, Makedonya pelerinini çıkarıp büyük fatihin omuzlarını örttü.

İskender pelerini omzundan alıp zemine bıraktı. Pelerin açılmış haliyle bir kenarı diğer karşı kenardan daha kısa bir dikdörtgene benziyordu. *İskenderiye* şehri bu şekle göre inşa edilecekti.

Şehrin şeklini belirledikten sonra geriye sınırlarını çizmek kalmıştı. İskender'in aklına bir fikir geldi. Bir çuval un getirilmesini emretti. Şehrin sınırlarını unla belirleyecekti. Şehir, deniz ile Mareotis Gölü arasındaki alanda inşa edilecekti. Tam da hocası Aristo'nun kitaplarında sözünü ettiği *ideal şehir* olacaktı.

Gök kararmaya başlamış, güneş garip görünüşlü bir bulutun arkasında kalmıştı. Biraz sonra, hızla hareket eden bu bulutun esrarı çözüldü. Bulut sanılan şey, içinde her boy ve cinsten kuşun olduğu bir sürüydü. Şimdi de hızla yerdeki undan oluşan çizgiye yönelmişlerdi. Çarçabuk işlerini görüp havalandılar. Son kuş da ortadan kaybolduğunda baktılar ki undan eser kalmamış.

Bu tanrılardan bir işaret olmalıydı. Ama nasıl yorumlamalı? 'Endişelenecek bir şey yok. Tam tersi çıkacak,' diye güvence verdi kahinler. Bütün işaretler hayra alametti. Kurulacak şehir bütün dünyayı besleyecekti. Yeryüzünün dört bir yanında şehrin vatandaşları görülecekti. Çünkü unu yiyen kuşlar dört bir yana dağılmışlardı.

İskender pelerini Batlamyus'a geri verdi. Rüzgâr durmuş, hava ısınmıştı. Kısa bir süre sonra Mısır'ı terk eden fatih otuz üç yaşında Babil'de ölmeden önce ömrünün kalan yıllarında dünyanın önemli bir bölümünü fethetti. Ne yazık ki kurulmasına öncülük ettiği şehri bir daha ne görebildi ne de Ammon Kahininin Siwa Vahası'nda bildirdiği gibi Mısır'ın yeni firavunu olabildi.

Yeni firavun olma şansı Batlamyus'a düştü. Makedonyalı

Firavun. Kurtarıcı anlamına gelen *Soter* dediler ona.

Kral, elini sırtına geçirdiği pelerinin üstünde gezdirdi. Büyükbabası Soter'in peleriniydi. Brucheion Tepesi'ne çıkan hafif yokuşu tırmanırken araba yavaşladı. Sayısız meşalenin aydınlattığı Soma'ya yaklaşıyorlardı. Bu anıtın öyküsü de bir hayli çalkantılıydı. Ve ailesinin geçmişi hakkında fikir vermesi açısından çok ilginçti. İskender'in arkasından bütün generalleri, komutanlarının naaşı için kıyasıya rekabete girmişlerdi.

Generalin naaşına sahip olmak büyük çapta bir savaşı gerektirmişti. Sağlığında en iyi dostlarından biri olan Crater, ailesinden Perdiccas, Kapadokyalı Eumen, Suriyeli Seleukos, gayri meşru oğlu Philipos Arhides, Tek Gözlü Antigonos ve Trakyalı Lysimacos.

Antipatros kısa bir süre sonra yaşlılıktan vefat etti. Crater, Eumen ile yaptığı bir savaşta öldürüldü. Perdiccas, Soter'le giriştiği bir savaşta kendi askerleri tarafından öldürüldü. Philipos Arhides, İskender'in acımasız annesi tarafından öldürtüldü. Antigonos, kendisine karşı birleşen Lysimacos, Cassandra, Soter ve Seleukos ile yaptığı Ipsos savaşında öldü. Lysimacos, Seleukos'la yaptığı savaşta can verdi. Seleukos'un kendisi de Batlamyus Keraunos tarafından öldürüldü.

Ünlü generalin naaşına sahip olma şerefi, maiyetindekiler içinden en sönük kişiye, özel koruması Batlamyus'a nasip oldu. Etrafındakilere: "Hayattayken İskender'in bedenini korumak benim görevimdi, öldükten sonra da naaşını korumak yine benim görevim," diyordu.

Üstelik sadece bedenini değil hatırasını koruma işini de üstlenmişti. İskender'in hayatını ve savaşlarını anlatan ilk eser Batlamyus'a aitti.

Araba yüz on beş ayak genişliğindeki Canopicos yolunu geçti. Arabacı hiçbir muhafızın eşlik etmediğini hatırlayıp atların gemini çekti. Bu isabetli bir davranıştı. Çünkü yan yoldan son süratle bir araba gelerek önlerinden geçti gitti. Uzak-

laşan tekerlek sesleri kralı dalmış olduğu düşüncelerden kopardı.

"Yazık ki Soter'i hiç tanıyamadım. Her zaman bir büyükbaba özlemi çektim. Ve de baba özlemi. Özellikle de baba hasreti! Ama bu akşam söz konusu olan benim çocuklarım. Babam değil."

Araba mumyalanan İskender'in yattığı Soma'nın önüne gelmişti artık. Arabacıya durmasını emretti. Derin bir uykuya dalmış olan kentin sessizliğinde yürüdü ve bir köşeye oturdu. Hayranlıkla aklın alamayacağı büyüklükteki anıtı seyrediyordu.

Amcası Magas bu binadan ve içindeki göz kamaştırıcı zenginlikten o kadar çok söz etmişti ki. Fatihin naaşı iki tekerlekli bir savaş arabasına yatırılmıştı. Arabanın tekerleri altından bir dingile bağlıydı. Dingilin her iki ucunda da som altından iki aslan başı vardı. Araba, dört koşuma çekilmişti. Her koşumda dört tane boyunduruk, her boyundurukta da dev büyüklükte dört tane katır vardı. Altmış dört tane, üzerlerinde altın ve değerli taşlarla işlenmiş koşum takımı taşıyan dev katır.

Ama salonun bir başka köşesindeki tonoz, bütün hepsini gölgede bırakıyordu. Dört tane iyon stili sütun ve ortasında som altından taht. Tahtın üstünde yine som altından zeytin dalı şeklindeki taç vardı. Tahtın gerisinde ise naaşı taşırken çevredekileri kutsal cenazenin gelişinden haberdar eden dev çanlar.

Naaş, Babil'den Makedonya'ya taşınıyordu. Beraberindeki ağırlıklar yüzünden çok yavaş seyahat eden konvoy büyük Fenike limanı Tyr'e ulaşmaya çabalıyordu. Korumalar, cenazeyi ve beraberindekileri görmeye gelmiş meraklıları uzaklaştırmaktan bitkin düşmüşlerdi. Konvoyun taşıdığı zenginlik, ihtişam gözlerini kamaştırmıştı. Taht ve taçtan yansıyan pırıltı, ta uzaklardan insanları kendine çekiyordu.

Olaya tanık olanlar hiçbir şeyi kaçırmak istemiyorlardı; çünkü biliyorlardı ki gördüklerini anlattıklarında kimse onlara inanmayacaktı. Hatta kendileri bile gördüklerine inanamı-

yorlardı. Bu yüzden daha da yakına gelmek, cenazeya dokunmak istiyorlardı. Askerlerin ellerindeki kılıçlara kargılara rağmen, ne pahasına olursa olsun dokunmak. Neye olursa olsun. Böylece yarın düş görmediklerinden emin olabileceklerdi.

Koca bir anıt çölü yararak geçiyordu.

Konvoyun kaldırdığı toz görülmeye değerdi. Bir gün, güneşi arkalarına almış küçük bir müfreze doğudan yaklaştı. Komşu kentteki garnizonun askerleri komutanlarına son defa saygılarını sunmaya gelmiş olmalıydılar. Öte yandan aralarında hiç savaş arabası olmaması düşündürücüydü.

Çatışma kısa sürdü. Koruma birliği en küçük bir direniş bile gösteremedi. Saldırganlar da kendileri gibi Yunanlıydılar. Birlik, usta askerler içinden seçilmiş ve Soter tarafından gönderilmişlerdi.

Katafalk yön değiştirdi ve Mısır'a getirildi. İskender, İskenderiye'ye geri dönüyordu.

Onun mirasına aday olanlar, niyetlerini meşru kılmak için naaşın kendisine gelmesini bekliyordu. Soter ise kendisi naaşın ayağına gitmeyi tercih etti. Bir cesedi alıkoymaya yani. Evet, biz Batlamyuslar eşsiz hırsızlarız. Öteki hükümdarlar altına ve zenginliğe susamışlardır. Çalıp çırpmayla yetinirler. Biz ise paha biçilemeyenin peşinde koşarız. En değerli bedenin, en değerli kitapların peşindeyiz. Kudretin ve bilginin.

İskender'in sadece tek bedeni vardı. Ona da ailem sahip oldu. Biz Batlamyuslarda hep aynı tutkuyu görmek mümkün. Türünün tek örneği. Hatta büyük kütüphanenin yöneticileri bu tutkuyu saplantı derecesinde ileri götürdüler.

Küçükken babam beni Soma'ya götürdü. Gömüt tam anlatıldığı gibiydi. Her şey altınla kaplanmıştı. İskender'in altın işlemeli zırhları ve silahlarıyla koca bir orduyu donatmak mümkündü. Öyle bir mezardı ki firavunlar bile görse kıskanırdı.

Şimdiyse İskender'in mezarı yanında Soter ve babamınki yer alıyor. Daha sonra da benim mezarım. Ama kim bilir ne zaman?

Kral toparlandı. Etrafı gündüz gibi aydınlatan meşalelere baktı ve bu soruyu tekrar sordu kendine. Anıta kazınmış masalsı bir balığı inceleyen arabacıyı çağırdı.

"Geri mi dönüyoruz kralım?"

"Sür dedim sana!"

Araba surlar boyunca yine ilerlemeye koyuldu. Arabacı şehri terk etmemeleri konusunda ısrar ediyordu. Ailesinin tarihi konusunda derin düşüncelere dalmış olan kral emrini tekrarlamadı.

"Nasıl oldu da yeni firavun biz olduk hatırlıyor musun? İskender'in vali olarak atadığı tüccar Cleomenes'i öldürtüp yerine geçen dedem Soter değil miydi? Şimdi burda karşı karşıya oturuyor olsak:

" 'Şehirleri tüccarlar yönetecek olsa nereye gider dünyanın hali?' demez miydi? Bu, ailemin ilk cinayetiydi.

"Sonra ise arkası geldi.

"Arabayı durdur!" diye atıldı ansızın. "Tuvaletim geldi." Arabadan atladı ve gökyüzünü seyrederek uzun uzun işedi. Arabacı da peşinden gelip:

"Fırsatım varken ben de işimi göreyim," dedi.

Sonra tekrar yola koyuldular.

"Soter, aynen sana benzediğimi söylüyor insanlar. Yuvarlak ve silik yüz hatların, fırıl fırıl gözlerinle bir güzellik abidesi değilmişsin. Ama bu üç tane kadınla evlenmene, adı sanı bilinmeyen bir metres edinmene ve bir sürü sevgili bulmana engel olmadı.

"İskender'in planladığı en büyük toplu evlilik töreninde Pers Prensesi Artacama ile evlendin. Komutan Persliler ve Helenler arasında toplu bir düğün düzenlemek istemişti. İskender ve Roxane, generalin doksan iki yakın arkadaşı ve bir o kadar Persli prenses, emrindeki on bin Makedonyalı asker ve on bin genç Pers kızı. Ve Soter Artacama. General bu nikahla Yunan ve Pers halkları arasındaki farklılıkları ortadan kaldırıp yeni bir ırk meydana getirmek istemişti. Böylelikle fethi tamamlanmış olacak, krallık sonsuza kadar yaşayacaktı.

"Ülkene döndüğünde Yunanlı bir metres buldun kendine. Güzeller güzeli Thais. Ama onunla hiç evlenmedin. Asil olmadığı için her zaman ikinci planda kaldı.

"Ama satrap Antipatros'un kızı Euridice asildi. Artacama'dan boşanıp Euridice ile evlendin ve onu İskenderiye'ye getirdin. Ama gelirken yalnız değildi. Maiyetinde kendisi kadar soylu ve güzel bir başka kadın daha vardı: Berenis. Kısa sürede kalbini kazanmayı bildi ve Euridice'nin yataktaki ve tahttaki yerini aldı. Euridice de gözden düşmüştü."

Arabacının omzuna vurdu:

"Sana nasıl kral olduğumu anlatayım mı?"

"Madem ki artık kral olduğunuzda adınızın ne olduğunu biliyorum, nasıl kral olduğunuzu da öğrenebilirim."

"Emin ol hiç kolay olmadı. O yüzden ağır ağır anlatacağım. Anlamadığın yerde durdur beni olur mu? Ah, seni uyarmam gerek. Bütün kadınların adları Berenis ve Arsinoe olacak. Şaşırmamak için onlara numara vereceğim. Soter'in ilk karısından bir oğlu oldu. Büyük savaşçı anlamına gelen Keraunos dediler ona. İkinci çocuğu ise bir kızdı. 2. Arsinoe. Daha sonra bir oğlu daha oldu. Soter kendinden sonraki kralı seçerken geleneklere uyup büyük oğlu seçmedi.

"Bugün olsa ben aksini yapardım. Bu seçim bir dizi felakete neden oldu. Keraunos İskenderiye'yi terk etti ama dönmeye kararlıydı. Kız kardeşinin başına ise daha kötüsü geldi. Soter ve Trakyalı Lysimacos savaş halindeydi. Barış için ikisinin de aklına bir fikir geldi. Bir tür değiş tokuş. Soter kızı 2. Arsinoe'yi Lysimacos'a verdi. Karşılığında da Lysimacos kendi kızı 1. Arsinoe'yi Soter'le evlendirdi. O zaman için harika bir fikirmiş gibi geliyordu. Ama sonu felaket oldu. Nasıl, takip edebiliyor musun?"

"Eee..." diye geveledi arabacı.

"O zaman baştan alıyorum."

"Yalvarırım efendimiz, hayır. Kulaklarımı dört açtım sizi dinliyorum. Devam edin lütfen."

"2. Arsinoe ile evliliğinden, Lysimacos iki çocuk sahibi

oldu. Bir gün tahta çıkabilmeleri için Lysimacos'un ilk evliliğinden olan çocuklarıyla mücadele etmeleri gerekiyordu. Arsinoe o kadar çok komplo girişiminde bulundu ki sonunda onun hırsı yüzünden babası suçlandı. Lysimacos Arsinoe'yi idam ettirdi. Keraunos da Lysimacos'u öldürttü. Nasıl, bari anlayabiliyor musun?"

"Evet, evet. Hem de çok iyi," diye kekeleyerek yanıtladı arabacı.

"Güzel. O zaman gerisini de dinle. Lysimacos ve oğulları ölmüştü. 2. Arsinoe'nin çocuklarının tahta çıkması için hiçbir engel kalmamıştı. Peki o ne yaptı? Üvey kardeşi Keraunos ile evlendi. Neden olduğuna benim aklım hiç ermedi. Peki ya o ne yaptı?"

"Nerden bileyim efendimiz? Ben basit bir arabacıyım. Kralların hayal gücü ve aklı benden kat kat üstündür."

"Öyle de diyebilirsin. Keraunos, ilk iş olarak karısının iki oğlunu da boğazlattı."

"Olamaz. Ama onlar yeğenleriydi!"

"Üvey yeğenleri!"

"Üvey yeğenleri! Üvey olmaları bir şey değiştirmez diyeceksin. Tek bir hareketle Makedonya ve Trakya kralı oluvermişti. Geriye tek Mısır'a gelip babamı tahttan indirmek kalmıştı. Ama buna zamanı olmadı. Bir galyalının kılıcıyla öldü. Euridice'in çocuklarının tuttuğu bir suikastçı işini bitirdi. Bana bunların tümünü anladığını söylersen tanıdığım en büyük yalancısın demektir. Çünkü ben bile bunca yıldan sonra hâlâ anlamakta güçlük çekiyorum. Neyse, devam ediyorum. 2. Arsinoe apar topar İskenderiye'ye döndü. Kardeşi olan babam onu uzun yıllardan sonra ilk defa görüyordu. Çok geçmeden annemi boşayıp onunla yani halamla evlendi. İnanılmaz bir kadındı halam. Önce üvey kardeşiyle evlenmiş, sonra da öz kardeşiyle. İşte ben de tam o günlerde dünyaya geldim. Annem gözden düşmüş ve Coptos Adası'na sürgüne gönderilmişti.

"Ama bu ensest ilişkilerden herkes hoşnut değildi. Ozan Sotades'i tanır mısın?"

"Biraz Homeros biraz da Callimacos'u bilirim..."

"Sotades'in bu evliliği can sıkıcı bulduğunu açık açık söyleyecek kadar cesareti vardı. Onu kurşun bir sandığa koyup denize attılar. Bu işler hep böyledir zaten. Cesur fatihlerin ölülerini altından tabuta koyup anıtlar yaparlar. Cesur şairleri ise kurşun tabutlara koyup kimsenin görmeyeceği yerlere atarlar. Eratosten'e Sotades'in eserlerini toplamasını emrettim. Batlamyuslar insanları öldürürler ama el yazmalarını asla yakmazlar. Kardeşimi hiç tanıdın mı?"

"Hayır o zamanlar çok küçüktüm."

"Kendi askerleri tarafından öldürüldü. Ve kız kardeşim. O tam bir yürek sızısıydı. Onu iyi tanıyorsun değil mi?"

"Evet haşmetlim."

"Tanrı kardeşler'in çocukları olmamıştı. Bu yüzden beni öldürmek isteyecek kimse kalmamıştı ortada. Böylece kral ben oldum."

"Bu yükü omuzlarınızda taşımak zor olmalı."

"Tacım neden bu kadar ağır sanıyorsun? Benimle beraber Suriye'de savaştığın için hikâyenin kalanını biliyorsun. Senle orda tanıştım. Arabanla savaş alanında harikalar yaratmıştın.

"Babamın son mirasının ürünüydü savaş. Antiochos'a kız kardeşimi vermişti ya hani. Hep şu politik evlilikler. Ah unutmadan; kızı başka su içmesin diye her yıl Nil'in sularından gönderirdi. İyi babaymış, ne dersin? Söyle bana, baban da seni sever miydi?"

"Benim kadar yaşlı bir adama sorulacak soru değil bu. Babamı hiç tanımadım. Bilmem hangi savaşta ölüvermiş. O da arabacıymış. Siz nesillerdir kralsınız. Biz de arabacı. Benim soyum kuruyacak. Ama sizinki devam edecek. Mutlu olmalıydınız ama sizi üzgün görüyorum."

"Mutlu mu? Kız kardeşimin nasıl öldüğünü biliyorsun. Tarih yine aynı şekilde tekerrür etti. Antiochos daha önce de evlenmiş, iki de çocuğu olmuştu. Annelerini boşadı. Benim başıma gelenlere çok benziyor. Daha sonra Antiochos öldü ve büyük oğlu tahta çıktı. Kız kardeşim oğluyla beraber Antak-

ya'daki Diyonisos Tapınağı'na sığındı. Bir ordu hazırladım. Sen de en iyi askerlerimdendin. Ama vardığımda çok geç olmuştu. Kız kardeşim de oğlu da öldürülmüştü. Daha önce yola çıkmış olsam... bir müfrezenin başına geçip, önlerine çıksaydım..."

"Bütün bu acı olayları hatırlamak neye yarar ki?"

"Doğru. Ama öte yandan bu gece senle burada bulunuşumuzla bir ilgisi var. Artık daha fazlasını anlatamam. Yoksa Berenis'in saçlarını adamasından da söz etmek zorunda kalırım."

"Ah, kralım! Bu, aşkın hayatım boyunca gördüğüm en güzel ispatı."

"Bu trajik yolculuk kararımı kesinleştirdi. Benden sonra Soter'in, Lysimacos'un ve Antiochos'un başına gelenler olmayacak. Sadece tek karım var ve tahta da büyük oğlum geçecek.

"Berenis'in adağını görmezden gelmem gerek. Eğer Magas tahta çıkarsa Lagos bunu kendine yediremez. Asla!"

Arabacı endişeyle arkasına döndü. Kral eliyle devam etmesini işaret etti.

"Oğullarımın birbirini öldürmesini istemiyorum. Bu cinayetler artık son bulmalı. Tanrılar her şeyi ayarladılar. Eğer Magas'ın kral olmasını isteselerdi önce o doğardı. Batlamyusların zaferi artık kan ve kardeş kanına bağlı olmayacak.

"Küçük kızım Arsinoe'yi de asla uzaktaki bir kralla evlendirip, onu öldürmek için entrika kuran ailesinin insafına bırakmayacağım.

"İskenderiye'de asil insan kıtlığı yok. Onu Antakya veya Bergama kralının karısı olarak görmektense İskenderiyeli bir asille evlendiririm daha iyi.

"Artık dönelim."

Arabacı hiç şaşırmadı. Epeydir efendisinin yüzünü süzüyordu. Yaşlı kral daha sakin görünüyordu. Adamın cinsel tatmin peşinde olduğu bir metresi değil idare etmesi gereken bir ailesi vardı.

Araba bir yarım daire çizip döndü.

"Dünyanın en yüksek feneri, dünyanın en ünlü mezarı, dünyanın en büyük kütüphanesi. Tüm bunlara biz hükmediyoruz. Tüm bu hazineleri yıllar boyu korumak gerek. Büyük ve şanlı hanedanımızın son zaferi için."

Kral, arabacının önleyemediği sarsıntıya rağmen uyuyakaldı.

Kapıya vuruldu. Akik işlemeli kolyesi ve güvercin yumurtası büyüklüğündeki ametist yüzüğünü takmış Lagos, girmek için izin istedi. Eratosten saygıyla ayağa kalkıp öğrencisine girmesini söyledi.

Genç adam odayı süzdü. Kaç defa gelmişti buraya! Sıkıntıdan patlamış, düş kurmuş, hocasının yumuşak sesi onu paylamıştı. Eratosten'in Mouseion'daki odası hayatının en önemli yerlerinden biriydi. Küçük bir çocukken getirildiği ilk zamandan beri hemen hiç değişikliğe uğramamıştı.

Eratosten uzun uzun Lagos'un yüzüne baktı. Öğrencisi, prens kral olacaktı.

Hiçbir şey eskisi gibi olmayacaktı. Aralarında daha önce olmayan bir uzaklık hissetti. Genç adamın eline geçirdiği güç onları uzaklaştırmıştı. Eski yakınlığı tekrar kurmanın tek yolu kralın danışmanı olmaktı. Ama bu söz konusu bile değildi. Çünkü, o bir bilim adamıydı, politikacı değil.

Lagos pencereden dışarıyı seyretti. Bakışları çiçek tarhlarının üzerinden kayıp korudaki ağaçlar arasında kayboluyordu. Gözlerindeki özlem duygusu kolayca okunabiliyordu.

"Sayın prens beni ziyarete mi geldiler yoksa son bir ders mi istiyorlar? Hayatın tamamen değişecek, yakında tahtı babandan devralacaksın..."

"Yakında! Hayır! Yakında değil!" diye gürledi. "Mümkün olduğunca geç, duyuyor musun beni? Mümkün olduğunca geç diyorum!"

Lagos'un cevabının içerdiği hiddetten şaşıran Eratosten:

"Bunu demek istemedim," dedi alttan alarak.

"Yakında, 'kısa bir zaman içinde' anlamına geliyor, doğru değil mi? Sen *gramercisin*, daha iyi bilirsin."

"Şu andan itibaren kendini kral olmaya hazırlamalısın demek istiyordum." Sonra da sinsice ekledi. "Eninde sonunda bir gün."

Lagos sırıttı.

"Her türden idarecilerle yakınlaşmalısın. Devleti yönetirken onlara ihtiyacın olacak. Diocet en yakın çalışma arkadaşın olacak. Archidikastes seni idari yargı işlerine alıştıracak. Ekloguistes vergileri toplayacak, hypomnematograf resmi arşivlerle ve kayıtlarla ilgilenecek. Epistolograf emirlerini kaleme alacak."

"Bitirdin mi? Görüyorum ki niyetin bana devletin işleyişi üstüne bir ders vermekmiş. Bırak ben de aklımdakileri söyleyeyim. Eskiden olduğu gibi benim tarafımda olmanı istiyorum."

Eratosten'in yüzü aydınlandı.

"Eskiden olduğu gibi. Bana danışmanlık etmeni istiyorum. Bana akıl vereceksin, ders değil!"

8. Bölüm

Theon gün boyunca izin istedi. Büyük gün gelmiş çatmıştı. Kentin en iyi kokularını satan küçük bir dükkâna uğradı önce. İçeriye adımını atmasıyla da esansların, yağların, çiçeklerin kokusuyla karşılaştı.

Kendisine önerilen tanımadığı bir kokuyu denerken dükkânın karanlık köşelerinde maskeli bazı adamlar gördüğünü sandı. Ağır kokuların sebep olduğu bir göz yanılması olmalıydı. Ama hepsi bu değildi. Şişelerin üzerine eğilmiş iki adam sessizce çalışıyorlardı. Biri beher bardağındaki, içeriği meçhul maddeyi şişeye doldururken diğeri elindeki çubukla karıştırıyordu. Parfüm imalatı o günlerde tehlikeli bir meslekti.

Hepsi bu kadar da değildi. Parfümcüler her sabah işe başladıklarında ve akşam çıkışlarında patronun önünde dizilip üst başlarının aranmasına katlanmak zorundaydılar. Kullanılan maddeler ender bulunur cinsten ve pahalıydı. İç çamaşırlarına kadar didik didik aranmak hiçbir çalışanın hoşuna gitmiyordu ama elden gelen bir şey de yoktu. Theon merak ediyordu acaba bu zavallılar ne kadar isterlerdi hazırladıkları parfümlerden sürmeyi. Sonra Çatlak Amfora'daki patronunun da aynı şekilde davrandığını hatırladı.

Dükkânı elinde küçük bir şişeyle terk etti. Şişe küçük olmasına küçüktü ama kendisine de bir servete mal olmuştu. İskenderiye'de parfüm ve koku maddeleri tekeli devletteydi. Arabistan'dan, Hindistan ve Çin'den çölleri aşarak getirilebiliyordu.

Çatlak Amfora'da kazandığı para parfümden sonra bir başka işe de yaradı. Kentin en gözde hamamlarından birine gidip iyi bir masaj yaptırdı.

Heptastade[3] adayı ve kenti birbirine bağlıyordu. Kentin iki limanı vardı. İnşa edilen kanallar iki limanı birleştirmişti. Bu sayede gemiler denize açılmadan bir limandan ötekine rahatça gidebiliyordu. Mendireğin varlığının en önemli sonucu ise Pharos adasının artık bir ada olmayışıydı. Adaya ulaşımı gemiler değil uzun konvoylar sağlıyordu. Theon mendirek boyunca yürüdü. Uzunluğu tam yedi staddı. Adı da buradan geliyordu. Muhafaza idaresi yolun sonundaydı.

"Ama bu tanınacak halde değil," diye atıldı görevli. Theon girip daha el yazmalarını sormadan bir sandığı açtı. "İşte!"

Theon kahkahayı patlattı.

"Bu mümkün değil!"

Görevli adeta bir deliye bakar gibi baktı ona.

"Bu kitabın içinde yazanlardan haberin var mı? Tanrı bütün bunları bir muhafaza içine kapadı! Bir muhafaza içine. Aynı önceden yazıldığı gibi."

Theon rulolardan birini kaptığı gibi odanın bir köşesine fırlatıverdi. Gözleri öfkeden fıldır fıldır dönüyordu.

"Bu bir taklit. Allahın belası bir taklit!" Bekleşen askerlere hitaben, "bunun daha mürekkebi bile kurumamış. Nerede benim orijinallerim? Ben kitabımın aslını istiyorum."

"Bu bir taklit değil. Bir kopya," diye düzeltti görevli.

Argo'nun güvertesindeki gibi bir rulo çıkarıp okumaya başladı.

"Kral Everget'in emri. İskenderiye limanına giren gemilerdeki tüm orijinal eserlere kütüphaneye gönderilmek üzere el konacak, karşılığında ise eserin sahibine titizlikle hazırlanmış bir kopyası verilecektir."

Theon usandığını saklamadan nefesini verdi.

"Karşılık mı? Aman ne güzel karşılık. Bir boğaya karşılık dana, kartal yerine güvercin, sırma boylu bir delikanlı yerine bir cüce. Ben kendi kitabımın aslını istiyorum."

"O zaman git Eratosten'den iste ne isteyeceksen. O sana yardım eder."

---

[3] *Hepta:* Yunancada yedi (ç.n).

Teophraste Excelsior'un birden nasıl ortaya çıktığını bilen yoktu. Elinde dört rulosu, sadece kütüphaneye girmekle kalmamış ana okuma salonuna kadar ilerlemişti. Yani büyük kütüphanenin kalbine.

Göz alabildiğine kitap doluydu burası.

Hepsini tek bakışta görmek istiyordu. En çılgın düşlerinde görebileceğinden bile çok kitap vardı. Dünyanın tüm yazılı eserleri elinin altındaydı. Rafları tek tek saymaya başladı. Yüzlerce ve yüzlerce raf dolusu kitap.

Saymayı bıraktıktan sonra tek tek görmek, elinde tutmak istedi. Başı dönüyordu. Sarhoş olmuştu.

Hangi raftan başlasaydı acaba? Şundan mı bundan mı? Miletoslu Thales zamanından beri yazılan her kitap buradaydı. Dünyanın bütün bilgisi gözlerinin önüne serilmişti. Şairler ve astronomlar, filozoflar ve matematikçiler, tabipler ve gezginler, tarihçiler ve gramerciler. Gözleri nemlendi. Hayatında hiç bu kadar duygulanmamıştı.

"Sen, ne işin var burada? Nasıl girdin içeri?"

Theon irkildi. Sesteki otorite hem şaşırtmış hem de fazlasıyla korkutmuştu onu. Raflardan birinin arkasından çıkagelen ağırbaşlı görünümlü bir adam, belli ki kendisini epeydir süzüyordu.

"Nasıl mı girdim? Açık pencereden, tıpkı bir kuş gibi."

Adamın bakışları ayıplayıcıydı. Theon'un gözlerinden fışkıran ışığı görmezlikten geliyordu.

"Belli ki tüylerinin yolunması kuşun göz alıcılığını kaybettirmemiş."

"Çünkü açık havada yaşar, kafeste değil."

"Sana içeri nasıl girdiğini sordum."

"Kapı açıktı."

"Açık mıydı yoksa kendin mi açtın?"

"Ben açtım," diye itiraf etti Theon. "Bu neyi değiştirir?"

"Hiçbir şeyi."

"Kütüphanenin kamunun malı olduğunu işitmiştim."

"Yanlış işitmişsin. Rhakotis mahallesindeki kütüphane

halka açıktır. O da sadece İskenderiye vatandaşlarına. Sen kentin yurttaşı mısın?"

"Samos Adası'ndan bir Yunanlıyım."

"Olabilir. İskenderiyeli değilsin."

"Pisagor, Aristarcos, Epikür ve ötekiler gibi Samos..."

"Bir süredir seni gözlüyorum. Ne arıyorsun?"

"Eratosten diye birini."

"Onu bu raflarda bulabileceğini mi düşünüyorsun?"

Theon soğukkanlılığını yitirmek üzereydi. Onu kurtaran genç bir kâtip oldu. Elinde bir ruloyu göstererek kütüphaneciye: "Şu sözcük silinmiş. *Polos* mu olacak *Pathos*'mu?" diye sordu.

Katibin gösterdiği metin hiç de yabancı gelmemişti.

"Anlam daima kendine eşdeğerdir. Cümleyi hem *Polos*'la hem de *Pathos*'la oku. Ve sonra da karşılaştır."

Kütüphanecinin omuzlarının üstünden metne göz attı. Ve sevinç içinde konuşmaya başladı:

"Polos olacak. Bu *Devlet*."

"Evet bu Platon'un *Devlet*'i," diye onayladı kâtip. "Sen nerden biliyorsun?"

"Ben Eratosten'i arıyorum."

"Kendisi burada değil."

"Onu Canope yolunda bulabilirsin," diyerek yolu gösterdi kütüphaneci. Sonra da sinsi bir gülümsemeyle ekledi:

"Çapkınlık peşinde koştuğuna bahse girerim. Eğer onu bulabilirsen şaşarım. Derine gizlenir."

" 'Canope yolunda,' hiç de kesin bir tarif değil. Ama yine de onu bulacağım." Theon rulolarını unutmamıştı.

İskenderiye'nin doğusundaki Canope yolu çok meşhurdu. Buraya çok yakın bir yerde inşa edilen Serapis Tapınağı her yıl belli zamanlarda ziyaretçi akınına uğrardı. Sadece hastalar ve hacılar değil her çeşit eğlence düşkünü uğrak yeri olarak burayı seçerdi.

Çatlak Amfora'dayken sayısız defa burada düzenlenen

şenliklerin methini işitmişti. Kanallar boyunca sıra sıra dizilmiş sayısız meyhane vardı. Kadınlı erkekli gruplar yarı çıplak bir halde iyi vakit geçirmek için buraları seçerdi. Nefis yiyecekler, insanı çılgına çeviren flüt ve lirin sesi kadınların kahkahalarına karışırdı.

Canope, İskenderiye'ye yüz yirmi stat uzaklıktaydı. Kütüphaneci onun haline gülmüş olmalıydı. Ama gerekirse dünyanın sonuna kadar gitmeye kararlıydı. Hem Eratosten'i bulamasa da boşuna gitmiş olmayacaktı. Sözü edilen eğlencelerden birine katılabilirdi. İskenderiye'ye gelişinden beri kaydadeğer bir bilge yaşamı sürüyordu. Uzaklığa rağmen (belki de uzaklık yüzünden) düşüncelere daldı. Ne yaparsa yapsın aklına Çatlak Amfora'nın patroniçesini getirmekten kendini alamıyordu.

Kaldırımı ortalamış bir arabanın altında ezilmesine ramak kalmışken kendini yana attı. Sonra yine sessizlikle baş başa kaldı. Uzaklardan bir yerden sesler geliyordu, ama zorlukla işitebiliyordu. Çevrede ne bir ev vardı ne de bir çalı. Sadece belli belirsiz ayak sesleri.

Seslerin kaynağına doğru yürümeye devam etti. Giderek yaklaşıyordu, ama sesin nereden geldiği hâlâ belirsizdi. Aniden birkaç adım ötede bir kuyu fark etti. Şimdi kütüphanecinin neden 'derin' kelimesini kullandığını daha iyi anlamıştı. Sesler bir kuyunun dibinden yankılanarak geliyordu. Eratosten'in yanında bir kadın olmalıydı. Kütüphaneci haklıydı. İskenderiye Kütüphanesi'nin ağırbaşlı yöneticisi Eratosten, bir kuyuda genç bir kızla fingirdiyordu. Adam sen de! Neden olmasın? Neden bilim zevkle karşı karşıya olsun ki? Geriye anlaşılmayan tek bir nokta kalmıştı: Neden bir kuyuda saklanarak?

Kuyunun ağzına yaslanıp aşağı baktı. Kuyuda dikkatini çeken ilk şey iple kuyunun ağzına asılmış bir metal çubuk oldu. Aşağıdan bir gülme sesi yükseldi:

"Evet, evet, onları görüyorum. Çok güzeller. Bunun mümkün olabileceğini asla düşünemezdim."

Merakı gittikçe artıyordu. Theon, davranışının uygunsuz olduğunu biliyordu. Başının görülmemesine dikkat ederek dinlemeyi sürdürdü. Kendi kendine bir süre daha onları dinleyip, sonra da kimse fark etmeden ayrılacağına söz verdi.

Eratosten ve Arsinoe aşağı sarkıtılmış bir tahtanın üzerine oturmuş kuyunun ağzından görünen gökyüzünü seyrediyordu.

"Ben her sabah yok olup, akşam güneş battığında tekrar geri geldiklerini sanıyordum. Yani gündüz de gökyüzündeler öyle mi?"

Aşağıdan gökyüzü daha karanlık görünüyordu. Güneş ışığının yıldızların görünmesini engelleyecek etkisi kuyuda geçersizdi. İşte bu sayede gün doğmasına karşın Arsinoe yıldızları görebiliyordu.

"Evet. Sanıldığının tersine yıldızlar güneşin doğmasıyla kaybolmazlar. Ama gün içinde güneş ışığı o kadar kuvvetlidir ki onları görmemize mani olur. Ama böyle bir kuyudan baktığında zor da olsa yıldızları seçmek mümkündür."

Bu keşiften duyduğu sevinç Arsinoe'nin kafasındaki tüm dertleri silip atmıştı. Yemekte Lagos durmadan kendisiyle evleneceğini söyleyip durmuştu. Bu düşünce onu dehşete düşürüyordu. Özellikle de babasının Lagos'u halefi olarak seçtiğinden beri. Lagos tahta çıkarsa hiçbir şey onu engelleyemezdi.

Eratosten, Arsinoe'nin çok sevdiği bu yeri özellikle seçmişti. Böylece kızcağızın korkusunu doğrudan dile getirmeden üzüntüsünü hafifletebilirdi.

"Gün içinde geceyi yaşamak istersek bir kuyuya inmemiz yeterli mi?"

"Evet. Ya da gözlerimizi kapamamız. Ama o zaman hiçbir şey göremeyiz."

"Ya gece vakti gündüzü yaşamak istersek?"

"Şimdilik bunun bir çaresi yok."

"Bak! Şuna bak! Komik bir yıldız! Kıpkırmızı!"

Dikkatsizliğinin kurbanı olan Theon başını bir an kuyunun ağzına getirmek gafletinde bulunmuştu. Başını hemen geri

çekti, ama çok geçti.

"Kim var orda?" diye gürledi Eratosten.

Eratosten ve Arsinoe ağır ağır yukarı tırmandılar.

"Gizlice gözetlenmekten hiç hoşlanmam. Burada olduğumuzu nerden biliyorsun?" diye sordu bilgin.

"Kütüphanedeki yardımcılarınızdan biri söyledi. Bir kadınla beraber eğlendiğinizi söyledi."

"Böyle mi dedi?"

"Evet, benimle dalga geçer gibi bir hali vardı."

"Sen kimsin peki?"

"Ben bir yıldız değilim ama yine de bir parça da olsa ışık saçıyorum," dedi Theon Arsinoe'ye hitaben.

"Işık saçmak dışında ne yaparsın? Kimsin, adın ne?"

"Theopraste Excelcior, ama adımın size bir şey ifade edeceğini sanmam."

"Evet ediyor. Siz Philolaos'un *Doğa Üstüne*'sinin sahibisiniz. Bu arada ününüzün bu kuyunun dibine kadar geldiğini düşünmeyin. Orijinal bir el yazması elimize geçtiğinde eseri sahibinin adını da yazdığımız bir etiketle sınıflandırırız."

"Eski sahibi demek istiyorsunuz!"

Eratosten, karşısındakinin sözlerindeki imayı anlamazdan gelip, konuşmasını onu kutlayarak sürdürdü:

"Harika bir parça."

"Kitabın kopyasını verip, aslına el koyma hakkını size kim verdi?"

"Ama iyi bir kopya. En iyi katibim tarafından hazırlandı. Doğruluğunu bizzat kendim kontrol ettim."

"Sözümü kesmeyin lütfen. Size şu kadarını söyleyeyim; epey uzaktan geldim. Ben ve el yazmam ayrılmaz bir bütündük." Uzun bir nefes aldıktan sonra devam etti. "Ya onu bana geri verirsiniz ve ben Filistin'e yolculuğuma devam ederim ya da onu tutmaya devam edersiniz ve beni de onunla kütüphanede alıkoyarsınız."

"Bu kadar nadide bir parçayı nasıl edindiniz? Çaldınız mı yoksa?"

"Ben değil siz! Eğer burada kitap çalan biri varsa, pardon kitaplara el koyan demeliyim, o da sizsiniz! Öyle değil mi?"

Arsinoe güldü:

"Eğlenceli birine benziyor. Ağzı da laf yapıyor. Neden onu da almayasın? Kütüphanedeki onca kişiden daha kötü olamaz. Kütüphanede hiç kızıl saçlı yardımcın yok, oradaki sıkıcı havayı biraz olsun dağıtır."

Eratosten kararsızdı:

"Şayet seni alacak olursak seni hangi rafa kaldıracağız."

"Gemilerin ambarlarına."

"Oradan haberin var demek."

"Evet. Limana giren gemilerden aldığınız orijinal eserlerin yerine ambarlarına kopyalarını koyuyorsunuz." Bir rulo çıkardı ve uzattı. Eratosten ruloya göz attıktan sonra şaşkınlıkla:

"Ama bu orijinal!"

Utanmış görünen Theon başıyla onayladı:

"Gelmeden önce değiştirdim. Size mükemmel kopyayı bırakıp kendi orijinal..."

"Ah!.."

Kütüphaneci kendisini kovmadan önce, Theon çabucak arkasına baktı. Gözleriyle kitabını arıyordu. Gözüne bir etiket ilişti.

Théophraste Excelcior. Rodos'tan gelen Argo gemisi.

Philolaos, Doğa Üstüne.

Altında da kitaba el konulduğu tarih yazıyordu. Bir saniye içinde kitabın yerine kopyasını koydu.

Libya'nın başkentinden gelen elçiler, halklarının saygılarını sunmak üzere kraliçeye doğru ilerliyorlardı. Kraliçe onları görünce heyecanlanmış, babasının sadık adamlarını övgü dolu sözlerle karşılamıştı.

Berenis, Libya Kralı Magas'ın kızı olduğunu asla unutmamıştı. Mısır kraliçesi olmaktan çok kendi ülkesinin kızıydı o.

Eratosten sarayın kabul salonunda bir köşeye oturmuş dikkatle kraliçenin bakışlarını izliyordu. Berenis'in gözlerinde kendisine karşı bir kızgınlık ve sitem gözlemişti.

Dikkatini çekmek için bir reverans yaptı. Ama Berenis görmezlikten geldi. Askeri bir yetkili saygıyla içeri girdiğinde bir daha yaklaştı.

"Kraliçe konuşmama izin verecekler mi?" Berenis ona soğuk soğuk baktı. "Kraliçem yanılıyor muyum yoksa benle konuşmaktan kaçınıyor musunuz? Bilmeden size karşı bir kabahat mi işledim?"

"Doğru tahmin ediyorsunuz. Sizin suskunluğunuz beni fazlasıyla hayal kırıklığına uğrattı ve üzdü. Everget, tahta Lagos'un geçeceğini duyurduğu zaman hiç sesinizi çıkarmadınız. En azından bu konuda sorular sormanızı, tercihinden kuşku duymasını sağlayacak bazı sözler söylemenizi beklerdim. Lagos'u kimse sizden daha iyi tanıyamaz. Siz öğretmeniydiniz. Zayıflıklarını herkesten çok sizin bilmeniz gerekirdi."

"Doğru. Çocukluğundan beri hep benimleydi. Prensi tanıdığımı sanıyorum. Zayıf yanlarını biliyorum. Ama maharetlerini, duyarlılığını ve iyi yönlerini de biliyorum." Bunları dedikten sonra anılara gömüldü. Yıllar önce annesinin saçlarını kesişine tanık olan küçük bir çocuk görüyordu. Onun minik omuzlarına binen ağır yükü ve üzüntüyü bir defa daha kederle hatırladı.

Bu üzücü olayı ne Berenis'le ne de Lagos'la konuşmuştu.

"Ben sadece Büyük Kütüphanenin yöneticisiyim. Beni ilgilendirmeyen işlere ve kararlara karışmamalıyım. Kral sizin de bildiğiniz yakınlığımıza karşın bana danışmadı. Eğer bana bir şey söylenmediyse fikrimi merak etmediğindendir."

"Ama sen de biliyorsun ki bu kötü bir seçimdi!"

"Benim fikrim, Lagos'un zamanla ve üstleneceği sorumlulukla değişeceği yönündedir."

"Düşüncelerini mi yoksa temennilerini mi dile getiriyorsun?"

"Kraliçemiz izin verirse dile getiririm. Lagos yalnızca bi-

ri kararlarına karşı çıktığında kötüleşir."

"Benden Magas'ın tahta çıkmasına karşı koymamı mı istiyorsunuz?"

Eratosten bir daha sustu. Sonra:

"Kraliçem, Lagos sizi fazlasıyla seviyor. Ama bunu ne itiraf etmeyi seviyor ne de becerebiliyor. Nedendir bilmem."

"Everget'in onun kral olmasını neden bu kadar çok istediğini biliyor musun? Onun daha evvel hiç bu kadar inatçılık yaptığına tanık olmamıştım."

Eratosten kraliçenin koluna girdi ve Lagides hanedanının tarihinden bazı kesitler anlatmaya başladı. Bu sayede kralın kararının hangi mantığa dayandığını göstermeye çalıştı. Bitirdiğinde Berenis tanrıçaya verdiği söz ile ailenin trajik kaderi arasında kaldığını anladı.

"Gelecek bize kimin haklı olduğunu gösterecek. Ama bana, Lagos'un hep yanında olacağına ve aşırılıklarını engelleyeceğine söz ver..."

Cümlesini bitiremeden uzaklaştı.

Eratosten, kraliçeye kendisinin de Lagos'a daha fazla yaklaşması gerektiğini söylemek isterdi. Çok geç olmadan iyi bir kral nasıl olunur öğretmeliydi. Ve özellikle neden kralın kararına müdahale etmediğini açıklamak isterdi. Ona Phalerli Demetrios'tan söz etmek isterdi.

Filozof Phalerli Demetrios, Aristo'nun Lise'sinde önde gelen öğrencilerdendi. Atina'ya yönetici olarak seçilmişti. Halk iyi yönetiminden ötürü onu seviyordu. Bu yüzden, şerefine üç yüz altmış tane heykeli dikilmişti. Demetrios, kenti on yıl boyunca yönetti. Sonra İskender'in imparatorluğunu koruyan kudretli komutanlardan biriyle yaptığı işbirliği yüzünden ölüme mahkûm edildi.

Bunun üzerine, üç yüz altmış büstünün bir kısmı denize atıldı. Kalanlar hurdacılara satıldı ya da çöpü boyladı.

Batlamyus Soter, alelacele mahkûmu ülkesine davet etti. Demetrios'un İskenderiye için binlerce projesi vardı. Aristo'nun ilkelerini hayata geçirmek için bundan daha uygun bir

fırsat geçiremezdi eline. Bilgi ve gücün birleşmesinden oluşan ideal devleti kurabilirdi.

Atina'daki Lise'ye benzer bir kurum oluşturulmasını önerdi. Soter'de Mouseion'u kurdu. Demetrios Mouseion bünyesinde yepyeni bir kütüphane kurulmasına önayak oldu.

İskenderiye, hükümdar ve filozof arasındaki bu ender işbirliğinin sonucunda bugünkü halini aldı.

Soter kendinden sonra tahta küçük oğluun geçmesini istedi. Demetrios ise büyük oğlu Keraunos'un tahta oturmasını istiyordu.

Tahta *Philadelphe* adını alan küçük kardeş geçti. Kral, Demetrios'un abisinin tarafını tuttuğunu unutmamıştı. Vakti gelince intikamını aldı ve Demetrios'u sürdürdü. Hırslı kütüphaneci çok geçmeden bir yılanın sokması sonucu öldü. Bu bir kaza mıydı yoksa suikaste mi uğradı kimse öğrenemedi. Mısır'da zehri ölümcül olan pek çok yılan vardı.

Eratosten, ne pahasına olursa olsun ikinci bir Demetrios olmak istemiyordu. Ama bunu Berenis'e söyleyecek cesareti bulamamıştı. Resmi görevinde kullanmaktán hoşlandığı bir söz vardı: "Kitaplar hükümdarlara gerçeği söylemekte devlet adamlarından daha cesurdur."

Peşinden de eklerdi: "O halde hep okumaları gerekir!"

9. BÖLÜM

"Yöneticiyi görmeye geldim," diye açıkladı Theon. İlk gelişinde kendisini yakalayan kütüphane görevlisine hitap ediyordu.

"Bu defa nasıl girdiğimi merak ediyorsanız söyleyeyim. Pencereden giren bir kuş gibi."

"Tüylerinin yokluğu ışıltısını azaltmayan bir kuş. Açık havada yaşayan cinsten bir kuş, değil mi Theophraste Excelcior?" Sonra şakacı ses tonunu değiştirerek:

"Yönetici bana bu kafeste yeni bir kuşumuz olacağını söyledi. Hürriyetin sonu! Beni izle."

"Girin! Seni bu kadar erken beklemiyordum," dedi Eratosten.

"Bana dilediğim zaman gelebileceğimi söylediniz. Ben de hemenn gelmek istedim."

Eratosten, onu yardımcı kütüphaneci olarak işe almadan önce uzun uzadıya sorgulamak istiyordu. Buna karşın geçmişine ilişkin hiç soru sormadı. Nerden geldiği, nasıl veya nerde eğitim gördüğü, Philolaos'un eserini nasıl elde ettiğine ilişkin hiç soru sormadı. Bilmek istediği tek şey bilgi düzeyi ve bu bilgi düzeyini daha da derinleştirmek isteyip istemediğiydi.

Theon için işler yolunda gidiyordu. Son haftalar içinde iki kütüphaneci ölmüştü. İlk olarak Eratosten'in epey umut bağladığı genç bir görevli kütüphaneye gelirken yolda bir araba kazasında ölmüştü. Yıllardan beri hizmet veren ikincisi ise deltaya yaptığı yolculuktan sonra hastalanıp ölmüştü.

"Madem ki bu yapıda çalışacaksın önce tarihçesini ve amacını bilmen gerek.

"Dünyadaki bütün halkların eserlerini tek bir çatı altında toplamak Demetrios'un fikriydi. Büyük Kütüphane, İskender'in politik alanda yapmak istediklerinin bilim alanındaki uzantısıydı.

"Bütün halkları bir araya getirmek, bütün halkların kitaplarını bir araya getirmekten farklı bir şey değildi.

"Bundan önce hiçbir kent, hiçbir uygarlık bu çapta bir girişimde bulunmamıştı. İskender'in zaferi böyle bir girişimde bulunup sonuca ulaşmasındaydı. Ama bu zafer kendi içinde kimi çelişkiler de barındırıyordu. Binlerce eser yine onun zaferle geçen yıllarında yok edilmişti. Theon, Eratosten'in içten içe bu kıyımın üzüntüsünü derin bir yara gibi taşıdığını görüyordu. Büyük eserleri toplamak için acelesi bundandı. Yunan dünyası yok olmak üzereydi. Eratosten kütüphanenin bu yok olma sürecine bir dur demesini umuyordu.

"İskenderiye, coğrafi konumu sayesinde kitapların işgal ve yok oluştan uzak tutulabileceği yegane Yunan kentiydi. Bir yüzyıldan uzun zamandır Yunanlılar Mısır'a hükmetmekteydiler. Hiçbir yabancı ordu İskenderiye'ye girmemiş, bırakın kente girmeyi yakınına bile gelememişti. Oysa gerek ada şehirler, gerek kıta üstündekiler çok kere işgal edilip yakılıp yağmalanmıştı. Soter bütün bu gerçeklerin farkına varmış ve Demetrios'a sınırsız kaynaklar ayırmakla kalmamış, gücünü ve prestijini de bu yüce amaç için kullanmıştı. Diğer hükümdarlara da bir çağrı yapmıştı:

Dünyanın tüm hükümdarları ve hükümetleri, Mısır Kralı Batlamyus Soter, kendi sınırları içinde yaşamış şairlerin, düşünürlerin, retorikçilerin, hekimlerin, yasa yapıcıların, tarihçilerin ve ötekilerin eserlerini kurulan büyük kütüphanemize göndersinler.

"Eserlerin bulundukları yerleri iyice aramak gerekliydi. Croton, Siraküza, Rodos, Halikarnas, Cnidos, Bergama, Babil...

“Düzinelerce görevli dört bir yana dağılmıştı. Basit tüccarlar değildiler. Hepsi eserlerin değerini idrak edebilen uzmanlardı. Kitapları sahtelerinden ayırt edebilen, bilge, sabırlı adamlardı.

“Yolculuklarına ilk olarak büyük kitap pazarlarının olduğu Atina, Kos ve Rodos’ta başlamışlardı. Altın dolu keseleriyle kitaplara saldıranlar haberi hemen yayıldı. Çok geçmeden ortalık bir sürü sahte kitapla doldu.

“Kütüphanede dolması gereken çok miktarda boş raf vardı. Ama aceleci davranılmayarak kütüphaneye girişinde her eser didik didik edildi. Sonra kitaplar, sistemli bir şekilde raflara konulmaya başlandı. Kitap seçiminde daha titiz davranılmaya başlandı. Kütüphanede çalışanların istediği eserler getirtildi. Mesela yıllar önce ben Philolaos’un kitabının getirilmesi için bir istekte bulundum ve şimdi ona sahibim.”

Theon gülümsedi. Eratosten devam etti.

“Bu da limana giren gemilerden orijinal eserlerin toplanması kararının ne kadar doğru olduğunun en büyük kanıtı. İşlerinde gittikçe tecrübe kazanan alıcılar daha metotlu çalışmaya başladıkça ‘kitap avcısı’ haline geldiler. Artık kitapların el değiştirmesini kayıt altına almak, eski sahiplerini sorgulamak gibi daha etkili yollara başvuruyorlardı. Bir kere kitabın yerini bulduklarında zafer onların oluyordu. Bir gün sen de göreceksin.”

“Ya sahibi kitabından ayrılmak istemezse?”

“Her yol mübah bizim işimizde. Ne yolla olursa olsun kitaba sahip oluruz. Satın almak en basit çözümdür. Ama alıcı başka yöntemler kullanmasını da bilir. Çoğu zaman da yasal yol değildir bunlar. Zora başvurma, kanun kaçaklarını kullanma...”

“Ama bu...”

“Ahlaksızlık mı? Kesinlikle. Ama el yazmasının bu çatı altında daha güvende olduğundan kim şüphe edebilir. Burada kitaba itina gösterilir, onarılır, kopyalanır, üstünde çalışılır. Kısaca yitip gidecek bir kitap kurtarılmış olur. Çünkü sadece

saklayıp korumak yetmez. Bundan sonra daha ayrıntılı bahsedeceğim."

Büyük bir dolabın çekmecesini açtı. Çekmecedeki normal bir rulodan daha küçük yapılmış el yazmalarını çıkardı. "*İlyada,*" dedi. "Hem de Aristo'ya ait." Ruloyu açtı. Kitabın boş kısımlarına notlar alınmıştı.

"Bu notlar Aristo'nun kendisi tarafından İskender'e ders verirken düşülmüş. İskender savaş meydanında bile bu el yazmasından ayrılmazmış."

Hülyalı gözlerle el yazmasını çekmeceye geri bırakıp, kapadı.

"Evet savaşırken bile yanından eksik etmezmiş. Söylentiye göre onları göğüs zırhının hemen altında taşırmış. Sadece bu parçayı elde etmenin ne kadar zaman, para ve emeğe mal olduğunu bir bilseydin! Bu rafın içinde Aristo'nun kişisel kütüphanesi bulunuyor."

"Kendi kütüphanesi mi?"

"Evet. Kendi kitaplarını yazarken yararlandığı eserler." Elini bir rulonun üstüne koyarak; "Bu tür bir problemin altından kalkmak için, bu doktrine katkıda bulunanlara duyduğumuz dostluk duyguları yüzünden, herkes eninde sonunda anlayacaktır ki hakikat aşkı özel kurallardan daha güçlüdür. Özellikle de felsefe işini icra ettiğimiz zaman."

"*Nicomacus Ahlakı,*" diye atıldı Theon.

Eratosten hayranlıkla mırıldandı. Gerçekten de bu adamı işe almakta hiçbir sakınca görmüyordu.

"Öncelikle muhteşem üçlü! *Organon, Poetika* ve *Retorik.* Mantığı insan aklının en önemli aracı sayan en büyük kitap, edebiyatı insanın kendini ifade etmesi için en önemli yol sayan en büyük kitap ve hitabet sanatını inandırmanın en etkili türü sayan en büyük kitap."

Eratosten coşkudan alev alevdi.

"Ve şu da tanrılarla ilişkimizi anlatan teoloji notları. Ve Aristo'nun ünlü *Fizik*'i. Şu bir grup kitap da *Hayvanların Tarihi, Doğa Tarihi Üstüne Küçük Yazılar.*"

Eratosten, Aristo'nun kitaplığının ölümünden sonraki macerasını ve Batlamyus Philadelphe'in onu nasıl İskenderiye'ye getirttiğini anlattı.

"Filozof kitaplığını Lise'nin ilk idarecisi Theophraste'a bıraktı. Theophraste, bu hazineye kendine ait el yazmalarını da ekledi ve ne yazık ki kendinden sonraki yönetici Lapsekili Straton'a bıraktı. Neden maalesef? Çünkü kısa bir zaman sonra İskenderiye'ye, prens olan Philadelphe'in eğitimi için çağrıldı. Eğer eserler onun elinde olsaydı burada olacaklardı."

Bunu dedikten sonra hâlâ boş olan bir etajer gösterdi.

"Straton görevini tamamladıktan sonra Atina'yı terk etti. Aramayla geçen yıllardan sonra görevliler onu Truva yakınlarındaki doğduğu kasabada buldular. Aristo ve Theophraste'ın eserleri mağarasında uyuyordu. Ancak bizden başkaları da sahneye çıkmışlardı. En büyük rakibimiz Bergama Kütüphanesi'nin görevlileri de peşindeydi. Bu uğurda korkunç bir savaş koptu. Philadelphe büyük bir hazine döktü ve sonunda eserler buraya geldi. Görüyorsun ya bu kitaplar uğruna ne emek harcandı." Theon başını salladı. O da kendi amaçlarına ulaşmak için az uğraşmamıştı.

"Ya Platon'un kitaplığı?"

"Tümünü elde edemedik," diye kısaca yanıtladı Eratosten. İskenderiye'de Aristocular'ın çoğunlukta olduğunu itiraf edememişti. Çok az platonist vardı kentte. İskenderiye'de peripatetisyenler[4] hüküm sürüyordu.

Kitaplığın düzenleniş sistemini anlatmadan önce Theon'u değişik bölümlerin sorumlularıyla tanıştırdı. El yazmalarının onarıldığı atölyeleri, henüz kitaplığa dahil edilmemiş eserlerin tutulduğu depoları gezdirdi. Ana salona geri döndüklerinde, Theon işlerine gömülmüş sayısız okuyucu gördü.

Bunların çoğu Mouseion'da kalan bilginlerdi. Diğer bir çoğunluk da Mısır'daki diğer Yunan kentlerinden gelenlerdi.

---

[4]Peripatetisyen: Aristo derslerini çoğunlukla Lise'nin avlusunda yürüyerek verirdi. Bu sözcük de onun öğrencileri için Yunanca yürüyüşçü kelimesinden türetilerek kullanıldı (ç.n.).

Geri kalanlar ise kütüphanenin zengin kaynaklarından faydalanmaya gelmiş yabancılardı. Bu kişilerin gelmeden önce üstünde çalışmak istedikleri eserleri bildirip izin almaları gerekirdi. Bu kural hiç ödün verilmeden titizlikle uygulanırdı.

Salon masalarla doluydu. Duvarlarda raflar ve çekmeceler kitaplarla dolup taşmıştı.

Eratosten "Kütüphanenin Anahtarı" yazan bir rafın önünde durdu: "Yazılı Eserler ve Kültürel Alanda Eser Bırakan Yazarlar Tablosu" adlı yüz yirmi rulodan oluşan bir bibliyografyaydı.

Kütüphanede çalışmaya başlayan birinin ilk önce önünde durması gereken yer bu raftı. Dünyada bu çapta bir başka çalışma yoktu. O olmadan kütüphane uçsuz bucaksız bir labirentten başka bir şey olmazdı. Callimacos'un eseriydi.

"Şair mi?" diye soran Theon, sonra da ezberden okumaya başladı:

"Gökteki tüm ışıkları sayan,
Yıldızların doğuşunu ve batışını
Keşfeden..."

Birkaç mısra atlayıp devam etti:

"Gökteki ışığın ortasında
Asılı duran tanrıçanın nazik ellerine adanmış
Ve ışıklar saçan Berenis'in Saçlarını gördü
Conon."

Ve doğrudan son kıtasına geçti:

"Şimdiki halimden pek az sevinç duyuyorum,
Sahibemin başından hep ayrı kalacak olma
Düşüncesiyle acı içindeyim..."

Eratosten sessizce dinliyordu. Çevreden geçenler ikisi arasında olan bitene şaşkınlıkla bakıyorlardı. Yaşlı ve bilge kütüphaneci ile kırmızı yüzünde sakalı daha yeni çıkmış bir

genç.

"Genç bir kızken,
Hiç parfüm gerekmezdi
Efendime,
Bin defa kendi kokusunu içtim.
Ve sen kraliçem, gözlerini yıldızlara
Çevirdiğinde
Kutsal İsis'e günlerce şenlik adayacaksın,
Sakın beni kokundan mahrum bırakma."

Karşılıklı bir kahkaha patlattılar. Jimnasyumun kapısındaki iki genç arkadaş gibi birbirlerine sarılıp güldüler. İlk Theon konuşmaya başladı:

"Onu tanıyor muydunuz?"

"Kim? Callimacos mu? Ah, evet. Beni kral Everget'e tavsiye edip Atina'dan çağıran odur."

"Tepeden inme yönetici!"

Eratosten cevap vermedi. Theon'un hayranlık duyduğu için mi yoksa ironi olsun diye mi böyle söylediğini anlayamamıştı.

"Callimacos'un bu şiirdeki benzersiz düşüncesi bir saç buklesine kişilik verip, konuşturmasıydı. Ne Berenis ne İsis, hikâyeyi sadece o saç buklesi anlatabilirdi," dedi Theon.

"Evet. Güzel bir fikir. Callimacos, kütüphaneye girmeden önce banliyödeki küçük bir okulun yöneticisiymiş. Belki de bu sayede böyle bir fikre sahip olabildi. Çünkü okuldayken küçük çocuklara masallar anlattığı biliniyormuş. Her neyse. Kütüphanenin düzenine geri dönelim. Callimacos iki etaptan oluşan bir düzen oluşturmuş. Önce türlere göre bir sınıflandırma daha sonra da alfabetik sıralama," dedi Eratosten. Sonra da parmağı ile rafları tek tek göstererek devam etti; "Retorik, şiir, epik, trajedi, komedi, işte eski komedi ile modern komediyi ayırmış. Daha sonra lirik şiir, felsefe, konuşma sanatı, tarih, hukuk, tıp, matematik, doğal bilimler. Her yazar için hayatının anlatıldığı sonra da eserlerinin kritik edil-

diği bir bölüm ayırmış."

İşte nihayet işi ile ilgili önemli bilgiler vermeye başlamıştı. Ama Theon bir türlü kendini dinlemeye veremiyordu. Hayal etmesi bile güç, ama işte kütüphanedeydi. Rüya değildi bu; etrafı mucitler, dahiler ve kurucularla doluydu: Empedokles, Heraklitos, Zenon, diyalektiğin kurucusu Aristo, okullar kuran Pisagorcular, Kireneliler, Stoacılar, Kinikler, Sofistler ve Epikürcüler.

Kendini zorlayarak Eratosten'in anlattıklarını dinlemeye verdi.

"Bir eseri arayacağın zaman, ilk hareketin Tablolar'a bakmak olacak. Buna kendini alıştır."

Sözlerine ara verip kendisini selamlayan bir katibe selam verdi. Yaşlı kâtip önündeki ruloyu açmasına yardım etmelerini istedi. Ruloyu çevirirken üstünde yazanlardan "Öze kadar," ibaresi gözüne çarptı.

"Bu raftakilerin ne olduğunu söylememe gerek yok. Limandaki gemilerden alınanlar. Burası 'Gemi ambarları'. Korkarım şimdi yemeğe gitmem gerek."

Kuruluşundan bu yana kütüphanede kimsenin karşı gelemediği kurallardan biri de topluca yemek yenmesiydi. Herkesin kendi dallarıyla ilgili bilgileri ötekilerle paylaşması ve böylece bilgi birikiminin artması amacı güdülüyordu. İletişim ve bilgi değişimi... ve tabii ötekilerden beslenmek.

"Gemi ambarları," diye tekrarladı kendi kendine Theon. Ne büyük ambar ama! Korsanlık daha evvel hiç bu çapta bir hazineyi bir araya getirmemişti. Sonra omzuna vuruldu.

"Beni tanıdın mı? *Polos* mu *pathos*'mu?" Theon'un yüzü aydınlandı:

"Anlam, daima anlam." İkisi de bu söz üzerine gülmekten kırıldılar.

"Niccipos," diye kendini tanıttı ilk gelişinde karşılaştığı genç kâtip.

Binanın ücra bir yerinde, kütüphanenin alt düzeydeki çalışanlarının yemek yediği bir salon vardı. Birlikte uzun bir ma-

saya oturdular ve nefis yemekten yemeye koyuldular.

"Ee, amacına ulaştın mı bari?"

"Ne amacı? Neden böyle söyledin? Benim tek istediğim el yazmamı geri almaktı."

"Eratosten seni bu görevi almaya zorlamadı ya."

Theon tedirgin olmuştu. Karşısındakine baktı. Çarpıcı bir gençlik ve güzellik seçiliyordu yüzünde.

"Kafandaki deri bandanayı ve bacaklarındaki meşin kayışı göremiyorum. Hayrola, artık hoşuna gitmiyorlar mı?" diye ironik biçimde sordu Niccipos.

Theon, elleriyle saçlarını yokladı. Eratosten'in ısrarı üzerine kıyafetlerini değiştirmişti.

Vermesi gereken daha ne kadar ödün vardı acaba?

Yemek salonunu sessizce terk ettiler.

"Kütüphane bir pazar yeri gibidir. Aradığın her şey orada bulunabilir. Yeter ki bulmasını bil. Sana burda ne bulduğumu göstereceğim. Filozof ve general arasındaki farkı biliyor musun? Büyük bir filozof olan Epikür'le büyük bir general olan İskender'i ele alalım. Ben aradaki farkı buldum."

İki kitap aldı eline: "Bu elimdeki Epikür'ün öğrencilerinden Lapsekili Colotes'in. Colotes büyük filozoftan o kadar etkilenmiş ki Epikürcülerin geleneklerine tamamen zıt olmasına rağmen bir gün filozofun önünde diz çökmüş. Epikür ne yapmış peki? O da Colotes'in önünde eğilmiş. Bu olay ikisi arasında sağlam bir dostluğun doğmasına sebep olmuş.

"Gelelim generalimize. Callistenos, İskender'in en iyi dostuymuş. Callistenos'un amcası Aristo ikisini beraber eğitmiş. General olduğunda İskender sefere çıkmış ve Callistenos da onu takip etmiş. Asya'da, vatanlarından çok uzakta oldukları bir gün Callistenos İskender'in çadırına girmiş. Ona proskunesis yapması emredilmiş. Bunun ne olduğunu biliyor musun?"

Niccipos, Theon'un önünde diz çöktü ve yere kapandı.

"Pers geleneklerine göre hükümdarın huzuruna çıkan herkesin yere çöküp secde etmesi gerekir. Hükümdarın yüzüne

bakmadan önce başın yere değmesi şartmış. Callistenos bunu reddetmiş. İskender ona emre itaat etmesini söylemiş. Callistenos bunu da reddetmiş. İşte bu yüzden İskender onu ölüme mahkûm etmiş.

"İkinci kitabın adı *Persica, İskender'in Seyahati*. Callistenos tarafından kaleme alınmış. Çocukluk arkadaşının zaferlerini anlatmak istemişti. Eserini tamamlama şansı bulamamış..."

Yoluna devam etti. Theon arkada kalmış gülümsüyordu. Bunca kitabın arasında bu çeşit bir sohbet yapmaktan zevk almıştı. Niccipos ansızın durdu. Fakat bu kez raflardan bir kitap almaya yeltenmedi. Sadece belirli bir noktayı işaret ederek:

"İşte, al sana ikiyüzlü bir yazarın ikiyüzlü ama cesaret dolu eserleri: Sotades. Bu adamın deliliği andıran bir cesareti varmış. Kral Philadelphe'in kız kardeşiyle evlenmesini yerden yere vurmuştu. Boğdurmuş onu. Oysa adama ilişmeyip kitaplarını dibe göndermeliydiler."

Şimdi sıraların arasında bir o yana bir bu yana dolaşıyor takip edilmesi zor bir söylev veriyordu.

"İşte hoşuma giden bir başka adam: Crisipes. Şu uzun sırayı görüyor musun. Tam tamına yüz altmış iki eser yazmış. Ve bir teki bile bir krala ithaf edilmiş değil. Batlamyuslar'ın ısrarlı davetlerine rağmen İskenderiye'ye gelmeyi reddetmiş. Doğrusu bu adamın tanrılara karşı hiç saygısı yoktu. *Antik Fizyoloji* adlı eserinde –onu muhakkak okumalısın– tanrıların senin benim gibi aşk yaşadıklarını iddia ediyordu. Crisipes tanrılara saygısızlığı ayyuka çıkarmıştı. Şu gördüğün eserlerin sahibi ise belki daha da kötüsüydü. Kireneli Theodor vatan sevgisini de tanrıların sevgisini de hor görmüştü. 'Erdemli kişinin hayatını ülkesi için tehlikeye atmaması sağduyulu bir harekettir. Çünkü bilgeliğini akıldan yoksun kitleler için yitirmemesi gerekir,' demişti. Akıldan yoksun kitleler!"

"Sen savaşa karşı mısın?" diye sordu Theon.

Niccipos çok çabuk yanıt verdi:

"Kesinlikle!"

"Demek öyle. Savaş yapanlara karşı savaş açmak istiyorsun."

"Paradokslar beni korkutmaz. Düşünmeme engel olmaz. Devam edelim. Sana kimi gösterecektim? Unuttum. Hah, evet! Lapsekili Straton. Kral Philadelplıe'in özel öğretmeni. Fizik alanında birçok şey yazdıktan sonra son olarak dünyayı inşa etmek için tanrılara gerek olmadığını savunarak 'Bütün varlıklar, doğanın işleyişi sonucu meydana gelir,' deme cesaretini gösterdi.

"Clazomenli Anaxagoras. Ama onun eserlerini boşuna aramayalım. Eski metinlerin tümü kayıp. İlk düşünürlerden geriye yazılı hiçbir şey kalmadı. Bir adam Anaxagoras'a sormuş: 'Vatanın hakkında hiç kaygılanmıyor musun?'

"O ise hemen cevabı yapıştırmış:

" 'Kapa çeneni! Çünkü ben her zaman vatanımı düşünüyorum,' deyip gökyüzünü göstermiş. Ya hiç Zoiles'den söz edildiğini duydun mu?"

"Hayır tek kelime bile duymadım."

"O da Homeros'dan hazzetmezmiş." Raftan iki kitap çekti. "*Homeros'un Belası*, kitabına bu adı seçmiş. Makedonya'dan gelir gelmez eserini Batlamyus'a takdim etmiş. Özellikle de *İlyada* ve *Odesa* destanlarına saldırmış. Kralın ne yapacağını sanıyormuş ki? Şairlerin prensine saldırılmasına öfkelenen kral onu mahkûm ettirmiş. Hem de baba katillerine verilen cezayla. Mantıklı değil mi? Homeros tümümüzün babasıdır. Mantıktan söz açılmışken bir tanesi var ki hakikaten severim: Zenon. Zenon bütün mantığını fablları için kullanmış. Bana öyle bakma! Kahramanların kahramanı Aşil, aslanların iliğiyle beslenirmiş.

"Birçokları Zenon'un haksız olduğunu kanıtlamak için çırpınmış, ama hiçbiri başaramamış. Mantığı şimdi kavradın mı? Fablları kullanarak güçlüleri yenmek!

"Hepsi bu da değil. Zenon yaşadığı kentin tiranı Nearcos'u devirmeye karar vermiş, ama başarısız olmuş. Nearcos,

Zenon'dan işbirlikçilerinin adlarını istemiş. Zenon hapsedildiği odada kararsızlık ve tereddüt içinde bekledikten sonra tiranın iki yakın dostunun adlarını vermiş. Kral, aslında masum olan arkadaşlarını idam ettermiş. Tiran, Zenon'dan başka isimler istemiş. Zenon isyancıların hepsinin adını vermediğini itiraf etmiş ve Nearcos'a yaklaşmasını, öteki hainlerin adını kulağına fısıldayacağını söylemiş. Nearcos Zenon'un dediğini yapmış. 'Daha yakına,' demiş filozof. Tiran kulağını ağzına kadar getirince de kulağı bütün gücüyle ısırıp koparmış. Nearcos acıdan ulumuş. Etrafındaki muhafızlar o kadar şaşırmışlar ki hiçbir şey yapamamışlar. Onlar kılıçlarını çekip filozofu öldürmeden önce kendi dilini ısırarak koparmış ve tiranın suratın tükürmüş. Zenon'un yaşamına mal olan cesareti kent halkına örnek olmuş. Ayaklanan halk, sarayının kapısını zorlayıp önlerine çıkan herkesi devirdikten sonra tiranı taşlayarak öldürmüş."

Theon şaşkınlıktan küçük dilini yutmuş gibiydi. Kendisi daha önce büyük yazarların hayatlarıyla hiç ilgilenmemişti. Ve doğal olarak bunların hiçbirini bilmiyordu. Niccipos'u kim eğitmiş olabilirdi ki?

"Evet, bu kütüphanede bu filozofların eserlerinin hepsine sahibiz," diye ekledi kısaca.

Eratosten sıraların sonunda durmuş ikisini seyrediyordu.

"Kütüphane açıldığından beri hiç sansür uygulamadık. *Ölüm Oratoryosu*'nun yazarı Hegesias'ın eserleri bile var burada. 'Mutluluk için mi yaratıldık? Onu dünya üstünde bulamıyor muyuz? O zaman her şeyi bırakıp gidelim,' demiş Hegesias. Yazıları o kadar inandırıcıymış ki izleyicilerin içinden yüzlercesi kitleler halinde intihar etmişler. Kral Soter derslerinde ve oratoryolarında bu konuyu işlemesine yasak koymuş. Ama Hegesias'ın eserlerinin tümünü burada bulabilirsin," dedi Eratosten. Sonra da Niccipos'a hitaben: "Artık işinin başına dönmelisin!" dedi.

Tekrar Theon'a döndü ve; "Sana 'kendi' kütüphanesini

gösterdi demek. Bu adam tam bir asi, keçi kadar da inatçı. Ama diğer taraftan gün gelecek en iyi kâtiplerimizden biri olacak. Yaptığı işe tutkuyla bağlı. Bir metin üstünde çalışırken bir kelimeyi asla bir başkasının yerine kullanmaz. Her neyse. Boş vaktim olduğu sürece sana kütüphanenin diğer bölümlerini de ben tanıtacağım. Yarın hekimlik ile başlıyoruz," dedi.

Birkaç attıktan sonra bir şey unutmuş gibi gibi döndü:

"Ah, az kalsın söylemeyi unutuyordum. Conon'un öldüğünü biliyor musun?"

"Conon? Öldü mü? Yani yaşıyor muydu?"

"Elbette yaşıyordu, ne biçim soru bu böyle?"

"Ama ben sanıyordum..."

"Ne sanıyordun?"

"Bu hikâyenin tamamen hayal ürünü olduğunu sanıyordum."

"Berenis gerçek, Berenis'in saçları gerçek. Şiiri yazan Callimacos da öyle. Conon'a gelince, Mouseion'da yıllarca birlikteydik. Doğa bilimleri bölümüne git. Orada astronomi üstüne yazdığı yedi kitabı ve sayısız geometri araştırmalarını bulacaksın. Bir de yılın her günü için güneşin doğuş ve batış saatlerini not ettiği bir takvim göreceksin."

Demek anlatılanlar doğruydu. Kaptan Kutusis bunu duyduğuna memnun olacaktı.

Kütüphaneden ayrılırken, rüyadan yeni uyanmış gibi şaşkındı; sanki tekrar uykuya dalıp aynı rüyayı görmek istiyordu.

Odasına döndüğünde yorgunluktan tükenmişti. Oda gözüne her zamankinden küçük göründü. Büyük kütüphanede çalışan bir memur kentin en rağbet gören meyhanesindeki bir garsondan daha mı fazla kazanırdı acaba? Evet öyle olmalıydı. Odayı değiştirmeye karar verdi.

Ertesi sabah Theon, Eratosten'i tıp kitaplarına ayrılan salonda buldu. Kuşkusuz en çok yer Hippocrates'e ayrılmıştı. Cerrahi, doğum, farmakoloji ve genel tıp üstüne altmıştan

fazla cilt rafları dolduruyordu. *Baş Yaralanmaları, Kırıklar, Eklemler* ve *Salgınlar*. Eratosten son cildi çekti:

"Bu kitap bazı hastalıklar konusunda bildiğimiz her şeyi kökten değiştirdi. Hastanın vücudu ve durumundaki değişimleri her gün ayrıntılı olarak anlatır. Gerçek vakalarla dolu bir hazine. Hippopocrates, sara hastalığına tanrıların neden olmadığını ispatladı. Daha sonra...

"Hekim Apollon, Eskülap, Hygies ve Panaces ile tüm tanrılar ve tanrıçaların şahitliğinde kabiliyetim ve gücüm dahilinde aşağıdaki görevleri yerine getireceğime yemin ederim:

"[..] Kararlarım ve yeteneklerimi hastaların yararına kullanacağım. Ve her türlü kötülükten ve adaletsizlikten kaçınacağım.

"Ne şart altında olursa olsun, ne kimseye zehir vereceğim ne de bunun kullanmasını hastaya salık vereceğim. Bununla beraber hiçbir kadına düşük yaptırıcı maddeler vermeyeceğim.

"[...] Evlere sadece hastanın menfaati için gireceğim. Evdeki özgür olsun köle olsun, hiçbir kadın veya erkeğin namusuna el uzatmayacağım.

İşimi icra ederken ne gördüklerimi ne de duyduklarımı yaymayacağım. Hasta hakkında öğrendiğim her şeyi sır olarak tutacağım [...]"

Theon dikkatle *Hippocrates Yemini*'ni dinliyordu. Merakını yenemeyip sordu; "Tamamını ezbere biliyor musunuz?"

"Kütüphanecinin muhafaza etmekle sorumlu olduğu kitapların içeriğini bilmediğini mi sanıyorsun?"

"Yeminin tamamı ona mı ait gerçekten?"

"Aslında bu yeminin ona ait olduğu kuşkulu, ama bu konuda aksi bir bilgiye sahip değiliz. Tek yapabileceğimiz onu takdir etmek."

Sonra efsanevi hekimin filozof Democritos'un endişe hastalığı konusundaki çalışmasını anlatmaya koyuldu: "Democritos durmadan gülüyordu. Uzun bir görüşmeden sonra Hippocrates bu gülüşün sebebinin delilik değil derin bir bilgelik

olduğunu açıkladı. Ünlü hekim gülüşüne bilgelik teşhisi koyduktan sonra da Democritos'un gülüşü gün geçtikçe daha da güzelleşti."

Eratosten'in yüzü hekimin yaşamındaki kötü bir dönemi hatırladığı zaman hüzünlü bir hal aldı. Hippocrates, Kos kentinin kütüphanesinin başına geldiğinde, cahilliği besledikleri-ni öne sürdüğü birçok eserin yakılmasını emretmişti. "Aptallık, bilgisizlik ve yanlış içerdiğini söyleyerek bir kitabı yakmak, aşırılıktır. Ben de kitap yazıyorum. Bana emanet edilenleri koruyorum. Bu kadarı bana yetiyor. Talihin garip bir cilvesi olmalı. Hippocrates de yaptıklarından hoşlanmayan kentliler tarafından yargılanmıştı."

"Bu ettiği *Yemin*'de yasaklanmış değildi ki!" diye araya girdi Theon.

Eratosten omuzlarını silkti. Ve ünlü hekime bir şans vermek için ekledi: "Zaten bu anekdotun doğruluğu da kuşkulu."

Sıra, daha yakın bir dönemde yaşayan Kalkedonyalı Herophilos ve Aristo'nun küçük oğlu Erasistrates'teydi.

"Bu iki hekim de Mouseion'un konuğu oldular ve birçok konuda Hippocrates'i geçtiler. İyileştirmeyi başaramadığı bir musibet yüzünden Herophilos ders vermeyi bırakmış. Erasistrates ise icraatını sürdürmüş. İkisi de insan anatomisi konusundaki uzmanlığını ve bilgisini hayvan kadavraları üstünde çalışabilmelerine borçlular."

Theon sırıttı. "Artı canlı hayvanlar üstünde çalışabilmelerine. Ve elbette şey üstünde..." dedikten sonra sustu.

"Dudak büküyorsun. Ancak diseksiyon'un[5] bize sunduğu imkânlar ve bilgilerden haberin yok. İnsan gözü dört parçadan oluşuyor ve en alttaki ağ yapısındaki tabakaya retina deniyor." Karnını işaret ederek:

"Karnımızda mideyi bağırsaklara bağlayan bir kanal var. Bu kitapları okumadan önce sana söylediklerimin hiçbirini bilmiyordum. Dışarıdan bakarak vücudunun ne kadarını bile-

---

[5]Diseksiyon: Vücudun cerrahi tekniklerle açılıp iç organların etüt edilmesi (ç.n).

bilirsin ki?"

"Dışarıdan bakmak zorundayız."

"Eğer istersen, bir gün senin adına Erasistrates'e insan kadavralarını incelemek için yaptığı seanslardan birine katılıp katılamayacağını sorarım. Böylece içerisini de görmüş olursun."

"Dayanabileceğimden emin değilim. Bunu kitaplardan öğrenmeyi tercih ederim. Şu kanaldan söz ediyordunuz."

"Ah evet. Herophilos ona *dodekadaktulon* yani on iki parmak bağırsağı adını verdi. Nedeni de bu kanalın uzunluğunun on iki parmak uzunluğunda olmasıydı. Buluşlarını saymak için saatler gerek. Ovaryumun[6] üremedeki rolünü de o açıkladı. Kalbin karıncıklarını ve kan dolaşımında karıncıkların ne işe yaradığını buldu. Beynin iki kısımdan meydana geldiğini kanıtladı. Sinirlerin, motor sinirler ve duyu sinirleri olarak iki çeşit olduğunu buldu; sinir sistemini meydana getiren tüm organları göz, sinirler, beyin ve kalp olarak sınıflandırdı."

Theon için bu kadar bilgi fazlaydı. Anlatılanların çoğunu hatırlamıyordu bile. Ama yeni yardımcısını yorduğunun farkında olmayan Eratosten devam etti:

"Varlığımıza ilişkin o temel soruyu sen de biliyorsun. Bedenimizi kalbimiz mi yoksa beynimiz mi idare eder? Aristo'ya göre kalptir. Herophilos ve Erasistrates ise vücudumuzu beynin yönettiğini düşünüyor."

Theon sıkıldığı anlaşılmasın diye meraklı bir ifadeyle sordu:

"Bu yüzden mi bu kadar iyi korunuyor? Bununla beraber kalp durmadan hareket eder. Beyin ise hareketsizdir. Yönetmek için hareket etmemek mi gerekir?"

Eratosten'in bu kadar derin bir soruya cevap verecek kadar zamanı yoktu. Kütüphanenin derinliklerinden gelen bir gürültü imdadına yetişti ve bilgin apar topar sesin geldiği yöne koştu.

---

[6]Ovaryum: Yumurtalık (ç.n).

10. Bölüm

Kâtiplerle kütüphanecileri etrafında toplamış bir adam heyecanlı el kol hareketleriyle çabuk çabuk bir şeyler anlatıyordu.

Bu kişi Rodos'tan gelen geminin kaptanından başkası değildi. Kara bir haber getirmişti. Rodos bir zelzeleyle harabeye dönmüştü. Depremden sonra günlerce kenti terk edememiş ve İskenderiye'ye kadar gelmeyi başarmış ilk kazazedeydi. O kadar heyecanlıydı ki kesik kesik hikâyesini anlatırken olanları sanki yeniden yaşıyormu gibiydi. Depremin ilk saniyelerinde Rodos limanındaki heykel ayakta kalmış, deprem bittiğinde ise tam felaket geçti sanılırken koca heykel korkunç bir gürültüyle yerle bir olmuştu. Parçaları dev dalgalar oluşturmuş, sayısız gemiyi batırmıştı.

Eratosten'in ayak sesleri Theon'u kendine getirdi. Söylenenlerin bir kelimesine bile inanmamıştı. Akdeniz limanları böyle yalan yanlış haberlerle doluydu.

"Ben birkaç hafta önce Rodos'taydım. Heykeli limanda sapasağlam bir şekilde gördüm."

Argo'nun köprüsünde adanın ufukta kaybolmasını seyrederken son gördüğü şeydi heykel. Bu bir şaka olmalıydı. Hiçbir güç Rodos Heykeli'ni yıkamazdı.

Kaptan, Theon'a adayı ne zaman terk ettiğini sordu. Theon günü gününe söyledi.

"Depremden dört gün önce ayrılmışsın! Şansın varmış oğlum. Tanrılara seni korudukları için teşekkür etmelisin. Rodos'un kıyı kesiminde tek bir sağlam bina kalmadı. Canını kurtaran da yok!"

Theon birden deniz yolculuğunu anımsadı. İskenderiye'ye

varmalarına az kala gemiyi nerdeyse alabora edecek olan dalga, depremin yarattığı etkinin eseriydi. İki gün geç ayrılmış olsalar, şimdi balıklara yem olacaklardı.

"Eğer doğru anladıysam az kalsın Philolaos'un el yazmasını bulamayacakmışım," diye atıldı Eratosten.

Kuşkusuz dünyanın merkezinde toprak haeket etmiyordu, ama etrafındaki hareketlenmelerden dolayı tamamen çökmüş olabilir miydi? Eratosten evine doğru yürürken bu soruyu defalarca kendine sordu.

Bir yandan da heykelin yapım aşamasında kentin askeri yöneticisi Demetrios Poliorcetos'un toplattığı bronz kılıçları, kalkanları, zırhlar aklına geliyordu. Demetrio heykeli inşa ettirdikten sonra bir komplo sonucu kentten sürülmüştü. Hangi tanrı tarafından? Elbette ki Apollon. Güneş'in arabasını süren kutsal arabacı.

Eratosten bu generalden nefret ediyordu. Çünkü adaşı olan bir başka tiranı hatırlatıyordu. Atina'dan kovulan Phalerli Demetrios'u.

Mouseion'a girer girmez hemen çalışma odasına gitti. Resmen açıklamadan önce kimseye göstermediği dünya haritasını bir süre seyrettikten sonra, önceki coğrafyacıların hazırlamış olduğu haritaların bulunduğu harita odasına girdi.

İşaret parmağı ile haritada Rodos'u buldu. Eratosten'in haritasında dünyanın merkezi Rodos'tu. Bu nokta şimdi yerle bir olmuş, sadece harita üstünde bir nokta olarak kalmıştı. Bunu biliyor olmak garip ve bir o kadar da ilginç bir şeydi.

Kaldeliler dünyanın merkezi olarak Babil'i göstermişlerdi. Eski Mısırlılar Thebai'yi, Yunanlılar ise suların ortasındaki bir adayı, Rodos'u. Tüm yorumları reddediyordu Eratosten. Coğrafya rasyonel bir bilimdi.

Rodos heykelini ve dünyanın merkezini suların yutmasını neye yorabilirdi insan? Artık yeni bir çağ başlamıştı. Eski Yunan, Makedonya ve antik Pers'in zamanı geçmiş, yeni uygarlıkların ateşleri yanıyordu artık. İskenderiye'de onlardan bi-

riydi. Hatta en çok ışık vereni. İskenderiye'nin ışığı en parlak anını yaşıyordu ve söneceği gün de muhakkak gelecekti. Tarih böyleydi. Eratosten gözlerini haritadan ayırdı ve başını iki yana salladı. "Bir de yorum yapmayacaktım sözde..."

Üzgün ve yorgundu. Erken yattı. Uykuya dalmadan önceki son düşüncesi şu oldu: Dünyanın artık altı harikası kalmıştı. Ansızın yataktan fırladı ve haritanın başına geçti. Parmağını merkez boylam üstüne koyarak aşağıdan yukarıya doğru getirdi. Halikarnas'ta Maosolos'un mezarı, Efes'te Artemis Tapınağı, Rodos'ta Apollon Heykeli, İskenderiye ve Fener, daha güneyde Keops Piramidi. Daha önce, dünyanın beş harikasının da aynı meridyen üstünde oluşunun dikkatini çekmemiş olması garipti. Diğer ikisi ise batıda bulunuyordu. Bunlar da Olimpiya'daki Zeus Heykeli ve Babil'in Asma Bahçeleri'ydi.

Yeniden yatağa uzandı. Kralın isteğini hatırlamıştı. Everget dileğine kavuşacaktı. Kendi kendine söz verdi. Ertesi gün işe koyulacaktı.

Aynı anda Theon, Çatlak Amfora'da irice bir kadeh şarabı midesine indiriyordu. Kuşkusuz depremde ölmediği için şükrediyordu. Alışkanlıklarının dışına çıkıp ikinci kadehi bitirdikten sonra da içmeye devam etmişti. İki olayı kutluyordu: Birincisi kütüphaneye kabul edilişi, diğeri ise korkunç bir faciadan mucize eseri sağ kurtuluşuydu. Hatta ikinci sebep birinciye göre kutlanması biraz daha mecburi olanıydı.

Hızla boşalan kadehlerden sonra odasına gitmek için ayaklandı. Ama meyhaneden birkaç adım uzaklaşamadan sendeledi ve yere yıkıldı.

Gece yarısına doğru ayılıp gözlerini araladığında, başının ağrıdan çatladığını ve hiçbir şey görmediğini fark etti. Aniden bir lamba etrafı aydınlattı. Gece kıyafetleri içindeki Çatlak Amfora'nın patroniçesi onu izliyordu. Hâlâ sarhoş olduğuna kanaat getiren Theon, gözlerini yumdu. Tekrar açtığında kadın hâlâ ordaydı. Demek ki gördükleri rüya değildi.

"Kendini Rodos Heykeli Sanan Adam uyandı demek. Meyhanenin önünde devrildi ve ben de yarattığı dalgalarla boğuşuyorum."

"Bana ne oldu?"

"Sadece bir deprem geçirdin." Kendi şakasına güldükten sonra onu sarhoşken kendine ve çevreye zarar vermekten alıkoyduğunu söyleyerek, hınzırca durumundan istifade etmeye de kalkmadığını ekledi.

"Felaket!" dedi Theon.

"Benim düşündüğüm de tam olarak buydu," diye mırıldandı kadın.

Theon çatlamak üzere olan bir başla uyandığında kadın giyiniyordu. Uyandığını belli etmek için hiçbir şey yapmadı. Kadın hâlâ uyuduğunu sanıyordu. O da bu yüzden kadını rahat rahat izleyebilirdi. Kadın, önce dağılan saçlarını kavrayıp tokayla tutturdu. Sonra da koltukaltlarına etajerde duran parfümden sıktı. Theon, kendinden en az on, on iki yaş daha büyük kadını izlerken hayranlık duyuyordu. Kadın mücevherlerini takmaya başladı. Kolunda küçük bir kuyumcuyu dolduracak kadar bilezik ve takı vardı.

Vücuduna ikinci bir deri kadar güzel oturan bir külot giydi. Kendi etrafında döndüğünde belli belirsiz cinsel organı göründü. Theon hem korkuyor hem de büyük bir zevkle gördüklerinin tadını çıkarıyordu.

Hayatında hiçbir kadının giyinmesini görmemiş, şimdiye dek böyle bir istek de duymamıştı. Yakalanırsa kendisini mazur gösterecek hiçbir özrü olmadığının farkındaydı. Ama öyle bir hareket yapmalıydı ki kadının ona bakışı değişmeliydi. Kafasında bir senaryo yazdı. Hafifçe öksürdü. Kadın döndü. O an konuşmayı başlatacak bir konu aradı. Yatağın karşısında üstünde amfora konmuş bir kaide vardı. Şüphesiz sohbeti açmak için yerinde bir soru olacaktı:

"Neden meyhanenin adı Çatlak Amfora? Bu adı sen mi buldun yoksa daha önceki sahibinden mi kaldı?"

Patroniçe yüzüne son bir far darbesi vurduktan sonra ko-

nuşmaya başladı: "İlk soruyu senin soracağını düşünmüyorsun ya? Rodos Heykelimiz geceyi nasıl geçirdi?"

Theon'un kafasının karışık olmasından faydalanıyordu. Belki de uyanıp kendisini izlediğini fark etmişti ve karşıdakinin bundan habersiz oluşunun keyfini çıkarıyor gibiydi.

"Kocamın ölümünden aylar sonraydı. Ondan bana sadece, o günlerde adı Dolu Ağız olan meyhane kalmıştı. Günlerden bir gün zengin bir Atinalı, salona süs olarak koymam için bir Amfora armağan etti. Ben de onu alıp güzel bir yere yerleştirdim. Yine aynı günlerde dev gibi bir Galyalı tüccar meyhaneme geldi. Tüccarın yanında oturan bir kadın, onu gıdıklıyordu ha bire. Adam kadından daha fazlasını bekliyordu elbette. Bu niyetle kadını durmadan sıkıştırıyor, saçlarından çekiyor, kolunu çimdikliyordu. Bir süre sonra adam kadına gerçekten hayvan gibi davranmaya başlayınca meyhaneyi terk etmesini istedim. Buna karşılık olarak o da bağırıp çağırmaya başladı. Onu susturmak için etrafta işimi görebilecek bir şeyler aradım, ama ne yazık ki hiçbir şey yoktu. Gözüm amforaya takıldı. Hemen durduğu yerden aldım. Oldukça ağırdı. Buna rağmen kaldırdım ve o hayvanın kafasına indirdim. Kırılacağından emindim. Ama dayandı. Sadece..."

"Çatlamıştı!"

"Galyalının kafası gibi. Ertesi gün olay tüm limana yayılmıştı. Herkes gelip 'Çatlak Amfora'nın nerde olduğunu soruyordu. O gün tabelayı değiştirdim." Parmağıyla amforanın üstünde zikzak şeklindeki uzun çatlağı gösterdi. Oysa Theon kadının biçimli vücudundan gözlerini ayıramıyordu.

"Kütüphane'de işe başlaman beni memnun etti. Meyhanede çalışmaya devam etseydin asla geceyi birlikte geçirme fırsatımız olmayacaktı. Çalışanlarla yakınlaşmam. Bunu uzun süredir istiyordum. Seninle sevişebilmek için kovmayı bile düşünmüştüm."

Şehir deprem haberiyle çalkalanıyordu. Rodos'un yok olması kafaları allak bullak etmişti; çünkü adayla ticari, askeri

ve kültürel ilişkiler çok sıcaktı. İskenderiye'de yaşayan ailelerden çoğunun adada bir akrabası veya yakını yaşıyordu. Haber almak için büyük bir kalabalık limanda toplanmış, bekleyişiyordu.

Zorlukla Çatlak Amfora'nın sahibesinden ayrılan Theon, kütüphanenin yolunu tuttu. Yoldayken endişeyle Fener'e bakan insanlar gördü. Kentin yöneticileri de aynı endişeyi paylaşıyordu. Herkesin aklında tek bir soru vardı:

Fener de depremden zarar görmüş olabilir miydi? Elbette Rodos uzak bir mesafeydi ancak deprem deniz tabanında değişiklikler meydana getirmiş olabilirdi. Bu değişiklikler Fener'i alaşağı edecek kadar güçlü olabilirdi. Eğer ona bir şey olacak olursa bu hem sembolik olarak hem de gerçek anlamda bir felaket olurdu.

Hemen bir komisyon kuruldu. En deneyimli mimarlar, duvarcı ustaları, marangozlar, temel ustaları Fener'de meydana gelmiş olabilecek herhangi bir hasarı tespit etmekle görevlendirildiler.

Theon, Eratosten'e kendisini de bu komisyona ataması için nerdeyse yalvardı. Ve başardı da.

İşçileri taşıyan arabalar Heptastade'ı kat ettiler. Arabacılar geçiş izinlerini nöbetçilere gösterirken başlarındaki subay Theon'u tanıdı:

"Ama sen..."

"Ta kendisi!"

Abidevi yapıya yaklaştıkça insan kendini daha küçük hissediyordu. Fener, insanın başını döndürecek kadar yüksekti. Bir kıyaslama yapılacak olursa dört tane Rodos Heykeli üstü üste konsa ancak Fener'in boyuna erişebilirdi. Uzaktan girişin tabanda olduğu sanılıyordu, ama bu varsayım yanlıştı. Binaya giriş, harici bir rampa boyunca tırmandıktan sonra mümkündü. Theon, merdivenlere ulaştığında başını kaldırıp kulenin baş döndüren manzarasını seyre koyuldu. Yahudiler kutsal kitaplarında göğe dek ulaşan bir kuleden söz ediyorlar-

dı. Fener kuşkusuz o kadar yüksek değildi ama kitaptaki kuleden daha gerçekti.

Kulede kalan askeri bölüğün komutanı komisyonu karşıladı. Uzmanlar işlerini icra ederken Theon da kuleyi tanımak için etrafı dolaşmaya başladı. Kulenin daire biçimindeki orta katlarını aşınca durup denize baktı. Azgın dalgalar adayı dövüyordu.

İki çıkıntı üstünde, Argo'nun köprüsündeyken gördüğü iki heykel yükseliyordu. Her ikisi de devasa boyuttaydı. Açık denize bakıyorlardı. Biri Kral Batlamyus Philadelphe öteki ise karısı Arsinoe için yapılmıştı. Ayaklarının altındaki kaidede, dalgaların aşındırdığı bir yazıt vardı.

Dexiphanos'un oğlu Cnidoslu Sostratus, bu anıtı denizcileri selamlamak için Kurtarıcı Tanrılara adamıştır.

Dalgaların ortasından bir ses yükseldi. Bu sese komisyondaki işçilerden biri de inleyerek katıldı. Sostratus denen mimar ender görülür bir kurnazlık göstermişti. Kaidedeki resmi yazıt şuydu:

Tanrı kardeşler Kral Batlamyus ve Kraliçe Arsinoe, bu anıtı denizcileri selamlamak için Kurtarıcı Tanrılara adamışlardır.

Cümlenin sonu aynı, ancak başı farklıydı.

Sostratus önce kaya üstüne kendi adını kazıtmış, sonra da kireç taşından bir levhaya kraldan söz eden kısmı yazıp, adının üstüne koydurmuş. Zamanla kireç taşının aşınıp silineceğinden ve kralın adının anıtın üstünden silinip geride asıl yazılması gereken ismin yani kendi isminin kalacağından eminmiş.

Everget sahtekârlığı fark edince ne mi yapmıştır? Bahse girerim gizli bir zevk almıştır. Zaten bu durumu düzeltmek için elinden gelen bir şey de yoktur.

Göreve heybetli görünüşleri sayesinde seçilen tepeden tırnağa silahlı askerler, gerektiğinde ağır ahşap kapıyı kapamaya hazırdılar. Komisyondakiler iki gruba ayrıldı: İlk grup taş blokların sağlamlığını ve dayanıklılığını sınayacak, ikinci

grup ise Fener'in içinde görev yapacaktı. Tespit edilen her çatlak komisyon başkanına bildirilmek zorundaydı. Yapıda zarar gören tek karış yer bile olmadığından emin olunması gerekiyordu.

Theon komisyondakilerden farklı bir yöne gitti. Geldiği noktadaki girişin boyutları ona karşılaşacağı şeyler hakkında bilgi vermeye yetiyordu. Sola doğru yöneldiğinde gördüğü merdiven bir yol genişliğindeydi. Yan yana bir sürü insan tırmanabilirdi bu merdivenden.

Sağında ise kapılar vardı. Fenerin ilk katı oda doluydu. Bir kısmı ambar işlevi görüyordu. İçerdekiler uzun bir kuşatmayı rahatlıkla atlatabilirlerdi. Diğerleri ise sınırsız sayıda asker, teknisyen ve işçinin konaklaması için yapılmış odalardı. Theon, binadaki akustiğin de yardımıyla bitmek bilmeyen bir uğultu duyuyordu. Gece nöbetinde çalışan bir işçi gürültüye aldırmadan uyuyordu.

Sonu gelmeyen kapılardan biri tutuşturmak için çıra dolu bir depoya açılırken bir başkası ağzına kadar balık yağı ile istiflenmişti. Daha sonra da mutfaklar, atölyeler, cephanelikler geliyordu. Dışarıdan bakıldığında kulenin bir dağdan farkı yoktu. İçi ise bir şehri andırıyordu. Theon'un önünden bir kervan geçti. Ateş tutuşturmak için çıra ve odun yüklü eşekler ağır ağır ilerliyordu. Kervanı geçip önlerine geçtiğinde az ilerde bir başka kervanın gittiğini gördü. Bir an için ona öyle geldi ki kulenin tepesine dek kıvrılan bu yolda ucu bucağı görünmez tek bir konvoy vardı. Konvoyun sonundaki seyis sonradan gelenler için yolu süpürüyordu. Havayı ağır bir tezek kokusu kaplamıştı. Ayaklarındaki sandallara bulaşan eşek pisliğini bir kenara sildi. "Hay allah! Eşeklerin her tarafa pislediğini düşünmemem lazımdı," dedi kendi kendine. Ağır kokudan uzaklaşmak için adımlarını hızlandırırken de ekledi:

"Hele şu hayvan çişi kokusu, her yerde o var."

Binaya kadınların girmesi yasaktı, ama İskenderiyeliler geceleri fenerde çırılçıplak kadınların katıldığı Diyonisos şenlikleri yapıldığını biliyordu.

Theon sık sık soluklanmak için durmak zorunda kaldı. Vücudu epeydir hamlamıştı. Kütüphanede işe başlamasıyla durum daha da kötüleşecekti. Kaslarını çalıştırmak için düzenli olarak stada gidip egzersiz yapmaya karar verdi. Gençken iyi bir jimnastikçiydi. Göbeği sarkmış bir kâtip olma fikri çok iticiydi.

Ara sıra yanından birbirleriyle sohbete dalmış, tırmanmaktan yüzleri kıpkırmızı adamlar geçiyordu. Yukarı baktı. Merdivenin eğimi ne olabilir diye hesaplamaya çalıştı. Adımlarını sayması gerekiyordu. Gerçekte kimse bunu bilemezdi. İlerde sorduğunda Eratosten de aynı cevabı verecekti.

Metrelerce aşağıda komisyondan ayrılan ilk grup temeli inceliyordu. Zeminde sayısız mağara vardı ve her birinin tek tek incelenmesi gerekiyordu. Binanın içini incelemekle sorumlu olanlar ise duvarları, taş bloklardaki çatlakları gözden geçiriyorlardı. Bulunan her çatlağın ebatları not ediliyordu. Fener çalışanlarına depremi takip eden günlerde bir değişiklik görüp görmediklerini sordular. Binada bir titreşim veya sarsıntı hissetmişler miydi? Yeni çatlaklar oluşmuş muydu?

Bir diğer sorun ise hasar tespitinin hangi yüksekliğe dek süreceğiydi. Binanın en tepesine kadar devam edeceklerse en az iki gün daha sürerdi bu.

Theon soluk soluğa ilk kapıya ulaşabildi. Kapı ne kadar iterse itsin açılmıyordu. Rüzgâr yüzünden şişen ahşap, menteşeyi sıkıştırdığı için yerinden bile kımıldamıyordu. Kapının üstündeki denizkızı heykeli bomboş gözlerle açık denizi izliyordu. Besbelli tiz sesiyle fırtınalı havalarda gemicileri uyarıyordu. Korkuluğa yaslandı. Tam doksan metre yükseklikteydi. Daha önce yerden hiç bu kadar yükseğe çıkmamıştı. Güneyde kent görünüyordu. İçinde dolaşırken bu kadar büyük olabileceğini düşünmemişti. Şimdi anlıyordu ki rahatlıkla birkaç yüz bin kişiyi barındırabilecek kadar genişti. Sokakların ve caddelerin genişliğinden, kusursuz biçimde düz bir hat üzerinde oluşundan ve birbirlerini düzgün bir biçimde kesişlerinden etkilenmişti.

Canope yoluna baktı hayranlıkla. Dört araba rahatlıkla yan yana gidebilirdi. Yol, kentin Güneş Kapısı ile Ay Kapısı kesimlerini tam ortadan ikiye bölüyor ve Soma Caddesi'ni dik bir açıyla kesiyordu.

Nil'in oluşturduğu delta üstüne kurulduğu için kent nerdeyse dümdüz bir arazi üstündeydi. Sadece iki yükselti vardı. Broucheion Tepesi ve merkezdeki Rhakotis Tepesi.

Rhakotis Tepesi'nde meşhur Serapeion Tapınağı inşa edilmişti. Dendiğine göre muhteşem bir yapıymış. Theon ilk fırsatta görmek için kendine söz verdi. Tapınak, İskenderiyeliler tarafından yaratılan yarı Yunan yarı Mısırlı Tanrıça Serapis'e adanmıştı. Bu kutsal karışımı yerinde görmek istiyordu.

Saraylar Mahallesi dikkatini çekti. Mahalleyi kentten ayıran seti takip etti gözleri. Her yanda yeşilliklerle kaplı geniş mekânlar, ağaçlar ve bahçeler vardı. Kütüphaneyi aradı gözleri. Mouseion'un hemen yanındaydı kütüphane. Ve uzaktan çok küçük görünüyordu.

Kamu binalarının çoğu bu mahallede toplanmıştı. Stadyum, tiyatro, okul, hipodrom ve Soma.

Sarayların karşısında Eunostos Limanı boyunca batıya doğru alabildiğine bomboş topraklar üzerine kurulu mezarlık uzanıyordu. "Sayısı çok olanlar" diye adlandırıyordu İskenderiyeliler bu boş araziyi. Çünkü geçmişte ölenlerin sayısı yaşayanların sayısından daha çoktu. Theon, ne kadar dikkatli baktıysa da mezarlığın sonunu göremedi.

Buna karşın yaşayanları saymak mümkündü. Kalabalığın hareketleri, askeri kortejler, pazar yerleri meraklı gözlerden kaçmıyordu. Fenerde mutlaka kenti gözleyen ve asayişi bozan olayları haber veren polisler de olmalıydı.

Limanın dört bir yanını gözetlerken Çatlak Amfora'yı da aradı gözleri. Dün geceki zevk anları aklına hücum etti. Fakat bir türlü meyhanenin yerini bulamadı.

Alt katlarda hummalı çalışma devam ediyor, üst üste konmuş granit tabakalardaki çatlaklar tek tek not ediliyordu. Son bir defa daha kente baktıktan sonra arkasını döndü. Şimdi sıra

az önce açamadığı kapıya gelmişti. Rüzgâr hâlâ sert esiyordu. Kapıyı bin bir güçlükle araladıktan sonra iki eliyle asılıp çekti. İlk karşılaştığı şey karanlık ve sessizlik oldu. Alt katların tersine hava akımı yoktu. Şimdi bir karar vermek zorundaydı. Ya devam edecekti ya da gerisin geri aşağı inecekti. Şimdiye kadar çok şey görmüştü. Bir güne sığan gerçek bir macera yaşamıştı. Ama buraya kadar geldikten sonra devam etmemek olmazdı. Bir daha buraya gelme şansı bulamayabilirdi. Ne kadar yorgun olursa olsun en tepeye kadar çıkmaya karar verdi.

Sekizgen biçimindeki kulenin ikinci katı ilk katın yarısı kadar daha yüksekti. İlk kattaki tırmanışının devamı olarak daha dik ve dar bir merdiven yukarı doğru uzanıyordu. Yükler burada eşeklerden boşaltılıp hamallara yükleniyor olmalıydı. Bu yorulmak bilmeyen adamlara karşı içten bir hayranlık duydu. Kendisi daha merdiveni yarılamadan durmak zorunda kalmıştı. Bu katta da odalar vardı ama sadece depo olarak kullanılıyorlardı.

Theon susuzluktan bayılmak üzereydi. Yanında matarasını getirmediği için pişman olmuştu. Ama evden çıkarken böyle bir keşfe çıkacağını aklının ucundan dahi geçirmemişti. Yanından geçen bir askere nerde su bulabileceğini sordu:

"Bütün Fener'in etrafı su dolu!" cevabını aldı.

Kolunu kaldıracak gücü olsaydı bu aptalca şaka yüzünden yumruğunu adamın suratına geçirirdi.

Yine de sonunda ikinci sahanlığa ulaştı. Askerlerin toplaşıp bir çeşit zar oyunu oynadıkları masaya yaklaşıp selam verdi:

"Hava bugün epey rüzgârlıymış."

Askerler konuklarına şarap sundular. O ise itiraz etti:

"Hayır, teşekkür ederim! Su yok muydu?"

Başı yorgunluk ve yükseklikten ötürü zaten yeterince dönüyordu.

Askerler on günlük nöbetlerinin sonunda görev değişimine gelecek ekibi bekliyorlardı. Ama alt kattaki yerlerine dönmeden önce yükseklik farkına alışmaları için saatler gereki-

yordu. İçlerinden biri:

"Aşağı indiği zaman insanın başı dönüyor," dedi.

Theon, dışarı açılan kapıyı araladığında elinde olmadan bir çığlık atıverdi. Şehir aşağıda küçücük kalmıştı. Göz alabildiğine mavi bir manzara vardı önünde. Tehlikeyi göze alarak aşağı eğilip yerden yüksekliğini kestirmeye çalıştı. Ama aşağı baktığı anda başı dönmeye başladı. Kulenin boyuna erişecek bir başka yükselti olamazdı dünyada. Şehre yaklaşacak bir filo önce bu kuleyi geçmek zorundaydı. İnsanın aklı almıyordu bu kulenin zapt edilebileceğini. Kulenin sadece ilk katına erişebilecek bir merdiven yapmak için bile eşsiz bir mühendislik bilgisi gerekiyordu. Kulenin ne zorla ne de içerden birilerinin yardımıyla düşman eline geçmesi mümkün değildi. İskenderiye, sadece güney tarafından, karadan saldırılırsa ele geçirilebilirdi.

Theon şehri şimdi daha net görebiliyordu. Şehir ülkenin kalan kısmı ile bağlantısı olmayan bir yere, deniz ile göl arasına kurulmuştu. Mısır'ın başladığı yerdi İskenderiye.

Diğer taraftan bir başka mucizeye daha tanık olma fırsatını yakalamıştı. Taşkın suları İskenderiye'ye kadar yaklaşmıştı ve Nil Deltası'nın sular altında kaldığını açık seçik görebiliyordu. Adeta deniz ilerlemiş, güneye inmiş gibiydi. İskenderiye bu haliyle bir adayı andırıyordu. Gözlerini kısıp güçlükle seçilebilen yollara baktı; kenti delta üstünden dış dünyaya bağlıyorlardı.

Yorgunluktan başı dönmüş bir halde silindir şeklindeki son kata tırmanmaya başladı. Merdiven sayısız hamalın sırtlarında odun yığınlarıyla tırmanmaları için geniş yapılmıştı. Sandalların altında dökülen kuru çalı çırpılar çatırdıyordu. Her basamakta merdivenler daha da uzuyormuş gibiydi. Artık tükenmişti. On sekizinci basamakta tırmanış bitti; dünyanın en tepesine çıkmıştı.

Onun gelişine şaşıran ateşçiler, sanki ıssız bir adada kendilerini kurtarmasını bekledikleri gemiye işaret veren kazazedeler gibi ellerindeki odunları ateşe yığmaya devam

ediyorlardı. Yüzleri alevden kıpkırmızı kesilmişti.

Karşılarına oturduğu anda işçiler merakla sordu:

"Siz komisyonda mı görevlisiniz? Bu aralar ortada bir söylenti dolaşıyor. Bizim yerimize su gücüyle çalışan bir makine yapacaklarmış. Odunları daha hızlı taşımak mümkün olacakmış. Bu doğru mu?"

Bu konuda hiçbir şey bilmiyordu. Tek bildiği İskenderiyeli mühendislerin hidrolik makineler yapmakta ustalaştıklarıydı. Öte yandan kölelerin konuşmaya can attıkları her hallerinden belli oluyordu. Buraya çok sık ziyaretçi gelmezdi. Onlar için tek değişen şey gökyüzüydü. Ara sıra kopan fırtınalar haricinde hayatlarında hiç değişiklik yoktu. Şayet bu yükseklikten görülebiliyorsa sözü edilen fırtınalar epey büyük olmalıydı. Böyle havalarda yan yana dizilip kıyıya ulaşmaya çabalayan bir gemiyi seyretmek tek eğlenceleriydi. Bu, bazen saatler sürebiliyor bazen de gemi bir dalganın arkasında gözden yitip bir daha da ortaya çıkmıyordu. Hepsi birden sus pus oldular.

Sonra içlerinden bazıları onu dışarı çıkması için cesaretlendirdiler. Kapıyı açtığında göğün bağrındaydı!

Kulenin en ucunda Zeus'un bir heykeli vardı. Heykelin etrafında kuşlar turluyordu. Theon bu defa yere bakmaya cesaret edemedi. Bunun yerine gözlerini denize dikti. Suda iki tane minicik karaltı gördü. İlk bakışta hareketsiz sandığı şeylerin, kıyıdan uzaklaşan iki gemi olduklarını kısa sürede anladı. Daha ötede bazı belirsiz gölgeler de vardı. Ama gerçekten görüp görmediğini bilmiyordu. Yakındaki iki gemi birkaç saat uzaklıktaydı. Şayet o gördükleri de gemiyse, arada en az bir günlük mesafe vardı.

Rüyadaymışcasına aşağı inmeye başladı.

Aşağı döndüğünde uzaklaşan iki karaltının, Rodos'a yelken açan gemiler olduğunu öğrendi. Biri buğday yüklüyken diğeri ise yok olan Rodos donanmasının kaybettiği beş ve üç kürekli gemilerin yeniden inşa edilmesi için kereste ve diğer malzemeleri taşıyordu. Kral Everget ivedi olarak yardım gön-

derilmesi emrini vermişti. Büyük babası Soter, kurtarıcı unvanını yine benzer bir olayda Rodos yöneticisi Demetrios Poliarchitas'a yardım ederek kazanmıştı.

Herkes incelemenin sonucunu endişeyle bekliyordu. Sonuçlar derhal krala iletildi. Ne temelde, ne yapıda ne de bina içinde hiçbir hasar yoktu. Everget rahatlamış olarak mektuplarını yazması için epistolografı çağırdı. Diğer yandan Diocet de iaşe işleriyle ilgili diğer mektupları yazmaya başlamıştı. İki gemiye ek olarak, üç yüz talent[7] gümüş ve bin talent bronz gönderilmesine karar verdi. Felakete uğrayan adalılar için hatırı sayılır bir yardım demekti bu.

Komisyondakilere teşekkür ettikten sonra Eratosten'e döndü: "Sana teessüf borçluyum. Dünya turun konusunda bana hiç yeni haberle gelmedin. Kralını daha ne kadar bekleteceksin?

Eratosten kem küm etmeye başladı:

"Komisyonun kurulması ve çalışmalarına başkanlık etme görevini verdiğiniz sırada başlamak üzereydim. Kütüphanedeki işim başımdan aşkın. Peş peşe iki kütüphaneciyi kaybettik. Kısa zamanda eğiteceğime inandığım bir genci yeni işe aldım. Ve bir de Mouseion var elbette."

"Kısaca benden daha çok işin var."

"Yo, hayır! Ben yalnızca el yazmalarını yönetiyorum."

"Ama senin kitapların, benim yönettiğim adamlardan daha uzun yaşayacak."

"Dilerim öyle olur!" diye atıldı Eratosten. "Özür dilerim kralım. Demek istediğim..."

"Özür dileme. Seni en çok düşündüğünü söylediğin için takdir etmekteyim."

"Derhal işe koyulmalıyım."

"Yeni kütüphanecinin adı nedir?"

"Yardımcı kütüphaneci, Theophraste Excelcior."

"İskenderiyeli mi?"

---

[7]Talent: Eski Yunan'da 20-27 kiloluk ağırlık birimi (ç.n.).

"Hayır, Samos Adası'ndan."

"Ona yurttaşlık hakkı verelim. Bu hem onun işini hem de seninkini kolaylaştırır."

Epistolograf, Theon'a İskenderiye yurttaşlığı hakkı veren fermanı kaleme aldı. Kral fermanı mühürledikten sonra Eratosten'e uzattı.

"Teşekkür ederim haşmetlim."

"Merkezdeki açı, Eratosten. Merkezdeki açı!"

Merkez açıyı bulmadan önce baş kütüphanecinin bitirmesi gereken bir tek iş kalmıştı. Küpün karesinin alınmasına ilişkin o meşhur problem: Cetvel ve pergel yardımıyla verilen bir küpün iki katı büyüklükte bir başka küpün çizilmesi.

Ondan önceki büyük geometricilerin hiçbiri, ne Cnidoslu Eudox, ne Bergamalı Apollonios ne de Öklid problemi çözmeyi başarmıştı.

Yakın bir zamanda kendi başına geliştirdiği bir metotla çözüme ulaşmayı umuyordu.

Everget zarfı açtı.

"Yine mi matematik!" dedi başlığını okuduğu yazıya bakarak. "Mukayeseli ortalamalar ve küpün karesinin alınması üstüne. Matematikten hiç anlamadığımı biliyor." Az kaldı mektubu katlayıp zarfa geri koyacaktı ki giriş bölümüne yazılı şiiri gördü.

"Ey Batlamyus, sen ki mutlusun, baba olarak ikinci gençliği oğlunun gençliğinde bulmaktan ve böyle bir oğla sahip olmaktan. Vakti geldiğinde, genç kral asasını tanrı Zeus'un elinden alsın ve Eratosten'in adağı yerine gelsin."

"Baba olarak ikinci gençliği oğlunun gençliğinde bulmak... genç kral asasını tanrı Zeus'un elinden alsın..." diye mırıldandı kral.

Mareotis Gölü'nün kıyısında buluşmak üzere sözleşmişlerdi. Kadın şapkasının altına gizlediği gözleriyle gölü seyrediyor bir yandan da gelen geçen arasında adamı arıyordu. Genç

adam daha önce karşılaştığı hiç kimseye benzemiyordu. Sonunda onun yaklaştığını gördü. Şapkasını çıkarıp elini salladı.

Doğrusu nereden başlayacağını bilmiyordu. Fener'e yaptığı geziyi mi anlatsa, vatandaşlığı elde edişini mi bilemiyordu.

"İşte al sana hırslı bir genç adam daha."

"Ne demek istiyorsun? Hırs içinde her tarafı ateşe veren gözü dönmüşün biri miyim ben?"

"Herkesten daha kötü değilsin. Sanırım beraber olmayacağız demektir bu." Theon'u sakinleştirmek için yüzünü okşadı. "İskenderiye vatandaşı olmak için ne kadar bekledim biliyor musun? Yirmi yıldan daha fazla." Etraftan geçenlere aldırmadan kol kola yürüyorlardı.

İlk olarak ona kendi evindeki çatı katına taşınmasını hatırlattı. İkametgâhını da resmi evraklarda kadının evine aldırmalıydı.

Theon küçük odasını terk etmeye kararlıydı; ama yeni bir yer bakacak vakti olmamıştı henüz. Özellikle Fener'i gören bir penceresi olmasını istiyordu. İskenderiye'de yaşayıp da pencereden baktığında Fener'i görememek olur şey değildi.

Kadın ona, Fener manzaralı evi beklerken meyhanenin üstündeki tavan arasında kalabileceğini söyledi.

"Fakat birlikte yaşamak istemiyorum. Canımız istediği zaman beraber oluruz istemediği zaman birbirimizi görmeyiz. Böylesi daha iyi."

Theon, kadına başından geçenleri anlattı. Kadın memnuniyetle: "Gördün mü!" dedi. "Geleli henüz birkaç gün oldu ama şimdiden dünyanın en güzel kütüphanesinde işe başladın, kralın bizzat kendisi tarafından yurttaş yapıldın, Fener'in en tepesine kadar tırmandın...ve benimle karşılaştın."

Theon kendini tutamayıp kadına sımsıkı sarıldı. Bir tek şey vardı kafasında. Kadının sıraladığı listede şimdi ne olabilirdi?

Fener'e çıktığında ilk katta boşuna Çatlak Amfora'yı aradığını anlattı

"Bilsen oraya çıkmayı ne kadar isterdim."
"Bir gün birlikte yapacağız bunu."

Eratosten'in odasına bir rulo götürdükten sonra, Mouseion'un bahçesinde biraz dinlenmek istedi. Öğlen saatleri sakin geçiyordu. Temiz havada çeşit çeşit çiçeklerin kokuları birbirine karışıyordu. Aniden ortalığı yırtan bir ses kanını dondurdu. Bir kükreme. Samos'ta aslan sesleri hiç de tanıdık değildi.

Firavunları taklit eden Kral Philadelphe büyük bir hayvanat bahçesi kurmuştu. Hayvanat bahçesi, içindeki hayvanlarla Mouseion'un bir parçasıydı. Aristo'nun geleneğini sürdüren bazı bilginler değişik cinsteki hayvanlar üzerinde çalışıyorlardı.

Elinde uzun bir sopa ile kafese giren bir adam aslanı yakından inceliyordu. Adamın saçları da aslanın kızıl yelelerine benziyordu. Theon bu benzerliğe bir anlam veremedi. Bunu daha fazla düşünmeden en az İskenderiye kadar kalabalık bir kuş yuvasının yanına geldi. Dünyanın tüm kuşları toplanıp konmuştu dev kafese.

Çalışanların sahip oldukları imkânları kıskanan bazı kimseler Mouseion için de bir nevi kuş kafesi yakıştırmasında bulunuyorlardı. "Kuşlar gibi şakıyorlar, ötüyorlar ama yumurtlamıyorlar," diyorlardı onlar için.

Aynı durum korkuyla izlediği piton yılanı için geçerli değildi. Bu yılan yüzünden bazı ırmaklar vardı ki girmek hatta yolculuk etmek bile yasaklanmıştı. Hemen karşıda bir su aygırı havuzunda keyifle yıkanıyordu. Bir Samoslu olarak su aygırına aslandan bile yabancıydı. Söylenenlere bakılırsa Nil'de timsahlar kadar sık görülüyorlardı.

Theon hiç bu kadar çok çeşitte hayvanı bir arada görmemişti. Buna benzeyen tek yer Yahudiler'in sözünü ettikleri sel felaketinden kurtulmak için inşa edilen gemi olabilirdi. Su aygırı hiç kuşkusuz bu geminin ambarlarından birini tek başına kaplardı.

Gecikmişti. İşinin başına dönmesi gerekiyordu artık. Ace-

leci adımlarla kütüphaneye yürürken bir başka canhıraş ses duydu. Bu sesin sahibi bir aslan olamazdı. Bu bir insan çığlığıydı. Elinde olmadan sesin geldiği koruluğa doğru koşmaya başladı. Aynı ses bir feryat daha koyverdi. Ama bu defa daha zayıf bir sesle. Ses, küçük, ahşap bir binadan gelmişti. Kapıyı iterek açtı. Ve sesin sahibini gördü.

Masaya bağlanmış ve karnı yarılarak açılmış bir adamdan geliyordu çığlıklar. Masanın iki yanında ise ellerinde küçük bıçaklarla beyazlar giyinmiş iki adam vardı. Daha fazlasını görmeye gücü yetmedi. Kapıyı açık bırakarak oradan kaçtı.

Gördüğü ilk ağaca yaslanıp kusmaya başladı. Kendini toplamadan önce epey çaba harcadı. Sonunda yüzüne katı bir ifade gelince kütüphaneye doğru yürüdü.

Tartışma çok şiddetli oldu. Eratosten'in odasına döner dönmez gördüklerini anlattı.

"Bana canlı hayvanlara otopsi yapılıyor demiştiniz. Ama dostlarınızın kestikleri bir insandı. Canlı bir insan! Çığlığını duydum."

"Doğru," dedi Eratosten. "Mouseion'da canlı insanlar üstünde de çalışıyoruz. O gördüğün adam bilinçli değildi. Uyutucu ilaçlar verilmişti."

"Ama ya o çığlık?"

"Hekimler hastaların hiçbir şey hissetmediğini söylüyor." Ardından da ekledi: "O adam her halükârda ölecekti. Ölüm cezasına çarptırılanları kullanıyoruz. Kral kimi zaman hekimlerimizin çalışmaları için bir veya iki tanesini tahsis eder."

"Bu kasaplık."

"Peki bir adamın göğüs kafesini açmadan kalbin nasıl attığını nerden bileceğiz?"

"Ne düşündüğümü merak ediyor musunuz? Şu on iki parmak bağırsağı, isterse on iki değil on beş parmak uzunluğunda olsun. Bana vız gelir," deyip odayı terk etti.

Eratosten de benzer şekilde düşünüyordu. En azından matematik ve astronomi çalışırken kimsenin vücudunu parçalamak gerekmiyordu.

11. BÖLÜM

Bir kütüphane yeni kuşakları beslemekten, yeni okuyucular kazanmaktan başka ne işe yarar ki?

Aslında İskenderiye Kütüphanesi'ne gelinceye kadar bir kütüphanenin işlevi sadece bunlarla sınırlı kalmıştı. Ama İskenderiye'nin sunacak bundan öte olanakları vardı. Meşhur seyyahların haritaları, büyük kaptanların notları ve ülkelerin şekilleri, büyüklükleri ve yerlerine dair seyahatnameler Eratosten'e haritasının son şeklini verme ve hatalarını düzeltmede yardımcı olmuştu.

Asal sayıları belirlemek için bir metot bulmayı kafaya koymuştu bir zamanlar. Başarmıştı da. Çarpıcı bir basitlikle 1'den 100'e kadar tüm asal sayıları bulmuş ve hesaplama yapacak başkaları için kalıcı bir yöntem bırakmıştı. Metodun mütevazı bir adı vardı: *Eratosten'in Eleği*.

Dünyanın büyüklüğünü ölçmek için de aynı şekilde çalışacaktı. Öncelikle dünyanın biçimine dair eserleri elden geçirdi. Aristo'nun *Göğe Dair*, adlı eserini; Dicearcos'un, Eudox'un kitaplarını ve Aristarcos'un *Ay ve Güneş'in Büyüklükleri ve Uzaklıkları Üstüne* adlı eserini titizlikle gözden geçirdi. Kendinden önce bu işe girişenleri tekrar tekrar okudu. Yaptıkları hataları değerlendirdi. Kitaplardan şekiller kopya etti, alıntılar yaptı.

Kütüphane gitgide boşalıyordu. Güneş batmak üzereydi. Eratosten, zayıf bir lamba ışığında okumasına devam etti.

Kullanılan yöntemler tartışmaya yer bırakmayacak biçimde mantıklıydı. Kısaca şöyle özetledi: "Her meridyen dünyanın çevresinde bir tur yapar ve dünyanın şekli yuvarlaktır. O halde hangi meridyen hesaplanırsa hesaplansın aynı sonuç el-

de edilir. Meridyenler kuzey-güney doğrultusunda uzanır ve kutuplardan geçer. O halde iki yerin aynı meridyende olduğunu bulmak mümkündür. Bir meridyenin tümünü ölçmek imkânsızdır. Bir bölümünü ölçmek yeterli olacaktır. Ölçülen bölümü, tüm meridyenin uzunluğuna tamamlamak için eldeki bölümün açısal değerini bulmak gerekir."

Teori hazırdı. Şimdi de pratik olarak nasıl çözüme ulaşıldığını okumalıydı.

Meridyen parçasının uzunluğunu ölçmek için yıldızların pozisyonlarından yararlanmış, Sirius'dan sonra en parlak yıldız olan Argo takımyıldızına göre pozisyon belirlemişlerdi. Yıldızlara bakarak yön ve uzaklık tayin etmek astronomların çoktandır bildiği, kesin bir yöntemdi.

Ölçülen meridyen parçasına gelince iki Akdeniz limanından geçen bir rota ölçülmüştü. Ölçümde, denizde geçen seyahat süresi baz alınmıştı. Ama açık olmayan birden çok nokta vardı. Mesela, yolculuk hangi gemiyle yapılmış, hangi rüzgârlarla, hangi denizde seyretmişti? Eldeki tek veri denizde kalınan gün sayısıydı.

Eratosten'e göre deniz üstünde yapılan ölçüm kesin değildi. Zaten yıldızlara bakarak yapılan bir ölçümün doğruluğundan kuşku duyuyordu. Bu yüzden yeni bir yöntem bulmak gerekliydi.

Ruloları kapadı. Bastonunu aldı ve okuma salonundan çıktı. Ama çıkar çıkmaz bir şey unuttuğunun farkına vardı: Lambayı. Böylesine büyük bir tedbirsizlik yaptığı için kendini bağışlamadı.

Kütüphaneyi kazayla yakmak en korkutucu kâbuslarının da ötesindeydi. Dünyanın tüm bilgisi tek bir yanlış hareketle küle dönebilirdi. İskenderiye her alimin kıymetini bilmesi gereken bir kentti. Özel konumundan dolayı, hiçbir ordu kenti kuşatıp ele geçiremez, içindeki hazineleri yakıp yıkamazdı.

Ama tehlike de yok değildi. Cehalet, dikkatsizlik bir ordunun yapamadığını yapabilirdi. Bu yüzden kütüphaneye geceleri çevreyi kolaçan etmeleri için devriyeler çıkarıyordu. Bu

yüzden nöbetçilerin sayısını hep kalabalık tutuyor; kütüphanenin dört yanında kazara çıkabilecek bir yangında hemen müdahale edebilecek pompalar koydurmuştu. Devrin en gelişmiş pompalarıydı bunlar. Mouseion'un içinde sayısız kuyu açılmıştı.

Bir tıkırtı işitti. Köşede bir fare ortaya çıktığı hızda yok oldu. Elbette kütüphanede fareler vardı. Bunun önüne geçmek imkânsızdı. Hayalinde bir sahne canlandırdı. Fareler Aristo'nun, Platon'un rulolarını kemiriyor, parçalara ayırıyorlardı. Dilbilimcilerin, tercümanların günlerce kafa patlattıkları papirüsleri kemirip, geride bir avuç toz bıraktıklarını hayal etti ve hemen bastonunu farenin kaybolduğu gölgeye doğru fırlattı. Ne yazık ki isabet ettirememişti. İçini çekti. Yapacak tek şey vardı. Hiçbir ruloyu kaldırıldıkları çekmecelerin dışında bırakmamak. Bu yönde bir emir çıkarmaya karar verdi. Sonra da dikkatle lambayı üfleyip söndürdü.

Yangının da, farelerin de canı cehenneme! İşinde ne zaman bir güçlükle karşılaşsa, aklına hep böyle felaketler gelirdi. Bahçe boyunca yürüdü. Lojmanlara doğru ilerliyordu. Geç saate karşın birçok pencereden ışık geliyordu. Çalışma arkadaşlarından çoğu geceleri uykusuz geçirmeye alışmıştı; ama Eratosten'in uykusu gelmişti. Uyumaması için çok önemli bir şey üstünde çalışıyor olması gerekirdi. Bastonuna yaslanarak Mouseion'un terasına çıkan merdivenleri bir bir tırmanmaya koyuldu.

Güneş saatinin mili karanlıkta soluk bir parıltı saçmaktaydı. Eratosten sessiz sedasız terasa çıkmış göğe bakıyordu. Bu gece tek bir yıldız bile görünmüyordu. Bu bir işaret olmalıydı. Artık göğe değil yere bakmanın zamanı gelmişti. Yıldızlara bakarak mesafe ölçümü güvenilmez bir yoldu. Bir göğe bir çubuğa baktı. Ay bulutların arasından göründü ve tek tük ışık veren yıldızları sönükleştirdi. "Aynı Arsinoe'ye öğrettiğim gibi. Hâlâ bir çocuk ama anladı ne demek istediğimi. Hayır! Çocuk değil. Genç bir kız o. Gençlerin büyüdüğünü görmez-

den geliyorum hep. Neden Lagos kız kardeşiyle evlenmeye can atıyor. Yine o saçma fikirlerinden biri mi yoksa bu tehdidini ciddiye mi almalı?"

Çocuğun fikrini değiştirmek için çabalayacağına kendi kendine söz verdi. "Olayları gidişatına bırakmamalıyım."

Lagos kız kardeşini bir kadın olarak sevmiyordu. Onun tercihi daha ziyade uzun saçlı Galyalı kızlar ve çölden gelen ceylan gözlü dilberlerdi. Özellikle de Agathocleia genç prensin üstünde güçlü bir etki bırakmıştı.

Ay, soluk bir güneşe benziyordu bu gece. Birden kafasına dank etti. Yöntemini bulmuştu. Göğe değil yere bakacaktı. Yıldızları değil güneşi kullanacaktı. Tam öğlen vakti uygulayacaktı, gece değil. Aklına gelen fikir gerçek bir devrim yapacaktı.

"Günün tam ortasında yapacağım deneyimi. Başımı gökyüzüne değil yere, güneşin gölgesine çevireceğim."

Eratosten, heyecanla kütüphaneye döndü.

"Öklid'in *Elementler*'ini karıştırmaya başladı. Açılar birinci kitapta. Çemberler hangi ciltte? İç açılar, dış açılar. Hmmm..." Daha kalın ciltler çıkardı. Arşimet'in *Küresel Hesaplamalar*'ı.

Boş bir sayfayı masaya açıp üzerine bir çember çizdi. Bu dünyaydı. Pergeli biraz küçültüp bir başka çemberde de güneşi gösterdi. Güneşten gelen dik bir ışını ta dünya üstüne gelene dek uzattı. Gözleri parlıyordu. Bulduğu yöntemi kâğıt üstünde ispatlamış olacaktı. İlkine paralel birkaç ışın daha çizdi. Ama işin püf noktası şuydu. Her ışın dünya üzerinde farklı bir noktaya denk geliyordu. Burada işin içine geometri giriyordu. Öklid, Arşimet, iç ve dış açılar ve çember geometrisi.

Kalemini oynattı:

Kralım,

Söz verdiğim gibi dünyamızın büyüklüğünü ölçmekte kul-

lanacağım metodu size takdim etmeye hazırım. Kusursuz bir metot.

Sadık kulunuz Eratosten

Ertesi gün cevabı aldı.

Eratosten'e

Sana duyduğum sevinci tarif edemem. Her ne kadar sabırsızlansam da öğrenmek için bekleyeceğim.

Bu haberi hak ettiği önemi verdiğimin bir kanıtı olarak Mouseion'da vereceğim yemekte duyuracağız. Ülkenin önde gelen alimlerini ve devlet adamlarını toplayacağım. Bu, bilimsel olduğu kadar siyasi başarı saltanatımı onurlandıracak ve şöhretimi daha da yüceltecek.

Yemek sırasında çalışmanın sunumunu bizzat ben yapacağım.

Esenlik dileklerimle

Batlamyus Everget

İşte bu, Eratosten'in hayatında en güzel anlardan biriydi. Bizzat kral tarafından onurlandırılacaktı.

Başrahip ayağa kalkınca gürültü dindi.

"Calliopes, Melpomenes, Thalies, Polimnies, Eratos, Clios, Euterpes, Terpsichores, Urania."

Berrak bir sesle Mouseion'un koruyucusu dokuz esin perisine de yakardı. Kurucuları bu kuruma kutsiyet kazandırmak için başına ne bir bilgini ne de bir memuru getirmişlerdi. Mouseion, rahipler tarafından yönetiliyordu.

Kral başında defne çelenginden tacıyla, Berenis de Mısır kraliçelerinin taktığı Stephane isimli taç ile katılmıştı toplantıya. Davetliler kralın hangi oğlunu vasi tayin edeceğini açıklayacağını sanıyordu. Lagos'un seçilmesine kesin gözüyle bakılıyordu artık.

Kraliyet ailesinin yanına saray erkânı oturmuştu. Protokolde daha sonra Mouseion'un önde gelen kişileri ve en son

da İskenderiye'yi ziyarete gelen bazı seçkin konuklar yer alıyordu. Son grubun içinde ülkesinden sürülen genç Sparta Kralı Cleomenes de vardı. Genç adamın sıra dışı niteliklerini takdir eden Everget, tüm konukseverliğini gösteriyordu. Tahtını geri kazanmasına yardım etmeyi vaat etmişti.

Kralın yanında oturan Berenis, Everget'in sağındaki boş koltuğa endişeyle bakıyordu.

Sadık köpeği Sirius bacağının dibine uzanmış pinekliyordu.

Masadakilerin konuşmalarının bitmesi için bekleyen Everget ayağa kalkıp ellerini kaldırdı:

"Sizleri bu kurumun geleneklerine aykırı olarak günün ortasında topladığım için özür diliyorum. Her şeyden önce bu bir iş yemeğidir."

Zaten herkeste had safhada olan şaşkınlık, köleler masaya bir harita getirdiklerinde bir kat daha arttı.

"Önünüze getirilen bir dünya haritasıdır. Şimdiye kadar hazırlananlar içinde en geniş kapsamlı ve en ayrıntılısı. İskender'in seferleri sırasında uzaklara seyahat eden kişiler tarafından hazırlandı."

Herkes pür dikkat dinliyordu. Kral yarattığı etkiden hoşnut kalmıştı.

"Sizler bu haritaya göz atma fırsatı bulan ilk kişilersiniz. Lütfen daha yakından bakın."

Yeni bir harita o çağlarda hem bilgi hem de gücün simgesiydi. Dolayısıyla da önemli bir gelişmeydi. O yüzden yeni bir harita sadece coğrafyacıların değil aynı zamanda denizcilerin, askerlerin, tüccarların, kralların da ilgisini çekerdi.

Anaximendros zamanından beri haritacılık bilimi pek az değişikliğe uğramıştı. Aristagoras metal bir tablet üstüne kazıyarak yapmıştı haritasını. Miletli Hecate ise bronz bir levhayı tercih etmişti. Eudox, Messinalı Dicearcos da benzer malzemeyi seçmişti. Eratosten de kendinden öncekilerden bol bol faydalanmıştı.

Boyutlarının dışında başka yenilikler de göze çarpıyordu. Hindistan belirgin biçimde aşağı inmiş, İskenderiye ile aynı

boylamda çizilmişti. Hazar Denizi kapalı çizilmemiş, Büyük Kuzey Okyanusu'yla bağlantılı halde gösterilmişti.

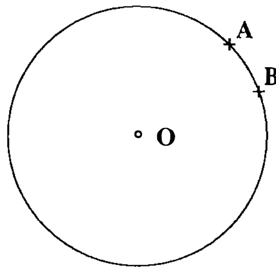
Masada bulunan herkese eseri takdir edebilmesi için zaman vermek amacıyla geri çekilen kral sözü tekrar aldı:

"Bu gösteri tek başına bile büyük bir haber sayılır. Ancak sürprizlerimiz bitmedi. Size yeni bir haberim daha var. Hazırlanmasına bizzat benim de katkım oldu. Üstünde yaşadığım dünyadan göçmeden evvel Eratosten'den büyüklüğünü ölçmesini istedim. Kendisi de ününe yakışan biri olduğunu ispat etti. Sözü birazdan kendisine vereceğim."

Köleler ikinci bir şey daha getirdiler. Eratosten kalktı ve hazırlamış olduğu kâğıdı açtı.

"Ah, işte dünyamızın merkezindeki meşhur açı," diye sevinçle haykırdı Everget. Kralın bir "açı" hakkında bu kadar sevgi dolu bir konuşma yapması hazır bulunanların hiçbirinin aklına gelmezdi. "Evet. Bu sözünü ettiğimiz açı başımıza zor bir problemi sardı. Çünkü şu gördüğünüz merkez açısı tam dünyanın merkezindedir. Zorluk ise onu ölçebilmekte. İşte Eratosten bugün size kendi bulduğu yöntemle bu açının nasıl hesaplanacağını gösterecek."

Bu son açıklama, toplantının sebebinin yeni veliahtın duyurulacağını sananları bir kat daha şaşkınlığa uğrattı.

Eratosten kendinden emin bir sesle konuştu:

"Dünya yuvarlaktır. Bu konuda hemfikiriz. Küre olduğu için de tüm meridyenlerin uzunlukları eşittir. O halde dünya etrafında tur atan biri, tam olarak bir meridyen kadar yol al-

mış olur. Her meridyenin dünyanın iki kutbundan da geçtiğini hatırlatayım."

Parmağıyla harita üstündeki farklı noktaları gösterdi.

"Bütün bir meridyenin ölçülmesi imkânsız olduğundan, bir parçasını ölçebiliriz. Sonra da ölçtüğümüz parçasını bütüne oranlayarak tamamlarız."

Dinleyicilerine dönerek:

"Ama hangi meridyenin hangi parçasını ölçeceğiz?" İşaret parmağını İskenderiye üstüne koydu ve aşağı indi. "Mısır'ın eşi bulunmaz bir hazinesi var. Nil Nehri. Ama pek az kişinin bildiği bir başka şey de Asvan ile İskenderiye arasında kuzey-güney doğrultusunda aktığıdır. Bu demektir ki İskenderiye meridyeni ile aynı doğrultuda akmaktadır. Dünyanın başka hiçbir yerinde benzer bir durum göremezsiniz. İşte bu bizim ölçümümüzü yapmamız için ideal bir ortam sağlamaktadır. İskenderiye meridyenini ölçeceğiz."

Konuklar önlerine konan yemeklere dokunmamıştı bile. Can kulağıyla Eratosten'i dinliyorlardı.

"Evet... Devam et. Merkezdeki açı ne olacak?"

"Lütfen bırakın da biraz soluklansın," diye müdahale etti Berenis.

Clitandros ayağa kalkıp söz aldı:

"Kraliçem, yıldızlara olan bağlılığımı bilirsiniz. Gökyüzü bitip tükenmez bir bilgi kaynağıdır... Tabii okumasını bilene."

"Sen astronomiden söz ediyorsun Clitandros. Ama unuttuğun şey, dünya üstünde sadece gökyüzü yok."

"Eratosten'e daha evvel de dünyanın büyüklüğünü ölçenler olduğunu hatırlatmak isterim. Hem de çok büyük bilginler denediler bunu. Sen şimdi onların yıldızlara bakarak ölçüm yapması yanlış mıydı diyorsun?"

"Yıldızlara bakarak sadece tahmini rakamlar elde edilebilir. Aristo bu yöntemi kullanarak dünyanın dört yüz bin stad büyüklüğünde olduğunu tahmin etti. Benim denemek istediğim şey ise gerçek bir ölçüm. Öyle bir şey ki benzeri bir şey henüz denenmedi."

Arkadan sesler yükseldi. Bunun üzerine Eratosten konuşmasını yarıda kesti. İçeriye, elinden tuttuğu bir cüceyle beraber Lagos girmişti.

"Özür dilerim baba, anne. Hava o kadar sıcaktı ki atlarımı durdurup su içmelerini beklemek zorunda kaldım."

Konuklardan biri diğerini dürtüp fısıldadı:

"Bu gecikmeden kendisi de istifade edip epey içmiş herhalde."

"Ben de susadım," diye atılan kral, bir köleye: "İçecek soğuk bir şeyler getir buraya," diye emretti.

"Majesteleri, bu sağlığınız için iyi değil. Fazla soğuk içmemelisiniz."

Kölenin biri elinde kupayla çıkageldi.

Lagos, babasının yanındaki boş yere oturmadan önce şımarık bir sesle:

"Ah, size yeni dostumu tanıtmadım. Bu gördüğünüz cücenin adı Obol'dür."

Obol kıkırdayarak, bir reverans hareketi yaptı. Onun yüzü de alkolden dolayı kızarmıştı.

"İyi dinleyin! Masanın etrafında dünyanın en iyi bilginleri oturuyor. O halde bir şey anlamazsanız hiç konuşmayın. Sadece başınızı sallayın yeter," dedikten sonra Arsinoe'ye saygıyla selam vererek efendisinin ayaklarının dibine oturdu.

Everget tek kelime bile etmedi. Sadece Lagos yerine otururken acı acı süzdü oğlunu. Bunun üzerine prens başını suçlu bir şekilde önüne eğdi.

"Devam et Eratosten. Eminim öğrencin Lagos, anlattıklarına sonradan yetişir."

Stoacı bir filozof olan Sphaeros aradan faydalanarak lafa karıştı:

"Lafınızı bölmek istemedim. Nereye varmak istediğiniz sanırım şimdi anladım. Dünyanın yuvarlak olduğunu söyleyerek başladın. Bilge bir kişi sonuca ulaşmak için yanıltıcı bilgilerle hareket etmemelidir. Görünüş aldatıcıdır. Dünyanın yuvarlak olduğunu da kim söylemiş?"

Masanın altından öfkeli bir ses yükseldi:

"Yuvarlak değil mi ha? Yuvarlak değil mi?"

Cüce, masanın altındaki boşlukta baş döndürücü bir hızla koşup duruyordu.

"Yuvarlak olmakla da kalmaz döner de!"

Lagos öfkesinden kıpkırmızı bir halde ayağa fırladı:

"Sana susmanı söylemiştim. Dünya dönmüyor, değil mi Eratosten?"

Samoslu Aristarcos'un öğrencilerinden bazıları başlarını sallayarak Lagos'a katılmadıklarını gösterdiler.

"Benden önce bu konuda çalışanları uzun uzun okuduktan sonra yıldızlardan değil de Güneş'ten faydalanarak ölçüm yapmanın daha doğru bir yol olduğuna ikna oldum. Bu sebeple ölçümümü nasıl yapacağımı anlatmak için öğlen vaktini seçtim. Şimdi herkes güneş saatinin miline ve gölgesine dikkatle baksın."

"Bu dahice bir fikir, öyle değil mi baba?"

"Bu gölgelerin uzunlukları bize..." Eratosten sözünü bitirme fırsatı bulamadı. Gözleri bir noktaya takılıp kalmıştı. Diğerleri de onun baktığı yöne baktılar. Everget, hiç ses çıkarmadan devriliverdi. Başı masaya çarptı, elleri iki yana düştü.

Obol hızla masaya atlayıp kralın başını kaldırdı. Kralın köpeği Sirius ile beraber ilk müdahale eden cüce olmuştu. Erasistrates ikisini de iterek kralın başına geldi. Bileğini tutarak nabzına baktı. Ve birden rengi attı.

Ne Lagos ne de Berenis kımıldayabildi. Everget'i anlamsız bakışlarla seyrediyorlardı sadece. Berenis hâlâ kralın elinde duran kupayı aldı ve içindekini içti. Bu hareketiyle ya kocasını zehirlemediğini göstermeye çalışıyor ya da kadehte zehir varsa onunla aynı kaderi paylaşmak istiyordu.

Everget altmış yıldan fazla üstünde yaşadığı dünyanın ne kadar büyük olduğunu bilmeden öldü. Öyle ki Eratosten'in çözüme nasıl ulaştığını bile öğrenemedi.

Çeşnicibaşı gelip masayı kontrol etti. Masaya getirilen yemeklerden kimse tatmamıştı henüz. Sadece kral getirilen ku-

padaki suyu içmişti.

Berenis dul bir kadın olarak yapması gerekenleri yaptı. Hükümdar aileleri için acı özel bir şeydir. Kimseye gösterilmez. Ağırbaşlılıkla cenaze hazırlıklarına girişti. Lagos'un tahta geçmesine tanıklık etmek ve törenleri düzenlemek için ülkenin ileri gelen asillerini toplantıya çağırdı. Bu toplantıda Magas'ın da hazır bulunmasını sağladı. Sonra da Arsinoe, Magas ve Lagos'u bir araya getirerek hepsini teskin etti.

Çok geçmedi birkaç gün sonra da Sirius efendisini takip etti. Zavallı köpek ölü bulunmuştu.

Tüm bu karmaşanın ardından kraliçe kendini odasında yapayalnız buldu.

Lagos'un tahta geçeceğini duyurduğu günden beri endişesiz tek gün geçirmemişti. Korktuğu başına gelmişti. Tanrılara kafa tutulmayacağı anlaşılmıştı. Bozulan yemin cezasız kalmamıştı. Everget'in ölümü Magas'ın tahta geçmesi gerektiğini doğrulamıştı. Lagos'un hükümdarlığına karşı Everget'in canını almıştı tanrıça İsis.

Geçmişte yaptığı gibi yine İsis Tapınağı'na gitti. Havada ağır bir koku vardı. Şalını çıkardı. Bu defa saçları yerinde duruyordu. Acısı ve mateminden başka sunacak bir şeyi yoktu.

Tanrıçadan Magas'ı esirgemesi için dua etti. Onun bu işte hiç suçu yoktu. Ya Everget'in ölümü tanrıçaya verilen sözün hatırlanması için bir uyarıysa? Ya aile üstündeki lanet kalkmadıysa? Hayır! Kendini bir oturağın üstüne bıraktı. Gözlerini kapadı.

Ne olursa olsun...

12. BÖLÜM

Kalabalık iki gölgeliğin altında toplanmıştı. İlkinin altında kraliyet ailesi vardı. Sırasıyla Berenis, Magas, Arsinoe. İkincinin altında ise Sosibios, Agathocles ve Agathocleia. İlk grubun endişeli yüzleri herkesin dikkatini çekerken ikinci gruptakiler sevinçlerini saklamaya bile gerek görmüyorlardı.

Heliopolis'in büyük rahibi, Lagos'a doğru ilerledi. Peşinde bir köle aşağı ve yukarı Mısır'ın taçlarını taşıyordu. Taçları Lagos'un başına koyduktan sonra seremoniye özgü sözleri söyleme başladı.

"Iouaennetchereouy-Menkhouy Setepptah Ouserkare Sekhemankhimen adıyla hüküm süreceksin. Cömert tanrıların mirasçısı. Ptah'ın seçtiği oğul, *Ra*'nın güçlü varisi. Amon'un ve kudretin temsilcisi."

Lagos ayağa kalktı ve gür bir sesle:

"Ben, Batlamyus soyunun dördüncüsü, Kral III. Batlamyus ve Kraliçe Berenis'in oğlu, yukarı ve aşağı Mısır'ın kralı, bundan böyle *Philopator* (Babasını seven) adını alacağım."

Berenis ürperdi. Biliyordu. Bu adı alacağını biliyordu. Oğlunu o kadar iyi tanıyordu ki. Az kalsın Everget'e söyleyecekti. Ama kocası karşı çıkmıştı. Ne yazık! Bu adı duymak yaşlı adamın hayatının en büyük mutluluğu olacaktı. Berenis üzüntüsünü saklayamıyordu. Magas ve Arsinoe kardeşlerine bakıyorlardı. Hayatları boyunca sadece bir çocuk olarak görmüşlerdi Lagos'u. Oysa şimdi bir zamanlar babalarının başında gördükleri tacı giymişti.

Eratosten mutluydu. Yetiştirip büyüttüğü öğrencisi kral oluyordu. Krallık hiç şu an olduğu kadar güçlü ve zengin ol-

mamıştı. Everget oğluna gücünün zirvesinde bir ülke bırakmıştı. Ne Roma ne de Kartaca İskenderiye'nin eriştiği zenginliğe yetişemezdi.

Eratosten'in bakışları sıranın en önüne oturmuş ellili yaşlarda bir kadına takıldı. Kadın yüzünde çocuksu bir sevinç ifadesiyle izliyordu töreni.

Şenlikler hiç ara vermeden devam etti. Bira ve şarap su gibi akıyordu. İskenderiye'de gece boyunca delice bir tempoda devam etti kutlama.

Pencerelerden sızan güneş ışığı boş tahtı aydınlatıyordu. Pek yakında bu tahta hanedanın dördüncü varisi oturacaktı. Genç kralın yüzünde aldığı hediyelerden yorgun düşmüş bir çocuk ifadesi vardı.

Salonun gölgede kalan ücra bir köşesinde Agathocles ve Agathocleia kendilerini bir divana atmışlardı. Alçak bir taburede oturan Sosibios'un yüzü ifadesizdi. Agathocles gerindi ve tahta baktı. Gülümseyerek:

"Kralın uykusu gelmiştir artık. Mümkün olduğunca çabuk uyuması gerek." Kardeşinin göğsünü okşayan Agathocleia başını salladı. "Kadınları sever. Kız kardeşim İskenderiye'nin en güzel kadını değil mi? Neden ona yatağında eşlik etmesin?"

Sosibios sadece başını salladı. Agathocleia kardeşinin okşamalarına karşılık verirken mırıldandı:

"O erkekleri de sever. Ağabeyim İskenderiye'nin en güzel erkeği değil mi?"

Sosibios hınzır hınzır göz kırptı. Sonra iki kardeş önceden çalışmışlar gibi aynı anda:

"O şenlikleri sever. Bol bol eğlensin. Hazır mısın Sosibios, işleri onun yerine yapmaya?" dedi.

"İkinize eğlence ve zevk düşerken, bana sadece çalışma ve yorgunluk kalacak," dedi Sosibios.

"Ve üçümüze de iktidar!" dedi iki kardeş Sosibios'a soğuk soğuk bakarak. Sosibios'un istediği de tam olarak buydu zaten.

Sosibios. Ailesinden biri başına gelen bir felaket sonrası kral Philadelphe'e borç için başvurmuştu. Kral da cevaben: "Adının ilk hecesi Soter'den, ikincisi hecesi Sosigenos'dan, üçüncüsü Bion'dan, dördüncü hecesi de Apollonios'dan oluşacak. Bunun karşılığında da istediğin meblağı ödeyeceğim," demişti.

Ailesinin başına gelen talihsizlikten ders alan Sosibios, adını hak ettiğini herkese göstermişti. Kötülük Tohumu anlamına geliyordu Sosibios.

Philopator'un ilk icraatı, Sosibios'u diocet yapmak oldu. İdari mevkiler için gereken tüm niteliklere sahipti Philopator. Özellikle de en kötülerine. Kraldan sonra en şerefli mevkiydi diocet. Herkesin gözetlenmesi ondan sorulurdu. Ekonomi ve finans işlerine bakar, iaşe işleri ile ilgilenir, ülkenin gelir ve gider kalemlerini takip eder, kraliyet hazinesini yöneterek ülkenin zenginliğini fiilen elinde bulundururdu.

Bununla yetinmeyen kral, Agathocles'i önemli bir askeri vazifenin başına getirdi. Başkomutanın emrinde çalışacaktı. Ama asıl görevi Magas'a yakınlığıyla bilinen orduyu gözetlemek ve krala bilgi sızdırmaktı.

Eratosten, Agathocleia ve Agathocles hakkında önemli bir şey biliyordu. Aslında iki değil üç kişiydiler. İkisinin de üstünde onları yöneten bir başka güç vardı. Anneleri Aenanthes. Kralın tahta çıkış töreninde dikkatinden kaçmayan yaşlı kadındı bu.

Kadın kötülükte ikisinin de üstündeydi. O bu kötü ailenin başıydı. Çocukları ise sadece kolları. O düşünürdü, ötekiler yapardı. Zavallı Philopator! Sadece çevrelenmemiş, bu insanlar tarafından adeta esir alınmıştı.

Everget'in Mouseion'daki yemeği bir yas simgesi olmuştu. Çeşnicibaşı krala ilk yemeğinin gerçek bir şölen ve şenlik olacağına söz verdi. Philopator'un ekmeğe olan düşkünlüğünü göz önüne alarak onlarca çeşit ekmek hazırlamıştı.

Mouseion'un tüm üyeleri hazır bulunuyordu. Ctesibios'un öğrencisi mekanikçi Bizanslı Philon, hekim Erasistrates, ayağı aksadığı için zorlukla yürüyen matematikçi Dosithos, stoacı Sphaeros, astronom Clitandros, kralın şahsi doktoru Patreas ve sayısız şair ve alim. Sparta kralı Cleomenes davetliler arasında değildi. Eratosten beraberinde Theon'u da getirmişti. Ve tabii ki kraliçe Berenis olmaksızın bu şölen düşünülemezdi.

"Babamın yaptığı gibi yapıp, sık sık aranızda bulunacağım. Babamın desteğini her zaman arkanızda hissettiniz. O bakımdan hiçbir değişiklik olmayacak. İşlerinizi kolaylaştırmak için iki yakın dostum da size yardımcı olacak," dedikten sonra ellerini sağına oturttuğu Agathocleia ve solundaki Agathocles'in omuzlarına attı.

Philopator gülümsüyordu. Agathocleia'nın yanına oturan Sosibios ise burada bulunmaktan hoşlanmadığını saklamaya gerek bile görmeden yüzünü asmıştı. Philopator'un tüm kararlarını etkilemeye gücü vardı. Eratosten'in girişimini desteklese mi yoksa engel mi olsa? Şimdilik kararsız görünüyordu.

Köleler masaya tabaklar dolusu balık ve deniz mahsulü yığdılar.

"Hocam Eratosten'in o uğursuz günde kaldığı yerden devam etmesini diliyorum."

Eratosten ayağa kalktı. Elindeki papirüsü açıp herkesin görebileceği bir yere koydu.

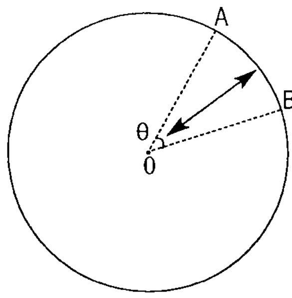
Philopator; "Hatırlıyorum. Tam o an, 'dahiyane bir fikir' demiştim. Devam et lütfen Eratosten."

Eratosten öksürüp boğazını temizledi.

"Merkez açıda kalmıştım. Sorun bu açıyı nasıl ölçeceğimizdedir."

Üzüntüsünden eser kalmadığını ispat eden şımarıkça bir edayla; "Evet, nasıl ölçeceğiz?" diye sordu Philopator. "Hepimiz cevabı öğrenmek için sabırsızlanıyoruz. Ne heyecan verici değil mi Agathocleia?"

Agathocleia cilveli bir sesle; "Ben daha heyecan verici

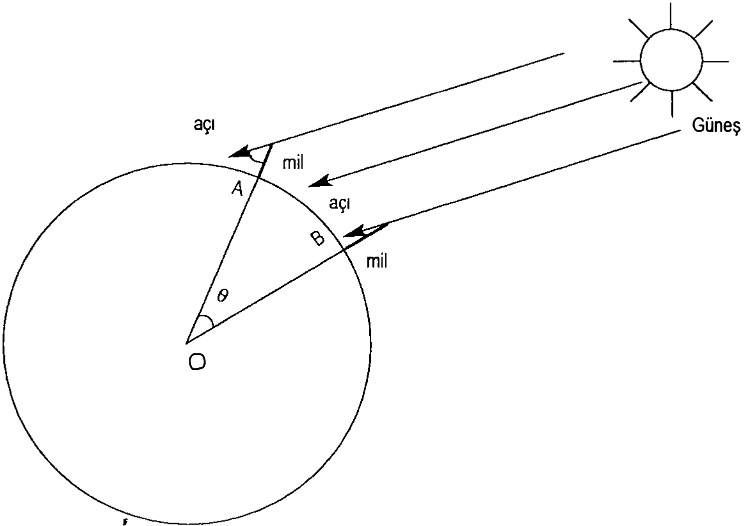
şeyler biliyorum," dedi.

"Yöntemimdeki yenilik, hesaplamayı yaparken işin içine güneşi katmaktır," diye devam etti Eratosten.

Masaya Yunanistan'ın en iyi şarapları servis yapıldı. Eratosten'in sesi ağız şapırtıları arasında duyulmaz olmuştu. Parmağıyla çizdiği güneşi ve dünyaya düşen ışınları gösterdi.

"Güneşten gelen ışınlar birbirine paralel olarak dünyamıza düşerler. Ölçümü yaparken bu paralellik işimize yarayacak.

"Ölçeceğimiz meridyen parçasının her iki uç noktasında da birer güneş saati olacak. Ve aynı gün, aynı saatte iki çubu-

ğun da gölgesinin uzunluğunu ölçeceğim."

Sphaeros atıldı; "Gölgelerin uzunluğunu aynı gün aynı saatte ölçeceğim dedin. İki farklı yerde hem de."

"Ben kendim yapmayacağım elbette. Henüz aynı anda iki farklı yerde olma yeteneğim yok ne de olsa."

Philopator kahkahayı patlattı:

"Bir tane Eratosten'in bir zararını görmedik henüz. Ama iki tanesi..."

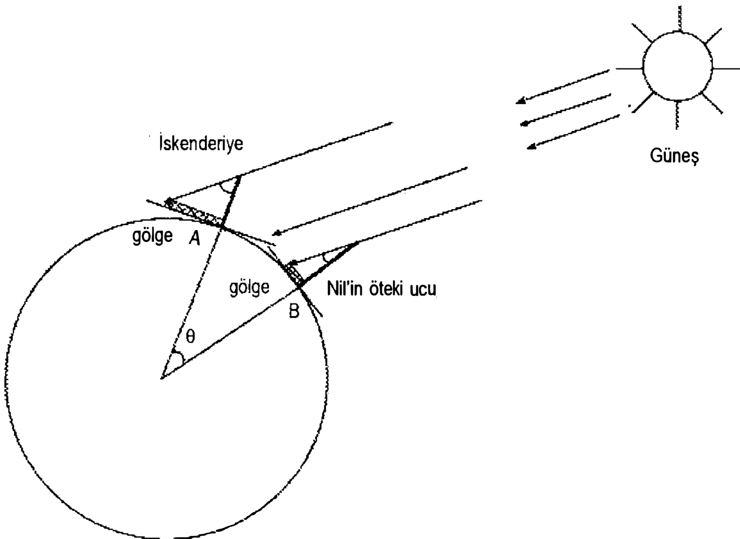
"Fazla mı olurdu, kralım?" Öğrencisine ilk defa kralım demişti. Ve yaşlı adama ağır gelmişti bunu söylemek. "Ölçümü iki kişi yapacağız. Ben bir noktada duracağım, yardımcılarımdan biri de diğer noktada."

"Benim sormak istediğim bu değildi," dedi sinirli bir sesle Sphaeros. "Birbirinizden binlerce stad uzaklıktayken aynı anda ölçüm yapacağınızı nasıl bileceksiniz?"

"Gayet basit. Ölçümü tam öğlen vakti yapacağız."

"Evet ama, iki farklı noktada aynı anda öğlen olduğunu nerden bileceksiniz?"

"Aynı meridyen üzerinde güneş aynı anda tam tepe nokta-

sına çıkar. Yani iki yerde de aynı anda öğlen olacak."

"Ama o an olduğunu nerden bileceksiniz?"

"Çok basit..."

Philopator söze karıştı:

"Ben biliyorum! Söyle onlara Eratosten, kendim de denemiştim bunu."

Şaşıran Eratosten bakakaldı.

"Evet, hadi söyle onlara. Terastaydık hani."

Eratosten birden anlayıverdi.

"Gerçekten, prens... eee yani kral... demek istiyorum ki kral olmadan önce efendimiz de bir deney yapmış ve kendi gözleriyle görmüştü."

Philopator ayağa fırladı ve maiyetindekilere; "İçelim dostlarım. Öğlen'e!" diye bağırdı neşeyle.

Bir köle Eratosten' kadeh getirdi. O da bir yudum şarap içtikten sonra iki farklı noktadaki farklı uzunlukta iki gölgenin, iki nokta arasındaki uzaklığı verdiğini açıkladı.

"Bunun nedeni nedir?" diye sordu kral sabırsızlığını belli edercesine.

"Ben de tam o konuya gelmek üzereydim. Bu farkı yaratan şey güneş ışınlarının yere gelişindeki açı farkıdır. Bu açı da dünyanın merkezindeki açıdır," dedi Eratosten kendinden emin bir ifadeyle.

"Bu sonuca ulaşabileceğinden emindim Eratosten. Babam bilseydi çok mutlu olurdu," kral sevinmişti bu sonuca.

Maiyetten biri sordu; "Peki bu açıyı ölçmeyi nasıl başaracaksınız?"

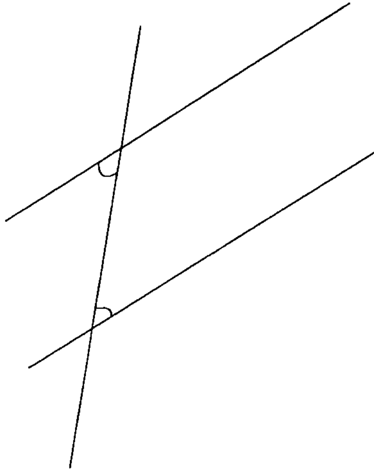
"Geometride her zaman olduğu gibi, sadece deneyerek kanıtlara ulaşabiliriz. İşte şimdi de matematik bilgimizi dünya üstüne uygulama şansı doğdu. Üstadımız Öklid ve dostum Arşimet'in bulduğu ilkelerden hareket edeceğiz. Öklid'in iki paraleli kesen bir doğru örneğinden faydalanacağım. Arşimet'in ise küre geometrisini aldım.

"Gölgeler sayesinde A ve B açılarını biliyorum. Güzel. Bir üçgenin iç açıları iki dik açıya eşittir. Bu iki doğru parçası gü-

neşten gelen ışınları temsil ediyor."

Agathocleia ve Agathocles saklamaya gerek duymadan esnediler. Birkaç matematikçi dışında konuyu takip edebilen yoktu. Theon'a bile işkence gibi geliyordu gördükleri.

Eratosten açıklamalarının yarattığı etkiyi kavramaya başlamıştı. Lafı uzatmadan; "Öklid'in *Elementler*'de yazdığı gibi, bir doğru parçası tarafından kesilen iki paralel birbirine eşit iç ve dış açılar oluşturur," dedi ikinci bir şekil üzerinde bunu gösterdi.

"İşte iki paralel, A ve B ışınları ve onları kesen doğru. Ve işte eşit iç ve dış açılar."

"Bunu daha kısa geçemez miydin acaba?" diye tavsiyede bulundu Philopator.

Bu noktada mizahi yeteneğine başvuran Eratosten yumuşak bir sesle; "Büyükbabanız kral Soter de Öklid'den benzer bir istekte bulunmuştu. Öklid ise hiç tereddüt etmeden cevap verdi: 'matematikte krallar için daha kısa bir yol yoktur.' "

"Hemen kızma!" diye bozulduğunu belirtti kral.

Sosibios, "Diocet olarak bu deneyin soyut yanlarıyla ilgilenmediğimi ortaya koymalıyım. Ama bu ölçümün ne zaman

ve daha önemlisi nerede yapıldığını bilmeliyim," dedi kaygıyla.

"Daha önce de söylediğim gibi. Nil boyunca olacak. Ama sormakta haklısınız. O gün siz bu toplantıda yoktunuz."

"Nil mi? Ama bu çok uzun bir mesafe!" diye atıldı Agathocles.

"Ölçümün yapılacağı birinci uç nokta İskenderiye olacak. Diğer ölçümü nehrin hangi yanında yaparsak yapalım işimizi görür. Matematiksel olarak her iki yaka da aynı sonucu verecek."

Theon acı acı gülümsedi. Eratosten'in cevabı onu tatmin etmemişti.

"Ya deneyinizi yapacağınız tarih nedir?" Agathocleia ilk defa ilgilendiğini göstermişti.

Eratosten kızarak; "Hangi gün olursa olsun fark etmez. Yeter ki aynı gün içinde aynı saatte yapılsın. Matematik için bütün günler aynıdır."

Theon bir defa daha gülümsedi.

"Hangi gün olursa olsun demek," diye sordu Agathocleia. "O halde neden benim doğum günümde olmasın? Bu hoş bir hediye olurdu. Ne dersiniz kralım?"

Theon gülmesini zor tutuyordu. Öteki alimler bu müdahaleler karşısında hoşnutsuz görünüyorlardı.

"Eğer belli bir günde yapılması gerekirse benim doğum günümde olmasını tercih ederim," dedi Philopator. Metresinin, Eratosten'i alaya almasından rahatsızlık duymuştu.

"Senden önce yapılan tüm girişimleri hiçe saydın. Bunu da belli bir mantığa dayandırıyorsun. Haksız da sayılmazsın. Kabul etmeliyiz ki, çoğu deneme, belirsizliklerle dolu. Peki sen kendi girişiminin başarılı olması için nasıl bir yol izleyeceksin? Mesela ne kadar bir mesafeyi ölçmeyi düşünüyorsun?" diye sordu Clitandros.

"Binlerce stad. Daha azı ölçümün doğruluğunu azaltır."

"Bir nehri ölçmek bana pek de olanaklı gelmiyor. Kusura bakma Eratosten. Çünkü her akşam mola vermen, ertesi gün

de tam olarak durduğun yerden tekrar başlaman gerekecek. Günler boyu bu kesinliği tutturmak zor olacak. Elinde bunu sağlamak için yeterli araçlar olduğunu ise hiç sanmıyorum."

Mouseion'da çalışan bilginler suskunluklarıyla bu savı desteklediler. Bundan cesaret alan Clitandros devam etti.

"Böylece, bize duyurduğun ölçümün gerçekleştirilebilir olmadığı ortaya çıkıyor. İtiraf edeyim ki teorik olarak iyi bir fikir. Ama daha etkin bir metot olmadan uygulanamaz. Kral Everget tam bir sayı istemişti. Ama senin yönteminle böyle bir sayı elde edemeyiz."

Masaya susamlı şekerleme servisi yapıldı. Dinleyicilerin dikkati de bir anda konuşmalardan masaya döndü. Peşinden de meyve tabakları. Çeşnicibaşı kendi elleriyle sundu meyveleri. Kralın tabağına en büyük elmayı koydu. Eratosten'in tabağına şeftali, Sphaeros'un tabağına ise bir armut.

Herkes kralın başlamasını bekliyordu. Elmasını ısırır ısırmaz herkes kendi meyvesini aldı eline. İlk alınan ısırıkla bir feryat koptu. Sphaeros dişlerini armuda geçirmiş ama küçük bir parça bile koparamamıştı. Getirilen armut balmumundandı. Bir kahkaha koptu.

Kral, "Bilge bir kişi sonuca ulaşmak için yanıltıcı bilgilerle hareket etmemelidir. Görünüş aldatıcıdır. Değil mi Sphaeros? Bunu sen kendin söylemiştin," dedi.

Meşhur filozof masayı geride kırılan bir dişini de bırakarak utanç içinde terk etti. Eratosten şeftalisini bitirdikten sonra; "Az evvel bana bir soru yönelttin ve yine kendin yanıtladın. Olumsuz bir şekilde hem de. Soruyu tekrar sormak ister misin?" diyerek Clitandros'a dersini vermeye çalıştı.

"Nil'in uzunluğunu tam olarak ölçmek için ne yapacağını sordum. Evet tekrar soruyorum," diye üsteledi Clitandros.

"Bir bematist kullanarak."

Günün sürpriziydi bu.

Bematist, mesleği adımlarıyla uzunluk ölçmek olan kişiydi. Devlet hesabına çalışan bematistler özellikle askeri operasyonlarda kullanılırlardı. Sefere çıkan ordunun hazırlıkları-

nın tamamlanması için arazi koşullarını gözden geçirir, savaş alanına olan uzaklığı ve diğer bazı uzunlukları ölçerlerdi. Bematist ölçü olarak yürüme süresini değil adımlarını sayardı.

Çeşnicibaşı ziyafetini bitirmiş, bilginler mideleri ve kafaları dolu olarak sofradan kalkmaya başlamışlardı.

Theon düşünüyordu. Sosibios projeyi destekleyecekti. Eratosten'i İskenderiye'den uzaklaştırmak için daha iyi bir fırsat olamazdı. Bu şekilde hocasının kral üstündeki etkisini kırıp, tam bir hâkimiyet kurabilirdi.

Mouseion'un bahçesi kentin en güzel sayfiye yerlerinden biriydi. Bahçede düzgün yürüyüş yolları, taraçalar enfes bir görünüm sağlıyordu. Theon yürürken Eratosten'e katıldı. Birlikte hayvanat bahçesini ve canlı insanlara otopsi yapılan kulübeyi geçtiler. Theon adamın çığlığını şimdi bile duyar gibiydi.

"Clitandros'un söylediği doğru muydu?"

"Evet. Adam haklı. Daha önce kimse bu kadar uzun bir mesafeyi ölçmedi."

"Ya şu sözünü ettiğiniz bematistler? Bir tane tuttunuz mu?"

"Henüz değil."

"Bunu gerçekten yapmak istiyor musunuz?"

"Neyi?" diye sordu Eratosten düşünceli düşünceli.

"Şey, şu ölçümü."

"Elbette istiyorum."

Theon'un içine işlemişti yanındaki yaşlı adamın haykırışı. Ona yardım edebilir miydi?

"Tam olarak neye ihtiyacınız var?"

"Öncelikle bir gemiye. Sonra tüm idari evraklara bakma yetkisine. Kadastro kayıtları, tapu belgeleri gibi evrakları görmem gerek. Gerektiğinde gemiyi yedekte çekecek bir başka gemiye, askeri korumaya. Çünkü Nil pek de tekin bir nehir değildir. Görüyorsun ya. Gerçek bir keşif yolculuğu ola-

cak bu."

"O halde isteklerinizi söyleyin. Bana anlattığınız kadarıyla bu resmi bir teşebbüs olacak. Kral Philopator'un kişisel desteğini isteyin. Sadece yetki vermesi yeterli olmaz. Nüfuzuna ve parasal desteğine ihtiyacınız var."

"Lagos'dan daha önce hiçbir ayrıcalık istemedim."

"Ama istemelisiniz. Artık sizin öğrenciniz değil. Kral oldu. Biraz evvel kendi ağzınızla ona 'kralım' demediniz mi?"

Eratosten, ihtiyaç duyduğu bematisti hâlâ arıyordu. Ona tavsiye edilenler ya çok yaşlıydı ya da böyle bir iş için tecrübesizdi. Tanıdığı kişilerden yardım istedi. Niccipos, Callimacos'un eserlerinden birinde İskender'in kullandığı bematistleri hatırladı. Kitabı açtılar. Kitap basit bir dille yazılmıştı. Generalin iki en iyi bematistinin ağzından yazılmıştı. Diognetos ve Beton! Bu sözü edilen Beton'un kraliçenin şahsi koruması Beton ile bir ilgisi olabilir miydi acaba?

Kraliçenin hizmetkârı, İskender'in bematisti Beton'un torunuydu. Ailesinde bazen büyük dedesinin hikâyeleri anlatılırdı. Aile için her zaman bir gurur kaynağı olmuştu.

"Bu işin altından kalkabileceğine inanıyor musun?"

"Ben kraliçenin hizmetindeyim."

"Sana bu işin üstesinden gelip gelemeyeceğini sordum."

"Ben kraliçenin hizmetindeyim."

Beton basit bir koruma değil, aynı zamanda kraliçenin sırdaşıydı da. Şimdiye dek Berenis'in peşinden hiç ayrılmamıştı. Arayışını öteki ülkelere doğru kaydıran Eratosten, Yunanistan'a, Makedonya'ya ve Suriye'ye elçiler gönderdi. Bundan bir sonuç çıkmasını umuyordu. Birkaç gün sonra Berenis onu çağırttı. Beton'u emrine vermeye razı olduğunu açıkladı.

"153, 154, 155..." Beton'un güçlü ve tekdüze sesi boş stadyumda yankılanıyordu. Ayaklarındaki yumuşak sandallar yerden toz kaldırıyordu.

"273, 274." Pistin sonuna gelmişti Beton.

"274!" diye tekrarladı antrenör. "Çabuk geldin. Bu tempoda uzun süre dayanamazsın. Buna karşın daha iyiye gidiyorsun. Yeniden başla!"

Beton yeni bir tura başladı. Antrenörü bir arabaya oturmuş onu takip ediyordu.

"1, 2, 3, 4..."

Adımlarını, düzenli olarak atıyordu. İki adam sabahın erken saatlerinden itibaren çalışmaya başlamıştı. Sonunda antrenmanı bitirdi ve masaj salonunun yolunu tuttu. Bacakları sızlıyordu.

Antrenmanın ilk aşaması düzenli ve eşit adımlar elde etme üzerineydi. İkinci aşamada dayanıklılık ve adım uzunluğunu uzun bir yürüyüşte koruyabilme geliyordu. İyi bir bematistin sırrı adımını koruyabilmekte saklıydı.

Beton'u çalıştırmak için sporcuları Olimpiyat'taki maraton yarışına hazırlayan usta bir koşucu seçilmişti. Seanslar geçtikçe adımlar daha kararlı ve düzenli bir hale geliyordu.

"Adımına dikkat et! Hızını iyi ayarla!" diye bitip tükenmek bilmeyen emirlerini yağdırıyordu antrenör. "Daha düzenli, her tur başına ortalama 240, 250 adım atmalısın. Hâlâ çok hızlısın."

Beton denilen her şeyi yapıyordu. Yürürken düşünmemesi, aklını boşaltması gerektiğini kavramıştı. Düşünceler hislerini uyarıyor, hisleri ise hızını değiştiriyordu. Sonuçta zor bir işti bu. Düşünmemek, mekanik bir tempo tutturmak kolay değildi.

"Kalçalarını oynat! Hareket kalçadan başlar, bacaklarından değil. Hatırlamıyor musun? Bu dinamiği bulmak zorundasın. Az önce çok daha iyiydi."

Eratosten sık sık antremanları izledi. Beton'un vücudu bu iş için biçilmiş kaftandı. Deneyinin başarısı için bu adama güvenmeliydi.

"Üst üste yirmi tur boyunca aynı adım sayısına ulaşırsan gördüğüm en iyi bematist olacaksın. En iyi öğrencim. Devam et!"

Düzen, tutarlılık, dayanıklılık ve tahammül.

İskenderiye stadyumu tam bir stad uzunluğundaydı. Uzun ve çileli birkaç hafta sonunda Beton, hiç şaşmadan tam otuz tur boyunca 240 adımda stadyumu tamamlar hale gelmişti. Antrenörü, "onun adımı kafasında" diyordu.

Beton Nil'i ölçmeye artık hazırdı.

13. BÖLÜM

Philopator yüksek bir masaya oturmuştu. Masanın üstünde elinde iğne tutan bir adam kendini yaptığı işe vermiş çalışıyordu.

Perdenin arkasındaki muhafız Büyük Kütüphane'nin yöneticisinin geldiğini duyurdu. Eratosten odaya girer girmez, gördükleri yüzünden durakladı.

"Lagos, yani Kralım, ne yapıyorsunuz?"

"Sarmaşık elbette. Sarmaşık mı olsun yoksa üzüm mü önce karar veremedim. Ama sarmaşık dört mevsim yapraklarını koruduğu için onda karar kıldım. Ay! Tek sarmaşık olmadığını söyleyeceksin tabii, mersin ağacı da olurdu. Ama mersin Afrodit'in bitkisidir. Sarmaşık ise Osiris'in. Ve tabi Osiris..."

Trakyalı ustaların geleneğine bağlı olarak sade bir gömlek giymiş olan adam elindeki iğneyi yanındaki boya dolu kaplardan birine batırıp, kralın sırtına sapladı. Philopator sırtına bir sarmaşık çizdiriyordu.

"Ay! Canımı acıtıyorsun!" diye homurdandı Philopator. Terlemişti usta. Kralın hoşuna gitmeyecek bir iz bırakmamak için tüm dikkatini işine vermişti.

"Ee, hocam. Memnun musun? Dünyanın en güçlü ve zengin ülkesinin başına geçtim. Bir krala hocalık ettin. Buna bir de dünyanın en büyük kütüphanesinin başında olduğun gerçeğini ekleyelim. Mouseion'un efendisisin. Krono... Nasıl söylüyordun? Hah Kronolojiyi buldun. Coğraf... Neydi adı? Coğrafya! Coğrafyayı icat ettin. Neredeyse seni kıskanacağım. Hayır! Kıskanmayacağım bir özelliğin var. Zevkin, eğlenmenin ne olduğunu hiç bilmiyorsun."

"Efendimiz, eğer kıpırdamaya devam ederseniz yaprak

elimden kaçacak."

"Duydun mu yaprağı elinden kaçıracakmış," diye gürledi Philopator'un neşeli sesi. "Görüyor musun? Gülmedin. Ben nerdeyse gülmekten çatlayacağım. Yaprağı elinden kaçıracakmış! Oysa yüzünün güldüğünü hiç görmedim. Neyin eksik? Bir kadını sevdin mi hiç? Ay! Kıymet verdiğin bir varlığı yitirdin mi?"

Eratosten sus pus, başını eğdi.

"Hasta mısın? İyi görünmüyorsun."

"Hayır değilim."

"Güzel. O halde sorunun ne? Bütün o yıllar boyunca kendinden hiç söz etmedin." Bu defa kralın sesi üzgün çıkmıştı.

"Bir öğretmen öğrencisine yakınmamalı."

"Belki de zaman zaman yakınmalı."

Philopator tekrar oturdu. Böylelikle dövmeci de işine geri dönebildi. Eratosten içinden tam zamanı dedi. Theon'un tavsiyesine uyup kraldan yardım isteyecekti.

"Ölçümü yapmak hazırlığında olduğum için oldukça yoğunum efendimiz."

"Yap o zaman. Engel olan mı var?"

"Şey, siz olmadan başaramam efendim."

"Dünyayı seninle beraber ölçmemi mi istiyorsun?"

"Elbette ki hayır!"

"Bir an korktum. Sen de öyle, değil mi?"

"Yardımınız olmadan demek istemiştim."

"Öğretmen, öğrencisine muhtaç oluyor. Bu hoşuma gitti."

"Hayır, kul kralına ihtiyaç duyuyor."

"Bu daha klasik. Neye ihtiyacın var?"

Eratosten ihtiyaçlarını yazdığı uzun listeyi okurken dövmeci de bir başka yaprağı kralın sırtına işledi. Sonra birden bir hışırtı duyuldu.

"Oh şu güzelliğe de bir bak!" diye heyecanla bağırdı kral.

"Çıplak bir adam!" diye gülümsedi Agathocleia.

Kimseye haber vermeden çıkagelmişti. Üstündeki giysi vücudunu örtmek şöyle dursun, hatlarını daha da belirginleş-

tiriyordu. Eliyle gözünü kapamıştı. İki parmağının arasından muzır bir bakış fırlatırken, bir yandan da Eratosten'i bakışlarıyla tehdit etmeyi ihmal etmiyordu.

Agathocleia, dövmeciyi iterek kralın sırtına atladı. Bir yandan da şuh kahkahalar atıyordu.

"Ay, ay! Yapraklara takıldım!"

Eratosten ne yapacağını bilmez bir halde:

"Gitmek zorundayım kralım," dedi.

"Gördün mü yaptığını. Kaçırdın ihtiyarı. Bu dünyada tahammül edebildiği tek kadın vardır, o da annem. Seni anlamıyorum Eratosten. Hayati bir konuda ricada bulunmaya geliyorsun ve cevabımı beklemeden gidiyorsun. Obol'ü çağırın bana!"

"Biri beni mi çağırıyor. Buradayım," diyerek girdi huzura cüce. "Selam sana, *Iouaennetchereouy-Menkhouy Setepptah Ouserkare Sekhemankhimen.*"

"Bu adı nereden biliyorsun?"

"Ezberledim efendimiz. İşimle ilgili her ayrıntıyı bilmem gerekir."

"Güzel. Söyle bana, çağrıldığın anda burada bitiverdin. Nasıl becerdin bunu?"

"Elimi çabuk tutup, beni çağırdığınızda en kısa zamanda gelebileceğim bir yerdeydim. Her zaman elimi çabuk tutarım. Elbette canım gelmek istediği vakitler. Yoksa sağır dilsizi oynarım kimse de beni bulamaz."

Sarmaşık bitmişti. Dövme ustası kralın sırtına boya kuruyuncaya kadar kalacak bir tampon bağladı. Philopator, Obol'e hitaben:

"Sevdin mi dövmemi?"

"Ah evet. Hem de çok."

"Senin de olsun ister miydin?"

"Evet. Hem de nasıl!"

"O zaman çok uzun sürmeyecek senin de bir dövmen olacak. Giysilerini çıkar."

"Hepsini mi?"

"Hepsini!"

"Ama ya hanımefendi?"

"Kendisi daha önce çok çıplak adam gördü. Beni ilgilendiren sırtın."

"Derhal."

Obol soyunmaya koyuldu. Agathocleia gülmekten kırılıyordu. Meyhanede, cücenin kanını emerken hiç gülmemişti. Obol, nefret dolu bir bakış fırlattı.

"Şimdi şuraya otur bakalım."

Obol kralın kalktığı koltuğa oturdu. Philopator, dövmeciye yaklaşmasını emretti. Obol, endişeyle arkasındaki adama bakıyordu. Kral elini sırtına koyunca irkildi.

"Mouseion'daki gösterin bana bir fikir verdi. Dünyanın döndüğünü söylemiştin ya, sen de akan Nil nehrinin kendisi olacaksın."

"Nil mi? Akmak mı? Ama ben bunu yapamam."

"Olmanı söyledim, yapmanı değil. Görüyorsun ya, bir şey yapman gerekmiyor. Ol yeter. Buna karşın o..." diyerek dövmeciyi işaret etti:

"Dünyanın büyüklüğünün ölçülüşünü Obol'ün sırtına dövme ile çizeceksin. Bu benden Eratosten'e bir hediyedir."

"Dünyanın büyüklüğünün ölçümü mü?"

"Olmaz! Olmaz, istemiyorum," diye çırpındı Obol.

"Sessizlik, bundan böyle bir haritasın. Tatlı tatlı akan Nil nehri olacaksın." Parmağını belkemiğine koyup "En aşağıdan, denize döküldüğü yere kadar."

"Hepsi bu mu efendimiz? Arzu ederseniz aynı zamanda..."

"Hepsi bu."

Kralın sırtına bir sarmaşığı resmetmek kolaydı. Ama bir cücenin sırtına Nil nehrini ve ülkenin belli başlı şehirlerini çizmek; bu kadarı fazlaydı dövmeci için.

"Bel hizasında Asvan'ı çizerim. Daha aşağıda ise Etiyopya ve Nil'in doğduğu dağları. Kaba etleri de Afrika'nın bilinmeyen toprakları olur. Böylece niçin insanların Nil'in doğdu-

ğu yere gitmediğini de anlamış oluruz. Çünkü nehrin doğduğu yere gitmek için Obol'ün kıç deliğinden geçmek gerek!"

"Böylelikle Nil'i asla göremeyecek miyim efendimiz?" diye sordu Obol.

"Hayır," dedi kral, kesin bir dille.

Obol, "Evet. Göreceğim," dedi alaylı alaylı. Yere eğildi. Başını dizleri arasına sokarak vücudunu büktü, büktü. Öyle ki şimdi başı dizlerinin arasından geçmiş yükseliyordu. Sonunda başıyla, kaba etlerini görebiliyordu. Biraz daha ıkındı ve:

"Yalan söyledim efendimiz. Şimdi Nil'in kaynağını görebiliyorum," dedikten sonra şeytanca bir kahkaha attı.

Obol'ün gösterisi ve attığı kahkaha kralı gözlerinden yaş gelinceye kadar güldürdü. Eratosten ise eğlenmek şöyle dursun, dehşete düşmüştü. Bu olay Batlamyuslar'ın, erdemli ve bilge kralının salonunda gerçekleşiyordu. Kral dövmeciye telkinde bulundu:

"Renkleri söylüyorum. Nil mavi olacak. Delta yeşil. Dağları da kahverengiye boyayacaksın. Görüyorsun ben de iyi bir coğrafyacıyım."

Olanlar Eratosten'in midesini bulandırıyordu. Ama en azından Nil'i doğru dürüst gösteriyordu harita. O konuda hakkını vermek gerekiyordu. Philopator devam etti.

"Deltanın ucunda İskenderiye olacak." Sırtını işaret ederek "Ya şurası ne olacaktı?" diye sordu.

"Eğer karar veremediyseniz neden bir süre daha beklemiyoruz kralım?" diye sordu Obol son bir umutla.

"Doğru. Bir süre bekleyebiliriz efendimiz," diyerek araya girdi dövmeci.

"Orada Tebai olacak," dedi yüksek sesle Eratosten.

"Peki kalan şehirler için beklesek olmaz mı?" diye tekrar sordu Obol safça. "Hem dövme yapmak şart mı? Yalnızca boyasak olmaz mı? Böylece gerektiğinde değişiklik yapılabilir."

"Boya çıkar, dövme kalıcıdır, Obol. Eratosten başarırsa bu dünyanın ilk ölçümü olacak. Bunun getireceği ün ve şerefi düşünebiliyor musun? İleride herkes seni takdir ve şükranla

anacak."

"Ve Obol öldüğünde de derisini kütüphanede saklarız," diye araya girdi Agathocleia.

"Ah, tapıyorum sana!" dedi kral. "Benden bile kötüsün!"

Eratosten gitmek için izin istedi.

"Yine cevabımı dinlemeden gitmek istiyorsun."

"Şey... ben..."

Eratosten konuşamıyordu bile. Şu an için verecek hiçbir karşılık bulamıyordu.

Philopator'un yüzü ciddileşti.

"Peki, o zaman şimdilik kral olalım. Şu andan itibaren krallığın tüm imkânlarını emrine sunuyorum. Gül! Şimdi gülebilirsin. Sırf gülmeni görmek için krallığımın tüm imkânlarını emrine seferber ettim."

Sırtında sarmaşık dövmesi ile yarı çıplak ayakta duran, öğrencisi tanrı-kral önünde güldü Eratosten. Hem de öyle bir gülüş ki.

"Böylece gerçek bir öğretmen oldun. Daha sık gülmelisin, senin de hoşuna gidecek."

Agathocleia fırsattan yararlanıp, Philopator'un sırtını elledi. Dövmeci telaşla atıldı; "Ellemeyin. Renkler dağılacak."

Eratosten çıkarken askeri kıyafetleri içinde Agathocles'e rastladı. O da habersiz, kendini tanıtmadan ve eğilmeden huzura çıkıyordu.

"Gelirken yolda Eratosten'le karşılaştım. İçmiş mi ne, garip bir hali vardı."

"Şu ölçüm işi için gelmiş."

"Ne isterse verin. Pılını pırtısını toplayıp ölçüme mi nereye isterse gitsin!"

"İstediği yere gidecek olsa Berenis'e giderdi." Agathocleia başını geriye atarak bastı kahkahayı. "Söylesene Lagos, Eratosten annenin âşığı mı değil mi?"

"Eratosten? Annemin âşığı mı? Hayır değil. Gençken, annemin memleketinde tanışmışlar. Hepsi bu. Çocukluk arkadaşları işte."

"Ve İskenderiye'de tekrar karşılaşmışlar, öyle mi? Ne kadar safsın. Beni dinle. Biz kadınlar böyle şeyleri daha iyi fark ederiz. Ben diyorum ki o annenin sevgilisi. Birlikte yattıklarına kalıbımı basarım. Yıllar boyu annen babanı aldattı. İnan bana."

Agathocleia yere düştü. Philopator'un tokadı kırbaç gibi yüzünde şaklamıştı. Kardeşi Agathocles'in, kralın üzerine yürüdüğünü gören muhafız kılıcını çekerek haykırdı:

"Sen, dur orda!"

Philopator, muhafıza silahını indirmesini emretti. Sonra da Agathocleia'ya dönerek:

"Sakın bir daha bunu söyleyeyim deme! Agathocles, sen de bir daha sakın böyle bir hareket yapma."

Agathocles ölümden dönmüştü. VI. Batlamyus ise az kalsın iktidarından oluyordu.

14. BÖLÜM

Aynı metnin farklı üç versiyonu duruyordu önünde. Bibliyografya hazırlamak, içeriği yazmak, değişik versiyonları karşılaştırmak, sonradan eklenen yerleri ayıklamak, zor bölümleri yorumlamak, kısaca metni tamamlamak; yazarları türlere göre sınıflandırmak, envanter çıkarmak; bir kütüphanecinin başlıca görevleri bunlardı.

Theon bu işlerin çoğunu yapabilmekten henüz çok uzaktı. Pişmesi için önünde daha uzun yıllar vardı. Önündeki kitap Ksenefon'un *Anabaz*'ıydı. Bir o cildi bir öbürünü eline alıp aynı pasajı değişik versiyonlardan okuyor sonra da en uygun gördüğünü not ediyordu.

Birçok tekrardan sonra kimi mısraların sonuna eklenen sıra dışı bir işarete takıldı kafası.

"Çatlak Amfora'daki gecen nasıl geçti dostum?" diye sordu Niccipos. Görünüşe bakılırsa ironide ustaydı kâtip. "Ben şahsen onu güzel buldum. Genç kızlardan pek hoşlanmam."

Theon yazmaya ara vermeden sordu:

"Ne demek istiyorsun?"

"Sen ondan daha gençsin."

İçgüdüsel olarak kalemini sağ elinden sol eline geçirdi ve aynı tempoda yazmayı sürdürdü.

"Ama... iki elinle de yazabiliyorsun!"

"Evet. Ne olmuş ki? Hatta ayaklarımla bile yazarım."

"Uzun zaman yazabiliyorsun o zaman."

"Sağ elim yorulunca sol elimle devam ediyorum."

"Bunu herkese söyleme sakın. Kopyacılar sana kızabilir. Pek de iyi bir haber değil bu onlar için. Nasıl farkına vardın bunun?"

"Of, konuşa konuşa bana yanlış yaptırdın. Neyi nasıl fark ettim?"

"Şey, her iki elini de kullanabildiğini."

Theon yanlış kelimeyi silmek için kâğıdı kazıdı. Sonra da çekinerek cevapladı:

"Mastürbasyon yaparken. Bir gün fark ettim ki her iki elimle de mastürbasyon yapabiliyorum."

Niccipos'un gözleri faltaşı gibi açıldı.

"İki elle ha! Her ikisi de beraber mi?"

"Beraber ya da sırayla. Fark etmiyor."

"Tercih ettiğin bir tanesi yok mu?"

"Yo, ikisi de aynı zevki veriyor."

"Yaa! Peki bir elinle yazarken öbürüyle de mastürbasyon yapabiliyor musun?"

"Yapabilirim."

"Hiç yaptın mı?"

"Evet yaptım."

"Ne oldu?"

"Hiç. Mastürbasyon yaparken sadece daha yavaş yazdığımı keşfettim. Bu arada şu metinde ne olduğunu anlamadığım bir işaretle karşılaştım."

Birkaç sayfa geriye gitti ve işaretleri gösterdi.

"Bu bir *obelos*. Efesli Zenodot'un en belirgin işareti. Bir mısrayı beğenmeyip cezalandırmaya karar verdiğinde onu silmez, sadece bu işareti koyarmış. Gelecekteki okuyuculara olan saygısından kaynaklanırmış bu tutumu. Az daha unutacaktım. Sana şunu göstermek için gelmiştim." Bir adım geriledi ve bir parşömen açtı. "Bak!" Bu bir kadırga resmiydi. İkinci bir kâğıt açtı. Onda da bir ağaç vardı. Üçüncü resim ise bir piramitti.

"Ee ne olmuş resimlere? Hadi, işim var."

Niccipos resimleri burnuna kadar getirdi. O zaman fark etti ki resimler kelimelerden oluşuyordu. Mısra uzunluklarından şekiller oluşturulmuş bir şiirdi bu.

"Gemi, aslan şeklinde bir şiir olsun da neden inek şeklin-

de olmasın? İskenderiye'nin haline bak. Varsa yoksa biçim. Filozofların zamanı geçti. Şekilci şairler sürüsü revaçta artık. Gerçekten de dünyaya geç gelmişim."

Niccipos gittikten sonra çalışmaya mecali kalmamıştı Theon'un. Kütüphanenin az ziyaret edilen yerlerini gezmeye karar verdi. Okuma salonuna hâkim olan mutlak sükûnetin tersine kütüphanenin bitip tükenmek bilmeyen koridorlarında ayak sesleri yankılanıyordu.

Theon, bu binada insana verilen önemle ilgili çok şey öğrenme fırsatı buldu. Etrafta tek bir kadın bile yoktu. Oysa depolarda bir kütüphanecinin ilgisini bekleyen sayısız kitap yatıyordu. Sınıflandırma yöntemi öncelikli kitapların üstünde çalışılmasına olanak veriyordu. Öteki eserler ise şimdilik beklemek zorundaydı. Theon az ilgi çeken kitapların en azından bir kısmını incelemeye söz verdi. İçlerinde bir hazine gizli olmadığını kim söyleyebilirdi?

Sonra da kötü durumda olan el yazmalarının tutulduğu depoları gördü. Çoğunlukla iyi bir bakımla kitap kolayca onarılabiliyordu. Bir kâtibin denetiminde itinalı bir çalışma yeterliydi. Sayfaları silinmiş, yıpranmış veya başına kaza gelmiş kitaplar için halihazırda bekleyen sayısız laboratuvar vardı. Bu insanlar, bir sayfanın bile kaybedilmesini felaket kabul ediyorlardı.

Bir kitabın başına gelebilecek en kötü şeylerden biri deniz suyuydu. Islanmış bir kitap zorlukla tamir edilebiliyordu. Batan gemilerin içinde sayısız kitap heba olmuştu.

Bazen de tahta kurtları başa bela oluyordu. Ya da kâğıda itina gösterilmiyor veya rulo iyi kapatılmadığı için kitap yıpranıyordu.

Theon, kütüphanenin bir başka köşesine giderken Eratosten'in kralı görmeye gittiği geldi aklına. Acaba görüşme nasıl geçmişti? Nedendir bilinmez ama içinden yolculuğun biraz daha ertelenmesini umdu.

Ses çıkarmadan kopyacıların çalıştığı salona girdi. Tek harfi bile değiştirmeden, kitapları birebir yeniden yazmak

epey maharet isteyen bir işti. Bu yüzden en iyi yetişmiş kâtipler çalışırdı burada. İş zordu. Hızlı yazmanın yanında itina da isterdi. Bu yüzden gençlere kısa ve basit metinler düşüyordu. Yine de buradan çıkan her kitap deneyimli bir kâtipler kurulu tarafından gözden geçiriliyordu.

Gezisi sona erdiğinde işinin başına döndü Theon. Eratosten onu aramış, bulamayınca da odasına gelmesi için not bırakmıştı.

Theon soru soran gözlerle bakıyordu kütüphaneciye. Eratosten'in yanıtı şiddetli bir patlama gibiydi:

"Kral olmasına kral! Dövmeciler kralı! Kendi sırtında bir sarmaşık dalı, benim ölçümüm ise..." Durdu. Utanmıştı. "Hadi çıkalım buradan. Hale bak! Okuma salonunda gürültüyü yasaklıyorum, sonra da kendim bağırıp çağırıyorum."

"En azından yapacaklarınızdan söz etmiş olmalısınız."

"Tam başlıyordum ki şu orospu geldi. Oynaşmaya başladılar. Gözlerimin önünde. Çıplaktı, buna inanabiliyor musun?"

"Çıplak mı? Ve siz de kalkmış bundan yakınıyorsunuz!"

"Nerdeyse çıplaktı," diye düzeltti Eratosten.

"Neredeyse? Demek bu yüzden öfkelisiniz..."

"Dalga geçmeyi ne zaman bırakacaksın? İğrençti."

"Çok mu çirkindi vücudu?"

"Değildi. Aksine..."

"Demek baktınız."

"Neye? Bakmasa mıydım yani?"

"Bilmem ki, sarmaşık yaprakları..."

"Ben bir bilim adamı ve haritacıyım. Bir cücenin kıç deliğine yapılmış Nil haritası, benimle alay etmek demektir."

"Kısacası yardım istediniz mi?"

"Evet."

"O ne cevap verdi?"

"Bütün idari imkânları emrime seferber edeceğini söyledi."

"Bütün imkânlar mı? Ve siz bundan bahsedeceğinize, yarı çıplak bir kadını ve bir cücenin kıçını anlatıyorsunuz. Her neyse! Ne pahasına olursa deneyinizi gerçekleştirmek istediniz. Bunu onun yardımı olmadan yapamazsınız. Ve o da yardım elini uzatıyor işte. Hem de rüyalarınızda bile göremeyeceğiniz imkânları sağlayarak. Ve siz ne yapıyorsunuz? Bir orospu ile oynaşmasına kızıyorsunuz!"

"Bu, önümde böyle bir soytarılık sahnelemesini mazur göstermez. Eskiden böyle şeylere cesaret dahi edemezdi."

"Ne zaman anlayacaksınız? Eskiden diye bir şey kalmadı. Cevabını duyunca ne yaptınız?"

"Güldüm. Evet, bütün kalbimle güldüm. Artık işe koyulabilirim. Zaten şimdiden yeterince zaman yitirdik. Lagos böyledir işte. Her zaman adamı şaşırtır. Beton'a haber vermeliyim. Ah, sana bir haberim var. Sen de benimle geliyorsun."

"Sizinle mi? Nil'e mi? Söz konusu bile olamaz. Beni kütüphaneye yardımcı kütüphaneci olarak aldınız. Yardımcı bematist olarak değil."

"Doğru, ama şu durumda gerçekten de bir yardımcı yürüyüşçüye ihtiyacım var."

"Neden ben? Bu konuda bir şey bilmem ki. Ve dürüst olmak gerekirse ne dünya benim umurumda, ne şekli ne büyüklüğü, ne de rengi."

"Seni Mouseion'daki yemekte gördüm. İyi bir danışman olursun bana."

"Demek yeni görevini bu. İskenderiye Kütüphanesi Yöneticisi'nin danışmanı."

"Hemen kızma. Senin görevlerin o kadar az değil. Senin için düşündüğüm başka bir şey daha var."

Theon kaşlarını çatarak baktı. Eratosten ondan böyle bir direniş beklememişti.

"Bana gelmemek için bir tek mantıklı sebep söyle."

"Gelmek istemiyorum. Hepsi bu."

"Biraz daha açıkla bunu."

"Başka bir şey diyemem."

Eratosten arkasını dönüp uzaklaşmaya başladı. Theon ona yetişti; "Tamam, söyleyeceğim. İskenderiye'ye tek bir amaçla geldim. O da kütüphanede işe başlamaktı. Amacıma ulaşmak için de her şeyi yaptım."

"Bana İskenderiye'ye sadece uğradığını, sonrasında Filistin'e gideceğini söylememiş miydin?"

"Ee, evet, demiştim, ama... bu doğru değildi."

"Yalan mı söyledin?"

"Evet. Atina'dan sadece sizinle tanışmak için ayrıldım. Yolculuğumun parasını ödemek için Pire Limanı'nda uzun süre çalıştım."

"Platon ise yol parası için yağ satmıştı."

"Benim satacak yağım yoktu. Sadece Philolaos'un el yazması vardı. Tek düşlediğim, kütüphaneye girebilmekti. Bunun benim için ne demek olduğunu bilemezsiniz. Bunca kitabın arasında olmak! O kadar çok düş kurardım ki!"

"Neden böyle bir düş kurma gereği duydun?"

"Bu da başka bir hikâye. İzin verirseniz ondan söz etmeyeyim."

"Philolaos'un el yazmasını buraya getiren şeyi hiç anlamıyorum."

"Anlamadığınızı biliyorum. Kütüphanede çalışmak için bana bir taktik gerekiyordu. Bir gün pazarda memurlarınızdan biriyle tanıştım. Birlikte bir şeyler içtik. Bana geliş nedenini açıkladı. Adam yıllardan beri orijinal bir eserin peşindeydi. Philolaos'un *Doğa Üstüne* adlı yapıtını arıyordu.

"Çözümü bulmuştum. Bu el yazmasını bulursam amacıma ulaşabilirdim. Hemen aramaya koyuldum. Çok geçmeden de buldum. Eşyalarımı topladım. İskenderiye Limanı'na giren gemilerin didik didik aranıp, bulunan kitaplara el konduğunu biliyordum. Düşündüğüm gibi de oldu. Kitap size ulaştıktan sonra da sizinle temas kurdum. Gerisini siz de biliyorsunuz."

"Onu nasıl ele geçirdiğimi merak etmiyor musunuz?"

"Orası beni ilgilendirmez," diye kabaca kestirip attı Eratosten. "Tek ilgilendiren şu an raflarımızda olması."

Eratosten'in asıl merak ettiği ilk karşılaşmalarından beri onda hissettiği kitap tutkusunun kaynağıydı. Kütüphaneye girme amacını söylerken samimi miydi? Öte yandan Theon'un amacına ulaşmak için doğru bir strateji izlediğini de kabul ediyordu.

"Her şeye rağmen stratejin başarısız da olabilirdi."

"Ama başardım."

"Hemen hemen. Çünkü kütüphanede kalmayacaksın. Benimle beraber hareket ediyorsun."

Theon sesini çıkarmadı. Eratosten'i zorlamak işe yaramayacaktı.

"Ya benimle gelirsin ya da kütüphaneye veda edersin. Karar senin."

Theon, böylece kütüphaneci olmak için geldiği İskenderiye'de bematist oluverdi.

Bematist sorununu çözümlediğinden beri Eratosten'in kafasını kurcalayan bir şey vardı. Kesin bir ölçüm için tek yürüyüşçü yetecek miydi? Aslında, bununla beraber başka bir çözüm yolu da vardı.

İlk alternatif hem gidiş hem dönüş yolunda bir ölçüm yapmaktı. Ama bu pek de pratik sayılmazdı. Süre iki katına çıkacaktı. Bu sürede nehrin hareketleri kararsız hale gelebilir, taşkın sonucu deneyi yarım kalabilirdi.

Ya da ikinci bir kişi daha tutabilirdi. Bir taneyi bile zorlukla bulmuşken ikinciyi bulmak zor olacaktı. Ama aklına gelen tek çözüm buydu. Süreyi uzatmayacaktı ve uygulamada zorluk çıkarmayacaktı.

Yöntem, kullanılacak teknik ve ölçümü yapılacak kesim konusunda karar verdikten sonra geriye sadece iki soru kalmıştı: Yürüyüş nehrin hangi kıyısında ve hangi nedenle yapılacaktı?

Hareket emrini bizzat kendi vereceğini açıklayarak, kral Philopator ikinci sorunun cevabını vermiş oluyordu böylece. İlkine gelince, bu biraz daha teknik bir konuydu. Kıyılardan

hangisi Beton'un yürüyüşü için daha elverişliydi? Daha az engebelik olan, toprağı kuru ve sert kıyılar tercih edilecekti.

İlk firavunlardan beri kentler hep nehrin güneşe bakan, doğu kıyısına inşa edilirdi. Hayat kıyısı denirdi buralara. Buralarda mezarlar ve piramitler vardı. Krallar Vadisi ise batı, yani "ölüm kıyısı'na" inşa edilmişti. Dağlar ve tepeler çoğunlukla doğu tarafında bulunuyordu.

Yürüyüş İskenderiye'den Thebai'ye kadar batı yakasında sürecekti.

Beton, Theon, bir hekim, bir kılavuz kaptan, iki denizci, silahlı bir muhafız, bir aşçı ve Eratosten. Gruba alınacak kişilerin dikkatle seçilmesi gerekiyordu. Eratosten, sırf yolcular arasında uyumsuzluk çıktığı için başarısız olan nice keşif gezisi biliyordu.

Listeye baktıkça bir kişiyi atladığını hissetti. İhtiyaç duyabileceği kişileri iyice hatırlamak için bir gemiye çıktı. Geniş bir toplantı yeri, on kişiye yetecek kadar kişisel oda ve yatak. Özellikle Beton, her gece gün içinde yitirdiği gücü toplayabilmeliydi. Geminin karinesi geniş olmalıydı ama kıyıya yaklaşmak için fazla da derin olmamalıydı. Bunun yanında geniş ve tam donanımlı bir mutfak şarttı.

Magas da ekibe katılmayı çok istiyordu. Günler sürecek bir Nil yolculuğu onu heyecanlandırmıştı. Ama Berenis karşı çıkmıştı. Kraliyet Konseyi'nde kalması zorunluydu.

Yetmiş gün kadar gözden kaybolduktan sonra tekrar ortaya çıkan Köpek Takımyıldızı'ndaki Sirius yine ufukta görünüyordu. Nehrin birinci kıstağında taşkın patlak verdi.

Bu zamanın başlangıcından beri süregelen bir şeydi. Tanrıların bir lütfuydu. Taşkının başladığı gün yılın ilk günü *Payni* ayının başıydı. Mısır takvimi, tarıma dayalı bir toplum için hazırlanmıştı. Üç mevsim vardı. Sel, ekim ve hasat mevsimleri. *Ackhet*, *pert* ve *shemou*. Mısırlılar tanrı Thot'un lir çalarak yılı üç mevsim ve iklime ayırdığına inanırlardı.

Payni ayı geldiğinde hasat ve harman işlerinin bitmiş olması gerekirdi, çünkü takip eden *Epiph* ayında, sel suları eki-

li alanlara ulaşırdı. *Mesore* ayı Nil sularının en yüksek seviyesine ulaştığı bağbozumu zamanıydı. Nil'in taşmayı kesip adeta bir göl durgunluğuna eriştiği *Thott* ayı ise, aynı zamanda bağbozumunun bittiği ve üzümlerin sıkılıp fıçılara doldurulduğu bir dönemdi.

Phaophi, sel suları çekilmeye başladığı zeytin hasat dönemiydi. *Hathyr* ayında tarlalar sürülmeye başlanırdı. *Choiak* ayı boyunca da, sürme işi devam ederdi. *Tybi* ayında son zeytinler toplanırdı. *Mechier* ayında tohum ekimine koyulurdu çiftçiler. Takip eden *Phamenoth*, *Pharmouthi* ve *Pachon* aylarında da tohumların olgunlaşması beklenirdi.

Keşif yolculuğuna sadece kurak aylarda çıkılabilirdi. Daha öncesinde toprak yeterince kuru olmazdı. Daha sonra ise zaten ortada toprak filan kalmaz, her taraf vıcık vıcık bataklık haline gelmiş olurdu. Eratosten hareket tarihini belirledi.

Geminin inşası gecikmeye yol açacaktı. Bu gecikme Theon'a kütüphanede biraz daha çalışma fırsatı verdi. Bir taraftan da Eratosten'i deneyin değiştirmesi gereken bölümleri olduğunu ikna etmeye çalıştı. Bir yıl bekleme düşüncesine dayanamıyordu Eratosten. Sonunda, gemi hazır olur olmaz hareket kararı aldı. Deneyin başarısı için büyük bir riskti göze aldığı. Beton, Thabai'ye varmadan önce selle aralarında çok kısa bir süre kalmış olacaktı.

Theon, geceyi Çatlak Amfora'nın sahibesiyle geçirdi. Yemekten sonra çıkacağı yolculuğu anlattı. Kadın üzüntüsünü zorlukla gizleyebildi.

"Daha önce Büyük Okyanusa kadar giden denizciler, Arabistan Çölü'nü geçen adamlar tanıdım. Ama Nil'i yürüyerek kat eden birine daha yeni rastlıyorum. Ne kadar sürecek?"

"Bilmiyorum. Böyle bir şey ilk defa yapılıyor."

"Seni yolcu etmeye gelemeyeceğim. Ayrılık beni her zaman üzmüştür."

Theon, sevgilisinin kollarında dinlendi. Son birkaç hafta onu yormuştu. Neler olmamıştı ki? Kendisine kayıtsız olmayan bir kadınla karşılaşmış, yeni dostlar edinmiş ve yapmayı

aklından bile geçirmediği bir iş için zorlanmıştı. Uyumadan önce son düşüncesi Philolaos oldu.

"Ben, IV. Batlamyus, Kral Everget'in oğlu, Yukarı ve Aşağı Mısır'ın hükümdarı..."

"Geç, geç!" diye emretti Philopator Obol'e.

"Tüm komutanlara, valilere, yerel..."

"Geç buraları dedim sana. Kısa kes!"

"Hazinedarlar, vergi memurları..." şeklinde devam etti Obol elindeki kâğıttan okuyarak.

"Sana hepsini oku diyen oldu mu be adam! Hayır!"

Gözlerini kâğıttan ayırmayan cüce başını salladı.

"Eratosten, kütüphanedeki tüm kitapları ezberlemeliydin. Ya sen yokken kazara yanacak olurlarsa! En azından senin ezberlediklerini kurtarmış olurduk."

İskelede, Eratosten'in arkasında dikilen Theon irkildi.

"Harita sırtımda, kütüphane kafanda. Ya mide? Mide için de bir şey düşündünüz mü efendimiz?" diye sordu Obol.

"Büyük Kütüphane'nin efendisinin hizmetine tüm imkânları verdim. Özellikle de seyir, kılavuz, kadastro ve gerektiğinde askeri bir bölük emrinize hazır bekleyecek. Başvurduğunuz tüm resmi yetkililer size yardım etmekle yükümlüdür."

Tek kelimeyle kusursuzdu her şey. Kral isteğine olumlu cevap vermekle kalmamış, beklentilerinin de ötesinde imkânlar sunmuştu. Eratosten duygulandı.

Merkezi idare ile yerel idareler arasında eşgüdüm sağlamak için her kentin valisine, uyarı niteliğinde bir kararname yollanmıştı. Kalabalık Mareotis Gölü kenarındaki iskelede toplanmıştı. Maiyetindeki en soylu kişilerin eşliğinde, varlığıyla geminin suya indirilişini şereflendiren kral; "İşte gemin harekete hazır. Hoşuna gitti mi?" diye sordu Eratosten'e.

Gemiye kraliyet flaması çekilmişti. Böylece her türlü öncelikli seyir ve geçiş hakkını elde etmiş olacaktı.

"Ona ne ad vereceksin?"

"*Hapi*, Nil'in Ruhu."

"Gerçekten de onun yardımına ihtiyacın olacak. Sana kötü haberlerim var. Bataklık kesimindeki köylüler ayaklanmak üzereler. Sosibios üzerlerine birlik gönderdi. Hepsinin canına okuyacağız. Ama ne olur ne olmaz. Gece karaya çıkmayacağınıza dair söz ver bana."

Sosibios yanında vahşi görünümlü bir adamla beraber aralarına girdi.

"Kraliyet muhafız birliğinden Toussi. Sizi yol boyunca koruyacak. Ona güvenim tamdır."

"İşte annem de sana veda etmek için geldi. Sevgili hizmetkârı Beton'u da getirmiş. Ben de yanına kendi doktorum Patreas'ı veriyorum. O da en az korumalar kadar işinize yarayacak."

Eratosten, krala mürettebatını tanıttı.

"Theophraste Excelcior'u önceden tanıyorsunuz. Kılavuz kaptan. Tercümanımız Rehmir, aşçı Tati. Mentep ve Rensi tayfalar. Beton ve Patreas'ı tanıtmama gerek yok."

Sosibios, Toussi'ye aralarına karışmasını işaret etti.

Theon kalabalığın içinde zarif bir şapkayı tanıdı. Çatlak Amfora'nın sahibesi gözden kaybolmadan önce ona bir öpücük gönderdi. Ayrılık üzermiş ha! Gülüyordu.

Kalabalık grubu uğurluyordu. Berenis, beraberinde Arsinoe ile çıkageldi. Eratosten'in yüzü aydınlandı. Geleceğinden hiç kuşku duymamıştı. Sevincini saklayarak metin görünmeye çabaladı. Arsinoe, sıcak bir jestle öğretmenine sarıldı. Ve sık sık yazmaya söz verdi.

"Haydi Eratosten! Yolun açık olsun. Bana güzel bir rakamla gel. Dünyanın kendisi gibi yuvarlak bir rakam olsun."

Palamarları çözdüler.

Kıyıda, Beton ilk adımını attı.

Magas, küçük yelkenlisi ile *Hapi*'nin etrafında turluyordu. Saatler boyunca da peşlerini bırakmadı. Öğleden sonra gemiye iyice yaklaştı ve ayağa kalkarak Eratosten ve Theon'a iyi şanslar dileyip son bir veda etti. Eratosten, kuzeyde gittikçe küçülen yelkenliye bakmamak ve nemlenen gözlerine hâkim

olmak için epey çaba harcadı.

Eratosten, Rehmir'i uzun zamandan beri tanıyordu. Tam ihtiyaç duyduğu türden biriydi. İçinden büyük alimler ve rahipler çıkan Mısırlı aristokrat bir aileye mensuptu. İskender öncesi Yunan kültürüne meraklıydı. Yunan ve Mısır kültürleri arasında bir köprü kurulması için gerekliydi böyle insanlar. Mısır halkı mağlubiyet ve umutsuzluk duyguları içinde kıvranıyordu. Eski ihtişamlı günlere bir daha dönemeyecek olmaları da bir başka umutsuzluk kaynağıydı. Bu yüzden sivrilen Rehmir gibi insanlar önemliydi.

Ülkesinin tarihi üzerine engin bilgisi sayesinde bugünkü duruma katlanabiliyordu. Eskinin büyük krallığının görkemi, ona ikinci sınıf yurttaş muamelesi yapılmasını unutturmuştu.

Yıl boyunca merkezi hükümet sayısız yasa, kararname ve tüzük çıkarıyordu. Tüm hukuki metinlerin Yunanca yanında Mısır dilinde de yayınlanması gerekiyordu. Rehmir, yasal tebliğlerin tercüme edilmesi için resmen görevli atanmıştı.

Çağın en ünlü Mısırlı'sı Sebennytoslu Manethon'un küçük oğluydu. Babası sadece Mısır'da değil tüm Yunan dünyasında tanınan bir isimdi. Kral Philopator'un isteği üzerine Mısır tarihini Yunan dilinde ilk yazan kişiydi.

Menes hanedanından, son hanedan olan Psameticos hanedanına kadar tüm firavunları tek tek sıralamıştı. Dört tane Amenofis vardı. Dört Tutmosis, bir Tutankamon ve en az on iki tane de Ramses. Mısır'a üç dönem boyunca toplam otuz bir hanedan hükmetmişti. Onun sınıflandırması tüm araştırmacılar için bir başvuru haline geldi.

Philopator, sarayı çevreleyen bahçede düşüncelere dalmış yürüyordu. Öğle sonralarından her zaman nefret etmişti. Geçtiği yerde bahçıvanlar saygıyla eğiliyorlardı. Hemen arkasından da Sosibios geliyordu:

"Emirlerinizi bekliyorum efendimiz. Artık gittiler. Şimdi daha serbestsiniz."

"Babam beni bırakıp Hades'e gitti. Öğretmenim dünyanın

büyüklüğünü ölçmeye. Bense burada yapayalnız kaldım. Evimi koruyorum. Az önce aklıma Homeros geldi. İkiyüzlülük uğruna inşa edilmiş yüzlerce tapınak var ama onun adına dikilmiş tek bir tapınak bile yok. Sen de dikkat ettin mi? Bu konuyla ilgilen. Yeni bir tapınak inşa edilmesini istiyorum. Yaz!" Sosibios arkasından gelen katibe işaret etti. "Kitabeye aynen şöyle yazılacak: Amatörlerin kralından şairlerin kralına!" Keyfi yerine gelmişti. Bahçıvanlar başlarını öne eğmiş, güldüklerini saklıyorlardı.

"Kardeşiniz Magas adına da bir tapınak inşa edilsin mi efendimiz?" diye sordu Sosibios sinsice. "Ya da arzu ederseniz bir taht!"

"Neden böyle söyledin?"

"Askerler arasında çok popüler."

"Ordudan Agathocles sorumlu. Ona güveniyorum."

"Ya kardeşiniz?"

"Magas sadece o aptal yelkenlisini alıp göle açılmaktan hoşlanır."

"Yelken iyi yönlendirilirse, gemi çok uzun yol alabilir. Elverir ki bir fırtına onu denizin dibine yollamasın. Veya gemi yara alırsa..."

"Denizcilik hakkında bu kadar çok şey bildiğinden haberim yoktu," diye atıldı Agathocleia.

"Neredeydin bakayım sen? Bütün gün ortadan yok oldun," diye sitem etti kral.

Genç kız soruyu cevaplayamadan, bir çiçek bahçesinden Obol çıkageldi. Bir eliyle gözlerini kapamıştı, öteki ile de vücudunu silkeliyordu.

"Şu şahane yaratık beni uyandırana kadar bir çiçeğin içinde uyuyordum."

"Beni mi izliyordun yoksa sen, cüce!"

"Hayır, kralı izliyordum. Tıpkı senin de onu takip ettiğin gibi. Fakat sen onu benim seni takip ettiğimden daha yakın takip ediyorsun."

Küçümseme dolu bir jestle omzunu silkti:

"Ne yaptığımı sordun. Bir şeyler okuyordum. Harika ve korkunç Mısır tanrılarının hikâyelerini okuyordum. Hator, Horus, Thot, İsis, Osiris. Hele şu son ikisi yok mu! Özellikle onlara karşı zaafım var."

"Arsinoe'ye onlar gibi yapıp, kendisiyle evleneceğimi söylediğimde nasıl korktuğunu görmelisin."

"Kız kardeşinle mi evleneceksin? Bundan bana hiç söz etmedin. Ama... bu olamaz."

"Beni şaşırtıyorsun. Bana ahlak dersi vermek sana mı kalmış? Ya sen ve abine ne demeli?"

"Aynı şey değil. Beraber yatmaya evet, ama evlilik olmaz. Arsinoe ile yatmak istiyor musun?"

"Yatmaya hayır, evliliğe gelince evet."

"Ama o sadece küçük bir çocuk, daha göğüsleri bile çıkmamış."

İşte o an bakışları Obol'ün bakışlarıyla çakıştı. Sonunda aşamayacağı bir engelle karşılaşmıştı.

"Abartıyorsun. Yavaş yavaş büyüyen memeleri var. Göreceksin, gelişip bir kadın olacak."

"Onun kalçaları tahta gibi!"

"Büyütme dedim sana! Kalçası, büyüyüp dolgunlaşacak."

Obol başıyla onayladı. Sosibios bir söylev vermeye hazırlanıyordu:

"Bana bir çocuk gerek. Ancak, hemen şimdi değil. Ve onu bana sen veremezsin. Seninle asla evlenmem, Agathocleia. Biz Batlamyuslar sadece soylu kadınlarla evleniriz."

Agathocleia'nın gözleri öfkeyle yanıp söndü. Kral, kendisinin de bildiği bir şeyi söylüyordu. Philopator olmazsa ne kendisi ne ağabeyi ne de annesinin hayatının zerre kadar önemi yoktu. Kendisini doyasıya sinirlendirebilirdi, şimdilik buna tahammül etmesi gerekiyordu. Bir gün bu herifi öldürmek zorunda kalacaksa bu öfkesi sonucu değil, planlı olmalıydı. Ve şimdilik ölmesi işlerine gelmiyordu.

Kızı bu halde görmek kralı heyecanlandırmıştı. Öfkelendiğinde daha da güzel oluyordu. Dudaklarından dökülen her

kelime görünmeyen bir enerjiyle doluydu.

Avlanmayı sevmiyordu. Hem de hiç. Ama kafese kapatılmış yırtıcı hayvanları mızrağıyla dürtmekten hoşlanıyordu. Karşıdakinin kendine zarar veremeyeceğini bildiği zaman saldırgan davranmaktan zevk alıyordu. Parmaklıklar olmasa ödü patlardı. Ama tanrıya şükür parmaklıklar vardı. Ve parmaklık krallık demekti. Güvenlik ve uzaklık demekti.

"Seni anlamıyorum. Açıkçası seninle birlikte olmam için en iyisi kardeşimle evlenmem."

"İsis ve Osiris'in hikâyesini bitireyim. Sonunda evlendiler. Fakat Osiris'in gücünü kıskanan bir kardeşleri daha vardı. Osiris'i öldürdü. Vücudunu parçalara ayırdı ve parçaları ülkenin dört bir yanına attı."

"Neden devamını da anlatmıyorsun? Daha göğüsleri bile çıkmamış kız kardeşi İsis, bütün ülkeyi dolaştı ve parçaları bulup bir araya getirdi."

"Arsinoe'nin bunu yapabileceğine inanıyor musun?"

"Fikrimi soracak olursan, bunu öğrenmemeyi tercih ederim. Canlı ve tek parça olmaktan memnunum."

"Bu sana bağlı değil. Kendini kollamanı istiyorum. Öte yandan, söylediğin gibi İsis tüm parçaları buldu, biri dışında. Boşuna kendini hırpaladı. Osiris'in penisini asla bulamadı."

"Kimse mükemmel değildir," dedi Philopator. Sonra da kendi yaptığı espriye kendi güldü.

Bahçeyi terk eden bahçıvanları işaret ederek:

"Şunlara bak hele! Ne güzel sakalları var bunların. Bir dahaki Diyonisos şenliklerine bunları da getirtelim. Sakallarını inceltiriz. İyi satir oynarlar."

Başka hangi tanrı Diyonisos'dan daha çok sevilebilirdi ki Philopator gibi zevk düşkünü biri tarafından?

"Büyük büyük babam Soter, Makedonya kralının küçük kardeşi Borkos'un sülalesinden gelmiş. Onun da babası Hylos'un oğlu Temenos'muş. Ya Hylos kim? Heracles ve Dejanires'in oğlu. Dejanir ise Diyonisos'un öz kızıymış."

"Ama biliyorsun, bir gün Eratosten anlatmıştı. Dionisos

annesini aramak için ta cehenneme kadar gitmiş. Sen Berenis'i bulmak için cehenneme girer miydin?"

"Eğer orda olmayı hak etmişse, yanına gitmek için can atacağım."

15. BÖLÜM

Yürüyüş makinesi Beton güçlü adımlarla toprağı titreterek ilerliyordu. Yürürken önüne bakıyor, ayağının bir taşa takılıp da düşmemek veya daha kötüsü adımını şaşırmamak için dikkat ediyordu.

İlginç bir kortejdi çölde ilerleyenler. Pür dikkat yürüyen, atlet kıyafeti giymiş bir dev ve arkasında ise eşeğe binmiş kızıl saçlı bir adam.

Kral yolculuğa ilişkin ilk raporu çok geçmeden aldı. Eratosten, mümkün olduğunca kişisel duygularını katmadan, sadece teknik ayrıntılar üstünde durduğu bir mektup gönderdi. Mektup şöyleydi:

Sonucun kesinliğini sağlamak için iki kişilik bir ekipten faydalanmaya karar verdim. Beton kıyı boyunca yürüyecek ve adımlarını sayacak. Kısa bir mesafe ardından gelen Theophraste Excelcior ise bir başka sayım daha yapacak. İki ölçümün de birbirinden bağımsız olması çok önemli. Emin olmaları için, her ikisinden de varış noktasında elde ettikleri sayıyı not etmelerini istedim. Eğer rakamlar arasındaki fark küçükse iki rakamın da ortalamasını alacağım. Aksi durumda önceki kontrol noktasından itibaren tekrar ölçeceğiz. Bu sebeple kolaylık açısından her ölçüm noktasına özel işaretler koydurdum.

Bu tedbirler deneyin doğruluğu ve sonuçta elde edeceğimiz rakamların güvenilirliği için vazgeçilmezdir.

Günü dört parçaya ayırdım. Böylece Beton bir defada çok uzun mesafeleri yürümek zorunda kalmayacak. Yakıcı sıcakta uzun mesafeler kat edip aynı zamanda da doğru bir ölçüm yapmak mümkün değil.

Şafaktaki hareketten sonra ilk mola sabah verilecek. İkinci mola gün ortasında olacak. Hafif bir yemek yendikten sonra ikindiye kadar yine yürüyüş. İkindi saatlerindeki moladan hava kararıncaya kadar devam edeceğiz.

Bir sorunla karşılaştık. Bematist olmayan ikinci kişi ritmi izleyebilecek mi? Eğer Beton'a ayak uydurmaya çalışırsa yolculuğu tamamlayamadan ölüp gider. Bu yüzden pratik bir çözüm bulmam gerekti. Excelcior, yürüyüşünü Beton'un hemen arkasında bir eşek üstünde yapıyor.

Sadık kulunuz Eratosten

Not: *Eşeğin temposu gayet iyi. Ve bu iş için yeterli.*

Philopator kahkahayı patlattı:

"İşte sonunda yüzü gülmeye, şakadan anlamaya başladı. Bu yolculuk ona iyi gelecek."

Rehmir; "Cinayet tanrısı Seth de kızıl saçlıdır. Eskiden kızıl saçlıları Osiris'in mezarı başında kurban ederlerdi. Eşeğe gelince, halk onu da sevmez. Seth'in binek hayvanıdır. Yani, eşeğe binmiş kızıl biri buralarda..." diyerek Theon'u uyarma ihtiyacı duydu.

"Eğer doğru anlamışsam bütün avantajlara sahibim! İskenderiye'ye sağ salim dönmek için fazladan bir şey yapmama gerek yok gibi görünüyor!"

"En azından sakalını kesebilirsin. Saçının rengini de boyayarak değiştir," diyen Eratosten ise, daha mantıklı bir öneride bulunmuş oldu.

"Orda durun bakalım. Ne siz ne başkası saçıma sakalıma karışamaz. Kafamdaki deri bandı ve elbiselerimdeki meşin kayışları çıkarmamı istediniz yaptım. Ama benden saklayamayacağım, saklamak istemeyeceğim şeyleri ortadan kaldırmamı istiyorsunuz," diyen Theon'un şiddetli itirazıyla konu kapandı.

Şimdi, şayet kortejin önü kesilecek olursa buna kimin sebep olacağı aşikârdı.

Gezginler bataklık bölgesine gelmişlerdi. Nilüfer, lotus ve papirüsün anavatanıydı bu bölge. Mısır'ın kuzey sınırı, bataklıklarıyla ülkeyi işgale gelecek herhangi bir kuvvet için doğal bir korumaydı. Bu yolu zorlayacak olan kişi, kendini bataklıklar arasında ordusunun yarısından fazlasını kaybetmiş bir halde bulabilirdi. Nil'in çatalağız oluşturduğu deltadaki kollardan sadece yedisi gemilerin seyretmesi için müsaitti. Onlar da çok az çılgının karşısına çıkmayı göze alabileceği bir savunma ağıyla korunuyordu. Bu su yollarına Canopicos, Bolbitines, Sbenyticos, Phatniticos, Mendezyen, Taniticos ve Pelusiacos adları verilmişti.

Çok eskiden beri Mısır kırk iki idari birime ayrılmıştı. Her bölge, ülke mitolojisi için değeri olan bir karakterle belirleniyordu.

Rehmir yol arkadaşlarını bilgilendirdi.

"Eğer yolumuz Thebai'den geçerse Apollonoispolis'deki Horus Tapınağı'nın duvarına yazılmış tüm bölge isimlerini görebilirsiniz."

Bir sorun hâlâ çözümsüz, bekliyordu. Eşeğin hâlâ bir adı yoktu. Hayvanla en fazla içli dışlı olan Theon olduğuna göre, isim verme hakkını ona verdiler. Önceki gece acıkan eşek, ayağındaki sandalları yemeye kalktığı için ayrı bir neşe konusu olmuştu. Adının ne olması gerektiği sorulunca Theon, Iassuslu Diodores'in acıklı hikâyesini anlatmaya koyuldu.

"Diodores, Soter zamanında yaşamış gururlu bir hatipmiş. Günlerden bir gün, Megaralı Stilpon ona bir soru sormuş ve Diodores cevabı bilememiş. Bunun üzerine kral onun yaşı ve hafızasıyla alay ederek 'Cronos' diye isim takmış. Üzülen Diodores yemek salonunu terk etmiş. Odasına döndüğünde Stilpon'un sorusu üzerine bir deneme kaleme aldıktan sonra intihar etmiş. Dostunun ölümüne üzülen Callimacos onun mezar taşını bizzat yazdırmış."

Öğretmeninin sorduğu sorunun cevabını bulan öğrenci gibi; "Biliyorum, bunu biliyorum," diye heyecanla atıldı Eratosten.

Rehmir ise, "Bırakın bitirsin hikâyesini," diye araya girdi.

"Takılan isimde bir kelime oyunu gizli. *Cronos*'daki C ve R harflerini çıkarırsanız geriye *onos* yani eşek kalır," diye devam etti Theon bilgiç bir tavırla.

"Bunun bizim eşekle ne ilgisi var?"

"Sevgili eşeğimiz, ne yaşlı, ne gururlu, ne hatip, ne de bir kitap yazmaya niyetli olmayıp intihar etmeyi de düşünmediğinden onun adına C ve R harflerini ekliyorum ve ona Cronos diyorum."

Patreas gülerek lafa karıştı.

"Eğer yanlış duymadıysam yolculuğun kalanını Cronos'un üstünde geçireceksin. O halde sana kendini kollamanı öneririm. Tanrı Cronos'un[8] babası Uranos'a ne yaptığını hatırla. Taşaklarını kesip hadım etmişti!"

Patreas'dan hazzetmeyen Eratosten, doktorun açık saçık konuşmasına dikkat etti. Vücudun o kısmı için söylenebilecek daha kibar kelimeler varken, o gitmiş içlerinde en edepsizini seçmişti.

"İşte onlar!" Hapi'nin köprüsünde gelenleri ilk fark edenler gemicilerdi. Önce Beton, ardından da gözlerini bir an bile ayırmadan Beton'un adımlarını sayan Theon göründü. Theon kurumuş dudaklarını matarasından döktüğü bir yudum suyla ıslatıyordu.

İkisi de işaretin yanına gelince durdu. Eratosten onları bekliyordu. Kendilerine uzatılan kâğıtlara rakamlarını yazdılar.

"Dördüncü sektörde Beton 10.738 adım. Theon ise 10.747 adım."

Eratosten, hızlı bir hesap yapıp sonucu açıkladı:

"Önceki sektörler de dahil edilirse Beton toplam 39.578 adım saymış. Theon ise 39.541. Fark 37 adım. Bu etabı tekrar saymaya gerek yok."

Ekipten coşku dolu sesler yükseldi.

---

[8]Cronos: Yunanlılar'da zamanı kontrol eden tanrı (ç.n.).

Gemi kimi zaman yürüyüşçülerin arkasında kalıyor kimi zaman da önlerine geçiyordu. Çevresini yeşil bir bulamaç kıvamına gelen Nil kaplamıştı. Nehir, ekimi suyun içine ve balçığa yapılan papirüs bitkisi yüzünden renk değiştirmişti.

Papirüs kökü, sapı, yaprakları ve çekirdeklerine kadar sayısız faydası olan bir bitkiydi. İçindeki özsuyu yüzünden çekirdeği kıymetli bir meyveydi. Ülkenin çorak yerlerinde kökü odun olarak kullanılıyordu. Yapraklarından tel, yelken, lamba fitili, hasır, giyecek, sandalye, sandal ve sayısız eşya yapımında yararlanılıyordu.

Rehmir hepsini şaşırtarak Mısırlı rahiplerin kutsal yerlerde sadece papirüsten yapılma sandallarla yürüyebildiğini açıkladı. Yahudiler için ise bir başka önemi vardı. Musa Nil'i geçerken salında bu ağacı kullanmıştı.

Elbette en başta kâğıt yapmakta kullanılıyordu.

Dizlerine kadar balçığa dalan erkekler ellerindeki kamış baltalarıyla köküne yakın bir yerden kesiyor, kadınlar ise kamışları birbirine bağlayıp balyalar halinde yığıyorlardı.

Gövde kısmı suya doyup yumuşadığında dövülebilir hale geliyor ve öteki fabrikasyon aşamaları için hazırlanıyordu. İşlendiğinde, içindeki su buharlaşıyor, kuruyup ağırlığının yarısını kaybediyordu. O yüzden atölyeler suya mümkün olduğunca yakın kurulmuştu. Bu durum, kâğıt üretiminde Mısır'ın neden tekel olduğunu da açıklıyordu. Hammaddesi ihraç edilemezdi.

Eratosten ertesi günü dinlenme günü olarak kararlaştırdı. Fırsattan istifade yöredeki büyük bir atölyenin sahibiyle görüşüp iş konuşacaklardı.

Eratosten'in gelişinden memnun olan imalatçı, gezginleri çok sıcak karşıladı. Eratosten geliş amacını söyledi. Bir süredir gönderilen kâğıdın kalitesi düşmüştü. Adam iki elini yana açarak bundan kuraklık yüzünden alçalan nehir sularının sorumlu olduğunu açıkladı. Eğer kabul ederse hatalı üretilen kâğıtları geri alıp yerlerine iyi kalite mal vermeyi taahhüt etti. Büyük kütüphane en seçkin ve cömert müşterisiydi. Era-

tosten, yolculukta kullanmak için el büyüklüğünde kesilmiş kâğıt parçaları bulunup bulunmadığını sordu. Fabrikanın sahibi ise tüm ihtiyaçlarını zevkle karşılayacağını ifade etti.

Diğer resmi binalar ve fabrikalar rıhtım boyunca sıralanmışlardı.

Kamışlardan yapılmış bir sal yanaştı. Saldaki balyalar çabucak boşaltıldı. Bir adam bıçağıyla bitkilerin kabuğunu sıyırıyor diğer bir işçi ise elindeki palayla meyvelerin olduğu kısmı kesiyordu. Daha sonra da bitkinin liflerini çekme işlemi başlıyordu. Bitkinin lifleri ne kadar uzun ve geniş olursa o kadar iyiydi. Hafifçe ıslak bir masada üçüncü bir işçi şeritleri bir yatay bir dikey olmak üzere üst üste koyuyordu. Su doğal bir tutkal vazifesi gördüğünden, üst üste konan şeritler, bir süre sonra ayrılmaz bir şekilde birbirlerine kaynıyordu.

Dördüncü işçi bu ıslak kâğıdı alıp prese koyuyor ve içindeki son su damlası da kalmayıncaya dek bastırıyordu. Presi açıp kâğıdı aldığında, bir başkası kâğıdı alıp güneşte kurumaya bırakıyordu. Yan yana konmuş yüzlerce kâğıt vardı ortada.

Az ötede kuruyan kâğıtlar, bir masaya konup ağır bir taşla üstünden geçerek düzeltiliyordu. Tahta tokmağıyla bir başkası küçük pürüzleri gideriyordu. Son olarak da kâğıdın üstünden istiridye kabuğu ile geçerek kayganlaşması sağlanıyordu. Bu açık havada yapılan son işlemdi. Daha sonra kâğıtlar dev kazanlardan çıkan buhar yüzünden göz gözü görmeyen bir imalathaneye alınıyordu. Burada buharda pudra sürülüyordu kâğıtlara. Ustabaşı elindeki küpten kazana biraz sirke döktü.

"Sirke kâğıda can verir!" dedi. "Ama sirkeyi kararında koymak zordur. Ne az ne çok olacak. Yoksa güzelim kâğıdı berbat edersiniz. Tam zamanında geldiniz. Biz de yeni bir ruloya başlamıştık."

"En son aşamada şu görmüş olduğunuz bantla zamk sürülen yere gider."

Gösterdiği yerde eline fırça almış bir adam, elinin tersiyle alnında biriken terleri siliyor, bir yandan da banttan gelen kâ-

ğıtlara zamk sürüyordu. Bandın sonunda ise elinde merdane ile bekleyen bir adam kâğıda rulo biçimini veriyordu.

Gözlerinin önünde, kâğıdın yapılış serüveni cereyan etmişti.

"Zarafet, dayanıklılık, kayganlık ve beyazlık. Burada bunlar için uğraşıyoruz," diye araya girdi fabrikanın sahibi. Ve Eratosten'e hitaben sürdürdü konuşmasını:

"En yumuşak ve beyaz kâğıtlar genç bitkilerden çıkıyor. Lifler ne kadar bitkinin gövdesine yakınsa o kadar yumuşak oluyor kâğıt. Ama dikkat etmek gerekiyor. Mürekkep üstünden kayabiliyor. Ve kaleme dayanamıyor. Hemen parçalanıyor. Sırrımız kullandığımız zamkta. İsterseniz yırtmayı deneyin. Ne kadar dayanıklı olduğunu göreceksiniz."

Artık çok sıcak olmuştu. Theon sonuna kadar dayanamadan odadan çıktı.

İşçilerden biri yanına gelip:

"Güzel değil mi? Ama akıllı davranmak gerek. Hah, bütün mesleklerde ufak tefek dalavereler olur değil mi? Mesela bir rulo satın aldın. Bakıyorsun ki nefis bir işçilik. Sanıyorsun ki sonradan satacakları da aynı kalitede olacak. Ama nerdee! Kaliteyi gittikçe düşürürler..."

Bir işçi elinde küçük parça kâğıtlarla çıkageldi. Fabrika sahibi de Eratosten'e dev büyüklükte rulolar hediye etti. "Haritalarınız için!" deyip ruloyu Theon'un ellerine sıkıştırdı. Görünüşe göre kâğıdın kalitesi konusunda en azından bu defalık cimrilik etmemişti.

Sala doluşup Hapi'ye doğru yola çıktılar.

"Biliyor musun Theon, bütün devlet memurları kendi papirüslerini kendileri alırlar. Kullanılan her kâğıt maaşlarından düşülür," dedi Rehmir.

"Kâğıtlarını kendileri mi alırlar? Ne saçma! Okçular da oklarını kendileri mi satın alsınlar yani?"

"Biliyorum komik, ama ok ve yay devletin tekelinde değildir. Papirüs ise devletin tekelinde. Aynı hayvan derisi, güvercin, parfüm, karbonat, şarap, bira ve yağ gibi. Üstüpü, bo-

ya, tuz ve en önemlisi de toprak mülkiyeti devletin tekelinde. Yani kısaca tüm bu saydıklarım krala aittir. Hatta arı kovanları da! Kovanlar kişilere kiralanır ve her yıl 'bal vergisi' toplanır. Ah, az kalsın hamam ve bankalar üstündeki tekeli de unutuyordum."

Eratosten masum bir ifadeyle itiraz etti:

"Ama firavunlar zamanında da böyle değil miydi?"

"Firavunlar zamanında banka yoktu. Sen de biliyorsun ki para bize Yunanlılar tarafından getirildi."

Rehmir kayıkçıya kendi dillerinde bir şeyler söyler söylemez, adam yanık sesiyle bir şarkı okumaya başladı. Rehmir de çeviriyordu:

Çiçek açan mahsul toplanmaz,
Tarladan gemiyle geçilmez
Tek bir yerde değil, dağınık ekilir
Sulak mevsim gelince ekilir
Yarısına kadar suya gömülür
Ufak sallar için kanallar yapılır...

Kayıkçı, gururla işine döndü. "Daha çocukken bu şiir herkese öğretilir. Binlerce yıldır bu böyle," demesiyle kayığın sarsılması bir oldu. Bir papirüse çarpmışlardı. Kayıkçı ellerini iki yana açıp özür diledi.

Eratosten, "Aklıma bir fikir geldi. Sana verdikleri şu ruloya sen de bir şeyler yazsana, mesela keşif yolculuğunun notlarını ve sonuçları," diyerek Theon'u cesaretlendirdi.

Theon kabinine çekildi. Ruloyu koltuğunun altına alıp hemen çıkmıştı. Açtı. Eşsiz bir beyazlıktaydı kâğıt. İpek gibi de yumuşaktı. Kâğıdı okşadı. Bu kâğıdın hakkını vererek yazmalıydı. Yazı takımını çıkardı.

Başlamadan önce kaç sütun yazacağını kararlaştırmalıydı. Tereddüt etti. Sonra ikide karar kıldı.

Kitabın önsözü için şunları yazdı:

Ben, Theophraste Excelcior, Eratosten tarafından yolculuğu ka-

leme almakla görevlendirildim. Bu yazılar *Dünyanın Büyüklüğünün Ölçümü* kitabı için bir başlık mahiyetindedir.

Tati yemeğin hazır olduğunu duyurdu. Bir saat önce ayrılan Eratosten hariç herkes toplandı. Toussi tam onu aramaya çıkacakken Eratosten, elinde bastonuyla çıkageldi.

"Yemekten önce iştahı açmak için kısa bir yürüyüşten daha iyisi yoktur," diyerek de yokluğunun nedenini açıkladı.

Cronos, kıyıda yeşillik bir yer bulmuş otluyor, Beton ise yemek yemeden uyuyakalmış horluyordu. Beton'un horultusu kıyıdan bile duyuluyordu.

"Acaba onun için uzun mu geldi bugünkü etaplar. Biraz kısaltsak sizce nasıl olur?"

Eratosten'in olumsuz yanıtı üzerine Theon üsteledi.

"Her şey ne istediğinize bağlı. Hız mı güvenlik mi?"

"İkisi de! Taşkınlar başlamadan bitirmek istiyorsak hızlı gitmeliyiz. Ne kadar dikkatli ölçersek o kadar az tekrar saymak zorunda kalırız. Sen de göreceksin buraları. Selden sonra toprak, değil yürümek ayakta durmak için bile tüm gücünü harcamanı gerektirecek kadar yumuşar. Bataklığa döner. Daha sonra ise nehir yatağı genişleyecek. Şu gördüğün topraktan geriye tek bir iz bile kalmayacak."

"Beton artık genç değil," diye araya girdi Patreas. "Onu yirmi beş yaşındayken tanırdım. O zaman..."

"Tamam tamam. Yaşının farkındayım. Hepimiz yaşlıyız ona bakarsan," diye kestirip attı Eratosten.

Ertesi gün öğle molasında durak yerinin yakınındaki bir grup adam dikkatlerini çekti. Yandaki tarlayı ölçüyorlardı.

Eratosten'in Mısır'a duyduğu en büyük minnet, geometrinin ilerlemesine yaptıkları katkı yüzündendi. Mısır da bunu Nil'e borçluydu. Veya daha çok taşkınlara. Sel suları çekildiğinde arazi sınırlarını belirleyen işaretler ortadan kayboluyordu. Şikâyetler alıp başını gidiyordu. Hangi arazi genişledi, hangi arazi küçüldü, anlamak olanaksızdı. Bu yüzden her yıl, her şeyin yeniden ölçülmesi kadastro kayıtlarının yenilenme-

si gerekiyordu. Ekili alanların her taşkın sonrasında yeniden ölçülüp, sınırların yeniden belirlenmesi zorunluydu.

Geometri, gerçek dünyanın üstüne kuruluydu. Mısır tapu ve kadastro memurları ilk geometricilerdi. Ölçüm için, her beş arşınına düğüm atılmış halatlar kullanırlardı.

Eratosten arazi ölçümüne meraklıydı. Theon ve Beton'a nasıl yapıldığını anlattı. İki adam ipi uçlarından geriyor, bir başkası da uzunlukları kaydediyordu. Kenar uzunlukları ölçülen arazinin alanı hesaplanıyor ve arazi kayıtlara geçiyordu. Daha sonra vergi olarak arazinin bir bölümü devlete ayrılıyor, bir rahip gelip araziden bol ürün alınması için dua ediyordu. Arazi sahibi ise bu olanları endişeli gözlerle izliyordu.

Theon, kütüphanecinin sözlerini keserek bu konudaki engin bilgisinden ötürü onu kutladı. Aynı esnada görevliler tarlanın köşelerine çarpı şeklinde kazıklar çakıyorlardı. Eratosten, Theon'un işi almasına kızmış olacaktı ki dikkatini görevlilere vermesini istedi. Adam, alanın güneyinden başlayarak kuzeye, sonra da doğudan batıya doğru ölçtü. Theon, bu hareketin ardındaki mantığı kavramıştı. Taşkın sona erdiğinde, sel suları ilk olarak nehrin yukarı kısmında çekiliyordu. Yani güney tarafında toprak daha erken kurumuş oluyordu. Güneş doğudan yükseldiği için doğudaki topraklar daha çok güneş almış olduğundan daha kuruydu.

Beton sesini çıkarmadan izliyordu.

Yürüyüş başladığında kendisinin de bir geometrici olduğunu düşündü. Onun işi küçük tarlaları, arsaları ölçmek değil dünyanın tümünü ölçmekti. Bu da onu şu görmüş olduğu memurların hepsinden büyük yapıyordu.

Kraliçe Berenis'ten Eratosten'e,

Seni ikaz etmek istedim. Toussi'ye güvenme. Orda bulunma sebebi seni ispiyonlamak. Saraya birçok rapor göndermiş. Eğer bana özel bir şey yazacaksan, yazdıklarının onun eline geçmemesine dikkat et.

Spartalı Cleomenes'i hatırlıyor musun? Senin Mouseion'-

daki toplantında o da vardı. İşte Sosibios, Philopator ve o gizli bir görüşme yaptılar. Kendi kaynaklarımdan öğrendiğime göre Magas hakkında konuşmuşlar. Bu beni endişelendiriyor. Bunun ne anlama geldiğini bilmiyorum.

Beton nasıl yürüyor? İyi değil mi? Buralarda onun yerini dolduracak birini bulamadım henüz. Muhafızlarım var elbette, ama biliyorsun ki onun yeri ayrıydı.

Elini çabuk tut dostum. İkinizi de yeniden görmek için sabırsızlanıyorum.

Arsinoe, çok defa seni özlediğini söyledi. Magas ise her geçen gün daha enerjik oluyor. Tüm savaş sanatlarında ustalaştı. Askerler onu seviyor. Şahane bir asker haline gelmesi uzak bir tarih değil. Yakında Mısır, Yunan dünyasının en değerli komutanlarından birine sahip olacak.

Kütüphanedeki dostların eksikliğini ziyadesiyle hissediyorlar.

Dostum, yuvana çabuk ve merhum kralının son isteğini yerine getirmiş olarak dön.

Kraliçe Berenis

Eratosten bir hikâye biliyordu. Sözü edilen Cleomenes'in atalarından birini anlatıyordu hikâye. Anaxanrides çılgıncasına âşık olduğu kız kardeşiyle evlenmişti. Ama geçen zamanla bir başka şeyin hasretini çekmeye başladı. Soyunu ve krallığını sürdürebilecek erkek bir çocuk.

Kentin eforları[9] bir delegasyon oluşturup krala çıktılar. Kraldan eşinden boşanıp kendine varis verecek bir kadınla evlenmesini istediler. Kral reddetti.

Bunun üzerine beklemeye başladılar. Ama kralın hâlâ çocuğu olmuyordu. Bunun üzerine tekrar huzuruna çıkıp karısından boşanmasa bile ikinci bir kadınla evlenmesini istediler. İlk karısını boşamasına gerek kalmayacaktı. Bu Anaxanrides'in de aklına yattı.

[9] Efor: Eski Yunan kent devletlerinde sulh yargıcı (ç.n.).

İkinci karısı hemen bir erkek çocuk verdi ona. Cleomenes. Ama açıklanamayan bir aksilik oldu ve herkesin kısır sandığı ilk karısı hamile kaldı. Ondan da bir başka erkek evladı, Dorius doğdu. Sonra da çok geçmeden ikinci bir oğlan daha, Leonidas'ı ve sonra da Cleombotratos'u doğurdu. İkinci karısının ise Cleomenes dışında hiç çocuğu olmadı. Herkes için işler yolundaydı.

Uzun zaman sonra kral mutlu ve yaşlı bir adam olarak öldü. Taht ise en büyük varis olduğu için doğal olarak ikinci karısından doğan Cleomenes'e kaldı. Dorius, üvey abisinin kral olmasını çekemediği için ülkeden ayrıldı ve bir koloni kurdu. Ve kurduğu kolonide öldü. Cleomenes de çocuğu olmadan öldüğü için Sparta tahtı Leonidas'a kaldı.

Eratosten bu hikâyeyi pek sever aklına geldikçe de hizmetinde olduğu Lagides hanedanı için acı acı iç geçirirdi. Sparta'da ne kardeşler birbirini boğazlar ne de kadınlar yaşlı hayvanlara yapıldığı gibi sokağa atılırdı.

"Erasistrates'in nasıl öldüğünü biliyor musunuz? Dinmeyen ayak ağrılarından kurtulmak için intihar etti."

Toplananlar hep bir ağızdan bu şakaya güldüler. Beton ise omuzlarını silkmekle yetindi.

"Ben bunda gülünecek bir şey göremiyorum."

Ülkenin en belli başlı Yunan kentleri İskenderiye ve Naucratis arasındaki yol kalabalık ve gürültülüydü. Öyle ki zaman zaman önünü kesen insanlar yüzünden Beton bile durmak zorunda kalıyordu. Naucratis'e varışlarında kent yönetiminden bir delegasyon ziyaretlerine geldi.

Theon'un sandığının tersine İskenderiye Mısır'ın en eski Yunan kenti değildi. Milet kentinden yola çıkan çok sayıda denizcinin bindiği bir tekne Bolbitine kanalından içeri girip deltaya ayak basmışlardı. Ve bu olay İskenderiye'nin kuruluşundan üç yüz yıl daha eskilere dayanıyordu. İşgalciler Nil'in kıyısında Naucratis şehrini kurmuşlardı.

Şehrin kuruluşundan onlarca yıl sonra, şehrin yurttaşları o dönemde yaşayan en ünlü filozofun Thales'in kente ayak bastığına tanık oldular. Thales, yurttaşlarına İyon şehrinden haberler getirmişti. Aralarında birkaç gün konakladıktan sonra da piramitleri görmek için Nil boyunca ilerlemişti. "İşte o yolculuğu tekrarlıyoruz. Belki biz de filozofun öğrendiği kadar önemli şeyler öğrenebiliriz," dedi kendi kendine Eratosten.

Rehmir, yüzünde acı bir gülümsemeyle, Naucratis'in refahı için en fazla çalışmış olan kişinin Firavun Amasis olduğunu açıkladı. Sefihlikte eşsiz hükümdar tarihe geçen bir buluşun babasıydı. Zorunlu gelir beyanını bulmuştu.

Theon, Çatlak Amfora'nın sahibesinin de kendisine Milet şehrine dayanan geçmişi üstüne bir şeyler söylediğini anımsadı. Önce ona inanmamış, İskenderiyeliler karşısında şişinmek için uydurduğu bir masal sanmıştı. Kadın annesinin bir Mısırlı'ya âşık olmuş safkan bir Yunanlı olduğunu açıklamıştı. Sesi hâlâ kulaklarındaydı:

"Güzellikte annemin üzerine yoktu. Babam ise güçlü, kuvvetli bir adamdı. Buna rağmen o fare burunlu adi herifler bizimle alay ettiler. Ailem Naucratis'den İskenderiye'ye göç etmeye zorlandı. Limanda küçük bir meyhane açtılar."

Naucratis'in sesleri Hapi'nin güvertesine kadar geliyordu. Eratosten, aklı geride bıraktığı kütüphanesinde, Mısır'ı ziyaret eden ünlü Yunanlıları sayıyordu. Kimler yoktu ki: Pisagor, Solon, Democritos, Eudox, Platon. Bir matematikçi, bir yasa koyucu, bir fizikçi, bir astronom, bir filozof. Ve onların ardından gelen sayısız öğrencileri.

Thales'in Mısır'dan öğrendikleri sayesinde Yunanlılar geometriyi tanıdılar. Pisagor'a gelince, gizemci Mısır rahipleriyle yirmi iki yıl iç içe yaşadıktan sonra beraberinde aritmetik bilgisini götürdü. Heliopolis'deki göğü inceleyen rahiplerden öğrendiklerini Yunanistan'a götüren Eudox, orada modern astronominin temellerini attı. Basit turistler veya gezginler gibi davranmamışlar, bilginler, bilgeler arasında kendi yerlerini almışlardı.

Aklına birden gelen bir soru epeyce uğraştırdı onu. Seyyahlar ve kaşifler kitleler halinde gelmişlerdi Mısır'a. Ama filozoflar neden hiç gelmemişti. Elbette İskenderiye'ye geliyorlardı. Ama İskenderiye Mısır değildi. Şehir, Mısır'daki Yunanistan'dı.

Aristo ve Platon Yunan felsefesine, bilgi ve düşünceye dayalı radikal bir değişimle kendi niteliklerini kattıklarından beri ülkenin iç kısımları görmezden gelinmişti. Sanki doğru düşünce sadece kendi formüllerinde mümkünmüş gibi, başka bir yerde daha düşünce filizlenemezmiş gibi bakma zahmetine bile katlanmamışlardı.

Memfis'in ötesinde keşfedecek bir şey yokmuş gibi!

Valinin emirleri uyarınca her akşam yerel yetkililer su, taze ekmek ve yiyecek ikmaline geliyorlardı. Keşif şimdilik iki vilayeti içine almıştı. İskenderiye ve Naucratis. Naucratis'in doğusundaki Andjiti vilayeti ünlü bir yasakla anılıyordu. Kent adını tanrı Osiris'in sağ ayağından alıyordu. Ve bölgede hangi sebeple olursa olsun bir canlının ayağına zarar vermek yasaklanmıştı. Bunu bilen Beton'un ise keyfine diyecek yoktu.

Nikiu içlerinde nehrin Canope Ağzı, Bolbitine Ağzı ile birleşiyordu. Kazıklar üstüne yapılmış kulübeler vardı. Nehrin su seviyesinin ulaşacağı en üst nokta hesap edilerek uzun kazıklar seçilmişti.

Cronos'un anırmasıyla uyandılar. Beton güverteye fırladı. Kıyı ortadan yok olmuş, Hapi bir sis tabakasında kaybolmuştu. Kimse ses çıkarmıyordu. Nehir korsanlarının sisli havaları sevdiğini hepsi biliyordu. Sabırla beklediler.

Sis kısa zamanda dağıldı ve Nil'in eşsiz manzarası ile karşı karşıya kaldılar. Ekip hemen yola koyuldu. Çok değerli saatleri kaybetmişlerdi. İlerlerken onlara hiç susmayan bir kuş cıvıltısı eşlik etti. Sanki dev bir kuş kafesinin içine kapatılmışlardı.

Yitirilen zamanı telafi etmek için hızlarını artırdılar. Nehirde yüzlerce sandal vardı. Papirüsten yapılma küçük kano-

lar kıyıya yakın gidiyorlardı. Teknesi geniş yelkenliler ise nehri ortadan ikiye kesercesine hızla yol alıyorlardı.

Nil, üzerinde gemicilik yapılması için her imkânı tanımıştı insanlara. Yeterli rüzgâr, derin bir yatak, geniş bir havza. Bir gemici için daha uygunu olamazdı.

Toussi hiç istifini bozmadan bekliyor, etrafı gözlüyordu. Kimseye bir zorluk çıkardığı olmamıştı. Ama adamda tekinsiz bir yan vardı. Her akşam ortadan kayboluyordu. Hiç kuşku yok ki Sosibios'a rapor gönderiyordu.

Haberler pek iç açıcı değildi. Batıda ayaklanan köylülerle Sosibios'un yolladığı birlikler arasında çatışmalar şiddetleniyordu. Ayaklanmanın kıyı kasabalarına sıçramasının önüne geçilemeyeceğinin herkes farkındaydı. Seth'den kaçan tanrıça İsis oğluyla birlikte nehir boyuna saklanmıştı efsanede. Mısırlı önderler, Persler ülkeyi işgal ettiklerinde sürülmüşlerdi.

Valinin yolladığı bir ağır piyade müfrezesi eskort görevine başladı. Yürüyüşçülerin etrafında etten bir duvar örüldü hemen.

Ancak askerlerin engelleyemeyeceği bir tehlike vardı. Güneş alçalmaya başlar başlamaz sivrisinekler üşüştü. Daha kötü bir gece olamazdı. Herkesin kabininden vücuduna konan sivrisinekleri kovalamak için vurdukları tokatların sesleri geliyordu. Tan ağarırken Mentep ve Rensi oflaya puflaya ortaya çıktılar. Yüzleri gözleri şiş içinde kalmıştı.

Yatma saatinde Mentep suya düşmüştü. Halatlar sarkıtarak, bin bir zorlukla güverteye çekmişlerdi. Bundan sonraki saatler huzursuz bir sessizlik ve sivrisinek vızıltıları ile geçti.

Heliopolis öncesinde Bolbitine kolu Pelusiacos koluyla birleşti. Önlerindeki bir burnun ötesinde delta sona eriyor ve artık yolculuğun sonuna kadar içinde gidecekleri nehir yatağı başlıyordu. Deltayı ve içindeki sayısız tehlikeyi geride bıraktıkları için sevinçliydiler. Artık gerek olmadığını söyleyip muhafız bölüğünü geri gönderdiler. Askerlerin gidişine en çok aşçı sevindi. Her gün bir alay adama yemek yapma zah-

metinden kurtulmuştu.

Biri durup ihtiyaçlarını giderirken öteki başlıyordu. Eşeğin günü tamamlanmıştı. Sırtı ve bacakları uyuşan Theon, karıncalanmayı durdurmak için yürümeye başladı. Bazen güvenli bir mesafeden Beton'u taklit ediyordu. Ama bir süre sonra aklı düşüncelerle dolunca işini unutuyordu. O asla iyi bir yürüyüşçü olmayacaktı.

Hiç hesapta olmadan Hapi'den epey uzaklaşmıştı. Gece olmak üzereydi. Geri dönüşte adımlarını sıklaştırdı. Bir ses kanını dondurdu. Korktuğu gibi bir aslanın kükremesi değil, sesin sahibi fillerdi onu korkutan.

Deltanın ucunda kraliyet ordusunun filleri için bir bahçe yapılmıştı. Güneyde yakalanan Afrika filleri gemiyle Kızıldeniz kıyısındaki Berenis Limanı'na getirilip çölü geçtikten sonra buraya eğitime getiriliyordu. Theon gece boyunca fillerin eğitimleri hakkında bilgi aldı.

Yemeğe gecikmişti. Eratosten kaşlarını çatıp azarladı onu. Güvertedeki konuklar hemen dikkatini çekti. Bahçenin yöneticisi, fil bölüğünün komutanı general ve fil sürücülerinin önderi.

Eratosten'in isteğiyle, Philopator'un hediye ettiği en nadide şaraplardan biri soğuması için suya sarkıtıldı. Aynı kitaplarda olduğu gibi, amforanın üstünde de şarabın menşei yazılmıştı. Üzümün yetiştiği yer, üreticinin adı ve tarihi. Eşsiz bir şaraptı doğrusu.

Yemek neşeli geçiyordu. Hele yemeğin sonuna doğru generalin ayağa fırlayıp, Perdicas ve Soter'in kuvvetleri arasında geçen bir savaşı anlatması çok hoştu. Perdicas'ın Soter'e eski bir hıncı vardı. İskender'in naaşının Babil'den Makedonya'ya taşınmasından Perdicas sorumluydu. Soter ise kutsal bedeni elinden çalmıştı. Bunun için Percidas, bir intikam planı hazırladı. İskender madem Memfis'de yatıyordu onu oradan alıp Makedonya'ya getirmek gerekiyordu.

"Perdicas, Pelus yakınlarında kampını kurduktan sonra, güçlü bir ordunun başında Nil boyunca sessizce ilerledi. Bat-

lamyus'un birlikleri ise nehrin öte yanında bekliyordu. Irmağın sığ bir yerinden ordusunu geçirdi. En önde filler gidiyordu. Filleri ise merdiven taşıyıcılar ve ordunun kalan birlikleri izliyordu. Ağır piyade, okçular, mızraklılar ve en sonda da süvari.

"Soter birdenbire ortaya çıktığında geçidin tam ortasındaydılar. Birlikleri saldırmak için kuvvetli görünmüyordu. Soter adamlarıyla birlikte en beklenmeyen yere, fillere saldırdı. Kendisi de elinde kılıç fillerden birinin üstüne çıkıp sürücüsünü esir aldı."

General şimdi kendi kılıcını çekmiş, adeta savaş alanındaymış gibi parlıyordu.

"Soter hayvanın ensesine sapladığı kılıçla hayvanı sinirlendirince, canavar kendi askerlerini ezip geçti. Komutanlarının ateşlendirdiği askerleri de canla başla savaşmaya başladı. İçlerinden biri..."

General şimdi yine savaşın içindeymiş gibi kılıcını savurmaya başlamıştı. Rehmir generalle yemek yemenin değil de bir savaşa girmenin daha eğlenceli olduğunu düşündü. Şimdi ikinci sıradaki filin kullanıcısını öldürüyordu. Eratosten ani bir refleksle yüzünü ikiye bölecek bir darbeden kaçtı.

"Perdicas geceden önce nehri geçemeyeceğini anlayıp kampına geri döndü. Gece, yine sessizce güneye doğru hareket etti ve yarın göreceğiniz bir adada kamp kurdu. Yeni geçit burası olacaktı. Adamları geçmeye başladı. Burada su yatağı daha derindi. Bir yandan da kuvvetli bir akıntı geçişi zorlaştırıyordu. Perdicas'ın aklına iki parlak fikir geldi. İlkin filleri gönderdi. Nehrin ortasına geldiklerinde filler durup askerler için doğal bir baraj oluşturacaklardı. Sonra da seçkin süvari birliği geçecekti. Plan yürüyordu. Sonra ansızın su seviyesi yükselmeye başladı. Kimse nedenini anlamamıştı. Artık karşıya geçemiyorlardı. Yine de bir kısmı önceden geçmişti. Batmayus'un savaş arabaları onları kırıp geçirdi. Öte yakada ise Perdicas, ordusunun kalanının başında olan biteni çaresizlik içinde izliyordu. Suyun yükselmesiyle nehrin orta-

sındakilerin çoğu boğuldu. Kaçmaya çalışanların kalanı da timsahlar tarafından öldürüldü. Çok azı kurtulabildi."

Çok şükür ki general askerlere saldıran timsahları taklit etmedi.

"Perdicas'ın subayları felaketten onu sorumlu tutup öldürdüler. Böylece Mısır'a İskender'in cesedini almaya gelen Perdicas amacına ulaşamadı. Kendi cesediyle yetindi."

General son sözlerini kendi çok beğenmiş olacak ki güverte kahkahasıyla sallandı. Böylece kralın filin üstüne tırmandığı bölümde uyuklamaya başlayan Theon da uyandı. Savaş hikâyelerine hiç de meraklı değildi.

O ana kadar sessiz kalan yaşlı fil sürücüsü sözü aldı ve sudaki ani yükselişin nedenini söyledi.

"Perdicas adamlarını geçirirken nehrin tabanı ayakla çiğnene çiğnene sıkıştırılmıştı. Ağır donanımlı askerler yataktaki kumun eğimini bozmuşlardı. Bu, fillerin yaptığının yanında hiç kalırdı. Perdicas, filleri gönderirken onların ağırlığını ve ayaklarıyla zemini eşeleyeceklerini düşünememişti. Suyun taşıyıp çökelttiği büyük miktarda kumu kaldırdılar. Sonuç olarak nehrin yatağı derinleşmişti."

Ertesi günün programı Heliopolis gelmeden az önce, adanın karşısında belirlendi. Eratosten, burada da bir mola vermeyi kararlaştırdı. Beton, masaj yapılmadan önce korka korka yüzdü. Deltadayken timsahlar yüzünden buna hiç cesaret edememişti.

Theon yazı takımını ve rulosunu çıkardı. Önceki günün sonuçlarını gözden geçirdi. Yolculuğun başından bu yana Beton ve kendisinin rakamları arasındaki fark önemsizdi. İkisinin rakamlarını ve aradaki farkı da gözden geçirdi.

Ruloyu katlarken, kayıt tutarken hissettiği tekdüzelik duygusunu yine hissetti. Heyecan, yaratıcılık bunun neresindeydi? Her akşam önündeki kâğıda rakamlar çiziktiren basit bir kâtipten başka bir şey değildi. Can sıkıcı bir görevi yerine getirmekten utandı. Coşkusunu yitirmişti.

Kütüphanenin coğrafya salonundan hatırladığı keşif notlarını, seyahatnameleri anımsadı. Hannon'un seyahatnamesi, Patroklos'un notları, Afrika'yı bir baştan bir başa dolaşan Euthymenes'in gezileri. Nearcos'un Hindistan üzerine yazdıkları, Piteas'ın Thule Adası'na kadar kuzey okyanusunu baştan başa geçmesi, yaz gündönümü. Piteas değil miydi geceleri bile güneşin ışık verdiğini söyleyen?

Neden yolculuğunu anlatan bir şey yazmasındı ki? Gerçi dünyanın tanımadığı bir köşesine gitmiyordu, ama onun büyüklüğünü ölçüyordu. Bu öykü anlatılmadan kalmamalıydı.

Hem bugüne kadar Nil'i adım adım kim ölçmüş? Gerçek bir keşif olacak o zaman bu.

Sonra çok az kâtibin yapmaya cesaret edeceği bir şey yapıp, düz yazmak için kâğıdın üstüne koyduğu çizgiyi çıkarıp yazmaya başladı:

THEOPRASTE EXCELSIOR'UN NİL SEYAHATNAMESİ

Kral Philopator'un hükümdarlığının ilk yılında, dünyanın büyüklüğünü ölçen, Eratosten'in başında bulunduğu keşif grubunun bir üyesi tarafından kaleme alındı.

Theon sonunda aradığı huzuru bulmuştu. İki görevi vardı. Gündüz ölçüyor ve sayıyor gece de yazıyordu. Bir tarafta rakamlar bir tarafta da harfler vardı.

Kâğıdı kendi işi için kullanacaktı. Düşünürken yazılarında günlük sayımda ortaya çıkan farktan söz etmeme kararı aldı. Bu bilgi, hiç de bilimsel durmazdı.

Düşünceleri alev alevdi. "Evet, eğer yolumuza devam edersek Thebai'yi geçeceğiz ve sonra da ilk kıstağa ulaşacağız. Sonra da ikincisine, üçüncüsüne ve hatta onun da ötesine. Taa ki... Bu nehrin de bütün öteki nehirler gibi bir kaynağı vardır değil mi? Şayet varsa, onu bulabiliriz. O zaman yazarım."

THEOPRASTE EXCELSIOR'UN NİL SEYAHATNAMESİ

Kral Philopator'un hükümdarlığının ilk yılında, vesaire, vesai-

re... Nil'in kaynağını keşfe çıkan keşif grubunun bir üyesi tarafından kaleme alınmıştır.

Tekrar kâğıda verdi dikkatini.

Bugün, İlk Gün Tapınağı'nın olduğu kente geldik. Öyle diyorlar çünkü inanışa göre dünyanın ilk gününde güneş ilk burada doğmuş. Heliopolis, güneşin kenti.

Theon, sonra da Rehmir'in anlattıklarından hatırladığı kadarıyla dünyanın yaratılışı efsanesini yazdı.

Tarih boyunca hep açıklanamayan bir başlangıç vardır. Matematikte Öklid bunu aksiyom olarak adlandırır. Burada ise Noun diyorlar bu başlangıca. Noun, kaos-deniz demek. Atoum, yani güneş, kaostan kendi iradesiyle çıkar ve doğar.
İlk günün sabahında bir taş belirdi. *Benben* taşı. Güneş ışınlarını taşın üstüne yöneltti. Ona biçim verdi ve besledi. Böylece dünya oluştu.
Atoum evrende yalnızdı ve mastürbasyon yaptı. Onun sperminden Chou ve Tefnut yani hava ve su oldu. Chou ve Tefnut birleşip Nout ve Geb'i oluşturdular. Yani göğü ve yeri.

Göğün yükselmesi adlı bölümü ise ayrı bir sevmişti. Gerçek bir tiyatro oyunu gibi, aktörler, sahne ve dekor vardı.

Gök ve yer evrenin sonsuzluğunda ayrılmaz şekilde yan yanaydılar. Hava, aralarına sızdı ve göğü omuzlarına alıp yükselmeye başladı. Gök, iyice uzaklaşınca, yer ona tekrar kavuşmak için kollarını yukarı uzattı ve bu uzantılardan dağlar oluştu. Havanın tutmasıyla gök, boydan boya yeri kapladı.
Anlamadığım bir nedenle hava, kızı gök tanrıçayı kısır kalmaya mahkûm etti. Bu haksız cezaya isyan eden tanrıça, zaman tanrısı Thot'a gitti. Thot buna zamana zaman ekleyerek bir çözüm buldu. 360 gün süren yıla 5 gün daha ekledi. Bundan son-

ra da lanet ortadan kalktı. Gök ve Yer, her beş gün için birer çocuk sahibi olma hakkı kazandı. Osiris, İsis, Seth ve adını hatırlamadığım iki tanrı daha.

Ra adını alan Atoum, dünyaya elçisi boğa Mnevis'i göndermiş. Theon, Heliopolis'e ilk adımını attığında güneşin ilk değdiğine inanılan yerde bir çit gördü. Bir rahip çitin içindeki boğayı besliyordu. Boğa sert görünüşlü derisi, sivri boynuzları ve dev toynaklarıyla cehennemden gelen bir canavarı andırıyordu.

Çitin arkasında kendini sağlama alan Theon, rahibin ona doğru yöneldiğini gördü.

"Çitin içine girmeye can atıyor gibi görünüyorsun."

Theon ürperdi.

"Boynuzu yemek için mi? Söz konusu bile olmaz. Görüyorsunuz, zaten zor bir işim var. Nil'i boydan boya geçeceğiz."

"Yunanistan'dan mı geliyorsun?"

"İskenderiye'den."

"Ya ondan önce? Yunanistan'dan mı?"

"Evet."

"Ah, uzun zaman evvel, hemşehrilerinden biri burada birkaç gün kaldı. Sonunda Mnevis ile yakınlaşmak istedi. Bir gün çitin içine girdi. Boğa ona yaklaştı, etrafında ağır ağır döndü, onu kokladı ve elbisesini yaladı. Sonra da uzaklaştı."

"Neydi bu kahramanın adı?"

"Rahipler bu sahneyi yorumladılar. Böyle davranarak, Mnevis iki kehanette bulundu. Birincisi, elbisesini yaladığı adam bir gün çok ünlü olacaktı. Adı Cnidoslu Eudox'tu."

"Eudox mu?"

"İkincisi, çok kısa bir ömrü olacaktı. Eudox elli üç yaşında öldü."

"Amanın, o boğa bana yaklaşmasın!"

"Yaşlı bir adam olarak mı yaşamayı istiyorsun?"

"Genç yaşta ölmek istemiyorum," deyip uzaklaşan Theon,

bir yandan da homurdanıyordu; "Özellikle de bir boğanın ne zaman ölmem gerektiğini söylemesini hiç istemiyorum."

Heliopolis, Mısır'ın astronomi merkeziydi. Görkemli bir gözlemevine sahipti. Eudox memleketine bunun tıpatıp bir benzerini yaptırmıştı. Heliopolis'deki zaman içinde yok olmuştu. Cnidos'dakine gelince. Bu konuda hiç bilgisi yoktu.

Kaptan kırmızı bayrak çekmişti. Hapi nehrin ortasındaydı. Günün en sıcak saatleriydi. Köylüler, çalışmayı bırakmış, etrafta tek tük yetişmiş akasyaların altına sığınmışlardı.

Eratosten çubuğu yere sapladı. Heliopolis meridyenindeki gölge uzunluğunu ölçüp not etti. Böylelikle şehrin bulunduğu boylamı da tam olarak buldu. Şehir altıncı boylamdaydı.

Her gün, sabahın bitiminden hemen önce işe başlıyor, güneş tam tepe noktasına gelene kadar da sürdürüyordu çalışmayı. Resmi otoritesi olmasa gemiyi tam nehrin ortasına getirip de uzun süre tutamazdı. O da bu otoritesini çekinmeden kullanıyordu.

Hapi tekrar hareket etti. Eratosten'i bir mektup bekliyordu:

Eratosten'e,

Seni sevindirecek bir haberim var. Verdiğin eğitim boşa gitmedi. En azından bir konuda. Bana yazma ve okuma hevesi aşılamıştın. Şu aralar tiyatro için bir piyes yazıyorum. Adını Adonis koyacağım. Kütüphanene alacağın, kıymetli bir eser olacak. İdiller bölümüne koyabileceğin bir eser bu. Yarı erotik yarı idil. Agathocles'in epey hoşuna gitti. Bitirdiğimde fikirlerini yazılı olarak belirteceğine söz verdi. Maalesef, üstünde ara ara çalışabiliyorum. Krallık işleri zamanımın çoğunu alıyor. Tanrıya şükür Sosibios var. İşlerin çoğunu onun üstüne yıktım. Ayrıca Agathocles'e daha fazla sorumluluk yükledim. Yapacak iş her zaman bulunuyor. Babam nasıl onca zaman bu tempoya dayanmış anlamıyorum.

Şiire gelince, esin perileri onuruna yarışmalar düzenlemeye karar verdim. Şu günlerde bir jüri oluşturmaya çalışıyo-

rum. Yedi esin perisi için yedi jüri seçeceğim.

Yemek salonunu coğrafya salonu olarak yeniden düzenlettim. Orada Obol'ün sırtına bakıp ne kadar ilerlediğinizi takip ediyorum. Bana ulaşan haberlere göre bu günlerde kürekkemiğinin oralarda olmalısın. En aşağı kadar kat etmen gereken hâlâ çok sayıda omur var!

Eratosten mektubu bitirip kafasını iki yana esefle salladı. Lagos kendini şair yerine koyuyor ve iktidarı Sosibios ile Agathocles'in ellerine bırakıyordu. Eğer yönetmek, hükmetmek onu ilgilendirmiyorsa yerini Magas'a bırakmaktan başka yapacağı bir şey yoktu. Eratosten biliyordu ki bu imkânsızdı. Lagos hayatta bu sevinci annesine yaşatmazdı.

İkinci bir mektup daha gelmişti. Ama bu kendisi için değildi.

"Seni hâlâ özlemedim ve umarım bu böyle devam eder," diye yazmıştı Çatlak Amfora'nın patroniçesi. Theon günlerden beri bu mektubu bekliyordu. Ulaklar ekibin diğer üyelerine düzenli olarak mektuplarını getiriyordu. Ama kendisi şimdiye kadar hiç mektup almamıştı. Her geçen gün şehirden ayrılışının ilişkilerini bitirdiğine daha çok inanır olmuştu.

Yanıldığı ortadaydı.

Ama ortada bir gecikme olduğu da aşikârdı. Tarihe baktı. Ayrıldıktan üç gün sonra yazılmıştı. Niccipos'a bir mektup yazıp, mektuplarını daha çabuk almak doğrultusunda sorunun ne olduğunu anlaması için ilgilenmesini rica etmeye karar verdi.

Mektubun devamında, Niccipos ile birlikte bir gün boyunca meyhanede vakit geçirdiklerini yazıyordu. Bol bol Theon'dan bahsetmişlerdi.

"Sanırım, gerçek bir dost o. Yine de birbirinizi hiç tanımıyorsunuz. En azından senle benim birbirimizi tanıdığımız kadar değil. Erken gelip, erken gidermişsin. Her zaman böyle mi davranırsın?"

Theon bu söylediğinin doğru olmadığını bildiğini sanıyordu. İskenderiye'de kalmak için elinden geleni yapmıştı. Kadın mektubun sonunda onu şefkatle kucakladığını yazmıştı. Bu şefkat içine işledi.

"Ne yazık ki artık ayrılıyoruz," dedi Rehmir Heliöpolis'ten çıkarlarken. "Nil'de yolculuk etmek zamanda yolculuk etmek demektir. İlk göreceğimiz piramitler en son yapılmış olanlar olacak. Daha sonra göreceklerimiz ise daha önce yapılmış olanlar. Yani annelerini görmeden önce kızlarını göreceğiz."

Piramit, neden bu kadar büyük? Bütün ziyaretçiler gibi Theon'da aynı soruları binlerce kez aklından geçirdi. Eratosten'e baktı. Rehmir'in anlattıkları onu ırgalamıyordu. Rehmir'e gelince, anlattıklarının inandırıcı olması için zamanda daha da geriye gitmeliydi. Yani eski insanların ne düşündüğünü bilmenin şu anda olanağı yoktu.

Kimsenin uykusu gelmemişti.

"Osiris, öldürüldükten sonra tekrar dirildi. O, öldükten sonra hayata dönen ilk tanrıydı. Ama insanların diyarına gönderilmedi. Ölüler diyarında hayata geldi. Bu düşünce ilk firavunlara ölümsüzlük fikrini verdi. Lakin öldükten sonra ruhun nereye gideceği sorunu vardı."

Rehmir susup başını göğe kaldırdı. Binlerce yıldız parlıyordu.

"Gökte gördüğümüz yıldızlar arasında binlerce değişik çeşit var. Bazıları sürekli hareket ediyorlar. Siz onlara gezegen diyorsunuz. Göçebeler. Biz ise 'Yorulmayan'. Öteki hareketsiz olanlar arasında kimileri her zaman görülmüyor. Bazılarını da her zaman görmek mümkün. Siz onlara kutup yıldızları diyorsunuz, biz ise 'yok olmayanlar'. Dinlenmeyen yıldızlar.

"Yok olmayan yıldızlar sonsuza kadar firavunların ruhlarını barındırırlar. Bu yüzden Heliopolis'de dini kültlerde bir değişiklik oldu. Güneş, yıldızların yerini aldı."

"Şu son söylediğini tekrar eder misin?" diye sordu Eratosten titrek sesiyle.

Rehmir ise, yumuşak bir sesle; "Anlattığım hikâye sizi yaraladı mı yoksa?" diye takıldı Eratosten'e.

"Yıldızlarla güneşin yer değiştirdiğini söyledin ama!"

"Elbette. Daha önce yıldızlara giden ruhların artık Ra'ya gideceğine inanılmaya başlandı da ondan."

Eratosten heyecanlanmıştı. Yöntemini formüle ederken kendi de buna benzer bir mantık kurmuştu. Gözlerini yıldızlara değil güneşe çevirmiş, gece değil gün ışığını seçmişti.

Kafası karışmış halde Rehmir'in yanından ayrıldı. Bu yeni yaklaşımıyla adeta bir devrim yaratacaktı İskenderiye'de. Ama şu an İskenderiye o kadar uzak geliyordu ki.

Theon kafasındaki sorulara cevap arıyordu. Rehmir onu hiç düş kırıklığına uğratmamıştı. O kadar doyurucu cevaplar vermişti ki not edecek zaman bile bulamamıştı.

Notlarını yanına alıp her zamanki yerine burundaki masaya oturdu. Lambaya yaklaşıp yeni kalemini ve seyahatnamesini çıkardı. Ve zevkle yazmaya başladı:

> Güneşin, Mısır inancında yıldızların yerini aldığını duyduğunda Eratosten'in yüzü parlıyordu. Nedenini gemide bilen bir tek benim.
> Sonsuzluğa katılmak için artık firavunların yeni doğrultusu güneşti. Peki ama ona nasıl ulaşıyorlardı? Uçsuz bucaksız bir merdiveni mi tırmanıyorlardı? Bu kuşkusuz sembolik anlamı olan bir şeydi. Tabii firavunların büyük mimarı İmhotep için hiç de zor bir uğraş olmazdı. Mısır'da çölün kumlarından yükselen çoğu dev eserde zaten onun imzası vardı.
> Sorun zamandı. Hem muazzam boyutta bir anıt yapıp hem de milyonlarca yıl dayanması nasıl sağlanabilirdi? Sıradan insanların yaşadığı evler en fazla birkaç kuşak insan ömrü boyunca dayanıyordu. Kerpiç ya da tuğla, her neyden yapılmış olursa olsun, her binanın bir ömrü vardı. Başka bir malzeme bulmak lazımdı. Ve bu malzemeyi kullanmak için yeni inşaat teknikleri.
> İmhotep, soruna pratik bir çözüm buldu ve malzeme olarak kes-

me taş kullanmaya karar verdi. Kesme taştan yapılmış ilk anıtı inşa etti. Altı basamaklı bir piramit.

Bu basamak şeklinde yapılan ilk piramitti.

Diğerleri de yapılmakta gecikmedi.

Bir gün, aynı zamanda başrahip olan mimar, firavunun neden güneşe çıkmak için merdivenleri bir bir çıkması gerektiğini sorguladı. Yapılması gereken yerle göğü birleştirecek bir yapıydı sadece. Güneş, oğlu firavunu yanına öyle veya böyle alırdı nasılsa.

Firavun Snefru, başrahibin düşüncesine katıldı. Önceki firavunlardan birinin mezarını kendi için tahsis ettirdi. Sekiz basamaklı bir piramitti bu. Baş mimar basamaklar arasındaki boşlukları doldurttu ve kalkerle kaplattı. Böylece düz yüzeyli bir piramit elde edildi.

"Bu isim, matematikçileriniz tarafından benzer bir geometrik şekle verildi," diye de ekledi Rehmir.

Sonra, Eudox'un piramidin hacmini ilk hesaplayışını hatırladı. Taban ile yüksekliğin üçte biri. Rehmir Mısırlıların sadece hacmi hesaplamakla kalmadıklarını, daha zor olan kesik piramidin hacmini de bulduklarını söyledi. Eratosten bunu duyduğunda daha da şaşırmıştı. Yunanlılar'ın, Mısırlılar'ın matematik bilgisi hakkında çok az fikri vardı.

Eudox'un geometri bilgisinin tümünü Mısırlılar'dan edinmiş olması hiç de akla uzak değildi.

Hokka hemen hemen boşalmıştı. Mürekkep akıttı içine ve devam etti:

Hükümdarlığının başından itibaren her firavunun aklında sadece şu soru olurdu: 'Mezarım ölmeden önce bitecek mi?' Kendinden öncekilerden daha büyük daha görkemli bir piramit görmek ise hepsinin ortak arzusuydu. Ama çok dikkatli olmak gerekirdi. Aşırı titiz ve müşkülpesent olmak, inşaatı geciktirdiği için görmeden ölmek de vardı işin içinde.

Tahta çıkışının sekizinci yılında ölen firavun Didufri'nin başı-

na gelen tam olarak buydu. Tamamlanmamış piramidi bugün yıkıntıdan başka bir şey değil.

Aynı şey az kalsın Snefru'nun da başına geliyordu. Snefru, basamaklıdan bozma piramidi beğenmeyince, yenisinin inşası emrini vermişti. Bu defaki tam bir piramit şeklinde olacaktı.

Rehmir devamında seked'den söz etti. Başta kavramakta zorluk çektim ama sonra bunun piramidin yüzlerinin eğimi olduğunu anladım.

Şimdi geometri zamanı. Gecenin ortasında, Mısır'da bir yerde, bir gemide.

Eratosten o ana kadar sessiz kalmayı yeğlemişti. Ama laf geometriye gelince kendini tutamadı. Dört yüzü olan bir piramitte en önemli şeyin, iki rakamı bilmek olduğunu açıkladı Eratosten. Tabanın bir kenarının uzunluğu ve yükseklik; bu iki rakam yardımıyla yüzeylerin eğiminin hesaplanabileceğini de ekledi ardından.

Sabit bir yükseklikte, taban ne kadar dar olursa, eğim o kadar çok olurdu.

"Ve inşaat da o kadar zor ve riskli olur," diye tamamladı Rehmir. "Sadece işçiler için değil, içinde uyuyacak olan için de. Dayanaklar yeterince geniş tutulmazsa, bu yükseklikte ve ağırlıkta bir cisim muhakkak çöker."

Theon kaçırdığı bir şey olup olmadığına bakmak için tekrar okudu. Bilgiler tutuyordu. Devam etti. Bir daha kontrol etti. Güzel! Hiçbir ayrıntıyı unutmamıştı. Hokkaya baktı. Mürekkep tükenmek üzereydi. Geç de olmuştu. Tecrübeli bir kâtibin için hokkası saat yerine geçerdi.

Snefru'ya ve ikinci piramidine dönelim. Taban ve eğim ortaya karmaşık bir mühendislik sorunu çıkarmıştı. Yapı çok ama çok büyük olacaktı. Ve de eğimli. Bu yüzden de öngörülen yüksekliğin üçte birine bile ulaşamadan piramit çökmeye başladı. Bu durumda mimar, tabanı daha da genişletip yüksekliği de azaltmak zorunda kaldı. Böylece Snefru da emellerinden geri adı at-

mış oldu.

Daha sonra inşaat, genişletilmiş taban üzcrinde devam etti.

Theon durdu ve kalemi bıraktı. Susuzluktan dili damağı kurumuştu. Mutfağa gidip bol bol su içti. Herkes uyumuştu. İşine dönmeden evvel bordadan aşağı işedi. Sonra da yerine oturup kâğıda baktı. Şimdiden sayfalar dolusu yazmıştı. Ama hâlâ yazacak çok ayrıntı vardı. Bir soru takılmıştı kafasına. Piramitlerin içi tamamen doluysa, içlerinde hiç boşluk yoksa, inşa edilmeleri gerçek bir kahramanlıktı. Ama içleri tüneller, dehlizlerle doluydu, bu boşluklar, üstlerindeki onca ton ağırlığa dayanıyorlardı. Salonlar, koridorlar, merdivenler, kuyular... bütün bu zahmete sadece sonsuza kadar dayanacak bir mezar yapmak ve kimsenin ölüyü rahatsız etmemesi için katlanıyorlardı. Theon tekrar yazmaya koyuldu:

Buna rağmen birkaç yüz arşın yüksekliğe ulaşıldığında piramitte çatlaklar belirmeye başladı.

Bu durumda tek bir çare vardı: o da eğimi düşürmek. Eğim yüzde yirmi daha azaltıldı. Firavun isteklerinden yine taviz vermek zorunda kalmıştı. Bu çifte değişiklik sonucu eğim yarı yarıya azalmış, yükseklik planlanandan daha az tutulmuştu. Sonuçta ortaya çıkan tam bir piramit bile değildi.

Tarihteki ilk ve tek kesik piramit bu oldu.

İlk iki piramitten hoşnut kalmayan Snefru üçüncüsünün yapımı emrini verdi. Mimarlar tabanı 420 arşın daha genişlettiler.

Bu defa her şey yolunda gidiyordu. Ama yapımı çok uzun sürmüştü.

Piramitlere takılıp kaldığımdan bir detayı atladım. Bir piramit sadece basit bir mezar değildir. Toplam dört parçadan oluşur. Her parçanın, firavunun ruhunun yapacağı yolculukta bir rolü vardır. Kabristanı terk ettiğinde, beden cenaze gemisine konur. Böylece geceyi geçiren beden ertesi gün şafakla yeniden canlanır. Sonra ağır ağır seyreden gemi, naaşı, piramidin batı tarafındaki tapınağa götürür.

Bu tapınak genişçe bir yolla doğu tarafında bir başka tapınağa bağlıdır. Nehirden karaya çıkarılan ve karada götürülen gemi, tören tamamlanıncaya kadar naaşı taşır.

Firavunun bedeni doğudaki tapınaktan alınıp, piramidin kalbindeki mezar odasına götürülür. Gemi de piramidin yakınına gömüldükten sonra tüm piramidin çevresi yüksek bir duvarla çevrilir.

Sonuçta, Snefru üçüncü piramidin inşasına yetişmişti, ama tapınakları henüz yapılmamıştı. Rahipler onu ikinci piramide gömmüşler. Kısacası Snefru'nun lahitinin nerede olduğunu bilen yok. O yüzden zamanı boşa harcamaya gelmez. Didufri'nin tek bir piramidi bile yokken, Snefru'ya üç piramit inşa edilmişti; ama o da istediği gibi bir mezara sahip olamadı.

Piramitler hakkında sayfalar dolusu karaladım ama daha tek piramit bile görebilmiş değilim!

Theon kalemini tekrar aldı eline, hokkaya daldırdı ve yazmaya devam etti:

Snefru'nun hatalarından ders alan oğlu her ihtimali düşünmüş ve amacına ulaşarak en büyük mezara sahip olmuş. Yani Büyük Piramit. İşte yarın onu göreceğim.

Kalemini bıraktı, mürekkebin kurumasını bekledi. Tekrar okumasına gerek yoktu. Artan mürekkebi suya döktü. Ayağa kalkıp etrafında bakındı. Çıt bile çıkmıyordu. Dolunayda, nehirdeki yakamozlar pırıl pırıldı.

Acaba, dedi içinden, Berenis'in Saçları Takımyıldızı uyku nedir bilir mi?

Yukarda güneş, gemisine binmiş, kendi yoluna gidiyordu. Gemiyi Apopohis denen yılan çekiyordu. Dünyaya her sabah güneş doğsun diye dur durak bilmeden gökyüzünde yüzüyordu.

"İskenderiye'den uzaklaştıkça, mektupların da kısalıyor!" diye yazmıştı Çatlak Amfora'nın sahibesi. Bu ondan gelen ikinci mektuptu. *"Her kelimenin o kadar çok değeri var ki.*

Demek, üzücü çocukluğumun geçtiği şehri gördün. Naucratis'den ayrılırken kalbimde hiç üzüntü hissetmedim. Sonuçta sadece küçük bir şehir.

"Burada olmasan bile İskenderiye'yi seviyorum.

"Dün gece kim geldi biliyor musun? Obol! Hem de hiç haber vermeden. Morali iyi değildi. Saray yaşantısının ona iyi gelmediğini söyledi. Bitmek bilmeyen kutlamalar, içip kendinden geçen insanlar, şenlikler. Bana meyhaneyi özlediğini itiraf etti. Sonra birdenbire gösterisini yapmasına izin verip vermeyeceğimi sordu. Kulaklarıma inanamadım. Salona girer girmez müşteriler onu deli gibi alkışlamaya başladılar. Kendinden geçmişti. Garsonlar bile onu izlemek için işlerini bıraktılar. Siparişler durdu. Burada olmanı ve görmeni çok isterdim. Daha önce hiç böyle alkış görmedim. Geldiği duyulduktan birkaç dakika sonra, meyhanede iğne atsan yere düşmez bir kalabalıkla doldu. Yalnız bir tek şey canımı sıktı. Alışkanlıklarını hiç değiştirmemiş. Eskiden olduğu gibi numarasını çıplak yapıyor.

"Yalnız kaldığımızda giysilerini çıkardı ve arkasını döndü. Aman tanrım! Şu an yaptığın şu meşhur dünyanın ölçümünün, onun sırtına dövmeyle çizildiğini biliyor muydun?

Theon kıs kıs güldü. Eratosten dövmenin yapılışını uzun uzun anlatmıştı. Mektubu katlayıp elbisesinin içine soktu.

16. BÖLÜM

Beton yürüyor, Theon sayıyordu. Kaynağını bilmediği bir sese uyup başını kaldırdı ve onları gördü.

Durdu. Oysa önceden Beton'u uyarması gerekirdi. Çişi geldiğinde yaptığı gibi. Beton ise sırf eğlence olsun diye hemen durmaz ve bir on adım kadar daha yürürdü.

Eratosten varış noktasını gösteren kazığın yerini sırf piramitlere yakın olsun diye değiştirmişti. Theon ekili tarlalardan geçti. Etrafında çalışan köylüler sanki onun geçtiğini fark etmemiş gibi çalışmalarına devam ettiler. Ziyaretçiler uzun zamandır gelip gidiyorlardı. Onlar da alışmıştı insanların yüzündeki bu hayret dolu bakışı görmeye. Tarlalar birden sona erdi ve çöl kumu başladı. İki toprak arasındaki çizgi çok kesindi. Taşkın sularının ulaştığı kesim bereketli toprak, ötesi ise kumdu. Nil ve taşkının ülke için önemi çok iyi anlaşılmış oldu. Nil olmasa ot bile bitmezdi.

Piramitler o kadar uzakta olmalarına karşın, yakın görünüyorlardı. Bu da büyüklükleri hakkında insana kesin bir bilgi veriyordu. Kayalık bir arazi üstüne inşa edildikleri için taşkının onlara ulaşması imkânsızdı. Keops, Kefren ve Mikerinos piramitlerine asla nehir suları ulaşamazdı.

Baba, oğul ve torunun mezarları, sıralamaya göre dizilmişlerdi. Büyüklükleri de bu sıralamaya uygundu. En büyükleri Keops en başta yer alıyordu. Piramide yaklaştıkça Fener'i ilk defa gördüğü zamanki acizlik ve önemsizlik duygusu tüm benliğini sardı. Yapılışındaki amaç ne olursa olsun anıt, insan dehasının önemini vurguluyordu.

Fener ve piramit. İkisi de aynı ülkede iki farklı medeniyet tarafından iki bin yıl arayla inşa edilmişti. Biri insanların ha-

yatını korumak, denizcileri karanlık sulardan kurtarmak için yapılmışken diğeri, ölülerin bedenlerini saklamak, Ra'ya ve ölümsüzlüğe ulaşmaları için inşa edilmişti. İki binaya bakınca bu toprakları sevmesinin nedenini daha iyi anladı. Kendini daha önce hiç bu kadar çok Mısırlı gibi hissetmemişti. Kendini ülkenin iki farklı halkına da ait hissetti.

Cronos'un sırtında ter döktüğü günlere, nemli havaya, sıcağa değmişti.

"Doğu tarafındaki üç küçük piramidi görüyor musun?"

Heyecandan dili tutulan grupta sadece Rehmir konuşuyordu.

"En güney taraftakinin ilginç bir hikâyesi vardır. Bir sürü söylenti çıktı hakkında. Denildiğine göre Keops halkınca pek sevilmezmiş.

"En büyük piramide kendisi sahip olmak istemiş. Olmuş da. En yüksek, en geniş piramitlerden bile daha büyüğünün yapılmasını istemiş.

"Ama bu bedeli ağır bir işti. Piramit yükseldikçe krallığın hazinesi de boşalıyordu. Buna bir çare bulmalıydı.

"Keops'un güzelliği dillere destan bir kızı vardı. Henutsen. Keops kızını çağırttı ve ona hazinesinin boşaldığını söyledi. Eğer mezar bitirilmezse ailesi ve halkı önünde küçük düşecekti. Babası, Henutsen'e vücudunu istediği parayı veren herkese sunmasını emretti. Kız, çaresiz babasının dediğini yaptı.

"Ve bir gün babasının istemiş olduğu miktarı toplamış olarak geri geldi. Keops mezarını bitirdi. Ve bir süre sonra da bu dünyadan göçüp gitti.

"Zaman geçti. Büyük piramidin yanında bir başka piramit yükselmeye başladı. Küçücük bir şeydi bu. Halk merakla bu yeni piramidin kime ait olduğunu soruyordu.

"Henutsen, kendi bedenini satarak kendi piramidini yaptırıyordu. Onu görmeye gelenlerden, paradan başka bir şey de istiyordu. Kesilmiş bir kaya bloğu. Bu taşlar sayesinde kendi mezarını tamamlayabildi."

Theon şimdi küçük piramide başka bir gözle bakmaya

başladı. Babasının mezarı yanında hiçti. Ama bedeli ondan aşağı değildi.

"Sadece müşterilerinden aldığı taşlarla mı yapıldı?"

"Evet. Sadece onlarla."

"Toplam kaç taş kullanılmış? Biliyor musun?"

"Çok!"

"Ama kaç tane?"

"Bir düşün!"

Theon'un yüreği bu hesabı yapmaya elvermedi.

"Bu hikâye bir efsane elbette, diyerek devam etti Rehmir; "böyle bir hikâyeye nasıl inanabilir ki insan? Muhakkak Keops piramidinin ne acılara mal olduğunu hatırlatmak ve onun soyundan gelenleri uyarmak için uydurulmuş bir efsane.

"Oğlu Kefren'in piramidi babasınınkinin yanına yapılmıştı. Neredeyse aynı büyüklükteydi. Onun arkasında ise yarı büyüklükte Mikerinos piramidi vardı."

"Bu da başka bir efsane mi?" diye sordu Theon, Rehmir'in konuşmasını bölerek.

"Oh evet," diye onayladı Rehmir, "efsanelere bayıldığınızı bilmez miyim."

Sonra da Mikerinos piramidini işaret ederek; "Ona daha çok 'Nedim'in mezarı' derler," dedi ve yeni hikâyesini anlatmaya koyuldu:

"Ülkenin kuzeyinde muhteşem güzellikte bir kadın yaşarmış. Bir gün nehirde yüzüyormuş. Hizmetçisi de bir elinde havlu diğer elinde hanımının elbisesi ve sandalları ile kıyıda onu bekliyormuş. Hizmetçinin dalgınlığına gelmiş ve oradan geçen bir kartal sandallardan birini kapıp gitmiş.

"Aynı anda, Memfis'deki sarayında firavun Mikerinos mahkemede adalet dağıtıyormuş. Alışkanlığı üzerine sarayın bahçesinde yapılırmış mahkemeler. Sarayın üstünden geçen kartal tam mahkeme devam ederken sandalı bırakıvermiş. Sandal tam firavunun önüne düşmüş. Sandalın güzelliğine ve işçiliğine hayran kalan hükümdar sahibinin bulunması için dört bir yana asker göndermiş. Adamlar kadını bulup saraya

getirmişler. Tahtın huzuruna getirildiğinde firavun ona âşık olmuş. Ve öldüğünde kadını da beraberinde gömdürmüş."

Hikâye, Theon'un aklına Çatlak Amfora'nın patroniçesinin ayağındaki sandalları getirdi. O da bir nevi kraliçeydi; belki de bu yüzden çağrışım yapmıştı. Meyhaneler kraliçesi! Veya sadece özlemişti onu ve bu yüzden hemen aklına o gelmişti.

Dönüş yolunda Kefren Piramidi'nin hemen karşısında ünlü Sfenks duruyordu. Başı insan, vücudu hayvan. Başı Mısır adetlerine uygun giysilerle donatılmıştı.

"Sanki bitirilmemiş gibi görünüyor," dedi Theon bilgiç bir tavırla.

"Çünkü yapımına hiçbir zaman başlanmadı. Piramidin yakınında az rastlanır kalitede bir kaya vardı. Duvarcı ustaları için beklenmedik bir ödüldü bu. Kayalıktan bol miktarda taş çıkardılar.

"Piramit bittiğinde kraliyet heykeltraşları ayrılmak üzerelerken içlerinden biri kesile kesile garip bir biçim alan kayayı fark etti. Sanki kumun üstünde garip bir hayvan yatıyordu. Hayvana bir baş yapmaya karar verdi. Vücudu zaten kendiliğinden şekillenmişti, geriye sadece başını yapmak kalmıştı."

Theon hayvanın görünüşünden fazlasıyla rahatsız olmuştu. Rehmir ise, coşkusundan hiçbir şey kaybetmemiş bir halde anlatıyordu:

"Prens Tutmosis'in bir tutkusu vardı. Çölde avlanmak. Aslanlar, leoparlar, sırtlanlar, vaşaklar, karaca, antilop... Babası Amenofis'in sarayını sabah gün doğarken terk ediyor geç saatlere kadar avlanıyordu.

"Öğlen sıcağından korunmak için hep bir anıt arardı. Bir gün Sfenks'in gölgesine çöktü ve uyuyakaldı. Güneş tam tepeye geldiğinde bir ses duydu. Taş heykelin ağzından şu sözler duyuldu:

" 'Bana bak oğlum Tutmosis! Ben senin baban, ufuktaki Horus'um. Bin yıldır buradayım. Beni yavaş yavaş yutan kumlardan kurtar ben de seni kral yapayım.'

"Prens uyandı. Heykelin sadece başı kalmıştı. Geri tarafı kumlarla örtülmüştü. Beraberinde sayısız işçi getirip heykelin etrafındaki kumları temizletti. Ve asıl varis abisi olmasına rağmen rüyasında gördüğü gibi firavun oldu. Heykelin bir daha kumlarla örtülü kalmaması için de kesin bir emir çıkardı. Shepses Ankh dediler ona. Yaşayan görüntü. Sfenks adı da oradan geldi."

Rodos heykelinin adayı koruması gibi, Sfenks de piramitleri koruyordu. Ama Sfenks'i yıkacak bir depremin çok ama çok şiddetli olması gerekirdi.

Rehmir bir sürü hikâye biliyordu. Her anıt, her olay için bir tane bulup çıkarabilirdi. Kaptan Kutusis onu tanımaktan mutluluk duyardı herhalde. "Günün birinde bu eski dostu yine görebilecek miyim?" diye düşündü Theon elinde olmaksızın.

Gerçek olsunlar veya olmasınlar, hikâyeleri yaratanlar insanlardır. İçlerinde gerçeklik payı olmadan ortaya çıktıklarını düşünmek ise saflık olur.

Nehre dönerken, fenerlerle ışıl ışıl donanan gemileri gördüler. Uzun bir kordon oluşturuyorlardı. Nil'in bu kesiminde hiç kıvrım olmadığından düz bir doğru oluşturmuşlardı.

Bitkin bir halde güverteye çıktılar. Theon o zaman yolculuğu neden Cronos'un sırtında yapmadığına hayıflandı. Ama bu doğru olmazdı. İşte kullandıkları materyalleri kişisel zevkleri için kullanmamalıydılar.

Theon Mısırlılar'ın cevaplarını duymuştu. Şimdi ise Yunan tarafını dinlemek istiyordu. Neden piramit değil de başka bir şekil?

Eratosten gülümsedi. Everget de aynı soruyu sormuştu: "Neden küre değil de başka bir şekil olmasın?"

"Rehmir'in anlattıkları yeterli gelmedi mi?"

"Evet geldi. Anlattıkları inandırıcı ve şiirseldi. Peki sizin cevabınız nedir?"

"Yani bir matematikçinin yanıtları mı?" diye sordu Eratosten emin olmak istercesine.

"Kesinlikle! Bir matematikçinin yanıtları. Tabii matematiğin buna verecek bir yanıtı varsa."

"O halde sormak istediğin, başka bir şeklin bu kadar büyük binalar inşa etmek için elverişli olup olmadığı."

"Tam olarak buydu. Evet."

"Küp, dikdörtgenler prizması, silindir, koni ve küre. Bunlar öbür olası şekiller.

"İlk iki şeklin avantajları, yüzlerinin düz ve dikey olmasıdır. Düz duvarlar inşa etmek kolaydır. Ama belli bir yüksekliği geçtikten sonra düz duvarlar avantaj olmaktan çıkar. Bina yükseldikçe bloklar ağırlaşır. Doğal olarak ağırlıkları değişmez, ama onları yukarı çıkarmak için gereken çaba artar. Duvarı bir arşın yükseltmek için ilk anda gereken çaba ile, bitmesine yakın zamanda gereken çaba aynı değildir. Fizik deneyleri ispatlar ki, eğim ne kadar artarsa gereken enerji de o oranda artar. Düz duvarda ağırlık en yüksek düzeydedir.

"Mısırlı mimarların bazı yapılarda o eğimde o taşları nasıl çıkardıkları hâlâ muamma. Kullandıkları teknik hakkında hiçbir bilgimiz yok.

"Silindire gelince. Onun duvarları da eğim yönünden aşırıdır. Ama bunun da ötesinde yuvarlak kenarın mimaride uygulanması olanaksızdır.

"Koni? Koninin bir avantajı vardır. Çeperi dikey değil, piramit gibi eğimlidir. Ama onun da yuvarlak kenarı vardır. Aklı başında hiçbir mimar böyle bir işe girişmez.

"Geriye küre kalıyor. Yarı çapı 300 arşınlık bir küre düşün. Dev blokların yüzeye gelen kısımlarının kesilmesi ve yuvarlak biçim verilmesi gerekir. Bu blokları bir de yukarı binanın yarısına çıkarmanın zorluklarını düşün. Neden yarısı dediğimi biliyor musun? Çünkü binanın yarısı bittiğinde eğim dışa doğru olacaktır. Bu da ortaya bir yığın mühendislik sorunu çıkaracak."

Söylevini bitiren Eratosten, son olarak şunu da ekledi; "Dünya hangi nedenle küre ise bu anıtlar da o nedenlerle piramit biçimindedir."

Eratosten'in delilleri Rehmir'inkiler kadar inandırıcıydı. Piramit tek mümkün şekil, ideal formdu.

Şafakta her şey hazırdı. Theon, kafası piramitlerle dolu olarak, Cronos'un eğerine oturdu. Beton, bacaklarını esnetiyordu. Tam yola çıkacaklardı ki Eratosten hareketi ertelediğini duyurdu. Büyük Piramit'ten yararlanarak Beton'un adımının İskenderiye'den ayrıldıklarından beri değişip değişmediğini kontrol edecekti. Anıtın boyutları kesin olarak biliniyordu.

Beton, gölgelik kuzey kanadına gitti ve yürümeye başladı. Yüksek sesle sayıyordu.

"1, 2, 3, 4..."

Yapının taş yüzeyinde sesi yankılanıyordu.

"326, 327!" diye noktaladı Beton.

"327! 327'mi? Bu inanılmaz!" Afallamıştı Eratosten. "Beton, sen harikasın. Adımın hâlâ aynı uzunlukta. Duydun mu beni? Artık ölçümümüzün doğruluğuna kimse bir şey diyemez. Hiç kimse."

Bütün metinler Eratosten'i doğruluyordu. Büyük Piramit'in bir kenarı 440 arşındı. Basit bir bölme işlemiyle doğru sonucu buldu.

"Nilmetre!" diye parmağıyla uzak bir noktayı işaret etti Beton. Theon düş kırıklığına uğramıştı. Gösterişli bir yapı beklerken, nehir yatağına kadar uzanan basit bir merdivenle karşılaşmıştı. İlk basamak göründüğüne göre nehir en düşük seviyesindeydi. Su ilk basamağa ulaştığında yolculuk sona ermiş olacaktı.

Memfis Nilmetre'si, Elephantin Adası'ndakinden sonra ülkedeki en önemli Nilmetre'ydi. İkisi arasında sağlam bir bağ vardı. Elephantin adasında 30 arşınken Memfis'de 18, Elephantin'de 21 arşınken Memfis'deki de 12 arşını gösteriyordu.

Beton yeniden yürümeye koyuldu. Öyle ani başlamıştı ki, Theon eşeğin sırtına oturacak zaman bile bulamamıştı. Hapi'nin güvertesinde Mentep ve Rensi sarhoş olup şarkı söylüyorlardı.

Akıntıya bırakırım kendimi
Memfis'e giderim
İki ülkenin kenti
Ve gerçeğin efendisi Ptah'a derim,
Bu gece bana güzelimi getir
Gecenin ışıkları güzelliği üstünde yansın.
Memfis, bir aşk meyvesi
Tanrının bahşettiği,
Tanrının bahşettiği...

THEOPRASTE EXCELSIOR'UN NİL SEYAHATNAMESİ

Herodot, seyahatnamesinde, Nil'in Heliopolis'den Memfis'e kadar kuzey-güney doğrultusunda aktığını yazmış. Biz de bunu doğrulamaya gidiyoruz.

Memfis, Beyaz Duvar vilayetinin baş şehri. Kutsal bitkisi, çiğde ağacı. Yasak olan şey, oğlancılık. Ülkenin en önemli kutsal merkezi. Memfis Tanrı Ptah'ın ve boğası Apis'in şehri olarak biliniyor. Bir boğa daha.

Rehmir kentin tepelerinden birinde, bahçelerle çevrili büyük bir villada yaşıyordu. Beton, Theon ve Eratosten onun evine yakın bir yerde konakladılar. Kapıcı onlara eşiğe dek eşlik etti. İçeri adım atmadan önce özel bazı dualar okumaları gerekti. Ayakkabılarını değiştirdiler ve güzel kokular süründüler.

Rehmir ve karısı Nefertari, onları karşıladı. Eratosten, gelmediği için Patreas'ın adına özür diledi. Rehmir'in karısı, Mısır kadınlarının giyindiği omzu açık bırakan kırmızı bir elbise giymişti. Köklü bir Tebai ailesinden gelen kadın, Yunanca'yı hoş bir aksanla konuşuyordu.

Kadın evi gezdirmeyi teklif etti. Ev, az eşyayla mükemmel dekore edilmişti. Her tarafta kusursuz bir sadelik ve zarafet göze çarpıyordu.

Girişte bağdaş kurmuş eski bir Khnum heykeli vardı. Daha ötede papirüs üzerine 'Göğün Yükselişi' resmedilmişti.

"Nasıl, anlattıklarıma benziyor mu?" diye sordu Rehmir.

"Tamı tamına. İşte yer, işte gök," diye onayladı Theon.

Yunan stili döşeli bir oturma odasına geçtiler.

"Burası bizim *pentaklinos*'umuz.[10] Siz Yunanlılar ve garip adetleriniz. Odaları içindeki koltuk ve yatak sayısına göre adlandırmanız çok hoş doğrusu," dedi Nefertari, şakacı bir tonla. Sonra da, "Biraz daha paramız olursa odayı değiştirip *heptaklinos*[11] yapacağız değil mi kocacığım?" diye devam etti konuşmasına.

"Ama fazladan o iki misafiri nereden bulacağız, işte onu bilemem!" diyerek endişeyle başını salladı Rehmir.

Yemek, yeşil süs bitkileriyle kaplı bir terasta yendi. Dokuz yaşında bir kızı ve sekiz yaşında bir oğlu vardı Rehmir'in. Çocuklar, babalarını haftalar sonra görmekten çok mutlu olmuştu. Kucağına oturup seyahati ile ilgili soru yağmuruna tuttular onu. Sonra da Theon'un kızıl saçı ve sakalı çekti ilgilerini. Zavallının sakalını çekiştirmeye başladıklarında Nefertari gelip susturdu onları. Konuyu değiştirdiler. Bu defa da Beton'a gelmişti sıra.

"Babam senin dünyayı ölçtüğünü söylüyor. Bu sizin için yorucu olmuyor mu?"

Çocuklarla konuşmaya alışkın olmayan Beton:

"Bütün dünyayı değil. Sadece küçük bir parçasını," diyerek konuyu kapatmaya çalıştı.

"Hmm, ne kadar kısmını peki?"

Çocukların konuyu kapatmaya hiç niyetleri yoktu.

"Ee, Nil'i."

"Nil! Küçük dediğiniz Nil kadar mı? Peki ben neyim o zaman? Minicik mi?"

"Yo, sen küçük değilsin." Nefertari araya girdi. "Sen ko-

[10] Pentaklinos: Yunanca. Beş anlamına gelen penta ve yatak anlamına gelen linos kelimelerinin birleşmesinden meydana gelir. Burada beş yataklı oda anlamında kullanılmıştır (ç.n.).

[11] Heptaklinos: Yunanca. Yedi anlanıma gelen hepta ve yatak anlamına gelen linos kelimelerinin birleşmesinden meydana gelir. Burada yedi yataklı oda anlamında kullanılmıştır (ç.n.)

camansın. Sekiz yaşında bir oğlan çocuğu kadar kocaman."

"O kadarcık mı?" diye söylendi çocuk annesine düş kırıklığını saklamadan.

Küçük kız, ne yaptığını sorduğunda, ne cevap vereceğini bilemeyen Theon'un imdadına Eratosten yetişti.

"Theophraste, benimle beraber büyük kütüphanede çalışır. Hiç kütüphaneye gittin mi?"

"Babam bize çocukların içeri alınmadığını söyledi."

"Bu doğru. Ama eğer gelirsen senin için bir ayrıcalık tanıyabiliriz."

"Tamam, gelirim. Ama hâlâ onun ne yaptığını söylemediniz." Küçük kız hayli ısrarcıydı.

"Ee, ben yardımcı kütüphaneciyim."

"Neden yardımcı? Yoksa kütüphaneci olacak kadar iyi değil misin?"

Annesi parmağını dudağına götürerek susmasını işaret etti. Ama kızcağız anlamamış gibi yapıp, Eratosten'i göstererek; "Ya da onun kadar yaşlı olmadığın için mi? Babam akşamları gemide bir şeyler yazdığını söyledi. Adı ne yazdığın şeyin?"

"*Theophraste Excelcior'un Nil Seyahatnamesi*," dedi Theon.

"Bunu öğrendiğim iyi oldu," dedi Eratosten araya girerek. "Ama bu biraz uzun bir başlık değil mi?"

"Nil uzun, başlığın da uzun olması normaldir. Bana göre hoş bir isim," dedi Nefertari. Sonra da kendi hayallerini anlatmaya başladı: "Küçükken aileme makyajcı olacağımı söylerdim. Bu kararımı duyunca yıkılmışlardı tabii. Hiyeroglif alfabesinde kâtip sembolü, kadınlar için makyajcı olarak gösterilir. Bu yüzden kadınlardan asla kâtip olmaz sanıyordum."

"Kâtip papirüs üstüne yazar, makyajcı ise deriye," diye ekledi Theon.

"Yazarımız konuştu," diye takıldı ona Nefertari.

"Bağışlayın beni, ama kocanızın dediklerinden hatırladığım kadarıyla, kâtip bir tanrıça vardı. Seşat," diye hatırlattı

Eratosten.

"Seşat, bir tanrıça ben ise sıradan bir kadınım."

"Dostumuzun eserine içelim," diye önerdi Rehmir.

Mareotis yöresi üzümlerinden üretilen şarap nefisti.

Nefertari, "Şu dizeleri biliyor musunuz?" diye sorup okumaya başladı:

"Bir kitap evden daha iyidir
Batıda bir mezardan daha iyidir.
Zarif bir şatodan daha güzeldir
Tapınaktaki sunaktan daha güzeldir."

"Bir kitap için güzel bir övgü değil mi?" dedi Nefertari ara verme gereği duyarak. Sonra da devam etti:

"Kapılar ve odalarla doludur bir kitap
Ama sonunda hepsi harap olur
Tuğlaları toza döner
Ve mezarları unutulur.
Ama isimleri her daim anılır.
Yazdıkları kitaplarla
Bir yazar ol, ve okuyanların kalbine gömül."

Theon Nefertari'ye baktı. Nefertari, dizeleri okumuyor adeta yaşıyordu. Kalbi küt küt atarak son dizeyi tekrar etti:

"Bir yazar ol ve okuyanların kalbine gömül."

"Muhteşem bir övgü bu, değil mi Theophraste Excelcior? Okuduğunuz bu şiir Ra'nın varoluş destanından bir alıntı mıydı yoksa?"

Davetlilerin üçü de duymamıştı kitabı.

"Kocama sorabilirsiniz. Onun kitaplığında olmalı. Hem çok güzel Mısır şiirleri de var. Ve romanlar. Aşk romanları. Yunanlılar sadece ölüm üstüne kutsal kitaplarımız olduğunu sanıyorlar."

Yemek bitti. Bahçede kısa bir gezintiden sonra Beton din-

lenmeye çekildi. Rehmir, Eratosten ve Theon'u kitaplığına davet etti.

Kitaplık bir mağarada saklanıyordu. Ailenin en ünlü kişisi Manethon'un eserini gösterdi önce, *Egyptica*.

"Büyük babam ve siz kendi uygarlığınız için aynı hedefi yerine getirmeye çalıştınız Eratosten. *Cronografi* adlı kitabınızda Yunan tarihinin başlangıcı olarak Truva savaşını gösterdiniz. Aşağı yukarı 900 yıl öncesini. Büyük babam ise 2700 yıl önceki Menes hanedanın tahta geçişini. Siz kütüphanedeki kitaplardan, kayıtlardan faydalanarak bunu ortaya attınız, o da tapınaklardan topladığı yazılı kaynaklardan."

Kütüphaneye adım attığında, Eratosten büyük bir merakla *Egyptica'*yı okumuştu. Yunan tarihini içeren bir kitap yazma fikrini veren, biraz da bu eserdi.

Rehmir hep birlikte meyve suyu içip serinlemeyi önerdi. Oturdular. Theon ve Eratosten geceyi orada geçirmeye karar verdi. Rehmir başka bir kitap çıkardı.

"İşte lanetlenmiş bir kitap daha. Manethon, bu kitapta Herodot'un yaptığı yanlışları düzeltmiş. Tabii ki Mısır hakkındaki yanlışlarını da."

"Peki çok var mı?"

"Kısaca söylemek gerekirse o kadar da çok değil. Sizce de kütüphanede düzeltilmiş bir Herodot baskısı bulundurmak yararlı olmaz mı?"

"Bana iyi bir fikir gibi geldi."

"Herodot'un yanlışlarını düzeltmek, Homeros'unkileri düzeltmekten daha az tehlikeli," dedi Theon.

"Neden böyle dediniz?"

"Aklıma Zoile denen adı sanı duyulmamış bir yazar geldi de. Bu adam, önce Homeros'un şiirlerindeki saçmalık ve hurafeleri düzeltmek teşebbüsünde bulunmuş. Sonra da bu yazıları kral Philadelphe'e sunma gafletinde bulunmuş. Başına ne gelmiş peki? Baba katilleri ile aynı cezaya çarptırılmış."

"Neden baba katili?"

"Homeros hepimizin babası değil mi?"

"Böyle bir kıyaslama yapılamaz. Bir şairin yaptığı hataları düzeltemezsin ama bir tarihçiyi ve coğrafyacının hatalarını düzeltmek gerekir."

Manethon'un kitapları doğrudan Yunanca yazılmıştı. Rehmir başka bir rafı gösterdi. Bu raflar hiyeroglif ve sembollerle yazılan kitapları içeriyordu.

"Biliyorsunuz ki bir kitap kolay kolay özetlenemez. Ama isterseniz her biri hakkında birkaç cümle söyleyebilirim."

İkili neşeyle kabul etti. Bir rulo çekti.

"Apophis'in Savaşı. Bu eser güneşin her gece nasıl yılan Apophis'le savaştığını anlatır."

İkinci bir rulo çekti.

"İşte bir başka yılan efsanesi. *Batık Öyküsü.* Kızıldeniz'de batan bir gemiden tek kurtulan denizcinin anlattıkları. Bir ada görmüş ve oraya yüzmüş. Kıyıya ulaştığında kurtulduğunu sanmış. Birden dev bir yılan belirmiş. Böyle bir yılanın eline geçecek olduktan sonra kurtulmak neye yararmış ki?

"Yılan onu sakinleştirmek için hediyeler sunmuş ve saygıyla hitap etmiş. Yılan adanın kralıymış. Bir gün bir gemi görünmüş. Yılan adamın gemiye çıkmasına engel olmamış o da elinde hediyelerle güverteye çıkmış. Gemiyle uzaklaşırken ne görsün. Ada dalgalar arasında ortadan yok oluvermiş. Sizce de *Odesa'*ya benzemiyor mu?"

Rehmir bir başka rulo çıkardı.

"Bu ise *Neferkare ve General Sisene'nin Öyküsü.* Bir hafiyelik romanı. Saraydaki polislerden biri firavunun davranışlarından şüphelenmiş. Gece olduğunda saklanıp sarayı gözlemiş. Bir de ne görsün. Firavun tebdili kıyafet gizlice saraydan ayrılıyor. Hemen takip etmiş. Firavun ordu komutanının evine yönelmiş ve pencerenin önüne bir merdiven koyup içeri girmiş. Şafak sökerken de aynı yerden geri inmiş. Firavun generale tıpkı bir, nasıl söylesem, bir kadın gibi davranıyormuş!"

"Bu kadar çekinme Rehmir. Sadece biz Yunanlılar için bu tür hikâyeler alışkın olduğumuz şeylerdir. Biz bunları kitap-

lara yazmayız."

"Biz yazarız! İşte şu da mantık sanatının nadide örneklerinden biri. *Köylünün Hikâyesi.* Köylünün biri köyünü terk edip mallarını satmak için şehre doğru yola çıkmış. Yolda saldırıya uğramış. Her şeyini almışlar. Eşeğini bile." Burada Theon'a gülümsedi. "Şehre vardığında ilk işi yargıca gitmek olmuş. Yargıç akıllı bir adammış. Ona durmadan sorular sormuş. Verdiği her cevaptan sonra da cevabını delillerle desteklemesini istemiş. Köylü her soruyu cevapladığında, yargıç cevabından başka bir soru çıkarıp sormuş. Uzun zaman sürmüş sorgusu. Ve sonunda bitap düştüğünde sorgu da bitmiş. Adam soyguncular hakkında o kadar detaylı bilgi vermiş ki polisler soyguncuları elleriyle koymuş gibi bulmuşlar. Adam da mallarına ve eşeğine kavuşmuş."

"Ya aşk? Aşk hakkında hiç kitap yok mu?"

"Elbette var. Şu gördüğünüz rafın tümü aşk hakkında eserlerle dolu."

"Şurası da Devrim hakkında.

"Yaşlı Ipouer'in devrimden nasıl yakındığını dinleyin:

"Görün, toprak haydut dolu, çalışan adam kazan kaldırır, yoksul zengin olur, soylular yakınır; köleler, kalpleri neşe doludur, karıları, tarlada çalışan metreslerinden gelen mücevherler takar. Toprak kir dolu, ve artık hiç ak pak elbise kalmadı. Görün, yoksullar eğleniyor..."

Theon bunun bir kopyasını Niccipos'a göndermeyi düşündü.

Rehmir'in son gösterdiği kitap, *Kedi ve Çakalın Felsefi Konuşmaları* isimli kitaptı; hiyeroglifle yazılmıştı.

Hapi'ye döndüklerinde Eratosten düşünceliydi. Onca eseri nasıl olmuştu da daha önce hiç görmemişti. Hiçbiri kütüphanede yoktu.

Hapi kortejin başına geçti. Rehmir parmağıyla ufuk çizgisini gösterdi: "İlerde iki ülkeyi ayıran bir sınır geçer. *To-mehu* ve *To-şema.* Bundan iki bin yıl önce ilk firavun Menes iki ülkeyi birleştirdi ve Mısır'ı kurdu. Dostlarım, artık yukarı

Mısır topraklarına giriyoruz."

THEOPRASTE EXCELSIOR'UN NİL SEYAHATNAMESİ

Ölüler Tanrısı Sokar, adını dünyanın en büyük mezarlığına verdi: Sakkara. İtiraf etmeliyim ki gezmeye kalksam Rehmir'in yardımıyla bile yolumu bulamazdım. Her tarafta piramitler var. Rehmir'in ilk kusursuz piramit dediği piramidin önünden geçiyoruz. Kırmızı rengi onu diğerlerinden ayırıyor. Ve merakla beklediğim kesik piramidi de gördüm. Gerçekten garip bir görünüşü var.

Beton, etrafındaki harikalara karşı kayıtsız, durmadan yürüyor. Eğer sayarken hata yapmak istemiyorsam ben de aynı dikkati göstermeliyim. Eratosten'in bana yaşattığı şey tam bir işkence. Harikalar arasında seyahat etmek ve onlara bakmadan geçip gitmek. Piramitlerin beni çağırdığını duyuyorum. Ulyses'i çağıran sirenler gibiler. Onlara direnmem için Cronos beni boyuna sarsıp duruyor.

Kıyı çok alçak. Beton suyosunları arasında yürüyor. Bir piramit daha. Stadlardır yürüyoruz. Gözümü gizlice Beton'un ayaklarından ayırıp piramitleri seyrediyorum.

İki sıra Sfenks. Biri piramitler tarafında öteki ise Memfis'deki Serapieon Tapınağı'nda. Theon onları saymaya yanaşmadı. Şu an çalışmıyordu. Yol boyunca uzanıyordu heykeller. Tam on bir tane. Bir bakışta saymıştı hepsini.

Ortada Homeros elbette. Sağında Thales, Protogoras, Platon... Solunda Hesiodes, Pindaros... Ötekileri saymak imkânsızdı bu uzaklıktan.

Kendisine kalsa hangisini seçerdi? Ne olursa olsun, Homeros'u seçmezdi. Sebepsiz bir kızgınlık sardı beynini. Homeros, Homeros, Homeros. Hep Homeros! Bir tane vardı onun için. Kuşkusuz yazdıklarını beğeniyordu. Gençliğinde çok okumuştu. Ama bu kadar aşırı yüceltilmesi sinirine dokunuyordu. Eratosten'in dediğine göre Philopator bile onun şerefine bir tapınak yaptırıyordu.

17. BÖLÜM

"Bu manzara beni her zaman etkilemiştir," dedi Rehmir.

Son piramit de gözden kaybolup gitmişti.

"Heliopolis'de doğmama karşın gençliğim Memfis'de geçti. Memfis'de bir villam var, ama görülebilecek en güzel şey burada değil. Daha önce hiç Ibsambul'da[12] bulundunuz mu?"

"Hayır. Daha önce hiç Asvan'a kadar gitmedim," dedi Theon.

"Göreceksiniz. Göreceksiniz. Hayatımda hiç bu kadar güzel bir yer görmedim. Gece olmadan oraya varmış oluruz. İlk kez gittiğimde yirmi yaşlarındaydım. Geceyi orada geçirmek istemiştim. Biraz da içkiliydim. Beni uyarmışlardı.

"Güneş doğmaya başladığında II. Ramses'in tahta oturmuş, dört heykeli karşıladı beni. Bir daha asla unutamayacağım bir sahneydi bu. Sendeliyordum. Sonrasında gördüğüm şey ise beni gerçekten şok etti. Heykeller başka bir yerde oyulup taşınmamış, dağı oyup heykel yapmışlardı. Tüm tapınak etraftaki kayalar oyularak yapılmıştı.

"Sabah saatleri olmasına rağmen ana baba günüydü.

"Kapısına dans edip güneşin doğuşunu kutlayan maymun heykellerinin oyulduğu tapınağın içine güneş ışıkları vuruyor, gölgelerde ışık oyunları oluşuyordu. Işığın giremediği bir yerde ise sunak vardı. Sunağın üstünde Amon-Ra'nın, yanında Ramses'in ve onun yanında da Ra-Horus'un heykeli vardı. Dördüncü bir heykel daha olmasını bekliyordum, ama yoktu.

"Sonra tapınağa girip sunağa doğru yürüdüm. Sandığım gibi üç heykel yoktu. Dört taneydiler. Sezgilerim yanılmıştı.

[12] Ebu Simbel (ç.n.).

Yeraltı dünyasının tanrısı Ptah'ın heykeli vardı dördüncü olarak, ama ışığın ulaşmadığı bir yerdeydi. Mimarlar nasıl yapmışlar bilmiyorum ama heykelin üstüne güneş ışığı vurmuyordu. Hangi zekânın ürünü olduğunu bilmiyordum, ama hemen yanındaki üç heykele sabah güneşi vururken Ptah'ın heykeli gölgedeydi. Tapınağın mevkii öyle ayarlanmıştı ki o bölge güneş almıyordu."

Rehmir'i daha evvel hiç bu kadar coşkulu görmemişlerdi.

"Bu bir tesadüf eseri değildi. Aynı olay yılda sadece iki gün meydana geliyor ve güneş ışığı tapınağın içine giriyordu. Biri Ramses'in doğduğu günün, diğeri de taç giyişinin yıldönümünde."

Eratosten, Rehmir'in anlattıklarından hayli etkilenmiş, Ibsambul'a gitmek için dayanılmaz bir istek duymuştu. Böyle bir mucizeyi gerçekleştirmek için sadece iyi bir mimar değil iyi bir de astronom olmak gerekiyordu. Mısırlılar dışında hiçbir halk güneş hakkında bu kadar çok şey bilmiyordu. Mısır halkı için Güneş, sadece ısı ve ışık kaynağı değil, nesneleri biçimlendiren bir maddeydi. Bu yüzden güneşi uzun süre incelemişlerdi.

Rehmir Ibsambul'a gitmek için dayanılmaz bir istek duyuyordu.

Theon, ifadesiz bir yüzle sayıyor, önünde Beton yorulmaz bacaklarıyla yürüyordu. Hapi, nerdeyse onlarla aynı hizadaydı. Güvertede Eratosten'i gördüğünü sandı.

"707, orda durmuş hayal kuruyor, 708 ben ise hiçbir şey düşünmemek zorundayım, 709, 710, 711, hiçbir şey, 712, 713, 714, budala, 715... Tamamen budalaya dönmek üzereyim, 716..."

Taşkınlar başlamadan yolculuğu bitirmek isteyen Eratosten, etapları uzatma kararı aldı. Beton bunu onayladı. Cronos ve Theon'a ise düşünceleri sorulmamıştı. Çaresiz fikirlerini kendilerine sakladılar.

Beton her gün daha uzun bir mesafeyi kat etmeye başladı. Gösterdiği mukavemet sıra dışıydı. Ne sabırsızlık gösteriyor

ne de rahatsızlık duyduğuna dair bir belirti görünüyordu. Kararlı, inatçı ve yorulmak nedir bilmez bir yapısı vardı Beton'un. Sonu olmayan bir yolculuğa çıkmış bir filozof gibi görünüyordu. Sisiphos'un tersine, yürüyüşünü sürdürmesinin onu hedefine götürdüğünün bilincindeydi.

THEOPRASTE EXCELSIOR'UN NİL SEYAHATNAMESİ

Uabu'nun Asası; Osiris'in testislerinin olduğu şehir.

Memfis'den Afroditopolis'e dek Nil aynı doğrultuda akıyor, Afroditopolis'te ise hafifçe doğuya doğru meyil alıyordu. Şehir, yarı aslan yarı inek gibi görünen tanrıça Hathor'a adanmıştı. Mentep, yakınlardaki bir mezarlıktan söz etti. Mezarlıkta mumyalanmış yüzlerce inek ve kedi vardı. Hayatta daha önce düşünemeyeceğim sorular geliyordu aklıma:

Mumyalanmış ineklerin boynuzları bandajlanıyor muydu yoksa çıplak mı bırakılıyordu mesela?

Heracleopolis açıklarından geçtik. Bu kente de 'Osiris'in sağ bacağı' adı verilmişti. Ve doğal olarak canlıların bacaklarına zarar verme yasağı burada da geçerliydi.

THEOPRASTE EXCELSIOR'UN NİL SEYAHATNAMESİ

Burada Eratosten'in yönteminden söz edeceğim biraz. Nehrin akış yönü kuzey-güney olduğu için ölçümü kolay. Ama eğer nehrin akış yönü bu olmasaydı, Eratosten bu yeni istikamet ile kuzey-güney doğrultulu meridyen arasındaki açıyı ölçecekti. Böylece bulmak istediği uzunlukla ölçtüğü uzunluk arasında ne kadarlık bir sapma olduğu ortaya çıkacaktı. Eratosten'in elinde, Rehmir'in sözünü ettiği eğim hesaplanmasında kullanılan trigonometri tablosu varken bu çok kolay bir işlemdi.

Nehrin doğrultusu ne olursa olsun, ölçüm ilk kıvrıma gelindiğinde zaten zorlaşacaktı. Her kıvrım için ayrı bir hesaplama yapmak gerekiyordu. Eratosten heyecanla:

"Bir doğruyu ölçmek için tek, bir eğriyi ölçmek için ise sayısız yol vardır," demekten keyif alıyordu.

Nehri kesen kanalların olmayışı ise işini bir parça kolaylaştıracaktı.

Eratosten, yolculuğumuzun bu kadar sık kesileceğini tahmin etmemişti. Günde en az iki veya üç defa mecburen durmak zorunda kalıyorduk. Kanalı geçmek için salın gelmesini, yolcuların tümünün saldan inmesini beklemek zaman alıyordu.
Eratosten, bu bekleyişleri en faydalı biçimde kullanıyor, yerel kadastro memurundan kanalın genişliğini öğrendikten sonra bunu da hesaba katıyordu.

Ulak, Eratosten'e bir tomar mektup getirdi. İlk mektup Arsinoe'den geliyordu. Mektupta bildirdiğine göre genç kızın yeni bir arkadaşı olmuştu: Şu cüce Obol. Eratosten'in Obol'den hoşlanmadığını öğrenmiş olacak ki, mektubunda cücenin yalnızken bambaşka biri olduğunu söylüyordu.

Edepsiz olmak zorunda kalmadığı zaman, insanı şaşırtan bir sükûneti ve sessizliği var. Tanrıya şükür benleyken hep suskun. Burada hayat çok kederli. Birlikte bol bol sohbet ediyoruz. Obol çok şey biliyor. Ve bu seni mutlu edecek, Agathocleia'dan hiç hoşlanmıyor.

Magas bir süredir ziyaretime geliyor. Biliyorsun hiç de adeti değildir. Nedenini hemen anladım. Hizmetkârlarımdan biri çok güzeldir. Dün bana onunla evlenmek istediğini itiraf etti. Ben gülmeye başlayınca kıpkırmızı kesildi.

"Ama Magas, bir prens bir hizmetçiyle evlenemez."

"Pekâlâ, ben de artık prens olmaktan vazgeçerim," dedi.

Erkek kardeşlerimle şansım pek yaver gitmiyor. Biri benimle evlenmek istiyor, öbürü de hizmetçimle. Magas nasıl olur da savaşta bu kadar asil ve yiğit olurken aynı zamanda bu kadar çocukça davranabiliyor?

Gelelim senin deneyine. Mouseion'dakiler sadece ve sadece bundan söz ediyor, hepsi de hasetlerinden çatlıyorlar.

Beton nasıl? Harika olduğundan hiç kuşkum yok. Annem geçenlerde onu çok özlediğini, ama önce senin ölçümünü bitirmesi gerektiğini söyledi.

Öteki mektuplar, çalışma arkadaşlarından geliyordu. Kü-

tüphaneden bu denli uzun zaman uzak kaldığı hiç olmamıştı. Yokluğunda, aslında hiçbiri çok da ciddi olmayan bir yığın problem çıkmıştı ortaya. Bu yüzden üstünde düşünerek zaman kaybetmedi.

Grubun uyumu mükemmeldi. Eratosten, Theon'un tahmin etmediği kadar sıcakkanlı davranıyordu. Rehmir ve Patreas pek iyi anlaşamıyordu, ama ekipteki uyuma zarar verecek bir hareketten de kaçınıyorlardı.

Sadece Toussi diğerlerine katılmıyordu. İçten pazarlıklı ve ketum davranışını hiç değiştirmemişti. Güvenliği sağlamasına sağlıyordu ama ekipteki hiç kimse ispiyonculardan ve muhbirlerden hoşlanmıyordu. Gerekmedikçe kimse yanına yaklaşmıyordu. Onun da buna üzüldüğü söylenemezdi.

Bir tek konuda grupta kesin bir görüş ayrılığı doğdu: Ekmek. Yunanlılar kara ekmeğe karşı korkuyla yaklaşıyor, çiğnemesi zor, hazmı yorucu ve koyu renkli bu ekmeğe karşı açıklanamaz bir kuşku duyuyorlardı. Patreas, abartılı bir ifadeyle kara ekmeğin bağırsakları tıkadığını iddia ediyordu. Mısırlılar için ise beyaz ekmek, gerçek ekmek değildi. Ne sertliği vardı ne de ağzı dolduruyordu. Mideye inip inmediğini bile anlamıyorlardı. Fakat herkes her sabah memnun oluyordu. Çünkü, en yakın köye gidilip taze siyah ve beyaz ekmek alınıyordu.

Yılın bu en kurak mevsiminde meyve ve sebze ender bulunur, bulundu mu da kalitesi fazla dikkate alınmazdı. Ama Nil'in balıkları ne güne duruyordu? Tati, Mentep'in tuttuğu balıklardan enfes bir balık çorbası pişiriyordu.

Tati gerçek bir sanatçıydı. Mutfaktaki malzemelerinin çoğunu İskenderiye'de seçme zahirecilerden almıştı.

Etli ekmek en başta gelen yemeklerindendi. Özellikle de güvercin eti. Ama usta aşçı, köylülerin getirdiklerini kolay kolay beğenmiyor: "Bugünlerde iyi güvercin eti bulmak imkânsız," diyordu.

THEOPRASTE EXCELSIOR'UN NİL SEYAHATNAMESİ

Görkemli bir burnun açıklarından geçiyoruz. Kıyıda eski bir

Mısır kentinin yıkıntıları göze çarpıyor. Akoris Köyü'nün yakınlarındaki bu kentin adı *Dehenet*'miş. Nil hafifçe doğuya doğru kıvrılmaya başladı. Nehir yatağı gittikçe genişliyor. Deltadan bu yana hiç bu kadar genişlememişti; ayrıca şu an suyun çekildiği dönemdeyiz. Sular yükseldiğinde ne hal alacak merak ediyorum.

Akşamları Eratosten ve Rehmir bir araya gelip saatlerce birbirlerine uygarlıkları hakkında bilgi veriyorlar. Kimse aralarına girmeye cesaret edemiyor; dinleyici olarak aralarında bulunmayı bile bir şans olarak değerlendiriyordu. Kumunu, Sekizlerin Şehri, Dört Tanrı Çifti, Noun ve Naunet, Heh ve Hehet, Anon ve Amonet, Kek ve Keket şehri tanrı Thot'a adanmıştı. Eğer bu keşif gezisi bir tanrıya adanacaksa bu Thot olmalıydı. Yazının, bilimin, astronominin ve hesabın mucidi, zamanın efendisiydi o. Beyaz tüylü bir maymun olarak resmediliyordu; doğal olarak kentte büyük bir maymun mezarlığı vardı.

Kenti Yunanlılar Hermopolis olarak adlandırıyorlardı. Tanrı Thot, Yunanlılar tarafından Hermes ile bir tutuluyordu.

Eratosten *Hermes* adında, takımyıldızların oluşumunu anlatan coğrafi bir şiir yazmıştı. Aslan burcu için yazdığı dizeler şöyle bitiyordu: "Aslanın üzerinde yedi yıldızdan oluşmuş, kuyruk istikametinde üçgen biçiminde, bir takımyıldızı vardır, Berenis'in Saçları dedikleri."

Rehmir, eskiden kitap yönünden zengin kütüphanesi için sık sık Hermopolis'e gittiğini anlattı. Sonunda yine bir kütüphaneye rastladık. Oraya gitmek için can atıyorum. Eratosten birkaç etap daha gitmeden bir mola vermeyi düşünmediği için gidemeyeceğim. Belki dönüşte. Görmek istediğim yerlerin adlarını not ediyorum.

Theon, bunu yazdıktan sonra bir şeyi hatırlayıp utandı. Ya Büyük Kütüphane? Unutulmuş muydu? Gezi bittiğinde ilk nereye gidecekti; kütüphaneye mi, Çatlak Amfora'ya mı?

Filistin dönüşünde Siraküza'ya gitmeden önce İskenderiye'ye uğrayan kaptan Kutusis Çatlak Amfora'ya da uğradı. Patroniçeye Theon'u sordu. Büyük Kütüphane'de işe başladı-

ğını duyduğunda ise hiç şaşırmadı.

"O adamın bu kadar ileri gideceğini biliyordum."

"Daha iyi ifade edemezdin. Şimdi de dünyanın büyüklüğünü ölçüyor."

Yaptıklarını anlattığında Kutusis başını salladı:

"Zamanını boşa harcıyor. Bence yapması gereken, bana anlattığı hikâyeleri derleyeceği bir kitap yazmak."

"Size katılmıyorum. Theon harika bir hikâyeci, ama iyi bir yazar olamaz."

THEOPRASTE EXCELSIOR'UN NİL SEYAHATNAMESİ

"Heliopolis ve Hermopolis evrenin yaratılışını açıklayan iki önemli akımın merkezi olma ayrıcalığını paylaşırlar. Hem de aynı elemanlarla," dedi Rehmir. "Su, Toprak, Güneş; Heliopolis'de güneş, suyu kurutarak toprağın oluşmasına sebep olur. Hermopolis'de ise tam tersi. Güneş toprağı terletir ve neticesinde su oluşur."

Yani Mısır'ın en büyük iki kütüphanesinin bu şehirlerde olması rastlantı eseri değil. İlkini ziyaret edecek zamanım olmadı. Umarım ikincisi için zaman bulurum. Orada eski metinler, onarılıp, yorumlanıyor ve kopyalanıyor. *Ölüler Kitabı*'nın milyonlarca kopyasının orada olduğu söyleniyor. Bir milyonu sembolize eden ve ellerini göğe açmış bir adamın, sanki "çok, çok" dermiş gibi bir görüntüsünün olduğu hiyeroglif hoşuma gitti.

Theon, her iki kütüphanenin de *per-ankh,* yani 'Yaşam Evleri', denen kurumlara bağlı olduğunu duyduğunda hayranlığı bir kat daha arttı.

Grup, Akhet-Aton kentini geçti. Theon durmak için yine izin istedi. Eratosten'in yanıtı kısa oldu:

"Keşif ekibindekilere Nil'de turistik bir geziye değil coğrafi bir operasyona katıldıklarını hatırlatmak istiyorum."

Akhet-Aton'a geri dönelim, Rehmir uzun bir sessizliğin ardından: "Theon, dur da sana bir efsaneden söz edeyim," dedi ve başladı anlatmaya.

"II. Ramses'in zenginliği dillere destanmış. Bir gün en iyi

mimarını çağırıp, hazinelerini koymak için girilmesi imkânsız bir oda inşa etmesini emretmiş. Mimar, inşaatı bitirdikten yıllar sonra, ölüm döşeğindeyken iki oğlunu yanına çağırmış ve onlara bir sırrı açıklamış: İnşaat sırasında sarayın dış duvarlarına yerleştirdiği bir mekanizma, hazine odasına girişi açıyormuş."

"Biliyorum," diye atıldı Theon. "Herodot'un yazılarında okumuş olmalıyım bunu."

"O halde anlatmayayım."

"Hayır, devam et."

Rehmir döndü. Mentep, başını sallayarak devam etmesini işaret etti. Rehmir, ne zaman Theon'la uzun bir tartışmaya girişse, Mentep ikisini de yatıştırmak için orada bitiverirdi.

"Devam etmemi istiyor musun?" diye sordu Rehmir, emin olmak istercesine.

Bu kez Mentep, evet anlamında başını salladı. Rehmir'in anlattıklarının her kelimesi onun için çok önemliydi.

"Babaları gömülünce iki kardeş de gece olmasını beklemiş. Gece olunca sarayın duvarlarına, babalarının mekanizmanın durduğunu söylediği yere gelmişler. Sonra da mekanizmayı çalıştırıp odaya girmişler. Gördükleri manzara karşısında, ikisi de böyle bir zenginliğin var olduğuna inanamamış. Hazineden ilk seferde taşıyabildikleri kadarını alan kardeşler, bundan sonra da her fırsatta bu gece yolculuklarını tekrarlamış. Aslında o kadar paraya da ihtiyaçları yokmuş, ama onları asıl heyecanlandıran firavunu soyuyor olmalarıymış.

"Bir sabah firavun hazinesine bakma isteğiyle uyanıp odaya girmiş. Bakınca bir de ne görsün. Her şey yerli yerinde görünüyor olmasına karşın, hazinesinde belli bir azalma varmış. Durumdan şüphelenen firavun kapı kilitlerini kontrol edip birkaç gün sonra tekrar bakmaya karar vermiş. Bu kez daha çok şeyin azaldığını fark eden firavun tedbiri elden bırakmayarak içeriye tuzaklar kurdurmuş.

"Kurulan tuzaktan habersiz iki kardeş, hazine odasını yine soymaya gelince, büyük kardeş altın dolu bir vazoya yaklaş-

mış ve o esnada ayaklarını tuzağa kaptırmış. Kardeşinin yardımına rağmen kurtulamayacağını anlayan büyük kardeş, kardeşinden başını kesmesini istemiş. Kardeşi de kılıcını çekip abisinin kafasını kesmiş."

Mentep bir korku çığlığı attı.

"Sabah olduğunda firavun, hazine odasında başı kesik vücudu bulmuş, ama yine de hırsızların nereden girdiğini bir türlü çözemememiş. Bunun üzerine başsız cesedi halka açık bir yere koyup yanına da nöbetçilerini dikmiş.

"Hırsızın annesi haberi duyduğunda, oğlunun mezara gömülmeden ortada kalmasına kahrolmuş ve küçük oğlundan ne pahasına olursa olsun abisinin cesedini ele geçirmesini istemiş.

"Annesinin diretmesine dayanamayan küçük kardeş, bir sabah sırtlarına birer fıçı şarap yüklediği iki eşekle evden ayrılmış. Cesedin teşhir edildiği yere yaklaştığında eşekleri bırakmış ve sanki bir işi varmış da hemen dönecekmiş gibi oradan uzaklaşmış. Bunu gören nöbetçiler şarabı talan etmek için yerlerinden fırlamış. Kendilerine doğru koşan askerleri gören eşekler de koşmaya başlamış. Askerler uzun bir takipten sonra eşekleri yakalayıp şarabı içmeye başlamış. Bir yandan da eşekleri önceden durdukları yere getirmişler ki sahibi onları affetsin. Hırsız bu duruma hiç kızmamış, tam tersine adamlara eşeklerini geri getirdikleri için şarabın tümünü ikram etmiş. Fıçılar boşaldığında adamların ayakta duracak halleri kalmamış."

Hikâyeye kendini kaptırmış olan Mentep, hem kahkahalarla gülüyor hem de tepiniyordu şimdi. Rehmir anlatmaya devam etti:

"Abisinin bedenini asıldığı yerden indiren küçük kardeş, başsız cesedi eşeklerden birine yükleyip eve dönmüş. Annesi de çok mutlu olmuş.

"Hem soyulup hem de gülünç duruma düşen firavun ise sinirden küplere binmiş. Başka çaresi kalmayınca, kızını çağırtıp halk içine çıkmasını ve iki becerikli hırsızdan bahseden birini bulduğunda gelip kendisine teslim etmesini istemiş.

"Ancak, hırsızın da firavunun kurduğu tuzaktan haberi olmuş. Şansına, ölmek üzere olan bir komşusu varmış ve gece olduğunda komşusunun kollarını omuzlarından kesmiş."

Mentep gözleri yuvalarından çıkmış, Theon'a bakıyordu. Theon ise eğleniyor görünüyordu.

"Sorularına cevap vermek üzere karanlık bir odada prensesle buluşan hırsız, bakın neler demiş.

" 'Hayatımda yaptığım en kötü şey abimin kafasını kesmekti. Bu yüzden hâlâ ağlıyorum. Yaptığım en zekice iş ise abimin cesedini almaya gittiğimde, nöbetçileri sarhoş etmekti. Hâlâ gülerim buna.' Hırsız, konuşmasını bitirip de tam ayağa kalkacakları sırada prenses onu kollarından yakalamış. Oysa hırsız çoktan ölüden kestiği kolları prensesin eline tutuşturup tabanları yağlamış."

Mentep buna çatlayana kadar güldü. Theon da ona katıldı. Rehmir ise istifini bile bozmadan; "Başına son geleni de öğrenince iyice tepesi atan firavun, hırsızı yakalamak için her yolu denemiş. Başarılı olamayınca da böylesine usta birini öldürmektense onu hizmetine almayı daha uygun bulmuş ve tellallar gönderip, hırsızı saraya davet etmiş. Bir gün sonra da hırsız çıkıp gelmiş. Ve Firavun..."

"Kızını ona vermiş," diye atıldı Mentep.

"Hikâyeyi biliyordun!" diye sızlandı Rehmir.

"Evet, ama bir daha dinleme fırsatını kaçırmak istemedim."

"Bu hikâyede bir gerçek payı var. Mimarların hünerlerine rağmen, o kadar çok mezar ve tapınak yağmalandı, kirletildi, talan edildi ve içleri boşaltıldı ki, arşiv ve kütüphanelerimiz de bundan payını aldı. Denir ki ilk yağmalama hareketine girişenler Tebai'deki mezarları talan eden açgözlü işçilermiş."

"Bir yeri binlerce yıl boyunca korumanın yolu var mı ki? Sonsuzluğu isterken, kendi kendinizi sonsuza kadar sürecek bir nöbete mahkûm ediyorsunuz. Bu delice bir iş!"

"Gardiyanlar hırsızlığı durduramaz ve anıtları devamlı koruyamazlar, bu yüzden daima iki koruma yoluna gidilir: Ön-

celikle hırsızlar üstüne lanet çökeceği söylenir, çünkü halkın inançları kuvvetlidir. Dikkat ederseniz, 'her kim bu mezarın huzurunu bozmaya cüret ederse onulmaz acılar içinde kıvranarak can verecektir,' türünden yazılarla doludur mezarlar.

"İkinci koruma ise girişlerin, koridorların ve mezar odalarının bulunmasının zorluğudur. Birinin oraya ulaşamaması için her türlü önlem alınmıştır. Ve kazara biri ulaşırsa canlı çıkmaması için çeşitli düzenekler mevcuttur. Ama yine de çoğu mezar yağmalandı. Hem de Mısırlılar tarafından. Halkım için gerçek bir kara leke."

"Sence de onca zenginliğin gömülü olarak bırakılması doğru mu? Ya fakir olsan (ya da zengin fark etmez) ve orada bir servetin gömülü olduğundan haberin olsa, karşı koyacak gücün olur muydu?"

Rehmir, yatmaya gitmeden önce kıyıda kısa bir yürüyüş yaptı. Yolculuğun ilk gününden bu yana Eratosten ve Theon'a öyküler anlatmıştı. Mentep ve Rensi'ye değil. Oysa burası onların ülkesiydi, anlatılan onların hikâyesiydi.

Tebai sınır noktasında tüm gemiler durmak zorundaydı. Gümrük kayıtları için kâtipler, ellerinde kâğıtları güverteye çıkıp, vilayetten alınan her malı vergiliyorlardı.

Gümrük binası önünden geçerlerken bir olay yüzünden alay konusu oldular. Memurlardan birinden Cronos'a vergi kesmek gibi dahiyane bir fikir çıktı. Eşek ise adamcağızı bir çiftede nehre yolladı. Gümrükçüler hayvanı zaptetmeye çalışırlarken, tepinmeye başladı. Hayvanın bu huysuz tarafını daha evvel hiç görmediği ve o çiftenin muhatabı olmadığı için, Theon içinden tanrılara şükretti.

Sınır karakolundan sonra her şey değişti. Yolculuğun en zorlu bölümüne gelmişlerdi: Birinci kıvrıma. Daha sonra ikinci ve ardından da üçüncü bir kıvrım daha vardı. Eratosten'in işi başlamak üzereydi. Ne mutlu ki, nehir hâlâ kuzey-güney doğrultusundan sapmamıştı.

Dördüncü kıvrımda bu da değişecekti.

18. BÖLÜM

Şimdiye kadar başlarına gelmeyen, gelmesini de hiç istemedikleri şey gerçekleşti. Yolculukları dördüncü kıvrıma dayanmış, sıcak dayanılmaz bir hal almıştı. Bu kavurucu sıcakta böyle bir iş yapmak delice bir düşünceydi. Theon nedenleri biliyordu. Ne kadar sıcak olursa zemin de o kadar kuru olurdu. Ama neden sadece üç mevsim var? Keşke tüm dünya gibi dört... Ne kadar aptalca! Dört mevsim yaşanmayışını doğal karşılamıyordu.

Öğlen molası yaklaşırken hiç de yorulmuş gibi görünmeyen Beton, hâlâ yürüyordu. Sadece onu seyretmek bile Theon'u tüketmişti.

Beton işarete ulaştı. Eratosten, taburesine oturmuş rakamları gözden geçiriyordu.

"Beton, 10.064, Theon 9.976 adım."

Rakamları tekrar okudu. Şimdiye kadar hiç bu kadar çok fark çıkmamıştı. Tam tamına 88 adım. Ortalamaları 10.020 adım ediyordu.

Bu kesimin yeniden sayılmasından başka yapacak bir şey yoktu.

Eratosten, geri dönüp önceki kontrol noktasına kadar tekrar saymalarını istedi. Cronos, Theon ve Beton geri döndü. Kaptan da yelkeni indirip gemiye yarım dönüş yaptırdı. İşareti korumakla görevli asker geminin kıyıya yaklaştığını görünce epey şaşırdı. Şaşkınlığının yanında gurur da vardı. Koruduğu şey sadece toprağa dikilmiş basit bir kamış değildi. Bir amaca hizmet ediyordu.

Bu kez akıntıyla sürüklendiği için gemi daha hızlı yol aldı. Vakit epey geç olmuştu. Koruma şafakta geleceğini söyle-

yip evine gitti.

Kaptan, Hapi'yi güvenli bir yere demirlemek için hazırlıklara başladı. Tati de akşam yemeği için mutfağa girdi. Yelkeni katlayan Mentep iki sıkı düğüm attı. Masaj seansı bitince Beton direkt odasının yolunu tuttu. Patreas damarlar üzerine yazılmış kalın bir kitaba gömüldü. Toussi dinleniyordu.

Theon su kıyısına oturmuş, Cronos'u seyrediyordu. Beton'la arasındaki uyum ilk defa bozulmuştu. İkisi birden yanılmış olamazdı. Küçük rakam kendisine aitti. Mutlaka onun yanlışıydı. Bir adımı eksik saymak çok kolaydı. Her zamankinden daha dikkatsiz değildi. Sıcaklık yüzünden olabilir miydi? Öğleye doğru sıcaklık çok artmıştı.

Eratosten yanına gelip oturdu. Toussi de konuşmalarına kulak kabartmak için yanaştı.

"Beni asıl şaşırtan şey daha önce böyle bir şeyin olmaması. Sadece bir öğleden sonrasını yitirdik. Sana verdiğim görevin zorluğunun farkındayım. Çok iyi bir konsantrasyona sahip olmak, sabır ve dayanıklılık gerektirir. Sen de bu özelliklerin hepsine sahip olduğunu kanıtladın. Başkası olsa Beton ile bu kadar iyi anlaşamazdı. İyi bir ikili oldunuz."

"Ya o?" diye Cronos'u gösterdi Theon.

"Kusursuz bir üçlüsünüz, demek istedim."

Kendine gizemli bir hava veren Theon, yalancıktan Eratosten'e bir sır veriyormuş gibi kulağına yaklaştı ve; "Bir sırrım var, size güvenebilir miyim? Bazen birinin sayı saydığını duyuyorum," dedi.

Ansızın çığlıklar duyuldu. Sinsice ortaya çıkan bir grup adam Toussi'nin üstüne atıldı. O ise insanı şaşırtan bir hızla onlara karşılık verdi. Saldırganlar direnç beklemedikleri için bir an durakladılar. Bu kadarı yetti ona. Yerinden sıçradı ve adamları Eratosten ve Theon'dan uzaklaştırdı. İkisinin de kayığa gözlerini diktiğini gören haydutlar kayığa doğru atıldılar.

"Gemiye gidelim!" diye haykırdı Theon.

"Ben yüzme bilmiyorum. Sen biliyorsan, git."

"Ben de bilmiyorum."

Theon gözleriyle etrafta kendini savunabileceği bir şey ararken işaret çubuğunu gördü. Yerden alıp ortadan iki parçaya ayırdı ve bir parçasını Eratosten'e uzattı.

"Bununla ne yapmamı istiyorsun?"

"Vurmanı."

"Ben hayatımda yapmadım böyle bir şeyi."

"O halde şimdi tam zamanı. Öncelikle kendinizi koruyun. Yapabildiğiniz zaman ise, karşınızdakinin yüzüne bütün gücünüzle vurun. Ve sakın korktuğunuzu belli etmeyin."

"Bu oldukça zor olacak."

Toussi yaralı bir aslan gibi dövüşüyordu. Tati mutfaktan çıkagelmiş, elindeki kepçeyi çılgınca savuruyordu. Mentep elindeki sopayla hem karşıdakileri tehdit ediyor hem de bağırıyordu.

"Askerler! Askerler geliyor. Tutun şunları!"

Saldırganlar Mentep'in baktığı yöne çevirdiler başlarını. Toussi dikkatlerinin dağılmasından istifade edip kılıcıyla korkunç iki darbe indirdi. Adamlardan biri daha yere serildi.

Gürültüye uyanan Beton, kabininden yıldırım gibi fırladı. İlk bakışta durumun umutsuz olduğunu anlamıştı. Mentep ona bir balta uzattı. Tati de eline uzun bir bıçak tutuşturdu. Sonra da suya atlayıp gemiye doğru seslenerek kaptana yaklaşması için haykırdı.

İki saldırgan önce kızıl saçlıyı halletmeleri gerektiğini anladı. Diğeri fazla sorun yaratmayacaktı. Elindeki çubuğu müthiş bir beceriyle kullanan Theon, öldürücü bir darbeyi savuşturdu. Eratosten'e; "Arkamda dur," dedikten sonra başını çevirdi.

Gecikmişti. Bir anlık dikkatsizliğinden faydalanan birinci haydut onu yaraladı. Hemen ardından da ikincisi. Sağ elinde korkunç bir acı hissetti. Açılan yaradan kan akıyordu. Adını bile bilmediği topraklarda ölme fikri dayanılmaz geldi.

Theophraste Excelcior'un Nil Seyahatnamesi burada son bulacaktı!

Savaş sanatı hakkında tüm bildiklerini hatırlayıp sopayı

diğer eline aldı. Saldırganlar tedbirli yaklaşıyorlardı. Tahmin ettiklerinden de kolay av olacaklardı. Ne Eratosten'in ne de Theon'un aklına kaçmak gelmemişti. Hem artık kaçacak yerleri de kalmamıştı. Arkalarına suyu almışlardı. Birkaç adım daha atarlarsa boğulacaklardı. Birden aralarına kasırga girdi sanki. Beton elinde baltayla saldırganların arasına daldı ve birini ilk anda ölü olarak yere serdi. Diğeri ise ağır yaralı olarak arkadaşının yanına uzandı.

İkisini halleden Beton, Toussi'nin yardımına koştu. Etrafı sarılan Toussi, diz çökmüştü. Başından son bir darbe aldı ve düştü. Köyden dönen Rehmir de gördükleri üzerine savaşın içine daldı. Saldırganlara dillerinde hitap ederek azarladı. Buna karşılık içlerinden biri üstüne atılmakta gecikmedi. Beton, Toussi'nin kılıcını ona fırlattı. Rehmir, usta bir savaşçıydı. Üstüne çullanan adamı bir hamlede cansız yere serdi. Beton da kendi hesabına birini daha cehenneme gönderdikten sonra diğerlerine döndü.

"Haydi gelin, gelin!" diye dayılandı Mentep. Saldırganlar birbirlerine baktılar. Dişli rakiplerle karşı karşıya olduklarını anlamışlardı. Şeflerinin bir işaretiyle geri çekildiler.

Beton, Toussi'nin yanında diz çöktü. Başını kaldırıp; "Teşekkürler Toussi. Hepimizi kurtardın. Sen olmasaydın..."

Toussi, Eratosten'e yaklaşmasını işaret etti. Zayıf bir sesle; "Sizi korumak için buradaydım. Krala başarısız olmadığımı söyleyin. Size göz kulak olmam emredilmişti," dedi ve gözlerini yumdu.

"Müthiş bir savaşçıydın," dedi Beton usulca kulağına. Son soluğunu verirken bir gülümseme tüm yüzünü aydınlattı.

Suratı morarmış halde bir tabureye çöktü Beton. Ciddi yaralanmıştı. Patreas gülümsedi.

"Ne oldu sana dostum?" diye sordu Rehmir.

"Ah, Rehmir! Tam zamanında geldin. Şu Naucratis'deki yasağın adı neydi? Bir türlü hatırlayamadım."

"Andjty'mi? Canlıların ayaklarına zarar verme yasağı."

"Gördüğün gibi bu yasağa buralarda saygı gösterilmiyor."

"Ya sembolü hatırladın mı? Osiris'in sağ ayağı. Seninki de hiç zarar görmemiş."

"Boşuna. Sol bacağım her şekilde yara aldı."

"Konuşmanıza biraz ara verin. Şöyle biraz da çekilin ki işimi yapabileyim," diye sabırsız bir jestle aralarına girip Beton'un lafını kesti Patreas.

Beton'un dizini muayene edip nabzına baktı. Hocası Herophilus için teşhiste şunlar önemliydi: genişlik, frekans, ritim ve kuvvet. Patreas memnundu. Beton'un nabzı, ne karıncanın yürüyüşü gibi yavaş ne de keçinin sekmesi gibi hızlıydı.

Beton düşünceliydi. "Yolculuk için bu kadar önemli olmasam yine de bu kadar endişeli olurlar mıydı?" sorusu kafasında dönüp duruyordu.

Gergin bir bekleyişten sonra Patreas beklenen açıklamayı yaptı.

"Uyluk kemiği yerinden çıkmış. Dizlere gelince... Sanırım o da çıkmış. Kötü. Çok kötü."

Beton'un durumu çok ciddiydi. Üç hafta ayağa kalkmadan yatması gerekiyordu. Aksi halde sakat kalabilirdi. Eratosten başını iki eli arasına alıp; "Allah kahretsin! Lanet olsun! Taşkın başlayana kadar bekleyemeyiz. Kahretsin! Her şey iyi gidiyordu," diyerek sövüp saydı bir süre. Ancak yine de hırsını alamamış olacak ki; bu kez öfkeyle Beton'a söylendi: "Ne vardı sanki bacağını sakatlayacak!"

"Doğru!" diye onayladı Theon. "Savaşmasaydı, bacağını sakatlamazdı. Ve cesediniz de taşkından önce ölçümü tamamlardı."

Eratosten uzun uzun baktı Theon'a. Sonra biraz daha sakinleşerek, "Haklısın," dedi, "Beton ve Toussi olmasaydı... Nankörlük ediyorum. Ama hepimiz adına sonuna kadar gitmeyi o kadar çok istiyordum ki."

"Neden bu kadar acelecisiniz? Dünya varoldu olalı henüz kimse ölçmedi. Ve bugüne kadar olduğu yerde durdu. Birkaç hafta daha sabredebilirsiniz."

"Önceki çalışmalarımın hiçbiri bu kadar sabrımı zorlamadı. Yola çıktığımızdan beri bir tek şey düşünüyorum. Bir RAKAM! İskenderiye ve Tebai arası kaç stad? Deltada sadece sinekler yüzünden huzursuz değildim. Hemen her gün aynı kâbusu görüyordum. Dünyaya yaklaşıyor ve onu kollarımın arasına almaya çalışıyordum. Gerçekten çok büyüktü. Bunun için kollarımı daha da açıyordum. Neredeyse başarmak üzereydim. Dünyanın diğer tarafında kollarımın birleşmesine az kalmıştı. O anda bilinmeyen bir güçle dünya şişmeye başladı. Bütün gücümle tutmaya, engel olmaya çalıştım. Ama başaramadım. Dünya büyüdü, büyüdü..."

Herkes derin bir sessizlikle dinledi Eratosten'i. Sonra Patreas; "Çıkıkları tedavi eden yeni bir makine var. Çok iyi sonuçlar veriyor. Beton'un bacaklarını kısa zamanda eski haline getireceğimden eminim. Ne kadar çabuk tedaviye başlarsak o kadar hızlı iyileşir," diyerek ortalığı yatıştırmaya çalıştı.

Tabii ki Patreas, makinenin mucidi olduğu için bu kadar kesin konuşabiliyordu.

"Bir tane yollamaları için İskenderiye'ye haber göndermemiz çok zaman alır. Şu an tam olarak neredeyiz?"

"Hermopolis'i geçtik," dedi Eratosten.

"En yakın büyük kasaba nerede?"

Eratosten düşündü:

"Batlamyus. Az güneyimizde."

Batlamyus! Patreas'ın yüzü aydınlandı. "Bir arkadaşım orada çalışıyor. Aynı makineden bir tane de onda olduğunu hatırlıyorum. Bu tek şansımız. Şafakta bir haberci gönderelim."

Patreas dostuna bir mektup yazdı. Eratosten de mektubu kendi mührüyle kapattı.

"Bana kolunu göster," dedi Theon'a.

Theon yaralı kolunu uzattı. Patreas, bandajla yarayı güzelce sardı. Derin değildi, ama enfeksiyon kapmaması gereken açık bir yaraydı.

"Off!" diye acıyla mırıldandı Eratosten. Eliyle alnını ovuşturuyordu.

"Sizin neyiniz var?" diyen Patreas, sonra da Eratosten'in saçlarını araladı; "Koca bir şiş. Canınızı acıtıyor olmalı," dedi endişe içinde.

"Eh, şey evet, ama asıl merak ettiğim nasıl olduğu."

Beraberinde kâtipler ve sayısız muhafızla gelen köyün yöneticisi kulaklarına inanamamıştı. Böylesine korkunç bir saldırıyı kim tertipleyebilirdi ki? Hem de onun sorumluluğundaki topraklarda. Sevindirici olan şey, ne Büyük Kütüphane'nin yöneticisinin ne de kralın şahsi doktorunun yaralanmamış olmasıydı. Saldırganları takip etmek için ise artık çok geçti.

Gruba birtakım sorular sormak için izin istedi. Yanıtlar, not edildi ve rapora dahil edildi. Bu arada yavaş yavaş köy sakinleri de gelmeye başlamıştı. Yönetici onlara saldırganların cesetlerini gösterdi. Kimse onları tanımıyor ya da tanıdığını söylemek istemiyordu.

Muhafızların bir kısmını olay yerinde bırakan köy yöneticisi Patreas'ın mektubunu da alıp geri döndü. Mektubu ertesi sabah Batlamyus'a ulaştıracağına da söz verdi. Artık tek yapabilecekleri Patreas'ın arkadaşının makineyle birlikte gelmesini ummaktı.

Mentep, kimse istemeden kadeh ve iki testi şarap getirdi. O zaman hep bir ağızdan haykırdılar.

"Yardım için o çığlığı atmak da nereden aklına geldi?"

"Bilmem. O anda aklıma geldi işte. Başka ne yapabilirdim ki?"

"Bu benim aklıma gelmezdi," diye itiraf etti Eratosten. Sonra da Mentep'in sesini taklit ederek:

"Askerler, askerler geliyor! Tutun, bırakmayın onları! Ben bile inandım bir an askerlerin geldiğine."

Tati geldi:

"Sana en güzel şarabımı ikram edeceğim Mentep!" diyerek övdü Mentep'i, sonra da ekledi: "Doğrusu hak etti de!"

Rensi geminin ucunda bir işle meşgul görünüyordu.

"Ya sen Rensi? Sen onca zaman ne yaptın?" diye sordu

Theon.

"Ben sandalda saklanmıştım. Kendi kendime en azından birimizin askerler geldiğinde olan biteni onlara anlatmak için hayatta kalması gerektiğini söylüyordum."

Herkes bunun üzerine güldü.

"Evet, ama," dedi Theon, "kayığın içindeyken hiçbir şey göremezdin. Ne anlatacaktın ki onlara?"

"Böylesi her şeyi görüp de hiçbir şey anlatamamaktan iyidir," dedi Rensi.

Theon ona da şarap getirdi.

"Bizi iyi faka bastırdılar. Beton'un ayağı, senin elin ve benim başım," diye hayıflandı Eratosten.

"Beton artık yürümeyecek, siz düşünmeyeceksiniz ve ben de artık sol elle yazacağım. Umarım dünya da evrenin ortasında olduğu yerde hareketsiz kalır da bir yere gitmez!"

Yeni bir kahkaha tufanı koptu.

"Evet, evet," dedi Theon. "Bir çare daha var. Ben Beton'un yerini alırım. Hem yürür hem sayarım. Cronos da arkamdan gelip ikinci sayımı yapar: sessizce!"

Eratosten'in gözleri güvertede cansız yatan Toussi'nin bedenine takıldı. Bir defa daha yanılmıştı. Sosibios'un casusu değildi Toussi. Kralın adamıydı. Philopator, onca uzak mesafeden bile hocasının üstüne titriyordu. Adamının ölümünü ona bildirmeliydi. Diğerleri de ölüye bakıp sustular.

"Gerçekten çok iyi dövüştü. Zamanında koşup yardım edemediğim için kendime kızıyorum," dedi Beton.

"Böylece bir değil iki sakat bacağın olacaktı. Philopator bizi uyarmıştı. Aptalca bir hata yaptık. Bize verilen muhafızları göndermemeliydik," dedi Eratosten.

Rehmir kabinine girdi. Çatışma sırasında fark ettiği şeyi kimseye söyleyemezdi. Kendi ülkesinin insanlarına karşı savaşmıştı. Bir avuç haydut değil isyancıydılar çatıştıkları. Birini öldürüp, diğerini de ağır yaralamıştı. Elbette ki dostlarının katledilmesine seyirci kalamazdı. En azından yaraladığı adamın kaçmasına izin vermişti. İstese pekâlâ durdurabilirdi.

Toussi'nin cesedi yakıldı. Cesedin küle dönüşmesini dindar Mentep ve Rensi korkuyla izledi. Onların dininde vücut sonsuza kadar korunmalıydı. Külleri bir vazoya kondu ve İskenderiye'ye gönderildi. Toussi'nin arkasından ağlayacak ailesi yoktu.

Bütün aramalara karşın saldırganların izi bulunamadı. Yaralıları atla taşıyıp ortadan kayboldular.

Haberci beklenen saatte, beraberinde makineyi de getirerek döndü. Patreas makineyi attan dikkatle indirdi. Çalışacağından emin, bazı parçalarını denedi.

Yatağa uzanan Beton, hazırlıkları takip ediyordu. Patreas, makineyi yaralı ayağa taktı. Bazı hareketler Beton'un canını acıtıyor, dev bematist dayanmak için dişlerini sıkıyordu. Sonunda seans bitti.

"Sen ve ben aynı işi yapıyoruz. Sen insan bedeniyle çalışıyorsun, bense insan yazılarıyla. Zedelenmiş bir organı iyileştirmeye çalıştın. Bir *diorthose*[13] bunu yapar değil mi?" diye sordu Eratosten.

"Kesinlikle," dedi Patreas.

"Peki, Homeros'un şiirlerindeki gramer hatalarını düzeltenlere ne ad verildiğini biliyor musun? *Diorthontes*![14]"

Bir ulak Eratosten'e mesajları getirdi. İlk mektup Niccipos'tan gelmişti. Önce göz gezdirdi ve sonra yüksek sesle okumaya başladı. Niccipos önce Sparta Kralı Cleomenes ve maiyetindekilerin ölümünü yazmıştı.

Philopator, şüphelendiği sürgün kralı göz hapsine aldırdı, Philopator'un kendisini gözden çıkardığını anlayan Cleomenes de savaşarak ölmeye karar verdi. Cleomenes, kralın kentte olmayışından faydalanarak yakın dostu Hippitas ve maiyetindekilerle beraber ayaklandı.

---

[13]Diorthose: Çıkıkçı (Yun.)
[14]Diorhontes: Düzelticiler (ç.n.).

Hippitas atına atladı ve halkı Philopator'a karşı ayaklanmaya çağırdı. Kendisini durdurmaya kalkan askerleri öldürdü. Sonra hapishaneye gidip mahkûmları serbest bırakmaya çalıştı, ama gardiyanlar karşı koydular. Cleomenes ve yandaşları daha sonra kent merkezine yöneldiler. Onları görenler kaçıştılar. Hiç kimse ona katılmadı. Girişiminin başarısız olduğunu gören Spartalı, özgürlükten kaçan bir halkın kadınlar tarafından yönetilmeye layık olduğunu haykırdı.

En sonunda da etrafındakilerden Sparta geleneklerine uygun olarak ölmelerini istedi. Hippitas, ilk olarak kendini öldüren oldu. Diğerleri de bir bir onu takip ettiler. Bir tek grubun en genç ve en cesur üyesi Pantheus dışında. Cleomenes kendisi ölmeden, Pantheon'dan öldüğünü görmeden intihar etmemesini istedi. Sonra da kılıcını kendine sapladı. Tümü yere düştüğünde, Pantheus kılıcını hâlâ soluk alanlara sapladı. Cleomenes hâlâ nefes alıyordu. Pantheus, efendisi son nefesini verene kadar yanından ayrılmadı. Sonra da kılıcıyla kendi boğazını kesti.

Philopator kente dönüp ayaklanma haberini alınca Cleomenes'in tüm yakınlarını ölüme mahkûm etti.

Eratosten şimdi neden Philopator'un Mouseion'daki yemeğe Cleomenes'i davet etmediğini anlamaya başlıyordu. Dahası, Berenis'in mektubunda kral ile Cleomenes arasında bir görüşmeden bahsediliyordu. Uzun uzun Magas hakkında tartışmışlardı. Cleomenes onurlu bir adamdı. Magas konusunda anlaşmazlığa düşmüş olmalıydılar. Zorlukla bu düşünceleri kovdu kafasından.

"Yaklaş Obol!"

"Yoksa Eratosten'den yeni haberler mi aldınız efendimiz?"

"Senden de hiçbir şey saklanmıyor."

Giysilerini soyunup masaya çıktı ve sırtını döndü. Philopator, haritayı inceleyen bir komutan gibi yaklaştı cücenin sırtına.

"Şimdi, gelen bilgilere göre saldırı şurada bir yerde ol-

muş," deyip iki omur arasını işaret etti.

"Daha aşağı efendimiz. Yedinci ve sekizinci omurlar arasında."

"Ya Tebai?"

"O daha da aşağıda. On üçüncü omurun altında."

Kralın işaret parmağı cücenin omurgası boyunca aşağı gitti.

"Tebai'den o kadar da uzakta değiller. Altı omur. Hiçbir şey değil bu."

Sosibios geldiğini bildirmeden salona girdi.

Philopator ona hitaben: "Eratosten zarar görmeden kurtulmuş. Bu sevindirici bir haber. Özellikle senin için. Eğer Toussi'yi onlarla göndermeni söylemeseydim kim bilir neler olurdu. Bundan böyle saray işlerine daha az zaman ayırıp, ülkenin güvenliğine daha çok vakit harcamalısın. Beton çok ciddi yaralanmış. Patreas gezinin ertelenmesini öneriyor. Bu bir yıl gecikme demektir. Babam bu haberi duysaydı çok öfkelenirdi. Bu ölçümün yapılmasını ne kadar çok istediğini hatırlarsın," diyerek Sosibios'a yüklendi.

"Efendimiz, Eratosten'in şu anda gelmemesini şiddetle tavsiye ediyorum."

"Öyle mi? Peki neden? Aslında doğru, haklısın. Bir süre daha orada kalmasını isteyeceğim. Beton'u tanıdığım kadarıyla bir tavşan gibi zıplaya zıplaya yürüyecektir."

"Herhalde şey gibi demek istediniz..."

"Söylediklerimi düzeltmeyi bırak. Eğer tavşanların zıplamasını istersem, zıplarlar. Hadi git artık!"

Sosibios odayı asık bir yüzle terk etti.

"Ne olursa olsun, ben sırtımda bir tavşanın zıplamasını istemem," diyen Obol, sonra da kendi sorunlarını anlatamaya başladı: "Dün yediğim yemek yüzünden biraz bağırsaklarımı bozdum. O yüzden Nil'in kaynağı bu sabah biraz taştı. Ama şu an her şey yolunda gidiyor!"

"Kralın bizzat emir verdiği bir keşif gezisi saldırıya uğruyor. Çölün ıssız bir yerinde ya da deltadaki bir bataklıkta değil. Nil'in kıyısında, en işlek yollardan birinin üzerinde. Ve

ülkenin asayişinden sorumlu diocet hiçbir şey yapmıyor. Sanki bunların olmasına izin..."

Sosibios çıkıştı.

"Ne demek istiyorsun?"

"Bal gibi anladın. Ya saldırganların suç ortağısın ya da beceriksiz. Bu yüzden ya suç ortaklarına yapıldığı gibi asılmayı hak ediyorsun ya da görevinden derhal alınmalısın. Lagos krallık görevlerini iyice boşladı."

Berenis son cümlesini de söyleyip odayı terk etti. Sosibios tedirgin olmuştu. Aynı gün içinde iki defa azarlandığı için yüzünü kin bürümüştü. Zamanı geliyordu. Sandığından bile yakındı artık.

19. BÖLÜM

Karar verme saati gelmiş çatmıştı. Ya gezi sona erecek ve İskenderiye'nin yolunu tutacaklar ya da Beton iyileşene kadar bekleyeceklerdi. Şayet Tebai'ye taşkın başlamadan dönmek istiyorlarsa bekleyecek çok zamanları yoktu. Eratosten herkesin fikrini öğrenmek istedi. Güvertede toplanıp tartışmaya başladılar.

Patreas, Beton'un istenen zamanda iyileşemeyeceğini düşündüğü için İskenderiye'ye dönüp gelecek yıla kadar bekleme taraftarıydı. Beton ise tam tersini savunuyor, buraya kadar gelmişken vazgeçmenin delilik olduğunu söylüyordu.

Theon durumu değerlendirdi.

"Şimdi dönersek gezi bir yıl ertelenmiş olur. Beklemeye devam etmekten ne çıkar ki? Eğer Beton iyileşmezse, döneriz, ama iyileşirse, ölçümü bu yıl tamamlamış oluruz," dedi.

İşte sonunda Theon da İskenderiye'ye dönmemeyi savunur olmuştu. Eratosten bunu duyduğunda kulaklarına inanamamıştı. Yolculuk mucizelerle doluydu.

Böylece, Beton'un iyileşmesini bekleme kararı alıp, yerleşme hazırlıklarına giriştiler. Eğer operasyon bir sonraki yıla ertelenirse, sel bütün izleri sileceği için tüm yolculuğu baştan yapmaları gerekecekti. Buna karşı önlem olarak taş bir dikit yapılması kararlaştırıldı. Yapımı ve muhafazasını yerel yöneticiler üstleneceklerdi. İkinci önlem olarak, bir kadastro memuru geldi ve arazinin topografyasını çizdi. Yaptığı çizimin bir nüshasını resmi kayıtlar için kendi alırken ötekini Eratosten'e verdi.

Hapi, bir firavunincirinin gölgesine demirlemişti. Mentep

ve Rensi birbirlerine su sıçratıp, çocuklar gibi çığlıklar atarak yüzüyorlardı. Diğerlerindeki gerginlikten eser yoktu onlarda.

Patreas, bir kaza yüzünden yaralananları tedavi etmek için köye gidip akşam geç saatte dönüyordu. Tati odasından çıkmıyor, hep uyuyordu. Rehmir ve Eratosten kadastro işleri için sabah erkenden yola çıkıyor, ancak akşam dönüyorlardı. Beton, ayağı Patreas'ın makinesine bağlı, üzgün gözlerle kıyıda yükselen dikilitaşa bakıyordu.

Theon ise kitabını kaleme almakla meşguldü. Beton merakla sordu:

"Söylesene Theon, madem zamanımız var, neden yürüyorum? Yani, şimdiye kadar neden yürüdüm?"

"Neden yürüdüğünü öğrenmek mi istiyorsun?"

"Evet. Ne işe yarayacak söyler misin?"

"Dünyanın büyüklüğünü ölçeceğiz."

"Teşekkürler. Anlamıştım. Ama ben sana nasıl ölçeceğimizi sormuştum."

Theon sırıttı.

"Yaa!"

Bir saat sonra. Masanın üstünde yapraklar birikmişti. Theon kalemini bıraktı.

"Doğru anladım mı bilmiyorum, ama şu iki açının ne olduğunu anlamadığımdan eminim. Biri İskenderiye'de, öteki de Tebai'de değil mi? Neden Tebai'de?" diye sordu Beton, kafası karışmış bir halde.

Theon öfkeyle; "Hiçbir şey anlamamışsın, hiçbir şey. Neden yürüdüğünü mü merak ediyorsun? Söyleyeyim. Böyle şeylerden anlamadığın için yürüyorsun," diye bağırdı Beton'a.

Beton üzülmüştü. Theon söylenerek ayrıldı. Bir ileri bir geri yürüdü. Sonra dönüp; "Sana bağırıyorum, çünkü ben de bir şey anlamıyorum. Anlamış olsaydım sana açıklardım. Hiç olmazsa yürüyüp, bir işe yarıyorsun. Ben onu da yapamıyorum," dedi.

Theon, akşam yemeğinden sonra Eratosten'e yürümeyi teklif etti. İkisinin de düşüncelerini toplamak için buna ihtiyaçları vardı. İkisi de dalgın dalgın Hapi'den uzaklaştılar. Uzakta bir kulübe görünüyordu. Dışarıya konan küçük meşalelerle aydınlatılan küçük bir bahçede köyüler içiyorlardı. Saygı dolu bakışlarla karşılandılar ve bir masaya buyur edildiler.

İşte şu anda gerçek Mısır'daydılar. Firavunlar devrinden beri hiçbir şey değişmemişti. Kupalarla bira getirildi.

Theon, "Size bir hikâye anlatacağım. Hikâyemiz IV. Batlamyus devrinde, İskenderiye Kütüphanesi'nin yönetici Eratosten'in dünyayı ölçmesi ile ilgili," deyince Eratosten merakla Theon'u süzdü. "Eratosten sihirli bir metot bulmuştu. Gölgeleri ölçüyor, karşılaştırıyordu. Hangi gün olduğunu unutmuşum, ama bunun bir önemi yok. Uzunluğu ölçmesine gelince, İskenderiye'den başladı ve Tebai'de bitirdi. Ya da tam olarak Apollonospolis'de. Nerede bitirdiğinin de pek önemi yok."

Theon, kısa bir sessizliğin ardından tekrar Eratosten'e döndü; "Bu dediklerinize kendiniz de inanıyor musunuz? Nerede, ne zaman olursa olsun..." diyerek aslında kafasının ne kadar karışık olduğunu vurguladı.

"Hiçbir şey anlamamışsın. Yöntemimin en büyük avantajı bu, nerede, ne zaman olursa olsun uygulanabilmesi," dedi Eratosten sakinliğini koruyarak.

Ancak Theon ikna olmamıştı.

"Beton'a uzun uzun anlattım; ama o hiçbir şey anlamadı. Yine de yapmak istiyor. Ve sizi temin ederim anlamak istiyordu. Zaten ben de pek anlamıyorum."

"Sen de mi?"

"Evet, ben de anlamıyorum. Benim için fazlasıyla karmaşık."

"Karmaşık olan ne? Allah aşkına nesini anlamadın?"

"Birçok yerini. 180 dereceyi, iki açıyı, iç ve dış açıları..." Durakladı. Anlamadığı yerleri hatırlamaya çalışıyordu. Bir-

den patladı; "Size ne düşündüğümü söyleyeyim mi? Sizin o iki açınızdan gına geldi!"

"Gına mı geldi? Demek gına geldi öyle mi?" Eratosten ayağa kalkıp homurdanarak volta atmaya başladı. "Biri kendisi için özetlememi ister, öbürü açılardan birini çöpe atmamı ister!"

Köylüler şaşkın, bakakaldılar. Bu yaşını başını almış, bilge görümlü adam amma da gürültü yapıyordu.

"Zaten böyle düşünen tek ben değilim. Mouseion'da yönteminizi anlatırken meslektaşlarınıza dikkatlice baktınız mı? Hepsi gülüyordu."

"Onların benimle çocuklar gibi eğlendiklerini mi söylüyorsun?"

"Tabii ki. Çünkü kimse bir şey anlamıyordu. Öyle bir anlatmalıydınız ki çocuklar bile anlamalıydı. Eskiden öğretmen olan Callimacos'un derslerini masal gibi anlattığını kendiniz söylemediniz mi? Madem biz de çocuktan farksızız bize anlayacağımız dille anlatmalıydınız. Şunlara bakın!" Etraflarını saran köylüleri göstererek, "Ölçümünüz bu insanları ne kadar ilgilendiriyor, hiç düşündünüz mü?"

"İlgilendirmesi de gerekmiyor. Önemli olan doğru olması ve gerçekte de tatbik edilebilmesi."

"Ah, demek öyle. Dünyanın ölçülmesi onları ilgilendirmiyor. Üstünde yedikleri, uyudukları, aşk yaptıkları ve öldükleri yer onları ilgilendirmez öyle mi? İşte bu benim için çok karmaşık."

"Doğru olması yeter."

"Hayır yetmez. Hatırlanmasını istiyorsanız, insanların hayal güçlerine hitap etmelisiniz. Dünyanın ilk ölçümü basit olmalı!"

"Niçin?"

"Çünkü öyle olması gerekir!" diyen Theon daha mantıklı bir neden aradı, ancak bulamayınca, "özetle, sizin ölçümünüz iyi bir hikâye değil," diyerek sustu.

Eratosten kalkıp gitmek üzereydi ki, Theon tekrar

konuşmaya başladı.

"Dostunuz Arşimet'e bakın. Vaktinin çoğunu hikâyeler anlatmakla geçirdi. Evet, dediğimde ısrar ediyorum. Bir gün, Arşimet neyi saymaya kalkmıştı biliyor musunuz? Tüm evrendeki kumları! Bunu insanlar hatırlıyorlar. Başka bir gün ise Sicilya'daki sığırları renklerine göre saymaya kalkmıştı."

"Teşekkürler, bu kadarı yeter. O soruyu bana gönderdiğini unuttun mu?"

"Unutmadım. Mektubunun gerisini de hatırlıyorum," diyerek Theon mektubu ezberinden okudu:

Eratosten'e,

Sicilya Adası'ndaki sığırlar dört farklı renkte olurlar dostum. Onları verilen oranlara göre sayabilir misin? Biri süt beyazı olur, ikinci türü parlak siyah, üçüncüsü sarı, dördüncü ise alacadır...

Kibrini zor gizleyen Eratosten uzaklaştı gitti. Theon'un sesi gecenin sessizliğe karıştı.

Theon birasını bitirdi. Yapacağı son iş bile olsa, bu ölçümü yapacaktı.

Gemiye döndüğünde, Eratosten'in bordaya yakın bir yerde oturduğunu gördü. Mentep, hüzünlü bir şarkı söylüyor, Hapi'nin ışıkları suda yansıyordu. Eratosten'in yanına oturdu. Uzun bir zaman tek kelime etmediler.

"Dinle Theon, ben Conon değilim. Astronomi yapmak için gökte kraliçelerin saçlarını aramam."

"Ama bu çok enteresan bir hikâye, tıpkı Berenis'in saçları kadar da güzel."

"Evet. Güzeller. Hatta bana öyle geliyor ki kesildiklerinden beri daha da güzelleştiler. Ama asıl sorun o değil. Berenis'in Saçları, gökte erişemeyeceğimiz bir yerde. Onların güzelliğinin kraliçenin saçlarıyla ilgisi yok..."

"Böyle yıldızlı bir geceydi. Argo'nun köprüsündeydim. Kaptan Kutusis'le konuştuğumu hatırlıyorum. Berenis'in Saçları'nın hikâyesini anlattığımda yüzünü görecektiniz. Size söylemek istediğim, ölçümünüzün ne kadar... Nasıl desem?

İnsanların hafızasında kalan çoğunlukla kavramlar ya da gerçekler değildir. Anlatılanlar kalır. Ben sizin gibi bir bilgin değilim. Ama kitapları tanırım. İnsanları çeken kitapları iyi bilirim. Güzel hikâyeler çeker insanları."

"Burada söz konusu olan masal veya hikâye değil, Theon. Sadece bilim."

"Ne fark eder ki?"

"Ne istiyorsun? Yalan yanlış metotlar mı ortaya atayım. Ne için? Mentep içip sarhoş olduğunda benden söz eden bir şarkı söylesin diye mi? İskenderiyeli beyzadeler, alemlerde benden söz etsinler diye gerçeğe dayanmayan bir sonuç mu bulayım?"

Theon gülümsedi.

"Hayır. Bilimsel gerçekliğe biraz da şiir ve mistik boyut katın. O zaman ölçümünüz güzel bir hikâyeye dönüşecek. Yüzyıllarca ondan söz etmek isteyecek insanlar. Gerçek tek başına yetmez. Belki de böyle olması daha iyi."

Eratosten konuyu değiştirdi.

"Böyle iyi dövüşmeyi nerede öğrendin? O sopayı aynı kargı gibi kullandın. Bizim gibi ulema çevresinde iyi dövüşenlere pek sık rastlanmaz. Eğer beni korumasaydın, şu an kütüphaneye yeni bir yönetici seçiliyor olacaktı."

"Atina'da. Bir vakitler jimnastik yapardım. Ve biraz da kütüphanelerin silahla ilgili bölümlerini ziyaret ettim. Pek sakin bir yaşantım yoktu. Çok defa kendimi savunmam gereken durumlara düştüm."

Eratosten lafı geçiştirmişti, ama Theon'un anlattıklarında doğruluk payı olduğunu da kabul ediyordu. Ancak yine de güzel bir hikâye nasıl olur bilmiyordu. "Gına geldi!" lafına da bozulmuştu. Acaba metodunu bir daha gözden geçirse miydi? Hayır! Metodu değil. Ama ele alma ve uygulama şeklini biraz değiştirebilirdi. Güzel bir hikâye çıkması için değil. Basitleştirmek ve daha kolay kanıtlamak için.

Kütüphaneyi özlüyordu. Bu sessiz toprak parçası, garip bir uzaklık duygusu veriyordu ona. El yazmalarının ortasındayken güneş ve temiz havaya hasretti. Kitapları onun önüne taşkına da saldırılara da set çekerdi. Onlarca yıldır bu ülkede en önemli kitaplarını yazmış, en önemli keşiflerini yapmış, adını verdiği eleği bulmuştu.

Yolculuklarına dört haftadan önce başlayamazlardı. Kütüphanede kendisini bekleyen dünya kadar iş vardı.

Eratosten, ertesi gün, herkesi şaşırtan bir açıklama yaptı: İskenderiye'ye dönüyordu. Beton iyileştiğinde, diğerlerine katılmak için dönecekti. Eğer taşkın başlarsa ötekiler de Hapi ile başkente gideceklerdi. Sonuçların bir kopyasını alıp geri kalan evrakı Theon'a emanet etti. Grubu onun sorumluluğuna bıraktıktan sonra, hızlı bir gemiyle yola çıktı.

Beton için yürümek, soluk almak kadar hayatiydi. Hayatında ilk defa yatağa düşüyordu. Nasıl olurdu da bacağı onu yüzüstü bırakırdı. Vücudunun bir ihaneti olarak sayıyordu bunu.

Theon denemeyi sürdürdü. Beton'a nasıl anlatacağını bilmiyordu hâlâ. Sonra kararını değiştirdi.

"Yolunda gitmeyen bir şey var. Evet, bacağın. Biliyorum ama birkaç günden beri başka bir şey daha var. Sorun nedir Beton?"

Beton cevap vermedi. Başını yana çevirdi. Theon konuşmayacağını sanıyordu, ama, "Korkuyorum, Theon," dedi bir süre sonra. "Ölçümü sonuna kadar yapamamaktan korkuyorum. Hatırlıyorsan, bana 'sen bu yüzden yürüyorsun,' demiştin. Oysa artık yürüyemiyorum bile. Büyük dedem, İskender'in yanında..."

"Şimdi de atalarından mı söz edeceksin? Kes şunu. Yeter artık! Ataların ne işe yaradığını söyleyeyim mi sana? Onlar, kendi başarılarını tekrarlamak isteyen torunlarının hayatlarını mahvetmekten başka işe yaramaz."

Konuşmasının kesilmesine sinirlenen Beton somurtup

sustu.

"Sen tanıdığım en iyi bematistsin Beton. Hiçbir şey bu gerçeği değiştirmez," dedi Theon, kısa bir suskunluğun ardından, Beton'un gönlünü almak istercesine.

"Öyle, ama hiç başka bematist tanımadın ki," dedi Beton, Theon'un komplimanını fark ederek.

"Olabilir, ama yine de doğruyu söylüyorum. Tanıdığım en iyi insanlardan biri olduğunu söylersem de doğruyu söylemiş olurum. Ne olursa olsun."

Beton neden yürüdüğünü anlamamıştı. Şimdi ise neden yürümeye devam etmek istediğini anlayabiliyordu.

Patreas'ın makinesi, kemikteki çatlağı sıkıştırma esasına dayanıyordu. O yüzden kımıldamadan yatması gerekiyordu Beton'un. O da bunu anlamış olacak ki işbirliği yapıyordu. Denilenleri harfiyen yaparsa ayağa kalkışı hızlanacaktı.

Mekanik daima Beton'u heyecanlandırmıştı. Arşimet'le hiç tanışmamıştı, ama İskenderiye'deki en tanınmış mekanikçi Ctesibios, Eratosten'in isteği üzerine Beton'un atölyesini ziyaret etmesine izin verdi. Ctesibios, iri yarı adamın ilgisindan hoşnut kalmış olacak ki, ilerde isterse tekrar gelebileceğini söyledi. O günden sonra da sık sık atölyeye uğradı Beton. Hatta düşünce aşamasından imalatına kadar, ünlü hidrolik su saatinin yapımına tanık oldu. Her saat başında mekanik kuşlar saatin içinden çıkıp şakıyorlardı.

Ctesibios, Antiphon'un eski sözlerini tekrarlıyordu:

"Sanatta kazanan bizler, doğada her zaman mağlubuz."

Ctesibios, atölyesini kullanmasına dahi izin veriyordu. Beton zaman geçirmeden aklına gelen fikirleri uygulamaya koyulmuştu. Havayla çalışan bir otomat yapmayı tasarladı. Ama aygıt çalışmadı. Bundan kimseye, Ctesibios'a bile söz etmedi. Yürüyüşü sırasında aklına bazı fikirler gelmişti. Döndüğünde üstünde çalışmak istiyordu.

Patreas işinden söz etmekte oldukça istekliydi. İskenderiye'de ulaşılan bilgi birikimi üstüne uzun söylevler veriyordu:

"Biz Yunanlılar, insan vücudu hakkında Mısırlılar'ın yir-

mi asırda ulaşabildiğinden daha çok bilgiye sahibiz. Onların tek yaptığı ölülere özen göstermekti. Biz ise canlı insanları iyileştiriyor, ömürlerini uzatıyoruz.

"Daha önce hiçbir halk kadavralar üstünde bizim kadar çok çalışmadı. İnsan anatomisi hakkında çok yetkin bilginlerimiz var. İç organlarını çıkaran mumyacılarınız, dokundukları organlar hakkında ne biliyorlar? Onca fırsat ellerindeyken harcamışlar.

"Örneğin biz beynin dördüncü karıncığının kalem biçiminde olduğunu biliyoruz. Algılayıcı ve hareket ettirici sinirleri birbirinden ayırt edebiliyoruz.

"Mesela iç organları aynı kaplara koymayız. Her birini ayrı bir kavanoza koyup inceleriz. Bir kaba karaciğer bir diğerine akciğerler. Sorsanız on iki parmak bağırsağının nasıl ölçüldüğünü de bilmezler."

"Çünkü ölçmek istedikleri o değildir," dedi Beton.

"Ben de bunu diyecektim. Peşinde oldukları şey o değildir," diye onayladı Beton'u Patreas.

"Başka bir şeyin peşindeydi Mısırlı rahipler. İnsan bedenini korumak. Yunanlılar bunu asla başaramazlar."

"Çünkü peşinde oldukları şey o değildir," diyen Patreas konuşmasına devam edecekti, ama Beton sözünü kesti.

"Yine de ölü olarak, hayatta olduğumuzdan daha fazla vakit geçiriyoruz."

Bir sabah Beton, yataktan kalkmaya karar verdi. Patreas, bunun söz konusu bile olmayacağını söyledi. Theon, en azından ağırlığını sağlam ayağına vermesini söyledi.

Kalktı. Tüm ağırlığı sağ ayağındaydı. Yavaşça sol ayağını yere koydu. Sonunda makinenin yardımı olmadan yine iki ayağı üstündeydi. Patreas zaferle gülümsedi.

Safkan bir atın sırtındaydı Theon. Oysa şimdiden Cronos'u özlemişti. Rehmir, yüzünde soylu bir ifadeyle hemen yanındaydı. Hapi'den ayrıldıktan sonra Tanrı Thot'a sunmak için bir fıçı şarabı taşıyan hacılara rastladılar.

Hacılardan biri Theon'a nefis şaraptan ikram etti. Bu nefis şarap, mumyalanmış bir maymuna gidecekti. Yazık diye geçirdi içinden. Rehmir orda olmasaydı ziyadesiyle sıkılırdı. Seremoni bitmek bilmedi. Sabahın en güzel saatlerini orda harcadılar.

Saatlerce doludizgin gittikten sonra Rehmir atını dizginledi. Yüksek bir çitle çevrili bir arazide, başıboş dolaşan bir düzine ibis kuşunu gösterdi. Kafası ve kuyruğu hariç bembeyazdı ibisler. Ziyaretçileri olduğunu fark etmiş olacaklar ki hemen uzaklaştılar. Ölü maymunlar ve korkusuzca etrafta dolaşan kuşlar cennetiydi bu vilayet. Her iki hayvan da Thot'un görünümleriydi.

Görünür bir yere konan dikilitaş, firavun ve karısı Nefertiti adına dikilmişti. Rehmir, dikilitaşın Akhet-Aton şehrinin sınırlarına girdiklerini gösterdiğini söyledi. Şehrin dışında bulunan on dört tane daha dikilitaş sınırları kesin olarak belirliyordu. Firavun burada şehrin sınırlarını değiştirmeyeceğine yemin etmiş ve ölene dek de ayrılmamış.

Theon bu firavundan söz edildiğini duymuştu. Amenofis olan adını Akhenaton olarak değiştirmişti. Tanrı Amon ve onun her şeye kadir rahiplerini reddedip Aton'a iman etmişti. Tebai'yi terk edip buraya yerleşmiş, adını, tanrısını ve başkentini değiştirmişti.

Burayı seçmesinde en önemli sebep, hangi tanrıya olursa olsun daha önce hiç tapınak inşa edilmemiş olmasıydı. Yeni dini bakire topraklarda kurmak istemişti.

Ölüm ve yeniden doğuşun tanrısı olan Amon'un tersine Aton hayatın tanrısıydı.

Piramitlerin temsil ettiği ölümsüzlük ve sonsuzluk karşısında Akhenaton ölümlülüğün simgesiydi. Kent sadece on iki yıl yaşadı. Ondan geriye sadece yıkıntılar ve sınırlarını belirleyen dikitler kaldı. Bu arada, Akhenaton'un yapmak istedikleri unutuldu. Ve kent kumlara yenik düştü. Ama Amon da bir daha eski saygınlığını elde edemediği gibi, Mısırlılar'ın kal-

bindeki yerini Osiris'e kaptırdı.

Ama binlerce tonluk heykellerin nasıl olup da taşındığı hâlâ bir sırdır. Nil vadisini ziyaret eden herkes en az bir kere bu soruyu kendine sorar.

Firavun III. Sesostris'in atadığı vali Cehuti Hotep'in mezarı üstündeki bir kabartmada bu soru cevaplanır. Theon, yüz kadar adamın çektiği bir kızak üstüne yerleştirilmiş heykeli seçebildi.

"Yüz yirmi," diye düzeltti Rehmir. "Bazen kızağın yolunu daha kaygan olması için çamurla doldururlardı."

Dönüş yolunda Rehmir, büyükbabasının saygı duyduğu bir adam olan Petosiris'in mezarının yakınlarından geçmeyi önerdi. Thot'un bu sadık rahibi, iki uygarlığın bir noktada buluşması için bir modeldi. Mezarında Mısır kabartmaları kadar Yunan heykelleri de vardı.

Heyecan dolu günden sonra geri döndüler. Theon, böylelikle Mısır'ın öteki yüzünü de görme şansını buldu. Hermopolis ve Akhet-Aton iki farklı şehirdi. Birinde rahipler insan bilgisini ve hafızasını saklıyorlardı. Dileyen herkes dilediği zaman aradığını bulmak için şehre gidebilirdi. Öteki şehirde ise sadece unutuluş ve yıkım vardı.

Uzunca bir zamandan beri ziyaretlerine gelmeyen vali, sonunda yüzü gülerek geldi. Yaralı halde kaçan saldırgan uzak köylerden birinde ele geçmişti. Yaraları ağırdı. Ölmüştü. Rehmir kimseye belli ettirmediği bir suçluluk duygusu hissetti.

Patreas düşüncelerini kendine saklıyordu. Şayet Rehmir kaçmasına mani olsaydı, yaralarını görüp tedavi edebilirdi. Kim bilir, hâlâ hayatta bile olabilirdi!

Yemekten sonra Rehmir ayağa kalktı. Olanlardan ötürü ne denli üzüldüğünü, Toussi'nin ölümünden dolayı içinin kan ağladığını anlattı. Ama saldırganlar için de üzülüyordu. Patreas gözlerini havaya dikti.

“Saldıranlar eşkıya değildi. Batlamyus’un ordusunda savaşmış eski askerlerdi. Savaş bitince içlerinden çoğu orduda kalmak istedi. Galyalılar ve Trakyalılar gibi.

“Kraliyet idaresi onlara sadakatlerinden ötürü teşekkür edip, ödüllendirerek evlerine geri gönderdi. Askerler köylerine döndüklerinde evlerini bıraktıkları gibi bulamadılar. Köyleri, eskisinden daha da yoksullaşmış, vergiler ve hırsızlık yüzünden ailelerin çoğu dağılmıştı. Bu yüzden de savaşta öğrendikleri yöntemleri kullanarak ayaklandılar.

“Yaraladığım adamı ben de tanırdım, ama eğer yetişmeseydim Beton ölecekti. Ne korkunç bir şey bu. Ben doğru bildiğimi yapıp iki yurttaşımı öldürdüm. Artık devam edemem. Evime dönmeye karar verdim. Üzgünüm. Sizinle Tebai’ye gelemem.

“Beni daha da üzen bu saldırının hiç tahmin edilmemiş olması. Bizi Tebai gümrük memurlarıyla karıştırmışlar. Varlığımız onları da şaşırtmış.”

Rehmir bir şeyi kafasına koydu mu, değiştirmek imkânsızdı. O yüzden kimse onu ikna etmeye çalışmadı. Hapi’den inerken üç kelime söyledi:

“*Ankh, Oudja, Seneb.*”

Yani; Yaşam, Güç ve Sağlık.

Bir saat sonra Hapi sadece ufukta bir noktaydı. Bindiği gemide, öteki yolcuların arasında düşünceye daldı. Köklü ve ünlü bir aileye mensuptu. Dedeleri arasından büyük rahipler çıkmıştı. Halkının gelenek ve inançlarının teminatı bir aileydi onunki. Halkına karşı yükümlülükleri vardı. Ve kralın görevlendirdiği bir grubun içinde kendi halkına karşı savaşmış ve birilerini öldürmüştü. Nereye ait olduğunu bilmiyordu artık. Kaybolmuştu. Tercüman olmayı seçip iki uygarlığı yakınlaştırmayı ummuştu. Ama nereye kadar yararı olacaktı?

Görevi nedeniyle iktidarla işbirliği yapıyor, Mısır halkını çıkan yeni yasalardan haberdar ediyordu. Buna karşın başka bir çaba yoktu diğer taraftan. Kimse ondan Mısır metinlerini

Yunanca'ya çevirmesini istemiş miydi? Memurlar arasında kaç kişi Mısır dilini konuşuyordu? İşgal sonrasında, yüz yıllık zaman diliminde kaç Yunanlı yerli halkla kaynaşmaya çabalamıştı?

İskender, Mısır'a geldiğinde kurtarıcı gibi karşılanmıştı. Memfis'de Yukarı ve Aşağı Mısır'ın firavunu tacını giymişti. Apis'e kurban vermiş ve firavunluğunu dört yana duyurmuştu. Siwa vahasında Amon'un başrahibi onu "Amon'un oğlu" olarak kutsamıştı.

Batlamyuslar'ın ordusundaki paralı askerler, kökenleri ister Persli olsun ister Yahudi ülkenin yerlilerinden üstündü. İktidar Yunanlılar'ın elindeydi. Bir tek su ve bayındırlık hizmetleri Mısırlılar'a verilmişti. Çünkü Yunanlılar'ın Nil'in dilini öğrenmeleri yıllar alırdı. Böylece Mısırlılar, kendi ülkelerinde birer yabancı haline geldiler.

Bu ayaklanma daha başlangıcında umutsuzdu. Mısır asla kendi egemenliğine kavuşamayacaktı. Eski görkemi yok olmuştu.

Bazıları Batlamyuslar'ın egemenliğinin, Mısır halkı için en uygunu olduğunu söylüyordu. Ama firavunların torunları için bu esaret kabul edilemezdi.

Kendi kültürlerini korumaktan başka ne gelirdi ellerinden? Bu yüzden antik metinleri topluyordu. Korumak, tanıtmak. Ülkedeki her Mısır metnine karşılık yüzlerce Yunan eseri vardı.

Ülkesinin geçmişiyle yüzleşmiş ve daha da olgunlaşmıştı bu yolculukta.

Rehmir'in gidişi en çok Mentep ve Theon'u üzmüştü. Mentep onu sevdiği için, Theon ise deneyim ve bilgisinin eksikliğini hissettiği için özlüyordu. O olmadan bekleyiş can sıkıcı bir işkenceye dönmüştü. Sonunda kalemini ve papirüsü alıp yazmaya başladı. Önce kırmızı mürekkeple:

"İsis ve Osiris. Bir Mısır efsanesi. Memfis'li Rehmir'in anlat-

tıklarına sadık kalarak anlatan Theophraste Excelcior."

Sonra da siyah mürekkeple:

Rehmir İsis ve Osiris efsanesinden bir çok bölüm anlattı. Tarihsel bir sıralama içinde hikâyenin tamamını burada bulacaksınız. Notlarımın yardımıyla bu hikâyeyi 'parça parça' anlatacağım. Bu bir bakıma tanrı Seth'in yol açtığı bir beladan yola çıkar. Seth her zaman çekik gözlü, ince bir tazı suratıyla gösterilir. Daha önce yerin ve göğün beş çocuğunun hangi şartlarda doğduğunu anlatmıştım. Osiris ve karısı İsis Mısır'da bilgelikle hüküm sürerler. Kıskanan Seth, yetmiş iki dostunun da katıldığı bir şölene davet eder ağabeyini. Neden yetmiş iki? Ziyafetin ortasında, Seth tahta bir sandık getirtir. Gerçek bir sanat eseridir sandık.

"Aranızdan kim sandığa sığarsa, o kişiye sandığı hediye edeceğim,"der Seth.

Hepsi dener. Kimi içine sığamaz, kimi de kısa kalır. En son Osiris dener şansını. Tam onun için yapılmıştır sanki. O anda Seth ve arkadaşları sandığın kapağını örterler. İple bağlayıp Nil'e atarlar. Sandık Osiris'in tabutu olmuştur. Tarihte bilinen ilk lahit onunkidir.

Osiris'in cesedi denize ulaşır ve akıntıyla Fenike sahilindeki Biblos'a vurur.

Cesedi ararken, Biblos'da karaya ender güzellikte bir tabut vurduğu haberi gelir İsis'in kulağına. Anlar ki kocasının tabutu Fenike'de.

Onun acısını anlayan Fenike kralı tabutu Mısır'a yollatır. Ama kocasının bedenini saklayamadan Seth, Osiris'in bedenini on dört parçaya ayırır ve parçaları ülkenin dört bir yanına dağıtır. Neden on dört?

Yorulmak nedir bilmeden tekrar aramaya başlayan İsis yollara düşer. On üç parçayı bulur. *Oxyrynchos* adlı bir balığın yuttuğu penisini ise bulamaz. On üç parçayı bir araya getirdikten sonra çakal görünümlü tanrı Anubis'ten yardım diler.

Anubis, parçaları bandajla birbirine bağlar. Osiris ilk mumyalanan kişidir.

Osiris ölüler ülkesinde tekrar hayata döner. İsis de dişi bir kuş görünümünde ona katılır. Şahin başlı tanrı Horus doğar bu evlilikten.

Osiris hüküm süreceği ölüler diyarında kalır. Bu yüzden bütün ölüler bir gün tekrar hayata dönecek, öldükten sonra sonsuza kadar yaşayacaklardır. Bu inanç Mısır'da mucizeler yaratmıştır. Piramitler, tapınaklar ve uçsuz bucaksız mezarlıklar inşa edilmiştir. Bana dendiğine göre henüz hepsini görmemişim bile. Tebai'deki Krallar Vadisi bunlardan biri.

Theon yazmaya ara verip kendi kendine sordu; insan, gözüyle göremediği tanrılar için böyle büyük anıtlar yapabilir miydi?

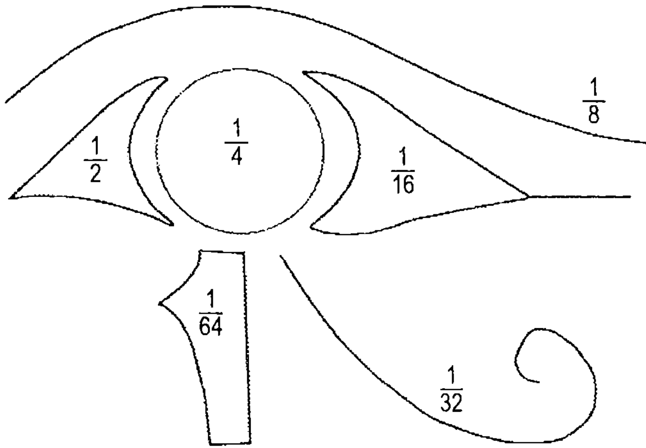
Böylelikle Osiris ölüler diyarına gitti. Yaşayanların diyarına ise hayat döngüsünü bıraktı. Yaşamı, ölümü ve tekrar hayata dönüşü, yani mevsimleri oluşturdu. Bu yüzden Mısır'da sadece üç mevsim görülür. Bedeninin gömülmesi, ekim mevsiminin başlangıcıdır. Yeniden doğuşu ise filizlerin toprak yüzüne çıktığı bahar mevsiminin müjdecisidir. Başakların biçildiği hasat mevsimi ise, ölümünü simgeler.

Horus'a geri dönelim. Horus'un çocukluğu, bataklıklarda Seth'den saklanarak geçti. Onu annesi İsis ve yedi büyük akrep koruyordu. Savaşacak yaşa geldiğinde babasının intikamını almak için yola çıktı. Aralarındaki dövüşte Seth, Horus'un gözlerinden birini çıkardı. Horus da Seth'in testislerini kesti.

Erkekliğini yitiren Seth kısır kaldı ve çöle çekildi. Horus'un gözünü kullanarak göğe ve ışığa savaş açtı. Tutulmalar Seth'in, Horus'un gözlerine saldırısından başka bir şey değildir. Sağ gözüne saldırdığında güneş, sol gözüne saldırdığında ay tutulması gerçekleşir.

Ama Seth saldırmasaydı, ne yeniden doğuş olurdu ne de yeni başlangıç. Mevsimler de bu sayede oluştu.

Bir gün zamanın efendisi Toth, Horus ve Seth'i ayıracak ve Horus'a gözünü, Seth'e de testislerini geri verecek.
Sonunda sıra kızıllara geldi.
Korkunç faaliyetlerini sürdüren Seth, Horus'un gözünü altı parçaya ayırdı ve Nil'e attı. Nehre bir ağ atan Toth, parçalardan beşini çıkardı. Osiris'in bedeni gibi Horus'un gözü de eksik kaldı. İşte, Rehmir'in anlattığı kadarıyla Horus'un gözünün matematiksel hikâyesi. Pisagorcular bundan fazlasıyla hoşlanacaklar!
Beş parçanın her biri tüm gözün orantılı parçalarıydı. Her parça bir önceki parçanın yarısı kadardı.

Birinci parça gözün 1/2'si, ikinci parça 1/4'ü, üçüncü parça 1/8'i, üçüncü parça 1/16'sı, dördüncü parça 1/32'si, beşinci parça 1/64'ü.
Toplam 63/64 ediyor. 1/64'lük kayıp kısım ise Osiris'in kayıp penisi olmasın? Gözün eksiksiz olmasını isteyen Thot bu kısmı eklemiş; hayat enerjisini, yaşama iradesini katmış.
Yunan öykülerinin çoğundan daha güzel olan bu öyküyü derlediğim için mutluyum. Gün gelecek, büyük bir yazar bu miti unutulmaz bir hikâyeye çevirecek. Sadece Mısırlılar için değil, dünyanın bütün halkları için.

20. BÖLÜM

Sarayın bahçesinde, rahat koltuğuna kurulmuş olan Philopator, *Adonis*'in yüksek sesle okunmasını dinliyordu. Üstünde, sırtını ve dolayısıyla sırtındaki dövmeyi açıkta bırakan bir tünik vardı. Keyifle ağzını şaklatıyordu. Etrafındaki dalkavuklar ise sanki hayatlarında duydukları en güzel sesmişçesine, hayranlıkla seyrediyorlardı.

Eseri, gür sesiyle okuyan Agathocles'ti.

Sosibios dinleyiciler arasından çıkıp usulca kralın kulağına mırıldandı:

"Eğlenceni böldüğüm için özür dilerim. Ama korkunç bir şey oldu."

Philopator'un yüzü asıldı, ağzını şaklatmayı kesti aniden: "Magas! Kim böyle bir suç işleyebilir, bilmiyorum?"

Sonra sesini daha da yükselterek:

"Efendimiz, bir kaza olmuş. Korkunç bir kaza. Kardeşinizin tekneyle nehre çıkmayı ne kadar sevdiğini bilirsiniz. Tekne alabora olmuş. Epey debelenmiş ve boynuna bir halat takılmış. Hemen yardıma koşmuşlar ama vaktinde yetişememişler."

Karanlık çökerken, Magas'ın bedeni odasına getirilmişti. Saçları hâlâ ıslaktı. Yiğit yüzü solmuş, açılan pelerininden kaslı omuzları görünüyordu.

Berenis, yavaş adımlarla cesede yaklaştı ve oğlunun yüzünü okşadı. Koridorda genç bir hizmetçi kız hüngür hüngür ağlıyordu.

Su saatinden ağır ağır damlıyordu zaman. Berenis taş gibi hareketsizdi. Kimse kraliçeyi kendine getirecek gücü bulamamıştı henüz.

Sonunda içinde olduğu ıstıraptan sıyrılmak için başını kaldırdı. Kendini topladı. Uyanmıştı nihayet.

Odayı bir ileri bir geri turladı. Bir yandan da oğlunun eşyalarına dokunuyordu. Yayı, kılıcı, mızrağı, miğferi, göğüs zırhı, küçük bir mücevher sandığı, pelerini, altın sandalları... Gözlerini yumdu. Sonra açtı. Kapıya yöneldi. Esthia'yla karşılaştı:

"Kraliçem, kraliçem nereye gidiyorsunuz?"

Berenis onu görmedi bile. Hizmetkârını kenara itince, elindeki lamba yere düştü.

Yaşlı arabacı, bekliyordu. Berenis göründüğünde hiç şaşırmadı. Öğleden sonraki kötü olayı o da duymuştu. Esthia, ne yapacağını bilemez halde bakıyordu ardından.

"Kimse gelmesin arkamdan," diye kesin olarak emir verdi. Sonra da arabaya atladı. Aynı Everget gibi yapmıştı. Arabacı, kralla yaptıkları son gezintiyi hatırladı. Şimdi aynı havayı Berenis'te de sezinliyordu. Onu uzun zamandan beri tanıyordu. İskenderiye'ye gelişine şahit olmuştu. O ve Everget sıra dışı bir çift oluşturmuşlardı.

Araba sarayın girişine vardı, ana kapıyı geçti.

"Nereye gidiyoruz kraliçem?"

"Limana!"

Araba tüm kenti boydan boya kat etti. Liman boyunca gitti. Şimdi Heptastade'a gelmişlerdi. Anlamıştı nereye gittiklerini. Fener'e gidiyorlardı.

Açık bir gökyüzü vardı. İnsan manzaraya kapılıp saatlerce burada oturabilirdi. Atları durdurdu. Araba yavaşça Fener'in bahçesine girdi. Askerler nöbetteydi. Arabacı, Berenis'in inmesine yardım etti.

"Bu delilik efendimiz. Oraya çıkamazsınız."

Ama Berenis kimseyi duyacak halde değildi. Muhafızların başındaki subay dikkat çekince askerler kılıçlarını çekip selam durdular.

Tahta geçtiğinden bu yana yirmi yıl boyunca buraya hiç

gelmemiş; gelmeyi aklına bile getirmemişti. Burası onun için şehrin bir parçasıydı o kadar.

Kararlı adımlarla rampayı tırmanmaya başladı. Gecenin geç bir saatiydi. Kimseler yoktu görünürde. Sonra yanına bir subay eşlik etmek için geldi. Adamcağız korkudan ne yapacağını bilmez bir halde kraliçeyi takip mi etsin, yoksa geride mi kalsın bilmiyordu. Sonra birkaç adım geriden takip etmekte karar kıldı. Bu şekilde ayağı takılır da düşerse, yere düşmeden yakalayabilecek bir mesafedeydi. Zaten az sonra kraliçenin soluğunun kesilip duracağından emindi.

Kraliçe gözlerini yumup derin bir nefes aldı ve tırmanmaya devam etti. Subay, kraliçe her durduğunda artık bu işkencenin bittiğini sanıyor, ama kadın tırmanmaya devam edince peşinden seğirtiyordu. Şimdi anlamıştı ki kadının dayanıklılığı şımarıklık ve inattan değil, içindeki büyük bir acıdan kaynaklanıyordu. Onu geri döndürmek faydasızdı.

Kraliçenin gelişinden dolayı herkes odasından çıkarıldı. Kraliçenin önünde eğildiler ve o gidene kadar da kafalarını kaldırmadılar. Berenis, adamların adını mırıldandığını ve adının bu soğuk duvarlarda durmadan yankılandığını duyuyordu.

Birkaç defa çarpıntısı tuttu. Sendeler gibi olunca adamlar koşuştular. Ama o her seferinde de onları itti. Duvara yaslanıp geçmesini bekledi. Bakışları, hem ona acıyan hem de müthiş saygı duyan bir adamın bakışlarıyla çakıştı, bu onu daha da yüreklendirdi. Artık geri dönemezdi.

İlk katın sonuna ulaştı. Subayın tek umudu daha öteye gitmemesiydi. Rampa, yerini merdivene bırakıyordu. Devam etti. Subay, sonuna kadar gideceğinden emindi. Bir asker kupayla soğuk su sundu. Kana kana içip kupayı verdi ve devam etti. Bu merdivenler sonsuza kadar uzansa bile geri dönemezdi.

Subayın bacaklarında derman kalmamış, basamakları sayıyordu artık. Berenis, merdivenlerin iyice daraldığı ikinci katın tepesine ulaştı.

Son kat. Subay, soluk soluğa koştu ve önüne geçip kapıyı açtı. İçerdekilere ayağa kalkmalarını işaret edip "Kraliçe!"

diye anons etti.

Yüzleri ateşten kavrulmuş köleler, başlarını saygıyla eğdiler. Başlarında deri bir başlık, vücutlarında demircilerinkine benzer bir önlük vardı. Geceyi bir parça aydınlatmak için savaşan zavallı faniler.

Açık havada olmalarına rağmen sıcaktan terledi Berenis. Hayranlıkla kraliçeyi seyreden adamlara, şefleri bağırdı:

"Ateş azalıyor. Odun getirin!"

Elli yıldan beri sönmemişti ateş. Gündüz bile köz halinde tutulurdu. İki kütüğü getirip ateşe bıraktılar. Alevler yükseldi. Kıvılcımlar uçuşuyordu. Saçlarından birazı yandı Berenis'in. Bir köle gelip saçlarında uçuşan kıvılcımları elleriyle savuşturmaya çalıştı. Baş edemeyeceğini anlayınca, başlığını çıkarıp Berenis'e taktı. Berenis elini adamınkinin üstüne koyup sessizce teşekkür etti. Ateşi besleyen adamlar yanan ellerini su dolu bir kasede serinlettiler. İçlerinden biri kaseyi kraliçeye uzattı. Berenis suyla elini ıslatıp yüzüne biraz serpti.

Parmaklıklara yanaşıp başını göğe kaldırdı:

"Başak ve Aslan arasında, Callisto'nun yanında, gökteki okyanusun derinliklerinde." Gözlerinden yaşlar boşanıyordu. "İşte buradayım İsis. İntikamını aldın. Ettiğim yemini bozdum. Lagos hüküm sürüyor. Ah, Everget! Everget, neden beni dinlemedin? Oğlun şimdi hayatta olacaktı." Gözlerini adını taşıyan takımyıldızından ayırdı. Bu defa şehre dikti.

Ateşçilerin şefi yaklaştı:

"Kraliçem, gerçekten artık gitmeniz gerekiyor."

Elinden tutarak kapıya kadar refakat etti. Kapıdan çıkmadan arkasını dönüp kölelere baktı. Hepsi hayranlıkla bakıyordu. Subay kapıyı açtı. Dışarıda onu sadece karanlık bir kuyu bekliyordu.

Şafak sökmek üzereydi. Arabacı, meraktan çatlıyordu. Fenerin kapısının açıldığını görünce rahat bir nefes aldı. Kraliçeyi saraya geri getirdi. Kadın arabadan iner inmez kendinden geçti.

Eratosten haberi aldığında gemiden daha yeni inmişti.

Şimdilik hiçbir detay söylenmemişti. Ne olmuştu? Bir dövüş sırasında mı? Magas ordudaki en iyi silahşorlarla egzersiz yapıyordu. Kazara bir yara mı almıştı?

Limandaki casusları Eratosten'in habersiz gelişini Sosibios'a bildirdiler. Eratosten neden gelmek için böyle bir anı seçmişti ama asıl merak ettiği neden kimseye haber vermemişti?

Eratosten saraya geldiğinde, Philopator'u üzgün bir suratla kendisini bekler buldu. Kaza hakkında bilgi verildiğinde şaşkınlığını saklayamadı.

"Böyle bir şeyin nasıl olabileceğine benim de aklım ermedi," dedi Philopator. "Magas usta bir yüzücüydü. Fakat sana anlattığım her şey doğrulandı. Annemi görmeye gider misin, rica ederim. Yıkıldı bu haberle. Sen de biliyorsun, Magas onun gözdesiydi. Şu son günlerde başına gelmedik kalmadı. Dün yaptığı ise akıl alır gibi değil. Tüm geceyi Fener'de geçirmiş. Bütün bu olanların suçlusunun ben olduğum düşünülüyor!"

Eratosten vakit geçirmeden Berenis'in ziyaretine gitti. Odasında bir doktor bulunuyordu. Doktor uzun süredir uyuduğunu rapor etti.

Ya Arsinoe? O nasıl tepki vermişti? Onu görmek için odasına gitti ama orada yoktu. Kimse yerini söyleyemiyordu. Saraydan ayrılmak üzereyken Esthia gelip hanımının kendisini görmek istediğini söyledi.

"Söylediklerine inanıyor musun? Magası'ın boğulduğuna inanıyor musun? Kim yaptı bunu?"

Berenis konuşmuyor, haykırıyordu. Eratosten sesini çıkarmadı. Kraliçe bunca şeye rağmen bağıracak gücü nerden buluyor? Alnında hâlâ is vardı. Saçlarının yanan uçları görünüyordu. Elleri de ateşten kıpkırmızı kesilmişti.

"Magas'ın gemisi devrildiğinde yakınlarda kaçışan küçük bir tekne olduğu söylendi. Sana söylüyorum, bu bir kaza değildi."

"Ama o zaman..."

"Suikaste uğradı."

"Kim Magas'ı öldürmek istesin? O sadece bir çocuk."

"Öyleydi, Eratosten, öyleydi." Tekrar ağlamaya başladı.

"Kraliçem..." İlerledi ve kraliçenin elini avuçlarının arasına aldı.

"Dostum, dostum," diye mırıldandı. Ses şimdi daha yumuşak çıkıyordu. "Seni öldürmek istedikleri bir saraydan daha kötü bir şey olamaz. Yılanlara yem..."

Kraliçe sayıklıyor, Eratosten giderek daha fazla kaygılanıyordu. Esthia odaya daldı:

"Kraliçem, Prenses Arsinoe.."

"Ne oldu ona! Çabuk anlat!"

"Onu her yerde arıyoruz."

Berenis acı bir inilti kopardı.

"Kraliçem, beni dinleyin," diye yalvardı Eratosten. Eminim ona bir şey olmamıştır. Şimdi gidip onu bulacağım."

"Nerde o zaman? O yaptı, onun suçu! Magas gibi. O bir canavar!"

"Kimden söz ediyorsun?"

"Lagos, biricik öğrencin! Ve etrafındaki o vahşiler. Sahiden de körmüşsün, zavallı Eratosten. Olup biteni hiçbir zaman görmedin. Magas'ı öldürttü çünkü tahtı ona kaptırmaktan korktu."

Eratosten afalladı, gözleri hayretle açıldı. Kulaklarına inanamadı. Bir anne nasıl olur da oğlu hakkında böyle korkunç bir iddiada bulunabilirdi.

"Yo, hayır! Bu olanaksız! Onu tanırım. Zaafları vardır ama bu kadar da..."

Birkaç saat içinde İskenderiye'de bulunmaktan duyduğu sevinç yok olmuştu bile. Önce Philopator'la görüşmüş, Berenis'in Fener'de sabahladığını ve fenalaştığını öğrenmiş, Arsinoe'nin de kaybolduğu haberini almıştı. Eratosten, ayrıldığından bu yana gelişmelerden uzak kaldığını kendine itiraf etti.

Bu karışıklıkta soğukkanlı durması gerekiyordu. Arsinoe'nin hayatının tehlikede olduğunu sanmıyordu. Onun başına kaza filan gelmemiş, ortadan kaldırılmamıştı. Bir yerde sak-

landığı aşikârdı. Üzgün olduğunda bir yere saklanmak onun huyuydu. Ansızın onu nerede bulabileceği geldi aklına. Vakit geçirmeden bir arabaya atladı.

Eratosten'in kollarına atılan Arsinoe katıla katıla ağlıyor, tek kelime bile etmiyordu. Tek yaptığı acısını gözyaşlarına yükleyip dışarı bırakmaktı. Sonunda olan biteni kavramaya başladığında:

"Ama sen ülkenin ta bir ucundaydın. Nasıl bu kadar çabuk geldin? Magas'ın başına gelenleri biliyor muydun?"

"Hayır, küçüğüm. Sadece bir rastlantı."

İkisi de kuyunun dibinde yan yana oturdular.

"Burada olduğumu senden başkası bilemezdi. Saklanmak, yalnız kalmak istedim. Magas için çok üzülüyorum. Eğer günün ortasında geceyi yaşamak istersem bu kuyuya gelmem gerektiğini söylemiştin. Bu yüzden buraya kaçtım."

"Bana bak, korkma küçüğüm. Ölmek mi istedin?"

"Bunun benim için ne demek olduğunu bilmiyorum, ama ötekiler için, sevdiklerim için ne demek olduğunu biliyorum. Çünkü bir daha onları hiç göremeyeceğim. Bir daha hiçbir şeyi göremeyecek olmak nasıl bir şey? Benim için fazla karmaşık. Gecenin gelmesini ve güneşin hiç doğmamasını istedim. Sonra, bana bu kuyuya asla güneş ışığı girmediğini söylediğini hatırladım."

"Hayır, ben bunu demedim."

"Evet dedin!"

"Böyle söylemiş olamam, çünkü yanlış. Bak görüyor musun, güneş ışınlarının aydınlattığı yerler var."

"Ve suyu aydınlatıyorlar, değil mi? Sana inanmıyorum."

"Bak, farz edelim ki güneş tam üstümüzde olsun. Işınları tepemize taş gibi direk düşer." Elini Arsinoe'nin kafasına hafifçe vurup saçını karıştırdı. Ama Arsinoe gülmedi. Aksine daha da hırçınlaşarak: "O zaman onu görene kadar bekleyeceğim burada," dedi.

"Annen meraktan deliye döndü. Dönelim artık."

Arsinoe inatla:

"Güneşi görene kadar buradan çıkmayacağım."

Eratosten, sabırla:

"Bütün bir yıl bekleyebilirsin. Ama hiçbir şey göremezsin."

"O zaman haklıyım. Bana yalan söyledin."

"Hayır, hayır. Sana burada hiçbir şey göremeyeceğini söyledim. Onu görmek istiyorsan daha güneye, ekvatora gitmen gerekir."

"Ben burada istiyorum."

"İstediğin kadar isteyebilirsin. Astronomide sadece mümkün olan şeyleri isteyebilirsin. Mümkün değilse, ne yaparsan yap, başaramazsın."

Eratosten birden sustu. Kafasını kaşıdı ve; "Bana harika bir fikir verdin, biliyor musun? Bana ne kadar harika bir fikir verdiğinin farkında mısın?" dedi heyecanını saklama gereği duymadan.

Eratosten, o kadar heyecanlandı ki bu yüzden de dengesini yitirip suya düşmekten kurtulamadı.

Üstünden suların süzülmesine aldırmadan tırmandı. Arsinoe de peşinden geliyordu.

"Eratosten, artık sarayda kalmak istemiyorum."

Dönüş yolunda, Arsinoe uykuya daldı. Eratosten de aklına gelen bu yeni fikri nasıl uygulayacağını düşünüyordu.

Arsinoe'yi annesine bırakıp, hasret gidermelerini, birbirlerini avutmalarını beklemeden ayrıldı. Şimdilik kendi işiyle uğraşması daha iyi olurdu. Ama Philopator onu bir köle göndererek çağırttı.

"Esin perileri onuruna düzenleyeceğim oyunları hatırlıyor musun? Mektuplarımdan birinde sözünü etmiştim. Yardımın gerek. Altı jüriyi buldum. Yedinci için bana birini öner."

Eratosten önce kralın sorusunu yanlış duyduğunu sandı. Kardeşinin boğulmasından sonra ne düşünüyor? Yedinci jüriyi bulmak!

Sonunda sevgili kütüphanesindeydi. Herkes onu bekliyordu. Onun bir ailesi de bu insanlardı. Selenios bile buradaydı.

Sağır ihtiyar: "Senin sesini duydum sandım evlat!" diye takılmadan edemedi.

Herkesle ayrı ayrı ilgilendikten sonra her şey normale döndü. Artık aklına gelen fikri nasıl uygulayacağını düşünebilirdi.

Aradığı kitabın durduğu raflara doğru yönelirken dikkatini okuyuculardan biri çekti. Bizanslı Aristofanes. Yedinci jüri!

Patreas, Beton'a her gün Nil'de yüzmesini salık verdi. Yüzmek, uzun süre hareketsiz kalan kasları eski güçlerine kavuştururdu. Seanslardan birine Theon da katıldı.

"Artık iki elimi de kullanabildiğime göre bana da yüzme öğretir misin?"

"Yüzmeyi bilmiyor musun?"

"Çok iyi değil."

"Mentep veya Rensi'ye söyle. Öğretsinler."

"Hayır, onlar da bilmiyor. Tek yapabildikleri suda debelenmek."

Theon, Beton'un kat ettiği aşamaları, çocuğunun ilk adımlarını izleyen bir anne dikkatiyle seyretti.

Berenis, Magas'ın, atalarının yanına gömülmesini istedi. Orada, İskender'in, Philadelphe ve Everget'in yanında olacaktı. Kral annesinin isteğine onay verdi. Kraliçe cenaze töreninde, daha önce hiç olmadığı kadar soylu göründü. Başı öne eğik, taziyelerini sunanlara elini uzatıyordu. Arsinoe, annesinin yanı başında, geldikleri için insanlara teşekkür ediyordu. Eratosten ikisini de uzun uzun süzdü. Ne garip bir aileydi şu Lagidesler. Anne acısından Fener'e çıkıyor, kızı bir kuyunun dibine saklanıyordu.

Bir andan sonra, Berenis töreni izleyemedi. Yakıcı bir soru zihnini kavuruyordu. "Ya Magas çıksaydı tahta, hangi adı alırdı acaba?" Cevabı kendi kendine mırıldandı:

"Batlamyus Magas Philometor. 'Annesini Seven.' "

Ama artık ölüleri değil yaşayanları düşünme vaktiydi.

Philopator'un Arsinoe ile evlenmesini engellemeliydi. Bunun da tek yolu kızını kentteki soylu ailelerden birine vermekti. Philopator hayatta olsa böyle bir karara karşı çıkmazdı.

Rehmir'e söz verdiği gibi, kütüphanedeki Mısır yazıtlarını aradı. Bir tanesini bile bulamadı. Manethon'unkiler dışında az sayıda Yunan olmayan eser vardı.

Babilli Rahip Bel Marduk'un bir kitabının tercümesi, kral Asoka'nın gönderttiği, henüz çevrilmemiş iki Hint yazıtı ve elbette Yahudiler'in Tevrat'ı. Yetmişler'in kitabı.

.Halkları bir araya getirmek, bütün halkların eserlerini, düşüncelerini toplamak... Phalerli Demetrios'un rüyası bir kenara atılmıştı. Sadece Grek eserlerine ilgi vardı. Dünyanın geri kalanı göz ardı ediliyordu.

İskender çağdaşlarını, dünyanın küçücük Yunanistan'a indirgenemeyeceğine inandırmaya çalışmıştı.

Eratosten, Theon'dan gelen mektubu açtı. Beton artık iyileşmişti. Artık gezinin bu yıl içinde yapılamayacağına inanmaya başlamıştı. Ya Patreas'ın makinesi bir mucize yaratmıştı ya da Beton eşine az rastlanır bir insandı. Veya her ikisi birden. Tarihe baktı. Kısa bir hesap yaptı. Başka bir aksilik olmazsa zamanında bitirme şansı vardı.

Ulakla iki mektup gönderdi. Birini Hapi'ye geldiğini bildirmek için. İkincisini ise Rehmir'e, ayrılmasından duyduğu üzüntüyü ifade etmek için. Katkılarından dolayı teşekkür ediyordu. Kütüphanede, dediği gibi bir araştırma yapmış az sayıda Mısır yazıtına rastlamıştı. Kütüphaneye döndüğünde bu açığı kapayacağına söz verdi. Ancak bu işi tek başına yapması mümkün değildi gelecekteki yardımlarını esirgememesini rica ediyordu.

Mektubunu şöyle bitirdi:

"Geri dönmeniz beni ziyadesiyle memnun ederdi. Hapi'deki yeriniz sizi bekleyecek. Yöntemimde yaptığım kimi değişiklikleri gördüğünüz zaman şaşıracak ve eminim siz de memnun olacaksınız."

21. BÖLÜM

Gün iki sürprizle başladı. Önce zarif ve şık bir tekne yanaştı. İçinden de Eratosten ve Arsinoe indi. Yolculuğun kalan bölümüne prenses de eşlik edecekti. Hayretten herkesin ağzı bir karış açıldı.

Berenis, Eratosten'e kızını da yanında götürmesi için adeta yalvarmıştı. İskenderiye artık hiç de güvenli bir yer değildi. Kardeşinin ölümüyle şok olan Arsinoe de kalmak istemiyordu. Agathocleia'nın kin dolu bakışlarına, Agathocles'in kur yapmasına tahammül edemiyordu. Ayrıca, Eratosten'in kuyudayken söylediklerinin doğru olup olmadığını görmek istiyordu.

İkinci sürpriz, Rehmir'in dönüşüydü. Kimse dönmesini beklemiyordu. Demek ki Eratosten'in mektubu beklediği etkiyi yapmıştı. Mentep sevincinden bulutlara uçmuştu.

Arsinoe ve Beton baş başa konuşmak için gruptan ayrıldı. Beton, Magas'ın ölümünü duyunca çok üzülmüştü. Kaptan ise yola çıktıklarında yetenekleriyle kendini hayran bırakan bu gence kahrolmuştu. Yolcular yasa boğuldular.

Rehmir bir süre sonra resmi görevleri yüzünden bolca tercüme yapmak zorunda olduğunu söyledi.

"Philopator'un Mısır halkına yaptığı bazı duyuruları kaleme almak durumundayım. Sağduyu sahibi birinin eğitiminden geçtiği belli. Sizi kutlarım. Halklarımızın eşitliği konusunda bazı yeni adımlar atıyor. Şüphesiz bundan böyle her şey daha iyi olacak."

Eratosten gurur duydu. Sonunda öğrencisini takdir eden biri çıkmıştı.

Sadece erkeklerin bulunduğu bir gruba genç bir kız katıldığında, davranış ve alışkanlıkların ne kadar temelden değiştiğini görmek ilginçtir. Herkes yaptığı işe belli bir incelik katmaya çalışıyordu. Tabii artık kimse akşamları güvertede uluorta işemiyordu. Geminin tuvaletini kullanmaya başlamışlardı. Elbette prensesin varlığı büyük bir gizlilik içinde tutuluyordu.

Demir alma vakti geldi. Her tarafta çocuklar koşuşuyor; halk toplanmış onları uğurluyordu. Çocukların bu beklenmedik ilgisinden kuşkusuz en çok memnun olan Cronos'tu.

Vali gelip yolculara iyi yolculuklar diledi ve yönetimi altında bulunan topraklarda konaklamalarından şeref duyduğunu beyan etti. Yapılan hain saldırı yüzünden duyduğu üzüntüyü sadece konuklarının çoğunun zarar görmemiş olması hafifletiyordu.

İşaretin bekçisi dikilitaşın yanında nöbet tutuyordu. Theon ona bu defa geri dönmeyeceklerine dair güvence verdi.

Ne Beton ne de Theon, önceki sefer işarete neden geri döndüklerini unutmamışlardı. İkisi de hatayı kimin yaptığını soruyordu kendisine.

"Herkes yerini aldı mı?"

Eratosten dikitin yanında, durumdan memnun ekiptekilerin yüzlerine bakıyordu. Beton, Theon, Patreas, Rehmir, Kaptan, Tati, Mentep, Rensi ve muhafız bölüğünün komutanı. Tedbir olarak Arsinoe Hapi'den daha sonra çıkacaktı.

Eratosten şakacı bir ifadeyle göz kırptı:

"Herkes hazır mı? Asvan'a gidiyoruz!"

Hep bir ağızdan yanıt buldu sözleri:

"Asvan'a!"

Beton safça sordu:

"Tebai'ye kadar durmak yok mu?"

"Hayır ve hayır, zavallı Beton! Bundan böyle daha uzun süre yürüyeceksin."

"Hayır demek!" diye patladı Theon. "Bana Tebai'ye kadar yürüyeceğiz demiştiniz. Daha öteye gitmeye karar vererek otoriter bir tavır sergiliyorsunuz. Bir anlaşmamız vardı."

Kalabalık can kulağıyla kulak misafiri oluyordu. Eratosten sakinleştirici bir jest yaptı.

"Sana tek diyebileceğim yakınması gereken en son kişi sensin. Çok yakında anlayacaksın. Şimdi zamanımız yok. Bu gece, önümüzdeki etabı tamamlayınca açıklayacağım."

Theon cevap vermeye yeltendi ama kendini tuttu. Birazdan saymaya başlayacağı için kafasını boşaltmaya hazırlanmalıydı. Bir kez daha dikkatinin dağılmasına müsaade etmeyecekti.

Beton yerini aldı. Cronos'da hemen arkasına geçti. Theon eşeğin sırtına bindi:

"Evet eski dostum. Yepyeni maceralara doğru yol alalım bakalım."

Hayvan cevaben kulaklarını salladı.

Üçlü yola çıktı. Nöbetçi ilk adımı atan Beton'u selamladı. Cronos seke seke yürümeye koyuldu. Theon, alıştığı sarsıntıyı yeniden hissetmekten keyif duydu. Köylüler deli gibi el sallıyorlardı.

Beton için yol artık tanıdıktı. Arkasında ise Theon o bildik surat ifadesini takınmış, sayıyor, sayıyordu.

"Ne demek en son şikâyet etmesi gereken ben mişim! Neden yakınmayacakmışım ki? Yolu uzattığı için sevinmem gerekmiyor. Asvan'da görecek ne var ki?"

İşareti ilk Beton gördü. Yolculuğun duraklayışı boyunca iki asker korumuştu. Eratosten, iki kâğıdı da yan yana koydu.

"Beton, 10.017, Theon, 10.025."

İkisi de suçlu suçlu birbirlerine baktılar. İkisi de yanlış saymıştı. Theon'unki eksik, Beton'unkiyse fazlaydı. Hatayı paylaşmak daha iyiydi. İçleri rahatladı.

"Ortalaması 10.021. Bu kesimin uzunluğu olarak bunu alacağız."

Önceki ölçümün ortalamasından sadece bir adım daha uzun. Eratosten, şayet ortalamayı alıp devam etselerdi o felaketin başlarına gelmeyeceğini düşündü. Ama çabucak kovdu

bu düşünceyi kafasından. Kötü bir rastlantıdan başka bir şey değildi yaşadıkları. Kendisini suçlamak istiyorsa daha başka bahaneler araması gerekirdi. Yeniden başlama kararı bilimsel olarak doğruydu. Gerisi sadece yazgının işiydi.

Kısa bir moladan sonra hemen ikinci etaba geçtiler. İşaretin yanında nöbet tutan iki asker kendi aralarında gülüşüyordu. Birinci asker:

"Bu sopaya artık dayanamıyorum, yeter be!"

İkinci ise:

"Ben de sana dayanamıyorum artık, yeter!" deyip kahkahayı patlattı.

Theon havanın kararması için sabırsızlanıyordu. Eratosten'in öne süreceği gerekçeyi duymaya can atıyordu. Daha uzun bir yol, kütüphaneden daha uzun süre uzak kalması demekti. Ve tabii Çatlak Amfora'dan da. Nihayet gün bitti. Yemeklerini yedikten sonra Eratosten herkese hitaben:

"İşte yine hep bir aradayız. Bu anı uzun zamandır bekliyordum. Verilen zorunlu ara sırasında çok düşündüm. Öncelikle burada hâlâ hayatta olmamızı sağlayan Toussi'yi minnetle anıyorum. Ve varlığıyla hepimizi şereflendiren prenses Arsinoe'ye de teşekkürlerimizi sunarım."

Bir papirüs kâğıt çıkardı.

THEOPRASTE EXCELSIOR'UN NİL SEYAHATNAMESİ

Yolculuğun yeniden başladığı gün Eratosten hepimize şunların yazdığı bir metin gösterdi:

"Asvan kentinde bir kuyu vardır. Bu kuyunun özelliği, güneşin yılda bir defa ışınlarını dik olarak kuyunun içine göndermesidir..."

Bütün ekip son derece dikkatle dinledik anlattıklarını. Anlatılanlar güzeldi. Şiir gibi geliyordu kulağa, ama hiçbirimiz ölçümle metin arasında bir ilgi kuramadık. Eratosten Rehmir'e bakarak konuşuyordu. Nedenini anlamıyordum ama Rehmir çok etkilenmişti.

Kaptan daha önce Asvan'a gitmişti. Fakat, o bile kuyunun var-

lığını bilmiyordu. Arsinoe, yüzünde hafif bir gülümsemeyle dinliyordu. Eratosten'in sözleri onu şaşırtmamıştı besbelli. Patreas kuyunun gerçekten var olup olmadığını sordu. Eratosten bir zamanlar gerçekten böyle bir kuyu olduğunu ama zamanla içinin kumlarla dolduğunu söyledi. İçini boşaltıp eski haline getireceklerdi. İşçiler şimdiden çalışmaya başlamışlardı bile.
Rehmir'in Ibsambul tapınağı hakkında anlattıkları beni çok etkiledi. Ibsambul'da güneş ışınları doğudan geliyordu. Asvan'da ise tam tepe noktasından gelir. Rehmir'in dediğine göre güneş ışınları tam doğudan vurup heykellerin üçünü aydınlatıyor, birine ise gelmiyordu. Biz ise güneş ışınlarının tam tepeden geldiği bir yere gideceğiz. Kuyunun içine ışınların dik bir açıyla gelmesini bekleyeceğiz.
Eratosten yazı takımını çıkarıp şekil üstünde göstermeye koyuldu. Bu yeni şekil, bir türlü içinden çıkamadığımız eski şekilden daha farklıydı. Önce dünyayı çizdi. Sonra onun karşısında güneşi. İskenderiye üstünde küçük bir çubuk çizdi. Sonra da Asvan'daki meşhur kuyuyu. Artık şekil hazırdı:

Bulduğum metinde gündönümünden söz ediliyordu. O gün yılın en uzun günü ve en kısa gecesi yaşanıyordu. Güneş kuyudaki suya vurduğunda, bu demek oluyor ki güneş ışınları yere dik

olarak vuruyor. Eğer dikse güneşin hiç gölge oluşturmaması gerekir. Ve eğer gölge olmazsa ölçme zahmetine de katlanmayız. O halde TEK BİR ÖLÇÜM yetecektir! Onu da yaz gündönümünde İskenderiye'de ölçeceğiz. Tek bir açı gerekiyordu; işte şimdi o da var."

Theon'un yüzü parlıyordu. Ayağa kalktı ve nehre işemek için geminin kenarına yanaştı. Sonra aniden Arsinoe'yi hatırladı ve kendine çekidüzen verdi. Geminin kıçındaki tuvalete gidip işedi, geri geldi. İşte şimdi güzel bir hikâye haline geliyordu keşif gezisi. Asvan'a kadar uzaması hesaplamayı büyük ölçüde kolaylaştırıyordu. Eratosten yeni metoduyla iki yenilik getirmişti. Özel bir yer ve özel bir anda gerçekleşecek özel bir olay söz konusuydu. Herhangi bir yerde herhangi bir zamanda olabilecek bir deney değildi. Gezinin niteliği ve kimliği değişmişti artık. Gündönümünde, ekvatorda olmak! Bundan daha güzel bir mit düşünemezdi. Artık şimdi büyük bir amaç için çabaladıklarını düşünebilirlerdi.

Günün ilk ışıklarına doğru uyandı. Masada uyuyakalmıştı. Gözlerini ovuşturdu. Eratosten çizimi masanın üstünde bırakmış bu yüzden de kâğıt hafifçe nemlenmişti.

Ertesi gün kortej bir araya gelmeden Eratosten, Theon'u bir kenara çekti:

"Söylemeyi unuttum. İskenderiye'ye giderken bana sözünü ettiğin şu han var ya? Bilmem neden bir akşam oraya gittim. Magas öldükten sonra saraydaki havaya katlanamaz olmuştum. Her neyse. Oturdum ve yiyecek bir şeyler istedim. Güzel bir kadın geldi ve; 'Siz büyük Kütüphane'nin yöneticisi Eratosten'siniz,' dedi. Ne diyeceğimi bilemedim. Onu hayatımda hiç görmemiştim. Neden orada olduğumu sordu. Bu karşılamadan hoşlanmamıştım: 'Neden? Buraya girme hakkım yok mu? Özel bir mülk değil ya!' diye cevapladım. Başını geriye atıp bir kahkaha attı. 'Hayır, meyhaneme neden geldiğinizi sormadım. İskenderiye'de ne yapıyorsunuz? Nil'de olmalıydınız,' dedi. Bunun üzerine ona saldırıyı anlattım. Se-

nin de yaralandığını duyduğunda sapsarı kesildi. Neden ona haber vermedin? Bu arada kolun nasıl?"

"Çok daha iyi."

"Senin o gece kahramanca savaştığından söz ettim. Bu işlerden pek anlamam ama bu konuda epey okudum. O kadın sana âşık."

"Okuma zevkinize diyecek yok. Ancak artık farklı türde şeyler de okumanın zamanı geldi demek ki!"

"Ya yeni metodumu nasıl buldun? Tartışmamızda bana söylediklerini epey düşündüm."

"Hadi ama! İkinci günümüze gecikerek başlamayalım," diye sabırsızlandığını gösterdi Beton.

Taşra daha evvel hiç görmedikleri kadar kalabalıktı. Kızgın güneşin altında insanlar hasatı kutluyorlardı. Ateş üstünde kuzular çevriliyor, bira su gibi akıyordu. Ve bu kalabalığın ortasında yürümek tabii ki zor bir işti. Askerlere haber verip, kendilerine yürüyecek dar bir koridor açtırmaları gerekti.

Mısır'da insanlar ne zaman çalışmak için bir araya gelecek olsalar, yanlarında hemen bir kâtip belirirdi. Şu anda da genç bir adam elinde kalem hasat sonunda elde edilen tohum miktarını kayıtlara geçiyordu. Onun yanı başında ise gür sakallı bir vergi memuru, devlete verilecek vergiyi hesaplıyordu.

Sırtları buğday yüklü bir alay eşeğin yanından geçtiler. Yerel vergi ofisinin silolarına yük taşıyorlardı. Hemcinslerini görmekten zevk duyan Cronos keyifle anırmaya başladı. Theon onu zaptetmekte güçlük çekiyordu. Hayvan kervanda dişi bir eşek tarafından fark edildiğini anlayınca Cronos ereksiyon oldu. Mentep ve Rensi katıla katıla güldüler bu sahneye. Hayvan kervanın geçişi için yürüyüşe ara verilmesinden istifade ederek dişiyle çiftleşti. Theon:

"Bu yolculukta görmediğim şey kalmayacak bu gidişle," diye düşündü.

Obol yatağında tembelce keyif çatıyordu. Bir köle geldi ve ona bir mektup uzattı. Uykusu bölünen Obol öfkelendi:

"Bırak beni uyuyayım! Git başkasını rahatsız et! Defol!"

"Fakat size bir mektup var efendim."

Obol, zor bela kalktı. Mektubun üstünde yazanları okudu:

"Obol, Broucheion, Kraliyet Sarayı, İskenderiye. Obol benim."

Gözleri fincan gibi açıldı. Hayatında ilk defa mektup alıyordu. Daha evvel kimse ona mektup yazma zahmetine katlanmamıştı. Arsinoe'nin mührü vardı üstünde. Mührü kokladı.

Arsinoe, Hapi'de geçen ilk gününü anlatmıştı. Keşke o da soytarılık yapmak zorunda olmasa, gemide onlarla birlikte bulunabilseydi. Yardım ederdi. Saymasını biliyordu. Tabii ya, neden olmasın? Cronos'un üstüne çıkar, Beton'un adımlarını sayardı. Theon'dan daha hafifti.

Arsinoe, beraber seyahat ettiği Mısırlı bir alim olan Rehmir'e ondan söz etmişti. Rehmir ise ona küçük yaşta firavun olan II. Pepi'nin bir mektubunu göstermişti. Mektupta güneyden beraberinde hediye olarak dans eden bir cüce getiren firavunun hizmetkârlarından birine cevaben şöyle diyordu:

"Derhal kuzeye doğru ilerleyin. Bu cüceyi de beraberinizde canlı ve sağlıklı olarak getirin. Geldiğinde gölgeler ülkesinin, Yukarı ve Aşağı Mısır halkının esenliği için tanrılara dans etsin. Gemiye bindiğinizde geminin her iki tarafına da sağlıklı, kuvvetli adamlar yerleştir. Suya düşmemesine dikkat etsinler. Uyurken yanında güçlü ve dinç nöbetçiler olsun. Huzuruma bu cüceyi canlı, sıhhatli ve iyi halde getiresin..."

Seni sevgiyle kucaklıyorum

Prenses Arsinoe

Obol mektupta yazanları sindirmek için gözlerini yumup, daldı. Canlı, sıhhatli ve iyi halde... son hecesini uzatarak bu kelimeyi tekrar tekrar söyledi:

"Sıhhatli, sıhhatlii, sıhhatliii.."

Arsinoe'nin mektubunu göğsüne bastırdı ve dans etmeye başladı. Üstelik Philopator onu kara cahil, okuma yazma bile bilmez sanıyordu!

22. BÖLÜM

Bir defa daha batı kıyısından gitmek zorunlu olmuştu. Diğer tarafta dağlar geçit vermiyordu. Sabah, kayalıklarla karşılaştılar. Usta olmayan bir kaptan ve hantal bir gemi için tehlikeli olabilirlerdi bu durum. Kaptan onları usta manevralarla geçitten geçirdi.

Alıştıkları düzene hemen döndüler. Dört temel iş. Yürüyüş, işareti bulmak, varış, küçük kâğıt parçaları ve rakamların karşılaştırılması. En son olarak da ölçümün kabul edilmesi veya reddi.

Etap bitti. Sıcaklık hafifliyordu. Güneş ağır ağır alçalmaya başladı. Bunlar günün en güzel saatleriydi. Theon, eşekten atlayıp kendini Nil'in serin sularına atıyordu. Yüzmenin güzelliğini yeni yeni keşfediyordu. Eski gücüne kavuşan bacaklarına yapılan masaj bitince Beton da ona katılıyordu. Aldığı derslerin faydasını gördüğü gün geçtikçe daha iyi belli oluyordu.

Arsinoe, güverteden atladıktan sonra su altında o kadar uzun zaman kalıyordu ki Rensi'nin içinde hem korku hem de küçük kıza büyük bir hayranlık doğuyordu.

Magas'ı, Berenis'i, Lagos'u ve yaşadıklarını unutmuş görünüyor hayatının en güzel günlerini geçiriyordu. O geldi geleli, Tati sofraya oturanların hayal gücünü sonuna kadar zorlayan nitelikte yemekler pişirmeye başlamıştı. Yemekler saray mutfağında pişenden farksızdı. Yemekleri servis edişi ve konuşması bile değişmişti.

"Siz bize aldırmayınız. Biz, acizane, sizin hizmetinizde kusur etmemeye çalışıyoruz," diyordu.

Mutfağındaki alet edevatı her gün parlatır olmuştu. Yıldızlara bakıp, düş kuruyordu: Tati, Prenses Arsinoe'nin aşçısı.

THEOPRASTE EXCELSIOR'UN NİL SEYAHATNAMESİ

Akhet-Aton'u geçtikten sonra Nil birden yön değiştirir ve güney doğuya yönelir. Bu bizim ilk ciddi yön değişikliğimiz olacak.

Dördüncü kıvrımın doğu kıyısında Licopolis kenti bulunur. Kurtlar şehri. Eratosten'in hesaplarına göre Yukarı Mısır'ın orta noktasıdır burası. İskenderiye'den ayrıldığımızdan beri Aşağı Mısır'ın tamamını ve Yukarı Mısır'ın yarısını ölçmüştük. Mısır'ın en küçük vilayeti Levriye'yi baştan başa yürümek sadece bir günümüzü almıştı.

Eratosten, belirlediği tarihten ne önce ne de sonra Asvan'a varmak istemiyordu. Etaplar boyunca öngörüleri doğru çıktıkça kendine güveni bir kat artıyordu. Yolculuğun başarısı iki şeye sıkı sıkıya bağlıydı. Gündönümünde Beton Asvan'a varmış, Eratosten de İskenderiye'ye dönmüş olmalıydı. Aslında en emin yol gündönümünden önce Asvan'a varıp ölçümün doğruluğunu kendi gözleriyle görüp ondan sonra başkente dönmekti. Ama buna olanak yoksa, diğerlerini yollarında tutup, İskenderiye'ye yalnız başına dönmekti.

Önünüzde yürüyen birinin bacaklarına, ayaklarına ve dizlerine bakmadan nasıl adımlarını sayabilirdiniz? Theon, eskisinden bin kat daha dikkatli bakıyordu Beton'a. Kendi durumunun saçmalığına şaşıyordu. Dünyanın en güzel toprakları üstündeydi. Fakat etrafını seyredip, tadını çıkarmak yerine bir çift bacağa vermişti tüm dikkatini. Beton'un bacakları yerine bir çift güzel kadın bacağı olsa daha çekilir bir yolculuk olurdu. Aslında Beton'unkiler de fena sayılmazdı. Ama Theon, generali Sisene'e tutkun firavun Neferkare değildi.

Nil, Kobra vilayeti boyunca uzanıyordu. Bu vilayette su aygırları tabuydu. Hayvanat bahçesindeki çirkin suratlarını anımsadıkça, yasağa karşı gelmek için hiç istek duymadı. Sağır edici çığlıkları hâlâ kulaklarındaydı.

Hiçbir gemi kaptanı Nil'i tanıdığını iddia edemezdi. Sadece onun hazırladığı sürprizlere karşı uyanık ve hazırlıklı olması, birini diğer kaptanlardan üstün kılardı. Nil, yaşayan, her taşkın sonrası değişen, yepyeni bir kimlik kazanan bir nehirdi.

Şimdiki sorun ise sel değil, nehir sularının çekilmesiydi.

"Nehir çekildiğinde, nehir tabanı da yükselir. Mevsim kuraklaştıkça, nehirde seyretmek daha da tehlikeli bir hal alır."

Kaptan Mentep ve Rensi'yi ellerinde uzun birer kamışla geminin burnuna yolladı. Önlerindeki derinliği ölçüyor, buna göre kaptanı yönlendiriyorlardı.

THEOPRASTE EXCELSIOR'UN NİL SEYAHATNAMESİ

Yunanlıların Antopolis dedikleri, Ante şehrindeyiz. Rehmir, bizi de şaşırtarak, yolculuğun başından bu yana ilk defa tanımadığı bir yer olduğunu itiraf etti. Şehrin adı ile Mikerinos'un metresi arasındaki bağı sorduğumuzda bilmediğini itiraf etti. Mentep'in yüzünden büyük bir hayal kırıklığına uğradığı okunuyordu. Rehmir her şeyi bilmiyordu!

Kaptan, Panopolis'teki çifte menderesi kazasız belasız atlatmayı umuyordu. Suyun içinde biriken büyük taşlar ve kumullar ciddi bir tehlikeydi. Bu sefer bir geçit bulmakla yarım gün yitirildi.

Hapi'nin önünde iki gemi ağır ağır gidiyordu. Eratosten, kendisine verilen geçiş önceliği hakkını kullanabilirdi. Ama gemilerin yerlerini değiştirmek için karmaşık ve uzun manevralar yapmak hem tehlikeli olacaktı hem de kazanılması umulan zamandan fazlasını gerektirecekti. Çaresiz sıralarını beklediler.

Nehrin sığ sularında üç çift öküzün çekmesiyle İskenderiye öncesi Mısır'ın en büyük Yunan kolonisine geldik. Panopolis ve Batlamyus.

Patreas'ın arkadaşı Batlamyus'ta yaşıyordu.

"Durun, bırakın ben tahmin edeyim," dedi hekim. Parmağıyla hepsini tek tek işaret ederek:

"Siz, içlerinde en yaşlı olan. Siz Eratosten olmalısınız." Beton'u işaret etti; "Siz bu atletik vücutla yürüyüşçü olmalısınız. Ve siz de eşeğe binip sayımı kontrol edensiniz. Doğru bildim mi?"

Üçü de başlarını hayır anlamında salladılar.

"Ah. Özür dilerim. Ya sen Patreas. Çok değişmişsin. Yakışıklı bir gençtin. Duyduğuma göre kralın şahsi doktoruymuşsun. Ne şerefli bir mevki! Ve seni birkaç aylığına serbest bıraktı. Dikkat et de bu senden kurtulmak için çevrilmiş bir dalavere olmasın. Bilirsin, insanlar krallarına bağlanırlar, krallar tebaalarına değil. Eveet! İskenderiye'den ayrılmayı tercih ettim. Haddinden fazla çekişme, gürültü ve insan vardı. Ama yeterince hasta yoktu. Burada başımı kaşıyacak zaman bulamıyorum. Bir gün kral seni hizmetinden atarsa buraya yanıma gel. İkimiz için de çok iş var. Üstelik gördüğün gibi taşrada olmak, sanatımızdaki son gelişmelerden haberdar olmama engel değil. Şu makinen müthiş bir icat doğrusu. Öyle değil mi atlet? İsmin neydi?"

Beton cevap vermedi. Adamın teklifsizliği ve sıcakkanlılığı karşısında şaşkına dönmüştü.

"Adınızı sordum?"

"Şey, Beton."

"Beton? Güzel isim. Ee Patreas, makinende bir yenilik yaptın mı?"

Patreas, hedeflediği değişiklikleri özetlerken Beton saygıyla bekledi. Yaşlı bir kadın sanki hepsi birden sağırmışçasına gelip yemeğin hazır olduğunu bağırdı. Masaya geçtiler.

Yemek nefisti ama azdı.

"Ya siz Eratosten? Kütüphane ne alemde? Eskiden oraya sık sık giderdim. Kaç kitap topladınız? Kusuruma bakmayın, hazımsızlığım var. Akşamları insan hafif yemeli. Uzun yaşamanın sırrı budur. Sizinkine benzer lezyonlarla gelenlere hep aynı şeyleri tavsiye ederim. Egzersiz ve yürüyüş. Hem diğer yönlerden sağlıklı yapar insanı. Hoş, sizin durumunuzda bu gereksiz kaçıyor. Her sabah mutlaka on beş stad yürürüm. Sen yürümeyi sever misin Beton?"

"Hem de pek severim."

Hekim, Theon'a döndü; "Bak genç adam. Bir yerlerde seni bekleyen güzel bir sözlün varsa buradan bazı hediyeler almanı tavsiye ederim. Ülkenin en güzel kozmetikleri bu şehirdedir. Fiyatları da İskenderiye'nin çok altındadır. Yarın şafakta yola mı çıkacaksınız? O saatte sadece Helios sokağındaki dükkânlar açıktır, " dedi.

Geç olmuştu, müsaade istediler.

"Patreas, arkadaşın gerçek bir aptala benziyordu!" diye patlayıverdi Eratosten.

"Yoo, hiç de aptal değildi," diye yaşlı adamı savundu Beton.

"Siz de çok geri kafalısınız canım," diye Beton'a destek oldu Theon.

Patreas gülümseyerek:

"Şimdi neden yalnız yaşadığını anlıyorsunuz herhalde. Yaşlı bakıcısından başka kimse tahammül edemiyor."

"O da sağır olduğu için dayanıyor herhalde," dedi Beton.

Uzaklaşırlarken arkalarından hekimin sesini duydular:

"Hey, atlet! Söylesene İskender'in yanında bir adaşın yok muydu? Öyle geliyor ki Beton adlı birinin yazdığı bir kitap okumuştum. Kuşkusuz bir rastlantı olmalı!"

Beton, hem afallamış hem de gururlanmıştı. Batlamyus'ta oturan bir adam dedesinin kitabını okumuştu. Yok canım, o kadar da aptal olamazdı!

Helios sokağındaki dükkânlardan iki şık elbise ve bol bol

makyaj malzemesi aldı Theon.

Philopator, Arsinoe'nin ayrılmasına karşı çıkmak şöyle dursun, onu daha da cesaretlendirmişti. Düzenlediği şenliklerde, kız kardeşinin küçümseyici ve suçlayıcı bakışlarına katlanamaz olmuştu. Arsinoe'nin bakışlarında babasının sesini duyar gibiydi. Kız kardeşini sevdiği filan yoktu. Ondan tek istediği bir varisti.

Berenis ve Philopator arasındaki ilişki iyice gergindi. Magas'ın, Lagos'un emriyle öldürüldüğüne inanan kraliçe oğlunu yanına kabul etmiyordu. Böylesi Philopator'un da işine geldiğinden hiç karşılaşmıyorlardı.

Magas ölmüş, Berenis kendini inzivaya çekmiş, Arsinoe de kentten ayrılmıştı. Kralın etrafındakiler artık istedikleri gibi at koşturabilirlerdi.

Yine de Philopator zaman zaman kral olduğunu hatırlıyordu. Rehmir'in Hapi'ye dönmeye karar verdiği günlerde, radikal bir değişiklik yapmaya başlamış, Mısır halkının siyasi hayata daha çok katılabilmesi yönünde yasalar çıkarmıştı.

Bu yüzden, Mısır tapınaklarının tamirattan geçirilmesine karar verdi. Öncelikle onları güzel buluyordu. Öte yandan kendi iktidarını destekleyecek din adamlarına da ihtiyacı vardı. Geniş kapsamlı bir inşa planı yaptırdı. Kral yıkıntıları sevmiyor, onları iç karartıcı buluyordu. Krallar vadisi yakınlarında bir sunak yaptırmaya karar verdi.

Saray mahallesinde zevksiz bir ev.

Sonradan görmelerin yaptığı gibi, gelişigüzel mobilyalarla tıka basa dolu rengarenk odada, modası geçmiş ağır kıyafetler içindeki Aenanthes, bir aşağı bir yukarı yürüyordu. Arap işi bir sedirin üstünde Agathocleia annesini kuşkucu gözlerle süzüyordu.

"Ne istiyorsun? Kraliçe olmayı mı? Seni karısı olarak alırsa ona ne vereceksin? Zaten istediği her şeye sahip."

"Artık yatağıma almayabilirim onu."

"Sakın ha! Baş edemeyeceğin bir sorun yaratma. Philopator seninle asla evlenmeyecek."

Agathocleia başını önüne eğdi.
"Bunu sana zaten söyledi, değil mi?"
Sessizlik.
"Değil mi?"
"Evet."
"O zaman ona kafa tutma. Bir kadın almalı. Bekar krallar tahtta uzun kalamazlar. Filistin veya Makedonyalı bir prensesle evlenirse üçümüz de yanarız. Karısı bizi devre dışı bırakır. Ne sen bir şey yapabilirsin ondan sonra ne de ağabeyinle ben. Öte yandan, Arsinoe ile evlenirse olaylar kontrolümüzde gelişir."
"Ama anne..."
"Sus, aptal! Başarısız olmak için her şeyi yapıyorsun. Bu senin tek şansın. Hâlâ bir şey anladığın yok. Küçük Arsinoe kime güvenecek? Ne babası var ne ağabeyi, ne amcası. Berenis de yakında gidecek. Sonsuza kadar yaşayacak değil ya bu kız. Ağabeyine bir çocuk verecek. Ve o çocuk bizim ellerimiz arasında olacak. Philopator öldükten sonra onun vasıtasıyla ülkeyi biz yöneteceğiz."
"Philopator ölecek mi?"
"Elbet bir gün ölecek değil mi?"
"Ya Arsinoe?"
"O da ölecek. Sen onu düşünüp tasalanmayı bırak güzelim!"
"Onu tahta otururken düşünemiyorum. Buna dayanamam."
"Senden neye dayanmanı istersem dayanacaksın."

THEOPRASTE EXCELSIOR'UN NİL SEYAHATNAMESİ
Osiris Abidos'da gömülmüş. Bu da şehri önemli bir dini merkez yapıyor. Osireaion adlı bir yeraltı tapınağı var. Görecek zamanımız olmadı, görmek de istemedik. Rehmir tapınağı ayrıntılı olarak tarif etti. Yeraltında birbirinin içine girmiş labirentlerde yolunu bulmayı başaran biri, Osiris'in başının saklandığı mezar odasına gidebilirmiş.

Sadece firavunlara tanınan ölümsüzlüğe karşı isyan ediyordum. Sıradan halkın da ölümsüz olmamasını kabul edilemez bulmuştum. Prensip olarak tüm insanlar hem yaşarken hem de öldüklerinde eşit olmalıydılar.

Rehmir benim dine karşı önyargılarımı ve tutumumu değiştiren bir şey açıkladı. Eski imparatorluk döneminin sonunda firavun ve ailesine tanınan ölümsüzlük ayrıcalığının sıradan halkı da içine alacak şekilde genişletildiğini açıkladı. Herkes bir Osiris olabilirdi. Yurttaşlık haklarına sahip olmayanların, kent yaşamına katılamadığı Atina demokrasisinden bile iyiydi. Herkes sonsuzluk ülkesinin yurttaşları haline gelmişti.

O günden sonra her ölümlü hayatı boyunca Abidos'a bir hac ziyareti yapmak zorundaydı. Ölümsüzlük yolunda istenen bedel buydu. Şu veya bu nedenle hacı olamayanlar Osiris'in merdiveni önüne bir dikit yaptırıyordu.

Buraya sadece ölümsüzlük peşinde koşanlar değil, hastalar ve sakatlar da şifa bulmaya gelirlerdi.

Havadaki ölüm kokusu bir yana, Abidos, Bes adlı yaşam dolu bir tanrının eviydi. Tanrıların soytarısı, şehvetli bir cüceydi Bes. Elinde bıçağı, geceyi geçirebileceği genç kızlar arar dururdu tanrı. Arsinoe, kahinini görmeye gitti ve Obol hayatının ikinci mektubunu aldı.

İki Şahin vilayeti, Kızıldeniz'e en yakın toprak parçasıydı. Yasak şeyler, baş ve memeydi. Nil, Tentyris'den sonra doğuya geniş bir kavis çizip Coptos'a yöneliyordu.

Eratosten Coptos'u Everget'le ilgili bir olayla beraber anımsadı. Philadelphe büyük ablasına gönlünü kaptırdığında, ablası ilk karısı olan Everget'in annesinin kendisine karşı bir komplo hazırladığını söyledi. Krala suikast yapacak iki kişi idam edildi. Everget'in annesi ise Coptos'a sürgüne gönderildi. Philadelphe onu ölümüne kadar serbest bıraktırmadı. Everget de babasını bundan ötürü hiç affetmedi.

Arsinoe, Coptos'a sürülen büyük annesi Apame'yi hiç tanı-

mıyordu. Annesine her sorduğunda, konuyu geçiştirmişti. Berenis, hiçbir zaman konuşmuyordu. Everget'in tek söylediği ise, "Apame, her zaman evliliğimize karşı çıktı," cümlesiydi. Arsinoe, anne ve babasının birbirlerini severek evlendiklerini öğrenmekten mutluydu. Bu sayede uzun yıllar boyunca birlikte yaşamışlardı.

Suriye Kralı Antiocos'un kızı Apame, Berenis'i Suriyeli bir prensle evlendirmek istemişti. Arsinoe bu konuyu hayli deşmiş, öğrendikleri onu alt üst etmişti. Apame, onu satraplardan biri olan Güzel Demetrios ile nişanlamıştı. Bir gün Apame'nin yatak odasına girdiğinde ikisini aynı yatakta yakalayınca hemen o anda öldürülmeleri emrini vermişti.

Araştırmaları Arsinoe'yi bir kuşak öncesine, Stratonica'ya ulaştırmıştı.

Stratonica benzersiz bir güzelliğe sahipti. Seleukos kralı görür görmez ona âşık oldu. İlk evliliğinden bir oğlu vardı. Bu oğlunun üstüne titriyor, kendinden sonraki kral olması için yetiştiriyordu.

Sonra genç prens hastalandı. İyileşmesi için en iyi hekimler çağrıldı. Ama hiç umut yoktu. İşte o en umutsuz anda Erasistrates geldi ve çocuğu muayene etti. Sonunda da bir teşhis koydu. Daha evvel hiç böyle bir bilmeceyle karşılaşmamıştı. Krala, kendisinden hiçbir şey saklayamayacağını söyledikten sonra hastalığın sebebini açıkladı. Oğlu, Stratonica'ya âşık olmuştu. Apaçık bir karasevda söz konusuydu. Bırakılırsa ölebilirdi. Hekimlerin yapacak bir şeyi yoktu. Kral açıksözlülüğünden ve cesaretinden dolayı teşekkür etti.

Ertesi gün kararını verdi. Stratonica'yı çağırttı ve oğlunun aşkından söz etti. Ve üzülerek boşanmak istediğini söyledi. Bundan sonra oğlu hayata döndü. Evlendiler. Ve Apame adını verdikleri bir kızları oldu.

Arsinoe gerçeği öğrendiğinde şaşkınlığı bir kat artarak kendine sordu:

"Annesi, kocasının rızasıyla üvey oğlu ile evlendiği için, Apame öz kızının nişanlısıyla yatmayı yanlış bulmamış ola-

bilir mi?"

Bu ise ister istemez bir başka soruyu getirdi:

"Seçme hakkı verilse, hangisini seçerdi? Oğlunu mu, babasını mı?"

Mısır'daki üçüncü önemli nilmetre Coptos'takidir. Elbette nehrin durumunu yakından görmek için oraya gittiler. Nil en alçak seviyesindeydi. Gündönümünde seviyenin ne olacağını rahibe sordular.

"Bir şey söylemek için henüz erken. Ama bence iyi bir sel olacak," dedi.

Theon artık gemide yemek istemediğini söyledi. Meyhaneleri, hanları özlemişti. Üzerini değiştirip pazarların, dükkânların bol olduğu bir sokağa gitti. Abidos, şifa aramaya gelen hastalar ve sakatlarla doluydu. Coptos ise eğlence arayan sağlıklı, esmer tenli insanlarla kaynıyordu. Sayısız kuyumculardan birinden bir halhal satın aldı. Acaba ayakkabılarını çıkardıktan sonra takar mıydı Çatlak Amfora'nın sahibesi? Bunu mektupla hayatta soramazdı. Eve döndüğünde sorup bizzat öğrenecekti.

İki Patika meyhanesini dışarıdan görüp beğendi. Meyhanenin adı Mios-Hormos limanından Kızıldeniz kıyısındaki Berenis şehrine kadar giden patikalardan geliyordu. Theon, gözlerini yumdu ve meyhanedeki taze bira kokusunu içine çekti. Hapi'deki insanı çıldırtan sessizlikten sonra insan gürültüsü hoşuna gitti. Yol arkadaşları kibardı, ilginçti, kültürlüydü ama coşkudan eser yoktu içlerinde. Yol boyunca kafasını dinleme fırsatı olmuştu fakat canlılığa, kahkahaya da ihtiyacı vardı. Çatlak Amfora'daki hareketli geceleri çok özlüyordu.

Masadakilerin gözlerinde altın, gümüş, fildişi, mücevher, zümrüt ışıltıları görüyordu. Masa arkadaşı son günlerdeki Suriye ile savaş söylentilerinden söz eden eski bir fil avcısıydı.

Bu kervancılar, fil ve inci avcıları için meyhanede geçen anlar, madenlere, ormanlar ve kızgın çöle dönmeden önce

son bir kaçamaktı. Ekmeklerini taştan çıkardıklarını unutup, eğlenmelerine bakıyorlardı.

Kahkahalar ve konuşmalar birden kesildi. Silahlı birtakım adamlar masaların arasında dolaşıyordu. Yörede soyguncuların sayısı çoktu. Bu acıma nedir bilmeyen adamlar yol kesip, malları için birini öldürmekten çekinmiyorlardı.

Theon gemiye geç döndü. Başı dönüyordu. Mutfaktan gelen tıkırtılar üzerine ne olduğuna bakmaya gitti. Tati'yi kentten aldığı yepyeni kap kacağı hayranlıkla seyrederken buldu.

23. BÖLÜM

"Periler onuruna düzenlediğim oyunların ne kadar güzel geçtiğini anlatamam sana," diyordu mektubunda Philopator. *"Halkın çoğu katıldı. Şenlikleri şairler açtı. Herkes kendi şiirini okudu.*

"Seyircilerin nasıl olduğunu tahmin edebiliyorsundur. Alkışladılar, yuhaladılar. Tüm yarışmacılar şiirlerini bitirdiklerinde, halk en güzel ikinci şiiri seçti. Sonra sıra jüriye geldi. Birinci jüri, oyunu en çok alkışlanan yarışmacıya verdi. İkinci ve üçüncü de öyle. Dördüncü, ilk üç arkadaşıyla aynı fikri paylaştığını söyledi. Beşinci de onu destekledi, altıncı çoğunluğun kararına saygı duyduğunu söyledi. Sonra sıra geldi yedinci ve son üyeye. Bizanslı Aristofan. O, oyunu en az beğenilen yarışmacıya verdi. Kalabalık yuhaladı. Ben bile onunla aynı fikirde değildim. Sessizlik emrettim ve kararının nedenini sordum. O da tüm yarışmacılar içinde sadece birinin şair olduğunu, ötekilerin sahtekâr olduklarını öne sürdü. O zaman daha fazla yuhalandı. O zaman Aristofan, kütüphaneden adını vereceği altı tane kitap getirilmesini istedi. Kitapları getirttim. Rulolardan ne çıksa beğenirsin. Altı yarışmacının her birinin okuduğu şiir bir eserden kopya edilmişti. Halk galeyana geldi. Diğer jüri üyelerini cahillikle itham ettiler. Ben de iyi ki fikrimi kendime saklamışım.

"Altı yarışmacıyı da hırsızlıktan mahkûm ettirdim. Kütüphanenin senden boşalan yerine geçici olarak Aristofan'ı tayin ettim. Eminim geldiğinde ondan ziyadesiyle istifade edeceksin. Bana söylediklerine göre Callimacos'un öğrencisiymiş.

"Gördüğün gibi şehirde her gün önemli bir olay yaşanıyor. Sende durum nedir? Mektuplarını almasam Mısır'da

olup olmadığını bile bilemeyeceğim. Tanrıya şükür valilerim bana Beton'un attığı her adım hakkında bilgi gönderiyorlar. Saldırıdan beri sizi daha dikkatli izliyorum.

"Obol'ün omurgasına göre pek yakında Apollonspolis'te olacaksın. Senden Horus tapınağının son durumunu bana bildirmeni rica ediyorum. Bu ziyaret iki günden fazla vaktini almayacak. Ayrıca senin düşünceni de merak ediyorum. Babamın o tapınağa ne kadar önem verdiğini hatırlıyorsun. Yüzyıllardır bu topraklarda yapılmış en güzel tapınak olacağını söyler dururdu. Yunan firavunların tapınağı!"

Eratosten gülümsemekten kendini alamadı. İki günden fazla sürmezmiş! Neden kendin gelip de bakmıyorsun? Bu sayede İskenderiye'den çıkıp biraz temiz hava alabilir ve ülkenin halini görürsün. Hem de etrafındaki dalkavuk sürüsünden başka insanlar da tanımış olursun.

Theon yüzme dersini bitirip, güverteye çıkınca Eratosten:

"Vaktinin çoğunu kütüphanede geçiren adamı hatırladın mı? Yeni yönetici o," dedikten sonra şiir yarışmasını anlattı. Theon hikâyeyi duyduğunda ağzı kulaklarına vardı:

"Altı jüri üyesinin suratlarını görmek isterdim. İşte size kütüphanenin yeni bir işlevi daha. Sahtekârlıkları ortaya çıkarmak, haydutların maskelerini düşürmek."

Eratosten ise kendine, o altı kitaptan haberi olup olmadığını soruyordu.

THEOPRASTE EXCELSIOR'UN NİL SEYAHATNAMESİ

Eski krallığın Kraliyet vilayetinde de oğlancılık yasaktır. Diospolis'den başlayan kıvrım, Tentyris ve Coptos'u içine aldıktan sonra Tebai'ye ulaşır.

Dokuz dikilitaş, yedi tapınak vardır şehirde. Bu tapınaklar, Montu, Amon, Ramses, Ptah, Chusu, Opet ve Mut'a adanmıştır. Şehrin etrafına adına yakışır büyüklükte bir sur dikilmiş, Everget tarafından da büyük bir kapı yaptırılmıştı. Kentin iki meydanına, bir tanesi Set Neferu'ya, diğeri Set Maat'a iki tane

III. Amenofis'in heykeli dikilmişti.
Tebai artık hedefimiz olmadığı için düşündüğümüzden daha kısa kalacaktık şehirde. Bunda benim de payım vardı.
Rakamlara olan açlığımı bastırmak için firavun Sesostris'in, zaferlerini üstüne kazıttığı, yüz yirmi arşın yükseklikteki iki dikilitaşı görmeye gittim. Artık hiyeroglif yazısını rakamları sökebilecek kadar okuyabiliyordu. On; bir sepet kulpu, yüz; spiral şeklinde bir halat, bin; kapanmış bir lotus çiçeği, on bin; kıvrılmış bir parmak, yüz bin; bir kurbağa. Ve milyon: Öğrendiğim ilk hiyeroglif.
Gebelein Kayalığı vilayetin doğal sınırlarını oluşturuyordu. Kayalığın eteklerinde Küçük Crocodilopolis kuruluydu. Kent, Nil'in doğuya yönelen yayının en uç noktasıydı. Daha sonra zengin karbon yataklarının olduğu bir vadi yer alıyordu. Karbon olmadan mumyalama işlemi kesinlikle yapılamazdı. Mumyasız da ölümsüzlük olanaksızdı. Tuz ve karbon karışımı bir sıvıda bekletilen ölü, bu zaman zarfından sonra mumyalaşırdı.
Herkes bilir ki eti saklamanın en iyi yolu, tuzlayıp kurutmaktır. Mısırlılar bu işlemi insan vücuduna uygulamaktaydı. Ben, şahsen bunun insandan başka kedilere, kuşlara, maymunlara, boğalara, timsahlara da uygulandığına şahit oldum.

Arsinoe, her sabah yaptığı gibi suya daldı. Rensi de bu defa nerden çıkacağını anlamak için tüm dikkatini suya verdi. Karşı kıyıda bir şey hareket etti. Bir timsah kıyıda, suyun altında sinsice yüzüyordu. Onu ilk Rensi gördü. Ekiptekilerin geri kalanını uyarmak için bir çığlık atıp hemen kendini suya attı. Gücü yettiği kadar hızla yüzüp, canavarın dikkatini kendi üstüne çekmeye çalıştı.

Mentep bağırarak timsahın dikkatini dağıtıyordu. Beton atıldı. Tam suya atlayacaktı ki, Eratosten kolundan tutup çekti:

"Bu defa bir yere gitmiyorsun."

Muhafızlar yaylarını çekip timsahı ok yağmuruna tuttular. Rensi artık canavara doğru yüzmesinin yararı olmadığını görünce, geriye doğru kulaç atmaya başladı. Arsinoe sudan çı-

karak gemiye tırmandı. Tehlike geçmişti. Mentep, Rensi'yi geri dönmesi için işaret etti. Bu arada askerler oklarıyla timsahı uzaklaştırdılar. Rehmir elini uzatıp, Rensi'nin çıkmasına yardım etti:

"Korktun mu?"

"Sudayken asla korkmam. Ama karada aynı şeyi söyleyemem. Hem biliyorsun ki Nil'de ölseydim, vücudum kutsal sayılacaktı."

Theon, "Sana soru sorduğumda neden hiç cevap vermiyorsun?" diye öfkeyle çıkıştı Beton'a.

"Yürürken hiçbir şey duymuyorum," dedi Beton.

"Duymuyor musun? Siraküza Tiranı Denis'i tanır mısın?"

"Kusura bakma, ama ahbaplarım arasında hiç tiran yoktur."

"Filozof Aristipos, Tiran Denis'den bir dostu için iyilik yapmasını istemiş. Denis oralı bile olmamış. Dinlememiş bile. Bunun üzerine Aristipos Denis'in ayaklarına kapanmış. Onunla alay etmişler. O hiç istifini bozmadan; 'Benim suçum değil. Ne yapalım? Denis'in kulakları ayaklarında,' demiş."

Cronos anırmaya başladı. Gülüyordu. Beton mosmor oradan ayrıldı.

Ölçüm hızla ilerliyordu. Adım adım sona yaklaşıyorlardı. Theon'un odasındaki kâğıt yığını da gün geçtikçe yükseliyordu. Günün birinde, biri çıkıp da deneyin doğruluğunu sorgulayacak olursa, günde ortalama sekiz kâğıt harcadıkları hesapları gösterecekti.

THEOPRASTE EXCELSIOR'UN NİL SEYAHATNAMESİ

Latopolis'e vardık. Yerel halk Koç başlı Tanrı Khnum'a tapıyor. Yer, gök ve hava yaratıldıktan sonra Khnum insanları yaratmak için yeryüzüne inmiş. Nil'den bir parça balçık alıp insan şekli vermiş. Rehmir'de Khnum'un bir heykelini görmüştüm. Altında şu şiir yazılıydı:

"Khnum, saçları eliyle yaptı.
El ve ayaklarının üstünü deriyle kapladı;
Kafayı biçimlendirdi
Yüze ifade verdi
Yüzüne anlam gelsin diye
Göz çukurlarına koydu gözleri.
Kulakları koydu iki yana
Yemek için ağzı yarattı
Çiğnemek için dişler verdi,
Konuşsun, dua etsin diye dil verdi."

İlk insanın saçlardan başlayarak yaratılması çarpıcı bir ay rıntıydı. Berenis'i hatırlatıyordu. Ya dazlaklar, keller? Sıra sıyla saç, kollar ve bacaklar, gözler, kulaklar ve dudak. Do kunmak, görmek, işitmek ve tat almak. Bir tek koku alma du yusu ihmal edilmişti.

"Mısırlılar için çamurun önemini anlatan bir Yunan efsanesi vardır. Anlatmamı ister misin?" dedi Rehmir.

Ne benim dinleme ne de Rehmir'in anlatma yeteneği zayıflamıştı.

"Eski zamanlarda Mısırlılar çamurla kaplı topraklara sahip olmak için birbirlerini öldürürlermiş. Buna bir son vermek için tarlaları ölçüp sınırlarını belirleyecek bir birim oluşturulmuş. Bu kuruluşa *akaina* demişler. Çünkü insanların birbirlerini öldürmesine mani oluyorlarmış. Güzel bir isim değil mi. Yunanca *kaino* fiilinden türemiş. Yani öldürmek."

24. BÖLÜM

Dayanılmaz! Tentyris'den ayrıldıklarından beri sadece kavisi izliyorlardı. Eratosten günlerini kıvrılan nehrin uzunluğunu hesaplayarak geçiriyor, bunu yaparken trigonometri cetvelini kullanıyordu.

THEOPRASTE EXCELSIOR'UN NİL SEYAHATNAMESİ
Apollonospolis'e geldik. Yapımı Everget tarafından emredilen Horus Tapınağı'nın yapımı hâlâ sürmekte. Kaderin cilvesine bakın, bir Mısır tapınağının yapılmasına nezaret edecektim.

Batlamyuslar İskenderiye'de Yunan mimarisine göre dev anıtlar inşa ederken bir taraftan da ülkenin kalan kısmında Mısır tarzı anıtlar inşa ettiriyorlardı. Everget, bin yıldan bu yana yıkıntı halini alan tapınağın yerine yenisini inşa ettirirken biliyordu ki bu uğurda heykeltıraşlar, duvarcılar, gravürcüler, ressamlar ve marangozlardan oluşan bir sanatçı ordusuna ihtiyacı olacaktı.

Kuşaklar boyunca yaşam evlerini ziyaret eden bu adamlar, bilgilerini kendilerinden sonrakilere aktararak Mısır sanatının yok olmasına izin vermemişlerdi. Her yerde ortaya çıkan rahipler, inşaatın her aşamasına karışıyorlardı. Yok şu heykel şuraya taşınmalı, yok bu duvara bu yazılar yakışmamış. Her işe burunlarını sokuyorlardı.

Eratosten yıllar sonra buraya dönmüştü.

"Everget tapınağın yapımını emrettiğinde ben de buraya gelip görmüştüm. Atina'dan geleli çok olmamıştı. Mısır'daki ilk yolculuğumdu. Çok da kısa sürmüştü. Kenti şimdi daha

iyi gezebilirim," diye düşündü.

Everget ona, "Biz yeni firavunlarız," diye bir itirafta bulunmuş, "onlar gibi biz de zamana karşı direnecek tapınaklar inşa etmeliyiz. Sanatlarını devam ettirmeliyiz. Mezarları hariç tabii," demişti.

Everget, tapınağın bitmesi için onlarca yıl geçmesi gerektiğini biliyordu. Kendinden sonrakilerin başladığı eseri tamamlayacağından kuşkuluydu.

Eratosten Philopator'un mektubunu hatırladı. Öğrencisi babasının mirasına sahip çıkıyordu şimdilik. Sonucu zaman gösterecekti.

Dört tane tonoz üstüne oturtulmuş bir tapınaktı. Çıplak duvarların üstünü Horus'un resimleri kaplıyordu. Kapısı o kadar büyüktü ki içinden üst üste onlarca kişi geçebilirdi. Ama Theon'u asıl etkileyen simsiyah granitten bir Horus heykeliydi. Heykelin yanında, gelişlerinden haberdar edilen başrahip onları bekliyordu. Eratosten'le daha evvel sadece bir kere, takvim hazırlama çalışmaları sırasından karşılaşmıştı.

Ayaküstü birkaç kelimeyle karşıladıktan sonra tapınağın içine davet etti. Eğer gezinin amacı inşaatın nasıl devam ettiğini görmek olmasaydı içeri adım atmaları mümkün olmazdı. Tapınak kutsal günler dışında ziyarete açık değildi. Grubun önünde ilerledi ve sağa saptı. Eratosten'in gözleri duvardaki bir çift oyuğa takıldı.

"Burası kütüphanemiz," diye açıkladı gururla rahip. "Burada beş yüz bin rulo yok. Ama tüm (tüm kelimesini üstüne basa basa söyledi) sahip olmamız gerekenlere sahibiz. *Ay ve Güneşin Dönüşleri, Laboratuvar Bilimleri, Aslan Avı, Duvar Süsleme Sanatı* kitabı..." diye tek tek tüm rafları gösterdi. Hangi rafta hangi kitap varsa rafın önünde isimleri kazınmıştı.

"O halde, her yeni kitap girdiğinde duvara adını kazıyorsunuz. Büyük Kütüphane'de Callimacos'un yaptığı şeyin bir benzeri."

"Size ihtiyaç duyduğumuz eserlerin tümüne sahip olduğumuzu söylemiştim. Yeni kitaplar eklemeye gerek yok."

Bir sonraki salon "Varoluş" salonuydu. Burası ise bir laboratuvar gibi düzenlenmişti. Şişeler, deney tüpleri, kokular, esanslar, lambalar.

Eratosten kralın dileğine uygun olarak binayı baştan sona gözden geçirdi. Biten salonları, henüz inşaat halinde olanları, hepsini.

Bir duvarcı elindeki çekülle duvarın yüzeyinde pürüz ve eğim arıyor, bulduğu yere işaret koyduktan sonra arkasında bekleyen ustalar sorunun üstesinden geliyordu. Bir başka odada ise hazırlanan boyayı tozdan korumak için tüm giriş ve çıkışlar sıkı sıkı kapatılmış boyacı ustasının sabırla boyaya en ideal kıvamı vermesi bekleniyordu. Boya uygun kıvama gelince, pürüzsüz duvarı kıpkırmızı renge boyadı. Kuruyan bölümlere ise ellerinde kalemlerle usta zanaatkârlar gravürler işliyordu. Bu gravürlerde kutsal metinler eski savaşlar, tanrılar vardı.

Berenis, kendinden geçmiş bir halde odasında bulunduğu sırada Philopator da Obol'ün sırtında parmağıyla yolculuğun seyrini takip ediyordu.

Theon Eratosten'e katıldı. İnşaatın farklı işlerinden sorumlu ustalardan bilgi alıyordu. Çok kesin sorular soruyor cevabın da aynı şekilde olmasını bekliyordu. Otoriter görünüyordu. Bir kâtip tüm her şeyi kaleme alıyordu. Theon, Eratosten'in gizli kalmış bir yüzünü daha görmüş oluyordu. Onu daha önce hiç yönetici olarak görmemişti.

Kurban ve adakların konduğu odaya girdiler. Odaların biri kuru maddeler diğeri sıvılar içindi. Merdivenle aşağı indiler. Uzun ve karanlık bir dehlizde ilerliyorlardı.

"Şu anda tapınaktan çıkıyoruz. Birazdan bir yeraltı odasına gireceğiz. Oradaki kuyudan yılın hangi mevsimi olursa olsun su çıkarabileceğiz. Çok derinlere kadar kazdırdık. Tanrı asla temiz susuz kalmayacak."

Merdiveni tırmandılar. Yeni Yıl salonuna adım attılar. Rahip tavandaki güneş kabartmalarını gösterdi. On iki kabart-

ma, günün her saati için güneşin gökyüzündeki pozisyonunun olduğu yere yapılmıştı.

"Şimdi de şeye giriyoruz. Nasıl diyorsunuz? *Coğraf...ya*, coğrafya salonuna."

Duvarda kral, büyük bir kalabalığın önünde ilerlerken resmedilmişti. Bir elinde Yukarı Mısır'ın kırmızı tacı, diğerinden Aşağı Mısır'ın beyaz tacı. Arkasında da Mısır'ın kırk vilayetinden gelen valiler, rahipler, rahibeler yürüyordu.

Ayrılmadan evvel, tekrar güneş salonundan geçtiler. Eratosten kendisine verilen bilgilerden memnun, başını salladı. Salon boyu seksen iki arşın, eni seksen arşın inşa edilmişti. Beton, istek üzerine bir defa daha ölçtü salonu. Şaşmaz bir doğrulukla, aynı sonucu buldu.

Artık gitmeye hazırlardı. Theon, nedenini bilmiyordu ancak emindi. Beton'un adımları asla yanılmazdı. Kendine ve Beton'a duyduğu güven bir kat daha arttı.

Tebai'den sonra tekrar güneye yöneleceklerdi. Artık kıvrım bittiği için rahatlayan Eratosten, gönül rahatlığı içinde Krala tapınak hakkında ileteceği raporu kaleme aldı. Tapınağın faydası konusunda tam bir güvence verdi. Nil kıyısında inşa edilmiş en görkemli anıt olacaktı.

Bütün bunlar, tapınağın yapımına verilen ilk aradan bir yıl önce geçiyordu.

Mısırlılar'ın bulup, Yunan medeniyetine armağan ettikleri takvimin zayıf bir tarafı vardı. Otuz günlük on iki aydan oluşan takvimde 360 güne beş gün ekleniyordu. Oysa dünya güneş etrafındaki turunu 365 gün ve altı saatte bitiriyordu. Bu altı saatlik fazlalık her dört yılda bir gün ediyordu. Bundan dolayı öyle yıllar oluyordu ki takvimler yazı gösterirken kış yaşanıyordu. Veya tam tersi. Takvimin tekrar doğru günleri göstermesi için 1461 yıl geçmesi gerekiyordu. Takvimi güneşin hareketleriyle uyum içinde tutmak lazımdı. Everget'i durumdan haberdar edip bir meclis toplatmış ve uzun tartışmalardan sonra bir çözüm bulmuşlardı. Eratosten kararı ezbere biliyordu:

"Bazı yaz şenliklerinin kış aylarına denk gelmemesi ve

mevsimleri, dünyanın düzeninde olduğu gibi, doğru zamanda göstermek için takvime her dört yılda bir gün eklenecektir. Bu gün inayetli tanrılara şükranlarımızı sunmak için bayram kabul edilecektir."

"Ne güzel bir yasa!" dedi Theon.

"Kimsenin işine yaramayan bir yasa. Ama öte yandan takvimi daha doğru hale getirdi. Nedendir bilmem, ne yazık ki şimdiye dek hiç uygulanmadı."

"Takvimi basit bir yasayla değiştiremezsiniz," diye karşı çıktı Rehmir. "Bundan fazlası gerekir."

"Ya, ne gerekir peki?"

"Bir mit. Yıla eklenen beş güne bir bakın. Babası tarafından kısır kalması için lanetlenen Tanrıça Nout'u hatırlayın. Thot onu kısırlıktan kurtarmak için yıla beş gün eklemiş ve beş çocuğu olmasını sağlamıştı."

Eratosten, Rehmir'in bu çıkışının rövanşını almayı sonraya bıraktı. Zaman kavramı içinde kaybolmuştu. Göksel, dini şeyler onu ilgilendirmiyordu. Dünyanın çevresini sadece insanların iyiliği için hesaplamak istiyordu. Aklından geçen son düşünce gülümsetti:

"Zamanı değiştirmek için daha çok zaman gerekiyordu."

THEOPRASTE EXCELSIOR'UN NİL SEYAHATNAMESİ

Nil'in eski akış yönüne kıvrıldığı yerde bir tepe vardır. Tepenin zirvesinde ise eski bir tapınağın yıkıntıları. Gerçekten görülmeye değer bir manzara.

Ombos şehrinde Seth'e tapınılıyor. Sonunda Seth'in sevildiği bir yere geldik. Ona kanım gittikçe daha çok ısınıyor. Tek nedeni de saçımızın aynı renk olması değil.

Seyahatnamem uzun bir rulo olmayacak. Callimacos'un bu konuda söyledikleri hep aklımda: "Uzun bir kitap sadece uzun bir felakettir."

Theon, Beton'un yürürken aşırı bir çaba harcadığına ve acı çektiğine birçok defa şahit oldu. Adımlarını düzenli tuta-

mıyor aksıyordu. Sebebini sordu. Beton'un cevabı sert oldu: "Eratosten seni arkama casusluk edesin diye değil adımlarımı sayman için koydu." Sonra sesini yumuşatarak; "Yolculuk boyunca zaten yeteri kadar sorun çıktı. Zaten fazla bir yolumuz kalmadı," diyerek Theon'la arayı bulmaya çalıştı.

THEOPRASTE EXCELSIOR'UN NİL SEYAHATNAMESİ

Nubye'deki To-Seti, yolculuğumuz boyunca geçeceğimiz son vilayet. Vilayette kesik baş ve mastürbasyon yapmak yasaktır. Rehmir gülerek tabuları açıkladığında Arsinoe'nin kılı bile kıpırdamamasına karşın Rensi ve Mentep kıpkırmızı kesildi.

Nehrin karşı tarafında yarım kalmış bir Sfenks sanki bizi izliyor ve bize şans diliyor.

Nil bu tarafta daha enerjik ve canlı. Adım adım sona yaklaşıyoruz. Ombos'tan bu yana nehir düz bir çizgi halinde güneye yöneliyor. Kuşkusuz bu iyi yürekli tanrıların bir armağanı.

Asvan!

İşaret direğini ilk Beton gördü. Ve onu kavradı. Okşadı demek daha doğru olur. Yüzü zaferle parlıyordu. Theon kendini yere attı. İkisi de kendi rakamlarını yazdıkları kâğıt parçasını Eratosten'e uzattı.

"Beton 8.775, Theon 8.689."

Beton, Theon, Rehmir, Patreas, Tati, Kaptan, Mentep ve Rensi (ve hatta Cronos); zavallı Toussi dışında Mareotis Gölü'nden hareket edenlerin hepsi oradaydı. Eratosten coşkuyla sonucu bildirdi:

"Son kısımın uzunluğu 8.782 adım. İskenderiye ve Asvan arasındaki mesafenin ölçülmesi bitmiştir." Sevinç içinde bağırdılar. "Teşekkürler dostlarım. Başardık!" Beton'a doğru yürüdü, koca adamı kollarına alıp:

"Tanrılar Beton'a uzun ömürler versin. Dünyayı ölçen ilk adam!" dedi.

Diğerlerinin takdir dolu sözleri arasında Arsinoe çıkageldi. Herkese sarıldı, öptü. Zavallı Mentep az kalsın heyecan-

dan yere düşüyordu.

Beton ne diyeceğini bilemez halde, ağırlığını bir o ayağına bir öbürüne veriyordu.

"Eee. İyi yürüdüğüm için mutluyum. Theon ve Cronos olmadan bunu başaramazdım. Yaşasın... Yaşasın Theo-Cronos!"

Böylelikle Asvan'da, Nil'in batı kıyısında yeni bir tanrı doğdu. İnsan başı taşıyan bir eşek. Theo-Cronos. Güneşten yanmış yüzü kızıl sakallarla kaplı şakacı bir tanrı. Eratosten sessizlik emretti:

"Bildirmekten mutluluk duyarım ki Mısır fersahı ve Yunan stadı arasında ortak bir bağ kurduk artık. Beton adımı!"

Eratosten'in talimatları uyarınca işaret direğini kuyunun oraya götürdü. Kuyu, sıradan bir kuyudan farksızdı. Tek farkı bulunduğu yerin özel konumuydu. Eratosten, Theon'a:

"Göreceksin. Hayal kırıklığına uğramayacağız. Bunun için fazladan yüzlerce stad kat ettik. Buna değecek," dedi. Kentteki kuyu ve sarnıçlardan sorumlu memur:

"Yerini bulmak zor olmadı. Tam sizin söylediğiniz yerdeydi. İçi kum doluydu," dedi.

"Çevre halkıyla konuştunuz mu? Özellikle de yaşlılarla. İçlerinden varlığını hatırlayan var mı?" diye merakla sordu Rehmir.

"Hiç yoktu. Sayın kütüphanecinin verdiği bilgiler yeterli oldu."

Rehmir başıyla onayladı.

"Söylediklerinize uygun olarak, mümkün olduğunca derin kazdık. Ama korkarım çok da derin olmadı. Toprak bu mevsimde o kadar kuru oluyor ki! Nil yükselmeye başladığından beri kuyuya da su dolmaya başladı. Küçük bir kanal açarsak hemen dolar. Yapmamızı istediğiniz bir şey varsa hizmetinizde olacağız."

Kaptan, şehre uzak bir yerde demirleyecek yer bulmuştu.

Su güzeldi. Theon yüzmesini epey ilerletmişti. Eratosten ise yüzücü olarak yetenekleri tartışılmaz bir atletti. Yüzerken dostlarını kendine hayran bırakıyordu.

İskenderiye'ye gidip gölge uzunluklarını ölçecek kadar zamanı kalmıştı. Patreas ve Beton da onunla birlikte kente yollandılar. Rehmir kalmaktan yanaydı.

Eratosten mesafelerin kayıt edildiği küçük kâğıtları ve seyahatleriyle ilgili ne kadar belge varsa topladı ve deri bir çantaya koydu. Theon ise kaybolma ihtimaline karşı birer nüsha kopyalarını çıkardı.

Tati, lezzetli yemekleriyle yolculara bir ziyafet çekti. Birlikte son akşamlarını geçirdiler. Gemi yola çıkmaya hazırdı.

Arsinoe Eratosten'e sarıldı ve kulaklarına fısıldadı:

"Benimle kuyunun içinde olmanı çok isterdim. Işınların kuyudan içeri girdiğini kendim kontrol edeceğim. Bana güvenebilirsin. Eğer beni kandırdıysan... Anneme her şeyin yolunda olduğunu söyle."

Vedalaşma sırası Beton ve Theon'a geldiğinde Beton:

"Dövüşmeyi iyi biliyorsun. Prensesi sana emanet ediyorum. Ona iyi bak," dedi Theon'a.

Theon karşısındaki saf ve iyi yürekli devin güveninden dolayı gurur duydu.

Ekip ayrılıyordu. Öyle olması gerekliydi. Güvertede, Asvan'ın yavaş yavaş gözden kaybolduğunu gören Beton hem kıvanç hem de hüzün duyuyordu. Ailesini gururlandırmıştı. İskender'in yoldaşı ve hizmetkârı dedesinden daha da büyük bir iş başarmıştı.

Asvan'da geçirecekleri günler için ekibin kalan üyelerine, Elephantine Adası'nı karşıdan gören bir villa tahsis edilmişti. Manzaraya diyecek yoktu. Her akşam bahçede eşsiz gün batımını seyrediyorlardı.

Arsinoe uzun süredir bıraktığı prenses tavırlarını tekrar takındı. En çok da rahatsız edilmeden tuvalete gidebilmeyi özlemişti.

Nehrin ortasındaki granit bir adacıktı Elephantine. Şekli,

uzaktan bir filin sırtını andırdığı için bu ad uygun görülmüştü. Sala atlayıp adayı ziyarete gittiğinde inmesine yardım eden Nübyeli zenciyi uzun uzun seyretti. Hayatında gördüğü ilk siyahi insandı.

Bu günlerde nilmetre herkesin ilgi odağıydı. Başrahip gelip su seviyesine baktı. Yanındaki katibine bazı rakamlar söyledi. Su ilk basamakları geçmişti. Artık çekilme durmuş su seviyesi yükselmeye başlamıştı. Rahip, yanındaki adam tüm dediklerini not ettikten sonra söylendi:

"Artık hiç kuşku kalmadı. Taşkın geçen yılkinden daha kötü olacak." Coptos'taki başrahip de aynı tahminde bulunmuştu.

Mentep, Rensi ve kaptan zamanlarını Hapi'de geçiriyorlardı. Rehmir ise kendini çalışmalarına vermişti.

Mentep ve Theon şehri gezerlerken gördükleri dikilitaşı hayranlıkla seyrettiler.

"Ah, Theon. Bitirseler Mısır'daki en yüksek dikilitaş olacakmış. Tebai'dekinin iki katı. Ne yazık ki oradakini göremedin."

"Madem başlamışlar neden bitirmemişler?"

Mentep yanıt vermedi. Bunun yerine dikite doğru koştu. Önünde durdu. Sanki boyunu, dikitle kıyaslıyordu. Sonra eğildi ve zemindeki bir çatlağı işaret etti.

"İnşaatı asla bitirmediler çünkü hemen önünde şu küçük çatlak vardı." Arsinoe'nin ağzından bir şaşkınlık nidası çıktı. "Evet prenses. Çatlamış toprağa hiçbir bina yapılmaz. Belki hemen bir şey olmazdı. Ama yüz yıl sonra, veya iki yüz yıl, ne kadar sürerse sürsün. Bir gün mutlaka çatlak genişler ve bina çöker."

Theon, Beton'un topuğunu düşünüyordu.

Mentep:

"Benim asıl adım Montuhotep'tir," diye itiraf etti. "Keyifli Montu demektir. Ama herkes bana Mentep der. Peki siz, size ne dendiğini biliyor musunuz?"

"Biz mi? Biz de kim?"

"Siz Yunanlılar. Siz Hau-Nebut'sunuz. Kralın etrafındakiler yani."

"Bu Prenses Arsinoe için doğru olabilir. Benim için değil."

"Bu tüm Yunanlılar için doğrudur."

Theon, bir gece lüks villadan çıkıp yürüyordu. Nehir kıyısında bazı adamların toplandığını gördü. "Herhalde dini bir törendir," dedi kendi kendine. Muazzam bir ateş yakılmıştı. Ateşin yalazları suyu ışıl ışıl yapmıştı. Sanki dev bir aynadan yansıyan ışık gibi etrafı aydınlatıyordu.

Yanılmıştı. Ateş, taşkının ne yöne doğru gittiğini anlamak için yakılmıştı. Eğer yükselen su ateşi söndürürse kıyının bu tarafını basacaktı sular. Diğer kıyıda da buna benzer bir ateş yakılmıştı.

Açık havada uyumaya karar verdiler. Tati soğuk mezelerden müteşekkil bir sofra donatmış; Mentep gece yakmak için lambalar satın almıştı. Arsinoe ve Rensi lambaları birlikte yaktılar. Böylece sofranın etrafı bir festival alanına döndü. Acıkmışlardı. Yemeğe saldırdılar. Kaptan onlara doğup büyüdüğü vahayı anlattı. Ardından Rensi ve Mentep şarkı söylediler. Arsinoe hiç bu kadar güzel bir gece geçirmemişti.

Nehir çağlıyordu. Arsinoe Mentep'i dürtükledi. Lambalar teker teker sönüyordu. Nehir yükselmeye başlamıştı. Manzarayı soluklarını tutarak izlediler. Nil taşmaya başlamıştı.

Nil'in suları yemyeşil olmuştu. Roma'dan, Siraküza'dan, Babil'den, Antakya'dan ve Makedonya'dan insanlar akın akın nehrin taşmasına tanık olmaya gelmişti. Unutulmaz bir gösteriyi izleyen insanlar gördüklerini kuşaklar boyu anlatacaklardı. Su, çağlayarak setlerin üstüne tırmanıyordu. Son olarak şehirle Nil arasındaki granit bariyerlere gelip dayandı. Büyük gün gelip çatmıştı. Kelimenin tam anlamıyla "uzun" bir gün olacaktı. Diğer bir deyişle yılın en uzun günü.

Yılın en kısa gecesi olmasına rağmen kimse gözünü kırp-

mıyordu. Şafaktan önce herkes, Hapi'nin güvertesinde yerini almış güneşin doğmasını bekliyordu. Ufukta güneşin ilk kızıl ışıkları göründü.

Kuyu ustası erkenden ellerine birer çubuk almış, görevinin başlayacağı anı bekliyordu. Sorumluluk ve heyecan yüzünden kahvaltısını birkaç meyveyle geçiştirmişti. Her şey öğleden sonra sona erecekti.

Güneş ufukta belirdi. Garnizon komutanı kuyunun etrafında bir savunma kordonu oluşturdu. Eratosten'le girdiği tartışmada dünyanın büyüklüğünün ölçülmesinin halkı ilgilendirdiğini savunan Theon, tedbiri de elden bırakmadan, deneyin halka açık gerçekleşeceğini duyurdu. Tabii askerlerin oluşturduğu çemberin dışında kalmak koşuluyla. İnsanlar merakla yaklaştılar.

Talimatlar kesindi. Tehlike halinde, sarkıtıldıkları iskelenin iplerine sıkı sıkı tutunacaklar ve yukarı çekilene dek soğukkanlı bir şekilde bekleyeceklerdi. Birkaç denemeden sonra kuyuyu kolaylıkla ve çabucak tahliye edebilecek hale geldiler. Kuyunun ağzında ipleri çekecek yeterince adam vardı.

Kendini hazır hissettiğinde, Arsinoe'ye gidelim anlamında bir işaret yaptı Eratosten. En az Arsinoe kadar heyecanlı olmalıydı şu an.

Eratosten'in gözüne de uyku girmemişti. Pencereden güneşin doğuşunu, Fener'in dev gölgesinin kentin üstüne düşmesini izledi. Gün onun günüydü. Güneş en tepeye çıktığında, dünyanın çevresini ölçecekti.

Arsinoe, Theon'un işareti üzerine hareketlendi. Bir çakıl alıp kuyuya fırlattı. Taş hafif bir sesle suya düştü. Herkes kendince sese göre kuyunun derinliğini hesapladı. Taş epey sonra suya düşmüştü. Kuyu hayli derindi.

Theon'un heyecan ve korkusu silinmişti. Kafası sakin ve berraktı. Kuyulara alışkın olan Arsinoe gayet rahattı. Önce bir basamak indi. Sonra ikinci, ardından üçüncü.

Karanlık aniden bastırdı. Korkutucuydu. Ama derine indikçe alışmaya başladı. Sonra ayağı iskeleye değdi. Theon, kafasını ilk defa yukarı kaldırdı. Sıra Arsinoe'ye gelmişti. Ayağını attı ve inmeye başladı. İskenderiye'de ilk defa bir kuyuda tanışmışlardı. Ve şimdi ikisi bir kuyuya iniyordu. Düşününce bir hayli ironikti.

Arsinoe, Asvan'da bir ip merdivenle aşağı inerken Eratosten Mısır'da taş bir merdiven çıkıyordu. Mouseion'un çatısına diktiği çubuğun gölgesini ölçecekti. Buraya son çıktığında Everget hayattaydı. O, Berenis, Lagos, Magas ve Arsinoe deneyin detaylarını hep birlikte dinlemişlerdi. Magas her zaman olduğu gibi gecikmişti. Yine gölde tekneyle gezintiye çıkmıştı. Ah, şu yelken sevgisi. Lagos, Arsinoe'yi taciz edip durmuştu. Sanki bir asır geçmişti üzerinden. "Acaba şimdi neredir? Kuyuya inmiş olmalı. Yalan söylediğimi düşünüyor olmalı hâlâ," diye düşündü Eratosten.

Kalabalığın uğultusunun zar zor işitildiği kuyuda, hareket edecek yer yoktu. Arsinoe, Theon'un yanında ayaktaydı. Serindi kuyu. Sükûnet içindeydi. Zaman geçtikçe içerisi daha do soğudu. Üşümeye, titremeye başladı Arsinoe. Öte yandan 'inşallah Eratosten yanılmamıştır!' diye düşünen Theon'un içi içini yiyordu.

Mouseion'un terası tenhaydı. Eratosten böyle olmasını istemişti. Birkaç arkadaşı ve merdivenleri zorlukla tırmanan Beton dışında kimseler yoktu. Papirüs üzerinde kuzeyden güneye bir doğru parçası çizdi. Diktiği çubukla aynı boyda olmasına dikkat etti. Çubuğun gölgesi bu çizgiden daha uzundu. Batıya doğru uzanıyordu.

Eratosten dikkatini bir an bile çubuktan ve gölgeden ayırmıyordu. Alnında düşen bir ter damlası kâğıdı ıslattı. Gölge kuzeye doğru kaymaya başladı.

Güneş kuyunun ağzından içeri girdi. Theon ve Arsinoe, ışık huzmesinin gitgide duvar boyunca aşağı kaymasını takip ediyorlardı. Kalabalık hislerine kapılmış, kuyunun içinde

yankılanarak artan bir gürültü çıkarıyordu. Rehmir kuyunun ağzından kafasını uzatıp her şeyin yolunda olup olmadığını sordu. Sonra aşağıdakilerin iyi olduğundan emin, kalabalığa yatıştırıcı bir hareket yaptı.

Aşağıda hava iyice soğudu. Dışarıda dayanılmaz bir sıcak vardı oysa. Bir kadın bayıldı. Askerlerin dikkatinin kadına yönelmesinden istifade, kalabalıktan birkaç kişi kuyunun ağzına kadar geldi. Rehmir, aralarındaki konuşmaya kulak misafiri oldu.

"Günün ortasında. Hem de bu mevsimde. Şunu başka bir zaman yapsalardı ya!"

"Dünyanın etrafını ölçmek içinmiş."

"E, o zaman niye aşağı indiler?"

"Çünkü dünya yuvarlak da ondan."

"Nasıl yani, bütün dünyanın etrafını mı dolaşacaklar?"

"Ben şahsen hayatımda hiç Tebai'den öteye gitmedim. Ama yaptıkları şeyi merak ettim doğrusu."

"Ben de. Gerekirse bütün gün ve gece kalacağım."

"Benim asıl anlamadığım neden burada yaptıkları. Başka bir yerde ölçemezler miydi ki?"

"Geri çekilin! Geri çekilin!" diye emretti komutan.

Eratosten, kendini iyice kaptırmıştı. Gelip, Beton'un kulağına bir şeyler fısıldayan Esthia'yı görmedi bile. Bunun ardı sıra Beton'un terası terk edişini de.

Güneş ışınları duvar boyunca ilerledi. Artık ilerleyişi gözle görülecek kadar hızlanmıştı. Theon ve Arsinoe artık başlarını suya çevirmişlerdi.

Papirüs üstündeki gölge kısaldı, kısaldı.

Asvan'daki kuyuda güneş ışınlarının suya varmasına çok az kalmıştı. Aynı anda İskenderiye'de Mouseion'un terasında çubuğun gölgesi en kısa çizgiye ulaştı. Güneş tam tepe nok-

tasındaydı.

"Haklıymış, haklıymış!" diye haykırdı Arsinoe. "Bak su nasıl parıldıyor. Tam olarak tropiklerdeyiz. Güneş tam başımızın üstünde!" başını kaldırıp güneşe baktı. Theon atılıp elleriyle gözlerini örttü.

"Sakın güneşe bakma. En tepedeyken bakılmaz. Kör olursun sonra!"

Arsinoe, gözleri sımsıkı kapalı, haykırdı:

"Öğlen oldu, öğlen oldu!"

Rehmir mutlu bir adamdı. Tanrılardan başka lütuf istemiyordu. Önce, şafakta güneş ışıklarının tanrı heykellerini aydınlattığını görmüştü, şimdiyse gündüz öğlen saatinde, güneşin Asvan'daki bir kuyunun dibini aydınlattığına tanık oluyordu.

Eratosten kalemi yerine koydu. Gölgenin uzunluğunu çizmişti. Artık tek yapması gereken, çubuğun uzunluğunu, gölgenin uzunluğuna bölmek ve açıyı belirlemekti.

Arsinoe sevinçten havalara uçuyordu. Beş bin stad ötede Eratosten, Arsinoe'nin kahkahasını duydu. Planı işe yaramıştı.

Şenlik tüm akşam ve gece sürdü. Asvan'da yaz gündönümü "taşkın bayramı" olarak kutlanırdı. Gece yarısı bir rahip kıyıya gitti. Elinde bir papirüs rulosu vardı. Nehri bereketli bir taşkın mevsimi için kutsayıp, dua okuduktan sonra elindeki ruloyu suya attı. Akıntı kâğıdı alıp kuzeye götürdü. Theon olan biteni dikkatle izliyordu. Kitapları suya atmak, bir kütüphaneci ve kitap âşığı olarak kabullenmesi zor bir şeydi.

25. BÖLÜM

Şenliğin sonunda Arsinoe ertesi gün yola çıkmayı teklif etti. Ne kadar saklasa da endişesini gizleyemiyordu. Herkes şenlikler için biraz daha kalmak istiyordu. Theon bile, bu uğurda sevgili kütüphanesine birkaç gün geç kavuşmayı göze almıştı. Ama prensesin istekleri emir demekti.

Şenlikler tüm gece devam etti.

Sabahın ilk saatlerinde Hapi yola çıkmaya hazırdı. Yerel görevliler, ekibi yolcu etmek için hazır bulunuyorlardı. Kuyuyu hazır hale getiren mimar Cronos'u epey yüklü bir meblağ karşılığında satın almak istedi ve: "İskenderiye'den beri gelmiş. Muhakkak iyi bir hayvan olmalı," diye de ekledi.

Ancak Theon'un yol arkadaşından ayrılmaya hiç niyeti yoktu. Eşek etrafa bakıyor, kulaklarını oynatıyordu. İçinden, "Şurada, şurada ve şurada seyahat ettim. Sırtımda şu kızıl sakallı herifle!" diyordu sanki.

THEOPRASTE EXCELSIOR'UN NİL SEYAHATNAMESİ

Şimdi tamamıyla farklı bir Nil üstünde yelken açıyoruz. Artık bu tanıdığım nehir değil. Birkaç günde her şey değişti. Beton'un yürüdüğü patikaların hepsi su altında kaldı.

Kaptan daha çok geceleri yolculuk yapmaya karar verdi. Bu sadece taşkın zamanı mümkün olurdu. Su yükseldiği zaman, nehir yatağı daha da derinleştiğinden böylesi daha güvenliydi. Bir nokta kimsenin dikkatinden kaçmıyor. Arsinoe eskisinden de kaygılı görünüyor.

"Kıçını bir tahta yerleştirmek, o tahtta kalmaktan daha kolay!" dedi Philopator. "İşte yönetim sanatı bu noktada denge-

yi bulmaya dayanır. Eratosten'in bana öğrettiği niteliklere sahip olmaya değil. *Megalopsuchia*."

"Yüce gönüllülük," diye tekrarladı Obol.

"*Andreia*."

"Cesaret."

"*Dikaiosune*."

"Adalet."

"Ve... şey..."

Obol saf saf sordu:

"Ötekileri hatırlamıyor musun artık?"

"Elbette hatırlıyorum. Hem de çok iyi hatırlıyorum."

Yüzünü buruşturdu, sonra hatırladı. "*Philomitia*."

"Evet! Hırs! Devam edin efendimiz," dedi Obol.

"Ve, *praotest*!"

"Evet, ılımlılık."

"*Areskeia*."

"Nezaket ve incelik."

"İyi ama sen nereden biliyorsun bunları?"

"Unutmayın ki ben de sizin gibi bir kralım. Cücelerin kralı. Evet, sonraki?"

"Çok var. Hepsine birden sahip olmamak normal. Hangi insanda hepsi birden var ki?"

"Sonraki? *Diagogue*, damak zevki, Philopator. Ya sonra? *Sophrosune*, ılımlılık. Ve sonuncusu da..."

"Dur bunu biliyorum. *Enkrateia*."

"Evet! Sanki sizin için söylenmiş bu söz. Aşırılıklara karşı direnme gücü."

Philopator bu yorucu zihinsel çabadan yorgun düşmüştü. Rahat ve lüks koltuğuna uzandı. Yandaki masa boş şarap testileriyle donatılmıştı. Obol, ağırbaşlı bir şekilde bir tabure çekti altına.

"Söylesene babam beni seçtiğinde, ne bekliyordu? Benden iyi bir kral olacağını mı sanmıştı? Kesinlikle değilim ve hiçbir zaman da olmayacağım. O zaman neden? Söyler misin, neden Obol?"

Obol krala karşı iyi niyet beslemekten vazgeçmişti ama düşmanlık da duymuyordu.

"Bana baktığını görüyorum, neden öyle bakıyorsun, Obol?"

"Eğer iyi görebilen gözleriniz olsaydı etrafınızda olan biteni de görürdünüz."

"Çevremde sadece bana ne gördüğümü soran bir cüce görüyorum."

Sesinin tonunu yumuşattı kral:

"Eratosten'in işi bitti. Sırtına ne yapacaksın?"

"Sırtımı aldınız. Öteki tarafımı da alabilirsiniz. Karnım boş. Oraya Berenis'in saçlarının dövmesini yaptırabilirsiniz."

"Defol! Çık dışarı! Defol!"

Küçük bir amforayı kaptığı gibi cücenin üstüne fırlattı. İyi nişan alamadığı için Obol'den uzağa gitti amfora. Cüce, sihirli bir manevra yapıp amforanın yolunun üstüne çıktı ve darbeyi sırtına yedi.

"Teşekkür ederim efendimiz. Gün geçtikçe daha iyi nişan alıyorsunuz. Bir dahaki sefere kafamı tutturursunuz artık. Hem ben de yardım ederim. Ok hedefe gitmediği zaman, hedef oka gider."

Philopator bir karşılık bulamadı. Baktı ki altından kalkamayacak kahkahayı patlattı. Obol odadan çıktı. Tesadüf bu ya Agathocleia ile karşılaştı yolda. Önüne atıldı:

"Güzel tesadüf."

"Ben işimi asla tesadüfe bırakmam. O yüzden de hep dört ayak üstüne düşerim."

"Sana bir şey soracaktım. Arsinoe hakkında ne düşünüyorsun?"

"Neden sordun?"

"Sence bakire midir?"

"Yapma, beni bilirsin... Seks..."

Lafını yarıda kesti. Ellerini kalçalarına koyarak ağır ağır çevirdi.

"Kalçalarım hoşuna gidiyor değil mi? Hadi söyle!"
"Öfff!"
"Tanrım hayatımda hiçbir cüceyle yatmadım."
"Ben de öyle," dedi şişinerek.
"O pislik yuvası meyhaneden çıkardığım için bana hâlâ borçlusun. Anladın mı cüce!"
"Korkma. Asla unutacak değilim."

Saatler sonra, Obol koşarak Philopator'un huzuruna girdi ve eteğinden çekiştirdi: "Uyan!"
Kral yattığı yerde döndü ve horlayarak uyumaya devam etti.
"Uyan dedim sana!"
Philopator gözlerini güç bela açtı:
"Bir an olsun biraz huzur versenize insana."
"Derhal gidip Berenis'i görmeniz gerek."
"O mu çağırttı?"
"Hayır. Ama gelmeniz gerek."

Theon, Hapi'nin güvertesinden Mısır'ın daha evvel tanık olmadığı bir yüzünü seyrediyordu. Nil o kadar genişlemişti ki nehirden çok göle benziyordu. Köyler deniz ortasında kalmış küçük adacıklara dönmüştü. Garip ülkeydi Mısır. Kışın tek damla yağmur düşmüyordu, yazın ise bütün ülke suyla kaplanıyordu.

Yeniden Hapi'de yatmak gökyüzünü yeniden keşfetme fırsatı veriyordu. İlk gece Köpek Takımyıldızı'nda ortaya çıkan Sirius'u gördüler. Kuşkusuz gökyüzünün kraliçesiydi Sirius. Mısırlılar eskiden beri aylarca ortadan kaybolduktan sonra ortaya çıkışını taşkının belirtisi sayarlardı. Dicle, Fırat, İndus, Ganj hep kışın taşarlardı. Neden Nil onların aksine yazın taşıyordu? Bu soruyu soran ilk Theon değildi. Yıllar boyunca sayısız Yunan filozofu bu enteresan fenomen üstünde kafa patlatmış, şimdiye dek cevabını bulan olmamıştı.

Bazılarına göre Etiyopya'da yaz boyunca yağan yağmurların sonucuydu bu. Bir başka görüşe göre ise nem yüklü

mevsimlik kuzey rüzgârlarının taşıdığı aşırı yağışlar sorumluydu bu taşkından. Anaxagoras ve onun gibi düşünenlere göre güney dağlarının zirvelerindeki karların erimesi etkendi. Ama bu fikir kendine pek taraftar toplamamıştı.

Euripides:

"Nil, bereketli Mısır topraklarını terk edip Etiyopya topraklarına girince dağlardaki karlar erir," demişti.

Euripides durumu çok güzel ifade etmişti ancak, kendisinin de bildiği gibi sadece bir şairdi o. Akılcı bir açıklama için ise fizik bilmek gerekiyordu.

Theon hangi teze inanacağını bilmiyordu. Tek yapılması gereken nehrin kaynağına kadar gidip bakmaktı. O zaman gerçek ortaya çıkardı. Theophraste Excelcior'un Nil'in kaynağına seyahati bütün soruları cevaplardı.

Mısır'da coğrafi ve iklimsel koşullar diğer ülkelere göre çok farklılaşmaktaydı. Bu farklılık ise zenginliği doğuruyordu. Hiçbir nehrin taşması Nil kadar faydalı değildi.

Bir sabah Rensi, Arsinoe'ye bu mevsimde timsahlarla insanların anlaşma yapıp karşılıklı birbirlerine saldırmadıklarını söyledi. Timsahlar, balıkçıları ve yüzücüleri rahat bırakıyorlar karşılığında da avcılar timsah avlamıyorlardı. Arsinoe saldırıya uğradığından bu yana suya girmeye cesaret edemiyor, sığ yerlerde korka korka yüzüyordu. Geçici barış haberi korkusunu geçirmedi.

"Timsahları korumak gerek," diye ekledi Rensi. "Yumurtalarını sel sularının ulaşamayacağı yerlere koyduklarından, güvenli bölgeleri bulmakta insanların işine yararlar."

Yeşil renk, yerini nehrin sularını bulandıran kırmızıya çalan bir çamur rengine bırakıyordu. Çamur yerini balçığa, toprak ise yosunlara bırakmıştı. Anlatılanlara inanmak gerekirse Nil'in sularında dolaşan Osiris'in kanıydı suya kırmızı rengi veren.

Tati her daim sarhoş geziyordu. Ne ölçümle ilgilendiği vardı ne de etraftaki güzelliklerle. Anlattığı fıkralarla herkesi güldürmek dışında fazla laf etmiyordu. Anlattıklarına en faz-

la Arsinoe gülüyordu. Yolculuğun başındaki kaygılı halinden eser kalmamıştı. Mentep, bozuntuya vermiyordu lakin bakışlarıyla yiyordu onu adeta. Hayatı boyunca ne onu ne de beraber geçirdiği günleri unutmayacaktı.

Ertesi gün, ağaçlar yarıya kadar suya gömülmüşlerdi. Suyun yüzünde papirüs lifleri, yapraklar yüzüyordu. Theon'un bu karışıma merakla baktığını gören Mentep yanına geldi.

"Papirüs lifleri. Sel onları nehre katıp ta denize kadar götürür. Buralarda onlara 'İsis'in Saçları' derler," dedi.

THEOPRASTE EXCELSIOR'UN NİL SEYAHATNAMESİ

Kitabımı, İsis ve Osiris'in hikâyesiyle bitirmeye niyetliyim. Kalemi yeniden elime aldım. Mentep anlatmak için istekliydi. Yolculuğun başındaki utangaç adam değildi artık. İşte ikinci Rehmir'in ağzından İsis ve Osiris efsanesi:

İsis, Osiris'in öldüğünü öğrenince Coptos'a geldi. Yas işareti olarak saçlarından bir bukle kesti ve Nil'e bıraktı. Saçlar hemen papirüs lifine dönüştü. Ve tanrıçanın yasını umuda çevirdi. O günden sonra suların yükselişi yaşamın kendini yenileyişinin müjdecisi oldu.

Bundan bir yıl kadar evvel, Argo'da kaptan Kutusis'e kocasının ölümüne mani olmak için Berenis'in saçlarını nasıl kestiğini anlatmıştı. Şimdi ise Hapi'de, Mentep'den İsis'in kocasını ölümden kurtarmak için kendi saçlarını feda edişini dinliyordu.

Everget'in yatak odasında değişen tek şey yataktı. İki kişilik geniş yatak çıkartılmış yerine daracık bir somya konmuştu.

Berenis yatağa düşmüştü. Dünya harikası saçları başının üstünde ışıktan bir taç gibi parlıyordu. Beton hanımının saçlarını okşuyor, sessizce dua ediyordu.

"Tam zamanında geldin. O kadar çok korktum ki!"

"Buradayım. Korkacak hiçbir şey yok kraliçem. Sizi asla yalnız bırakmamalıydım. Böyle bir şey olacağını bilmeliy-

dim. Benim hatam. Burada kalıp sizi korumalıydım."

Berenis boğazına dokundu:

"Bu şey boğazımı yakıyor. Zehirlendim. Sen neredeydin? Ah, tabii ya. Eratosten'e yardım ediyordun. Bitirdi mi? Asla bitiremeyecek... Dünya o kadar büyük ki!"

Kapı açıldı. Philopator girdi içeri. Berenis oğlunu tanımadı önce.

"Sen?"

Beton ona kin dolu bir bakış fırlattı.

"Bizi yalnız bırak, Beton. Daha sonra acısını senden çıkarmasın. Bir ölü daha ..."

Beton kararsızdı.

"Git! Artık bana bir şey yapamaz."

Beton odadan çıktı. Berenis oğlunun yüzüne bile bakmıyordu.

"Beni dinle. Ne düşündüğünü biliyorum. Ama sana gerçeği anlatmama izin vermelisin."

"Zehir işe yaradı. Memnun musun?"

"Anne buna inanıyor olamazsın. Sana söylemem gerekenler var. Beni dinlemek zorundasın. Hatırlarsın, yine buradaydık. Sen, ben ve Eratosten. Saçlarını kökünden kesmiştin gözlerimin önünde. Ben sana koşmak istemiştim. Ama Eratosten tutmuştu."

"Ne olur, artık bunlardan bahsetme bana."

"Aynadaki yüzünü, saçlarının düşüşünü gördüm."

Kalbi yumuşayan Berenis dinlemeye başladı.

"Saçlarını tanrıçaya adak olarak götürdüğün gece ben de oradaydım."

"Orada mıydın?"

"Evet, seni takip ettim. Her şeyi gördüm."

"Ama sen çok küçüktün o zaman."

"Oradaydım."

Artık bundan sonra söyleyeceklerini biliyordu

"Anneciğim, saçlarını gizlice sunaktan alan bendim."

"Sen miydin, Lagos? Ama neden? Söyle, neden?"

"Çünkü ne zaman acı çeksem saçlarının arasında huzur bulurdum. Okşamayı, kokusunu içime çekmeyi çok severdim. Bir tek makas darbesi onları benden çaldı. Ben de onları kendim için sakladım. Sadece kendim için."

"Ama niçin?"

"Çünkü... Seni seviyordum."

"Demek sendin." Başını yukarı kaldırdı:

"İsis, bunca acıyı neden verdin?" Philopator'a döndü: "Oğlum, ne yaptığını bir bilseydin!"

Eratosten taht salonuna girdi. Yumruğunu çenesine destek yapan Philopator:

"Ben de seni bekliyordum. Gelsene," dedi.

Eratosten hemen konuya girdi:

"Nedir üstümüze çöken felaketler? Kimse olanlara inanamıyor. Kardeşini öldürtüp anneni zehirlettiğin söyleniyor. Bütün bu talihsiz olayları senin başlattığın söyleniyor..."

"Ne yapmamı istiyorsun? Herkesi tek tek karşıma alıp 'Annemi ben zehirlemedim, kardeşimin katili ben değilim!' mi diyeyim?"

"Batlamyuslar'dan yeni Atrides soyu olarak söz ediyorlar!"

"Atridesler mi! Haklarında kocaman bir kitap görmüştüm. Zavallı Atridesler. Ah, siz kütüphaneciler! Trajediye bayılıyorsunuz. Bir o, bir de olimpiyatlar. Greklerin dünyaya biricik armağanları. Euripides'e bak bir. Tanrıların her suçumuzu yüklenecek kadar geniş bir sırtları var. Bizi yazgıya mahkûm ediyorlar. Bu yüzden onları suçlayamıyoruz bile. Ancak bizi ya da sevdiğimiz birini vurduğunda isyan ediyoruz. 'Korkunç bir şey! Olamaz! Böyle bir şey olamaz!' diyoruz. Fakat kitaplarda yazılı olmayan, yaşanmış trajedi kelimelere sığmaz. Gerçek trajedi acıdır, ölümdür, geri getirilemeyendir, geçmişe dönememektir, en son reddesine kadar bedel ödemektir. Onulmaz bir umutsuzluktur trajedi."

Eratosten, kendi etrafında dönmeye, çığlıklar atmaya baş-

ladı.

"Bugüne kadar hep sustum. Ama şimdi susmayacağım. Hakkın yok bunları yapmaya!"

"Her şeyi yapmaya hakkım var. Ben Mısır'ın tanrı-kralıyım."

"Aşırılıkların yüzünden her şeyini kaybedeceksin."

"Sanıyorum zaten kaybettim bile."

Yüzü ışıl ışıldı. Hem coşkulu hem de yıkılmıştı. Dudaklarını aralayıp şiir okumaya başladı:

Yatağında akan Nil gibiyim
Taşkınla toprağı besler,
Ben taşkınlarımla aşkımı ölümsüzleştiririm
Ve sonra tıpkı onun gibi
Yatağıma dönerim!

Philopator, Eratosten'e baktı uzun uzun. Sonra:

"Ya sen, sen efendim? Sen nereden düştün? Yuvandan mı kuyundan mı?" diye imalı bir tavırla sorguya çekti Eratosten'i.

Eratosten, bu sözlere çok öfkelendi, ama öfkesini zaptetmeyi başardı:

"Gittikçe yalnızlaştığının farkında değil misin? Everget öldü, Magas öldü, Berenis öldü."

"Ama sen hâlâ benimlesin efendim! Ben senin eserin değil miyim?"

Eratosten Philopator'un acısını ta içinde hissediyordu.

"Zevk, sefa hiçbir şeydir. Artık bunu daha iyi anlıyorsun. Kendi yarattığın korku ve endişelerden seni kurtaramazlar."

"Korkulardan kurtarmak mı? Hiçbir şey şefkatin yerini tutamaz. Annem beni hiç sevdi mi? Kendini kurtarmak mı? Sen kendini kurtarabildin mi? Beni kurtarabildin mi? Bütün bilgine rağmen bana yardım ettin mi? Mısır'ın en bilgili adamı ne yaptı? Hayatını düzeni korumakla, bir şeyler öğretmekle geçirdi. Kronolojin ne işe yaradı ki? Geçmişi sıraya koydun, ta-

rihleri belirledin ve arka arkaya sıraladın. Ya coğrafya bilimin? Şehirleri, ülkeleri, denizleri ırmakları, harita üstünde düzene koyuyorsun. Ve gelelim otuz yıl boyunca didindiğin kütüphaneye. Aynı şey! Dünyanın tüm kitaplarını topluyor, düzenliyor ve raflara yerleştiriyorsun. Bana düşünmeyi öğrettin. Görüyorsun ya düşünebiliyorum. Analiz yapıyor, olguları bir araya getiriyorum. Zamanı, mekânı, bilgiyi, topladın, düzenledin, düzenledin, düzenledin! Sen...sen..." en doğru kelimeyi arıyordu. "Sen bu dünyanın düzenleyicisisin."

Eratosten arkasını döndü ve uyurgezer gibi çıktı odadan.

"Dur!" diye bağırdı Philopator. "Sana söyleyecek iki çift lafım daha var. Neden düzensizlikten bu kadar çok korkuyorsun? Eline ne geçiyor? Bana düzeni aşılarken farkında olmadan düzensizliğe özendirdin. Bütün aşırılıklarıma sen sebep oldun. Bütün aşırılıklara! Fakat biliyorum ki hayatım boyunca beni tek seven kişi sendin. Kendi tarzınla da olsa."

Çatlak Amfora'nın patroniçesi rıhtımda bekliyordu. Eğer vedalardan hoşlanmıyorsa, kavuşmaları kesinlikle seviyor olmalıydı. Uğurlamaya geldiği gün giydiği şapkayı giymişti. Aradan geçen onca zamandan sonra Theon'u hemen tanıyamamıştı.

"Nefertiti, güzelim benim!" diye bağırdı Theon, kadını ilk gördüğünde. Sonra da sesini değiştirerek, "seni uyarmam gerek, yalnız değilim," dedi beraberindeki Cronos'u göstererek.

Fener olanca ağırlığıyla üstüne çöktü. Kadın ağlamak üzere olduğunu saklamaya çabaladı.

"Seyahat sırasında biriyle tanıştım. Kim ne derse desin ondan ayrılamam. Cronos'tan ayrılmam."

Kızardı. Hırsla omzunu yumrukladı. Theon, onun hesap konusunda pürüz çıkaran müşterilere nasıl davrandığını görmüştü. Kollarını yakaladı ve kucakladı.

"Bir meyhanede her zaman iyi bir eşek lazım olur," dedi kadın. "Cerberus ile iyi bir ikili olurlar. Obol'ün gösterisinin yerine ne koyacağımızı düşünürken aklıma müthiş bir fikir

geldi; 'Bu gece huzurlarınızda ünlü Theophraste Excelcior ve eşeği Cronos dünyanın etrafını ölçecekler!' "

"46, 47, 48..." Bir pergel ve iletkinin yardımıyla çubuk ve gölgesi arasındaki oranı hesapladı Eratosten. "50 güzel bir rakam. Yuvarlak ve akılda kalıcı."

Eratosten hayatının en önemli anlarından birini yaşıyordu. Yöntemini ve son hesapları kaleme aldı.

İskenderiye'deki çubuk ve gölgesi arasındaki oran 1/50. Asvan'daki kuyunun kullanılması sayesinde İskenderiye ve Asvan arasındaki açı farkını hesapladım: Dünya'nın tümünün 1/50'si.

Beton'un yürüyüşü sonucu iki kent arasındaki mesafe 5.000 stattır. Böylece dünyanın çevresinin ellide biri 5.000 stada tekabül etmektedir.

O halde dünyanın çevresi 250.000 stattır.

Eratosten, İskenderiye Büyük Kütüphanesi Yöneticisi

Bu rakam senin için Everget. Ne yazık, ömrün vasiyetini yerine getirdiğimi görmene vefa etmedi. Beni sıkıştırır durur-dun 'dünya büyük mü, küçük mü?' diye. İşte kralım cevabım.

Yine mi matematik diyeceksin. Matematik olmadan sorduklarınızın hiçbirine cevap bulunamaz. Dünyanın yüzeyi yaklaşık 20 milyar stad kare. Haritamda gösterdiğim alanın büyüklüğü 76.000 stada 38.000 stad büyüklükte. Ve alanı da 2.888 milyon stad kare.

Dünyamızın bilinen yerleri toplam alanının yedide biri yapıyor. İşte, o kadar çok öğrenmek istediğine kavuştun. Gerisine gelince. Okyanus. En azından... Nasıl bilebiliriz ki?

26. BÖLÜM

Dünyanın büyüklüğünün ölçülmesinden sonra sırayla şu olaylar gelişti:

Esthia, kraliçenin ölümünden sonra anavatanı Nübye'ye kaçtı. Berenis'in saçlarını kestiği için, Philopator'un gazabına uğrayacak ilk kişiydi. Ömrü boyunca kaçak hayatı sürdü.

Eratosten kütüphanedeki görevinin başına tekrar geçti. Theon en iyi dostlarından biri oldu.

Sol ayak topuğu zedelenen Beton'un bacağı kesildi. Daha sonra Filistin'e döndü ve evlendi.

Dünyanın büyüklüğünün ilk ölçümü bir fener ve bir kuyu arasında gerçekleşti. Theon seyahatnamesinde bu iki yapının birbirine olan zıtlığına dikkat çekti. Fener yerden yükselir, kuyu yeraltına doğru aşağı gider. Birincinin etrafı sularla çevirilidir. İkincinin içine su doldurulur. Biri her gece ışık verirken, diğeri yılda sadece bir gün gündönümünde ışık alır.

Theophraste Excelcior'un Nil Seyahatnamesi hiçbir zaman kütüphanenin raflarındaki yerini almadı. Theon eseri tekrar okuduğunda, asla iyi bir yazar olamayacağını kabul etti.

Çatlak Amfora'nın patroniçesi Theon'la evlenmedi, ama çocuk yapmamak kaydıyla birlikte yaşamayı kabul dedi.

MÖ 1 eylül 218: İskenderiye'de güneş tutulması oldu.

MÖ 22 haziran 217: Filistin'in Gazze mevkiinde, Mısır kuvvetleri III. Antiochos'un ordusuyla karşı karşıya geldi. Atiochos'un ordusundaki Hint filleri, Mısır ordusunun Afrika fillerini perişan ettikten sonra, Mısır ordusu içinde paniğe yol açtılar. Ağabeyinin yanında savaşa katılan Arsinoe, birçok kez morali bozulan birlikleri yüreklendirerek karşı saldırıya

geçirtti. Bir tümenin başına getirilen Agathocles yiğitçe savaştı. Savaş Mısır'ın zaferiyle sonuçlandı.

Zafer gecesi, Philopator'a karşı bir suikast düzenlendi. Patreas, efendisinin çadırında ölü bulundu.

Philopator, meşhur duvarını ve on emir tabletini görmek istediği için, sefer dönüşünde Kudüs'e uğramaya karar verdi. Tapınağın başrahibi ona kimsenin onları görme ayrıcalığına sahip olmadığını söyleyince, Philopator öfkeden ortalığı birbirine kattı, halk da onu Kudüs sokaklarında yuhaladı.

Kral, İskenderiye'ye döndüğünde intikam almaya karar verdi. Zorla stadyumlara doldurulan Yahudiler filler tarafından çiğnendi. Kalanların da büyük bölümü şehirden sürüldü.

Evlenen Philopator ve Arsinoe, Theoi Philopatores, babalarını seven tanrılar adıyla hüküm sürdüler.

Philopator annesinin hatırasını yüceltmek için bir tapınak inşa ettirdi.

Tati saraya aşçı olarak alındı.

Rehmir, Memfis'deki evinde inzivaya çekildi. Kitaplığında en zengin Mısır kaynaklarına sahip oldu.

Bir akşam, Theon, Rehmir'e *Kedi ve Çakal'ın Felsefi Sohbetleri*'nin içeriğini sormadığını hatırladı.

Kutusis bir kez daha İskenderiye'ye uğradı. Daha sonra bir daha ondan haber alan olmadı.

Hapi kayalara çarparak battı. Kaptan ve Mentep boğuldu. Rensi ise yaralı olarak kurtuldu.

Niccipos, kütüphaneyi bıraktı. Değerli taş aramak için çöle gitti. Bunun kütüphanede yaptığından farksız bir iş olduğunu söyledi durdu.

MÖ 9 ekim 209: Arsinoe erkek bir çocuk doğurdu.

MÖ 207: Deltada ve yukarı Mısır'da halk ayaklanması çıktı. Horus tapınağının inşaatı yarım kaldı.

MÖ 205: Agathocles ve Sosibios, İskenderiye halkına Philopator ve Arsinoe'nin ölümünü duyurdular. Ne zaman ve nasıl öldükleri herkesten saklandı. Oğulları Memfis'te Batlamyus Epiphanus adıyla taç giydi. Iouaennetcherouy-merouyi-

tou Setepptah Ouserkare Sekhemanhimen "Babasını seven tanrıların varisi. Ptah'ın seçtiği. Kudretli Ka ve Ra. Amon'un temsilcisi," adını aldı. Philopator'un etrafındaki yaltakçılar krala naip oldular ve ülkeyi fiilen yönetmeye başladılar.

Arsinoe ve Philopator'un bedenleri Soma'ya konmadı. Cesetleri yakıldı ve külleri gümüş vazolara kondu.

Obol, Arsinoe'nin ölümünü duyduğunda deliye döndü ve halkı ayaklanmaya çağırdı. Agathocles Agathocleia ve anneleri saraya hapsoldular. Obol'un galeyana getirdiği gözü dönmüş kalabalık saraya girdi. Ama onlar gizli bir yeraltı geçidinden kaçmışlardı. Obol'ün gizli geçitten haberi vardı. Peşlerine düştü. İkizler yakalandıklarında anneleriyle beraber linç edildiler. Obol çıkan arbedede hayatını yitirmişti. Onu ancak vücudundaki garip dövmelerden tanıyabildiler.

Eratosten *Hüzün Üstüne* adlı kitabını bitirdi.

Bizanslı Aristofan, Eratosten'in yerine geçti.

MÖ 196: Epiphanus'un saltanatının dokuzuncu yılı. Mısırlı rahipler kralın adına siyah bir dikilitaş diktirdiler. İlk defa olarak resmi bir anıtta hem Yunanca hem Hiyeroglif birlikte yazıldı.

Eratosten, bir rafın önüne oturmuştu. Ne önünde masa vardı ne de elinde kitap. Sessizce düşüncelerine dalmış, duruyordu.

"Kırk yıl boyunca insanlığın hafızasının bekçisi oldum. Şimdi aynı şeyi kendim için de yapmalıyım. Hayatımın güzünde yalnız kaldım. Ben, yaşlı hizmetkâr yapayalnızım. Everget, Berenis, Magas, Lagos ve küçük Arsinoe'm. Hepsi bu dünyadan göçüp gittiler. Ailem dediklerimden geriye sadece anılar kaldı. Bütün şöhretim, bilgim neye yaradı? Kainatın düzenini, insanların düzensizliğiyle karşılaştırmaya. Onu bile başaramadım. Ben koca dünyayı ölçtüm de küçük bir çocuğun ölçüsüz hırslarına gem vuramadım. Öğretmen olarak başarısız oldum. Philopator'un işlediği suçlarda benim de payım var. Philopator, en parlak öğrencim, 'Babasını seven',

'Annesini öldüren'. Ne kaldı tüm bunlardan geriye?"

Niccipos'un yerine aldığı genç kâtip ona bir rulo uzattı:

"*Pont-Euxin'den Esthimos'un Düşünceler*'i."

Ruloyu titreyen elleriyle zorlukla açtı.

"Nasıl bileceğiz, içindekilerin saf düşünce ürünü oldukla-rını? En ahmakça saplantılarla mı dolu yoksa orijinal bir de-hanın mı ürünü, nerden bileceğiz? Aynı Obol gibi," diye söylendi.

Başını kitaptan kaldırdı. Gözleri iyiden iyiye körleşmişti.

"Aristo'dan daha zayıf ve sıkıcı," diye kendi görüşünü be-lirtti genç kütüphaneci. Bir taraftan da arabacıya gelmesi için işaret etti.

"Gidelim mi efendim?"

Arabacı romatizmalı kollarına destek olup Eratosten'i ara-baya bindirdi.

Zanaatkârlar siyah granit bloğun üstünde çalışıyorlardı. Taşın etrafında hummalı bir inşaat çalışması devam ediyordu.

Araba, şantiyenin girişinde durdu. Bir adam kalabalıktan ayrıldı. Saçlarını meşin bir bantla bağlamıştı. Uzun bağcıklı sandallar, güneşte çalışmaktan kararmış bir ten, birbirine gir-miş kızıl saç ve sakal. Theon, Eratosten'i kucakladı. Sonra da koluna girip onu siyah kayanın yanına götürdü.

Hemen tabure getirtildi. Theon, eski ustasının elini alıp kayanın üstündeki kabartma harflere sürttü. Eratosten gözü görmese de hâlâ çok iyi okuyordu.

"Hem Yunanca hem de Hiyeroglif! Rengi siyah mı olacak?"

"Evet siyah. Bazalt üstüne."

"Siyah ısıyı çeker." Başka bir şey demedi. Gözlerini yum-du ve parmaklarıyla yazıtı okumaya başladı. Şantiyedeki ka-dınlar ve erkekler onu görünce ellerindekini bırakıp izlemeye geldiler:

"... Eratosten İskenderiye'de, gündönümünde, güneşin gölgesini ölçerken arkadaşları da Asvan'da güneşin kuyudaki suyu aydınlamasını beklediler..."

Hamallar, ressamlar, çizimciler, oymacılar pür dikkat yaş-

lı bilgini dinliyorlardı. Hepsinin yüzüne ilk masalını dinleyen küçük bir çocuğun ifadesi yerleşmişti.

"Keşke bunu görebilseydiniz!" diye fısıldadı kulağına Theon.

"Görenlerden işitmiştim."

"Söylemiştim, ta o zaman söylemiştim bunun çok güzel bir hikâye olacağını."

Okumak yaşlı bilgini yormuştu.

"Bana yardım et Theon."

Theon elini alıp okumasını istediği bir yere götürdü. Bir rakam yazılıydı. Hesaplaması uzun zamanını alan çok şeye mal olan bir tek rakam.

"Philopator yuvarlak bir rakam istemişti. Bundan daha yuvarlak, daha akılda kalıcı bir rakam olamazdı. Dünyanın çevresi 250.000 stattı."

İşçilerden bazıları gelip hayretle bir daha sordular ünlü matematikçiye.

"250.000'mi? Vay canına. 250.000"

İçlerinden biri başını iki yana salladı:

"Bu çok fazla değil mi? Bir yanlışlık olmasın?" Bir diğer işçi ona katılmadı

"Yok yok, iyi bir rakam bu."

Theon zaferle ekledi:

"Sadece yuvarlak bir rakam da değil. Bir mucize. 500'ün karesi."

"Bunu da yazdılar mı?"

"Yok ben sadece matematikçiler için hatırlatayım demiştim."

Eratosten parmaklarıyla Theon'un yüzünü yokladı.

"Sakallarını yine uzatmışsın. Hatta bana kalırsa biraz ihmal etmişsin dağınık gibi geldiler."

"Hiç kuşkusuz. Ama yine de kesmeyeceğim onları."

Yemeklerini birlikte, küçük bir masada yediler. Bira nefisti. Eratosten inşaat hakkında onlarca soru sordu. Theon da cevapladı. Bunun dışında da binlerce başka ayrıntıdan söz et-

tiler. Hapi'nin başına gelenleri anlattığında Eratosten nasıl olup da o kadar usta denizcilerin boğulduğunu anlayamadığını söyledi. Beton'dan konuştular. Nil'deki kıvrımlar boyunca başlarından geçenlerden sonra yine Beton'dan ve yine Beton'dan.

Geç olmuştu. İşçilerin birçoğu yüzlerinde açmış bir gülücükle uyuyakalmıştı. Bu saatlerde uyanık kalmaları sıra dışı bir şeydi. Theon ve Eratosten başbaşa kaldılar.

"Sana hiç sormadığım bir sorum daha var. Sanırım artık zamanı. Sendeki kitap tutkusunun kaynağı nedir? Bütün meslek hayatımda nadiren karşılaştığım cinsten bir insansın."

Theon, tam da bu soruyu bekliyordu. Artık bundan söz edilmesinin zamanı gelmişti.

"Çocukluğumda, ailemle Atina yakınlarında oturuyorduk."

"Ama Samoslu değil miydin sen?"

"Hayır."

"Yalan mı söyledin?"

"Evet. Dediğim gibi Atina'nın banliyölerinden birinde yaşıyorduk. Babam engin bilgili bir adamdı. En kıymetli hazinesi de kitaplığıydı. Bahçede bir kulübe yaptırmıştı. Kulübenin bodrumunda saklardı kitaplarını. Çeşit çeşit kitaplar. En nadide eserler. Babam hazinesiyle gurur duyardı.

"Bir gün kulübede yangın çıktı. Babam hiç düşünmeden kendini alevlerin arasına attı. Mümkün olduğu kadar çok kitabı kurtarmak için bir içeri bir dışarı koşuşturdu. Yardım etmek istedim, ama annem beni omuzlarımdan tuttu ve bırakmadı. Bir taraftan da babama dönmesi için yalvarıyordu. Yeni el yazmaları bulurdu. Hatta daha da güzellerini. Kitaplarla beslenen ateş büyüdü. Sonunda ateş ve duman kulübeyi yuttu. Oraya gittiğimizde babamın cesedini gördüm. Son nefesinde bile elindeki ruloyu kurtarmaya çalışmıştı.

"Kısa süre sonra evi terk ettik. Olanlar bir türlü aklımdan çıkmıyordu. Ateşi besleyip büyüten kitaplardı. Onlardan nefret ettim. Annem bu nefretin beni her gün biraz daha kemirdiğini gören annem, bana babamdan bahsetti. Neden ve han-

gi şartlarda o ruloları topladığını, kitaplarına nasıl bir tutkuyla bağlandığını anlattı."

" 'Baban kitapları olmadan yaşayamazdı. O yangından sağ çıkmış olsa bile yaşayamazdı,' dedi annem. 'Onun uğrunda öldüğü şeyden nefret etme.'

"Eski evimize geri döndüm. Geriye pek bir şey kalmamıştı. Yabani otlar güzelim bahçeyi kaplamıştı. Bahçede oturdum. Ne kadar kaldım orada, bilmiyorum. Kendime bir söz verdim. Onu öldüren kitaplar, gün gelecek bir başkasına yaşam sunacaklardı. Annemin kollarına atıldım..."

Eratosten, Theon için tıpkı küçük yaşta kaybedilmiş babası gibiydi. Theon da Eratosten'in hiç sahip olamadığı oğlu. Bir varis veya prens değil. Basit bir çocuk bu Theon.

"Size teşekkür ediyorum. Sayenizde büyük Kütüphane benim için bir 'Yaşam Evi' oldu. Bizi bir araya getiren kitabı hiç düşündünüz mü? Neden Philolaos'un kitabı da bir başkası değil. Cevabı artık biliyorum. Philolaos, Pisagor'un tüm öğrencilerinin öldüğü yangından tek kurtulan müridiydi. Bunu neden daha önce düşünemedim bilmiyorum. Philolaos, Pisagor'un, insanları ayağa kaldıran öğretisinde, evrenin merkezine bir ateşi yerleştirir. Merkezi bir ateşi..."

İkisi de tesadüf denen şeyin gerçek olmadığını bilecek kadar çok şey görmüş geçirmişlerdi.

Eratosten, Theon'dan kalkmasına yardımcı olmasını rica etti. Bazalt blok boyunca yürüdüler. Eratosten bir kez daha parmaklarını sütun üstünde gezdirdi: "Neredeyse bütün hayatımı papirüs rulolar arasında geçirdim. Bugün ise yaptıklarımı okumak, anımsamak için taştan bir kütüphaneyi düşlüyorum."

Theon gözleri parlayarak ekledi:

"Öyle ki asla yanmasın!"

Günümüzden yüzyıllar önce yapılan bu ölçümle dünyanın çevresi 39.600 kilometre olarak hesaplandı.

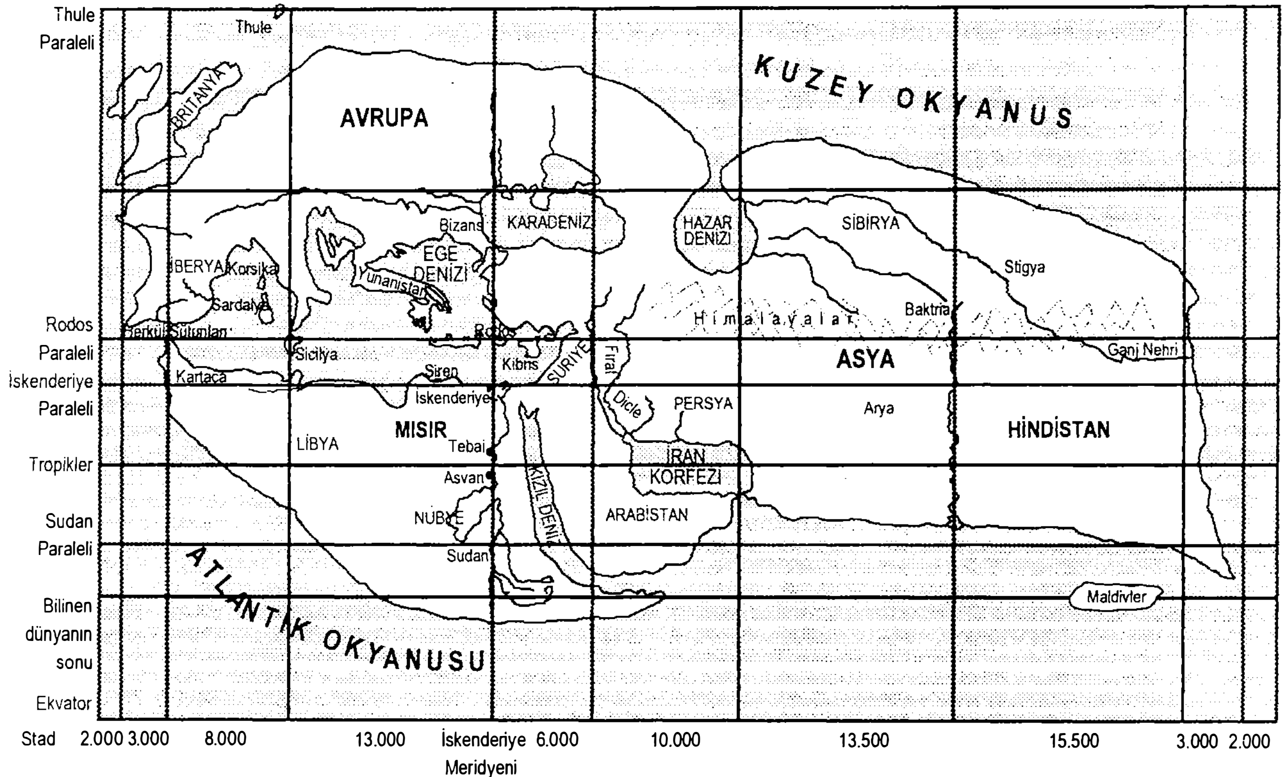
Bugün, en kesin ölçümler bize bu mesafeyi 40.000,07 kilometre olarak vermektedir.

YER VE İSİMLER

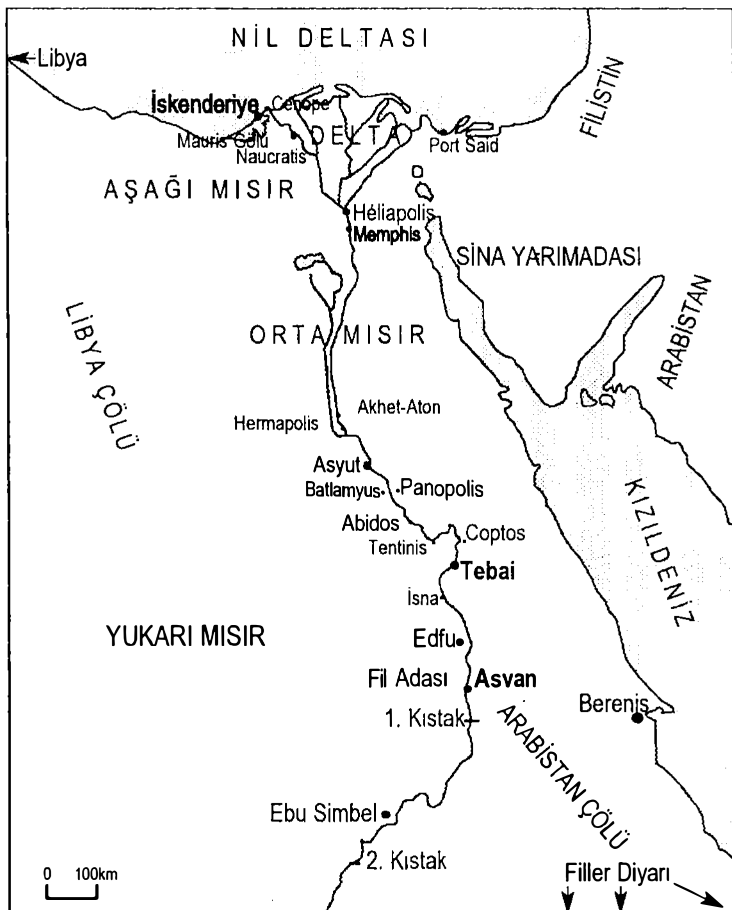
Eski	**Bugünkü**
Akhet-Aton	*Tel-El Amarna*
Aphroditopolis	*Aphrodit Kenti*
Appolônospolis	*Edfu*
Arabique (mer)	*Kızıldeniz*
Canope	*Abukir*
Crocodilopolis	*El Fayum*
Herkül (Sütunları)	*Cebelitarık Boğazı*
Hermopolis	*Kmounou*
Ibsambul	*Ebu Simbel*
Lycopolis	*Asyut*
Myos-Hormos	*Kuseyr*
Panopolis	*Akhmin*
Pont-Euxin	*Karadeniz*
Ptolémais	*El-Minsah*
Syéne	*Asvan*
Taurus	*Himalaya*
Tentyris	*Dendarah*
Thebai	*Karnak ve Luksor*

Ölçü Birimleri

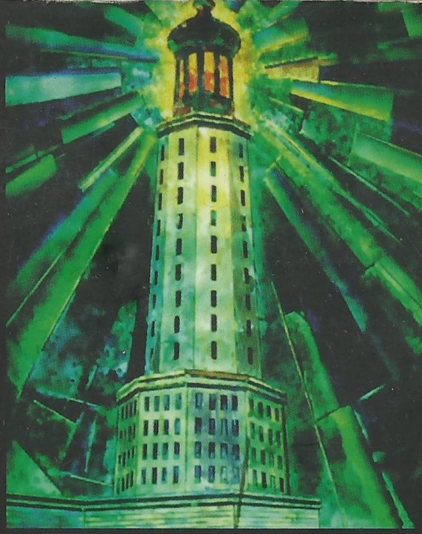
Mısır Arşını	*52.36 cm*
Stad	*300 Mısır Arşını = 157,50m*
Beton Adımı	*0,65m*

ERATOSTEN'İN HARİTASI (MÖ III. Yüzyıl)

BATLAMYUSLAR ZAMANINDA MISIR

BERENİS'İN SAÇLARI

Evet, mademki Dünya yuvarlak ve ölçülebilir, ölçelim o halde!

Hikâyemiz, İÖ III. yüzyılda haritacı, coğrafyacı, matematikçi ve İskenderiye Kütüphanesi'nin yöneticisi Eratosten tarafından, Dünya'nın etrafının ilk kez ve neredeyse günümüzün kesinliği ile ölçülmesini anlatıyor. Güçlü bematist Beton'un şaşmaz adım araları, maceracı Theon'nun kıvrak zekâsı, eşekleri Cronos'un cefakârlığı ve tabii ki bilge insan Eratosten'in öngörüsü... İnsanoğlunun günümüzde de büyük bir ilgiyle süren Dünya'yı ve Evren'i tanıma sürecinin güçlü bir halkası olarak değerlendirebileceğimiz **Berenis'in Saçları**, bir azmin hikâyesi...

Gizemli Mısır uygarlığının İÖ son yüzyıllarında insanın hayal gücünü bile zorlayan bir kentinde, Büyük İskender'in kurduğu İskenderiye'de geçen bu hikâye, büyük bir bilim düşü olan İskenderiye Kütüphanesi'nin oluşum sürecini gözler önüne seriyor.

İki farklı uygarlığın tanışmasına, bilgi ve mitoloji abidelerinin ortaya çıkışına, tanrıların ve insanların yaratılışına, yaşlı Mısır ve genç Yunanistan'ın birbirleriyle kaynaşmasına tanıklık eden bu kitap, Mısır'ın trajik kraliçesi Berenis'in de talihsiz yaşamından kesitler sunuyor.

Zengin bir hayal gücüyle bilim ve edebiyatı kaynaştıran eşsiz bir yapıt...

GÜNCEL YAYINCILIK

ISBN 975862158
9 789758 621583